IRAK SAVAŞI'NDA ABD ORDUSU

THE U.S. ARMY IN THE IRAQ WAR 2003-2011

ÇEVİREN ve YAYINA HAZIRLAYANLAR

Doç. Dr. J. Alb. Cenker Korhan DEMİR
J. Yzb. Serdar KAVAKLI
J. Yzb. Arman SERT

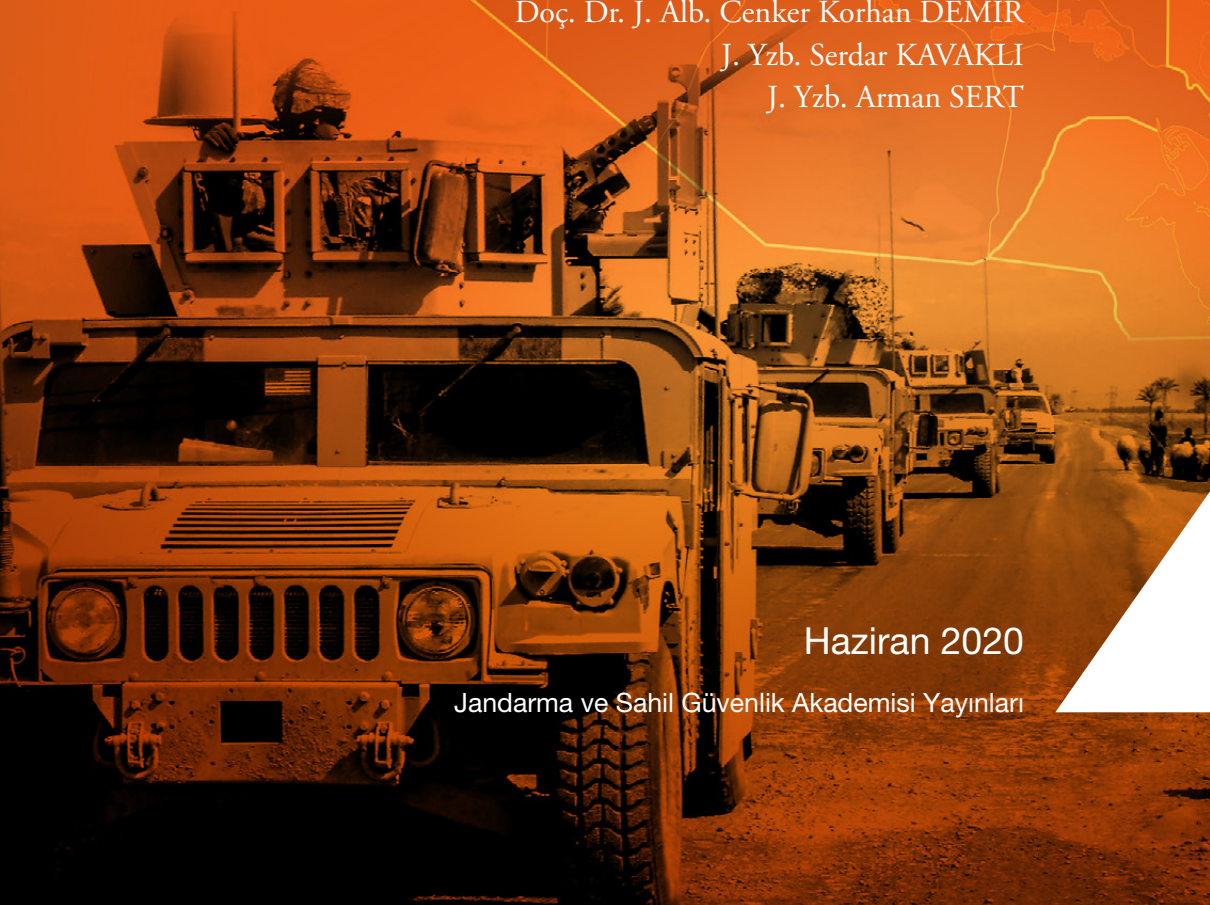

Haziran 2020

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Yayınları

IRAK SAVAŞI'NDA ABD ORDUSU

THE U.S. ARMY IN THE IRAQ WAR 2003-2011

(Açıklamalı ve Genişletilmiş Türkçe Özeti)

Haziran 2020

Irak Savaşında ABD Ordusu

"*The U.S. Army in The Iraq War 2003-2011*"
Ocak 2019

Strategic Studies Institute and U.S. Army War College Press

Editörler:
Albay Joel D. Rayburn, Albay Frank K. Sobchak

Diğer Yazarlar:
Yarbay Jeanne F. Godfroy, Albay Matthew D. Morton, Albay James S. Powell, Yarbay Matthew M. Zais

Çeviren ve Yayına Hazırlayanlar:
Doç. Dr. J. Alb. Cenker Korhan DEMİR
J. Yzb. Serdar KAVAKLI
J. Yzb. Arman SERT

Dizgi ve Mizanpaj:
Uzm. De. Me. Erhan KOCA

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Yayınları
1. Baskı, Haziran 2020, Ankara

ISBN: 978-625-7142-03-8
JSGA Yayın Numarası: 0093
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Yayın Numarası : 011
JSGA Eser Numarası: 012

Grafik Tasarım ve Uygulama:
Sarakusta Tasarım
Konur Sk. 39/2 Kızılay/ANKARA 06420

Baskı:
Emsal Matbaa
Bahçekapı Mah. 2477 Sok. No:6 Şaşmaz, Etimesgut/ANKARA 06170

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Yayınları
İncek Şehit Savcı Mehmet Selim Kiraz Bulvarı 06805 Beytepe, Çankaya/ANKARA
Tel: 0 (312) 464 74 74 (Santral) Faks: 0 (312) 464 46 77

"Bu çalışma; ABD Kara Harp Akademisinde hazırlanarak Ocak 2019 tarihinde iki cilt halinde yayımlanmış olan "*The U.S. Army in The Iraq War 2003-2011*" isimli raporun, özet halinde Türkçeye çevrilmiş ve derlenmiş halini kapsamaktadır. Özetin hazırlanması esnasında orijinal metinde yazılanlar haricinde herhangi bir yorum ve/veya kanaat belirtilmemiş, bazı teknik hususlarda ilave açıklamalar getirilmiştir. Özellikle siyasi konularda ABD bakış açısını yansıtması düşüncesiyle orijinal metne sadık kalınarak doğrudan çeviri metodu uygulanmıştır."

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisine aittir ve bütün hakları saklıdır. Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisinden izin alınmadan kitabın bir kısmı ya da tüm mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt veya başka şekillerde çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitapta yer alan görüş ve düşünceler Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisinin resmi görüşleri değildir. Bu görüş ve düşünceler ile ilgili her türlü sorumluluk tamamen kitabın yazarına aittir.

ÖN SÖZ

Bu çalışma; Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Kara Harp Akademisi tarafından yayımlanan ve 2003-2011 yılları arasında ABD ordusunun Irak Savaşı ve sonrasında icra ettiği operasyon ve faaliyetleri içeren *"The U.S. Army in the Iraq War"* isimli raporu konu etmektedir. Başlığı *"Irak Savaşı'nda ABD Ordusu"* olarak çevrilen bu eserle ilgili çalışmalar, dönemin ABD Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Raymond T. Odierno'nun emrini müteakiben, Eylül 2013'te, *"Irak'ı Özgürleştirme Harekâtı Çalışma Grubu"* (Operation Iraqi Freedom Study Group)'nun oluşturulması ile başlatılmıştır. Grubun amacı, Irak Savaşı'nda icra edilen operasyon ve elde edilen tecrübelerin analiz ve değerlendirmelerinin yapılarak aktarılması olarak belirtilmiştir. Araştırma, yaklaşık altı yıllık bir süreyi kapsamış ve rapor Ocak 2019'da yayımlanmıştır.

İki cilt ve 1452 sayfadan oluşan orijinal metin; birinci cilt 23, ikinci cilt ise 17 bölümü içerecek şekilde toplamda 40 bölümü kapsamaktadır. Birinci cilt, 2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgali ile başlayan ve 2006 yılında Irak'taki durumun iç savaşa dönüşmesiyle sonuçlanan süreci ele almıştır. İkinci ciltte ise, 2007 yılı başlarında ABD'nin stratejisinde meydana gelen değişim ve 2011 yılında Irak'tan geri çekilmesine kadar gelişen süreç ve olaylar konu edilmektedir. Araştırma raporu, söz konusu işgal sürecini temel olarak beş dönem altında incelemiştir. Bu dönemler: *"İşgal, Ayaklanma, İç Savaş, Yayılma ve Geri Çekilme"* olarak ifade edilmektedir. Bazı önemli olaylar ile dönüm noktaları *"Irak Savaşı Zaman Çizelgesi"*nde belirtilmiştir.

Güvenlik algılamalarındaki değişimler ve tehditlerin çeşitlenmesi nedeniyle gelecekteki çatışma ortamını daha iyi öngörebilmek ve bunlara mukabil tedbir geliştirebilmek maksadıyla, somut ve yakın tarihli bir örnek olan ABD'nin Irak'ı işgali ve sonrasında yaşanan tecrübelerinin incelenmesinin önemli olduğu kanısına varılmıştır. Bu çerçevede, kapsamlı bir araştırma niteliği taşıyan bu eserin Türkçeye derlenerek çevrilmesinin alanda çalışanlara ve karar vericilere faydalı olabileceği kıymetlendirilmiş ve üzerinde titizlikle çalışılarak bu yayın hazırlanmıştır.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Başkanlığınca oluşturulan bir çalışma grubu tarafından *"Irak Savaşı'nda ABD Ordusu"* raporu incelenerek genişletilmiş bir özet halinde Türkçeye çevrilmiştir. İki cilt halinde yayımlanan raporun ilk cildindeki konular "Birinci Bölüm", ikinci ciltteki konular *"İkinci Bölüm"* olarak kaleme alınmıştır. Bunun yanında, orijinal metinde ikinci ciltte yer alan *"Irak Savaşı'ndan Alınan Dersler"* adlı kısım, önemin-den dolayı, bu çalışmaya *"Üçüncü Bölüm"* olarak aktarılmıştır. Ayrıca, Türkiye'yi doğrudan ilgilendirdiği düşünülen tüm hususlar kendi bölümleri içinde toparlanmış ve ayrı birer başlık olarak düzenlenmiştir.

Çeviri ve derleme esnasında; orijinal İngilizce raporu hazırlayan çalışma grubunun görüşlerinin doğrudan yansıtılabilmesi açısından ilave herhangi bir yorum ve/veya kanaat belirtilmemiştir. Bunun yanında, bazı kişi, olay ve kavramları daha net açıklamak maksadıyla ilgili yerlerde dipnot verilerek bilgilendirme yapılmıştır. Dipnotlar, bu çalışmanın yazarları tarafından açık kaynaklardan elde edilen veriler incelenerek oluşturulmuş ve yararlanılan

kaynakların tümü ilgili yerlerde belirtilmiştir. Askeri terimler çevrilirken doğrudan Türkçeye çevrilmesinden ziyade askeri terminolojideki yeri ve anlamı dikkate alınmış; siyasi içerikli olan ve Türkiye ile ilgili görüş bildiren hususlarda ABD karar verici ve askerlerinin bakış açısını tam olarak yansıtabilmesi maksadıyla orijinal metne sadık kalınarak doğrudan çeviri metodu uygulanmıştır.

Rapor genel olarak değerlendirildiğinde, ABD'nin başlangıçta Saddam rejimini ortadan kaldırma ve konvansiyonel olarak Irak'ı işgal etme faaliyetlerine odaklandığı; işgal sonrasında ülkede ortaya çıkan ayaklanmalar ve iç savaş durumu ile ilgili kapsamlı plan ve hazırlıklar yapmadığı temel hatalar olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca; Baas partisinin tüm üyelerinin hükûmetten çıkarılması, Irak ordusunun terhis edilmesi, Irak ve işgal konusuyla ilgili uzmanların görüş ve önerilerinin yeterince dikkate alınmaması, mezhepsel ve etnik farklılıklar ve bunlardan kaynaklanan şiddetin görmezden gelinmesi ile ABD birlik ve personelinin sık aralıklarla değiştirilmesi sebebiyle operasyonel açıdan ivme kaybedilmesi gibi hususlar da temel hatalara eşlik eden konular olarak ifade edilmiştir.

ABD'nin işgal sonrasındaki hedefi, bir an önce yeni bir Irak hükûmeti kurarak idarenin ve güvenlik sağlama tekelinin Iraklılara bırakılması olmuştur. Ancak bu geçiş sürecinin doğru bir şekilde yürütülemediği ve daha büyük sorunların ortaya çıktığı görülmektedir. Sonrasında yapılan strateji değişikliğinin sağladığı operasyonel kazanımlar, Irak'taki sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasal koşulların yeterince analiz edilememesi nedeniyle stratejik seviyeye taşınamamış ve sonuçta uluslararası ortamdaki gelişmeler ve ABD'nin iç siyasal dinamiklerinin de etkisiyle geri çekilme kararı uygulanmıştır.

Bu geri çekilme neticesinde savaşın tek kazananın İran olduğu raporda vurgulanmaktadır. Bölgede İran'ı dengeleyen Irak'ın güçsüz bırakılması ve hatta Irak iç politikasında İran'a yakın ideoloji ve görüşte kişi ve grupların egemen olmaya başlaması bu anlamda öne sürülebilecek gerekçeler arasında sayılabilir.

Irak Savaşı boyunca olumlu olarak değerlendirilebilecek bazı yenilikçi uygulamaların ve uyum sağlanan durumların da gerçekleştiği ifade edilmektedir. Bunlar arasında; 2003'ten 2006'ya kadar olan süreçte ayaklanmaya karşı koyma konusunda gösterilen uyum, 2006 yılından itibaren kimi bölgelerde yerel düzeyde uzlaşmaların sağlanması, sivil ve askeri faaliyetlerin eş zamanlı olarak yürütülmeye çalışılması, istihbarat alanında yenilikler yapılması, tıbbi müdahale ve yaralı tahliye sisteminin geliştirilmesi ve farklı unsurlardan oluşan birliklerin birleşik harekât (Irak'ın kuzeyinde ABD kuvvetleri, Kürt peşmergeler ve Araplardan oluşan birleşik güvenlik birimleri) yaklaşımıyla koordineyle kullanılması gibi hususlar gelmektedir.

ABD'nin 2003-2011 yılları arasında Irak'taki faaliyetlerinden çıkarılabilecek temel sonuç, bu tür operasyonların sadece konvansiyonel muharebe olarak ele alınmaması gerektiğidir. Asıl çatışmalar ve meydan okumalar muharebe meydanının çok daha ötesinde askerleri ve siyasileri beklemektedir. Söz konusu rapordan gelecekle ilgili öngörülerde bulunmak gerekirse; özellikle sıcak çatışma sonrası meydana çıkan sorunların çözümünde sosyal, ekonomik ve siyasal gayretlerin etkinlikle yönetilmesinin en az askerî faaliyetler kadar üzerinde durulması gereken alanlar olduğu ortaya çıkmaktadır.

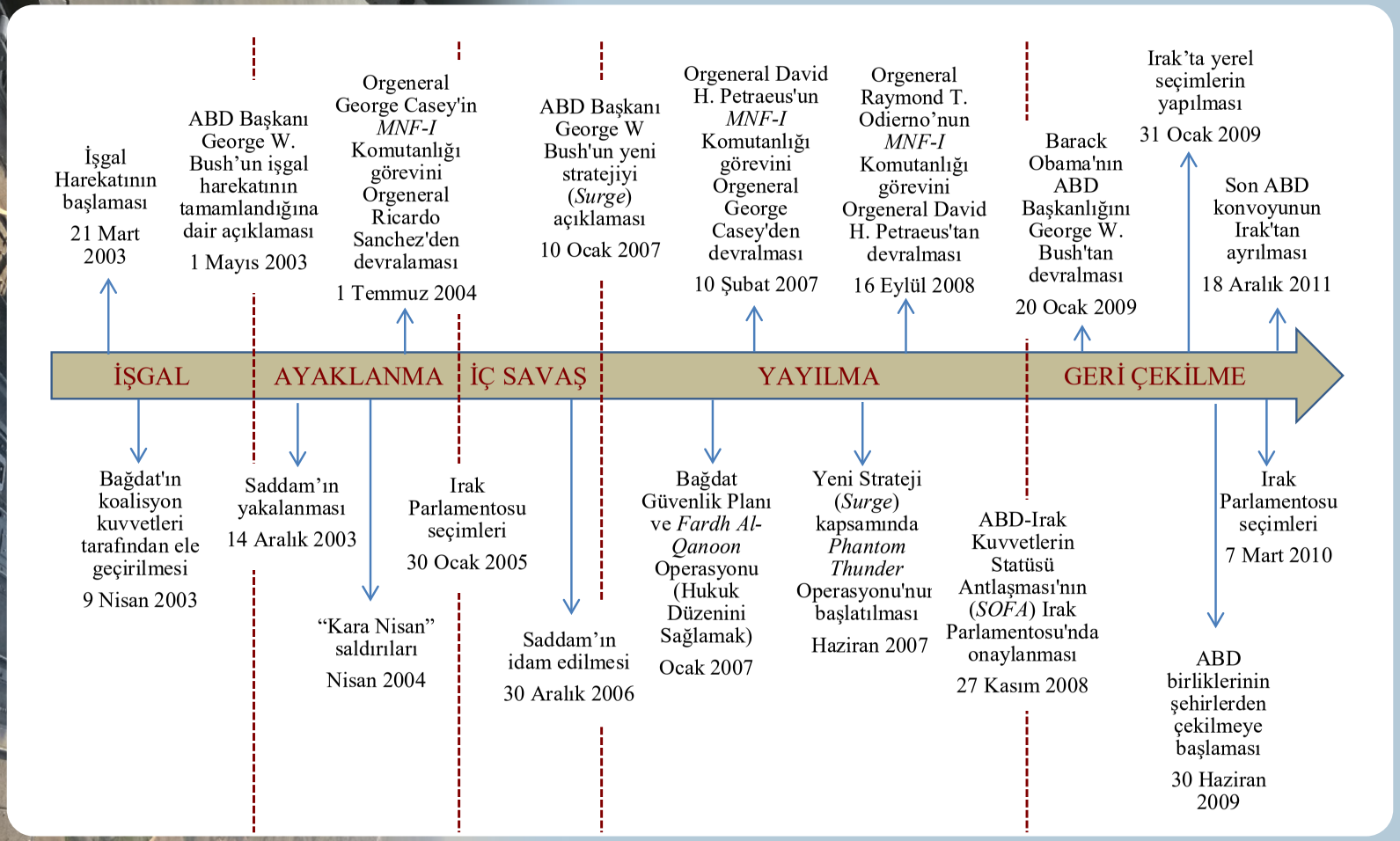

Irak Savaşı Zaman Çizelgesi

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ i
İÇİNDEKİLER v
ŞEKİLLER LİSTESİ ix
RESİMLER LİSTESİ x
HARİTALAR LİSTESİ xi
KISALTMALAR LİSTESİ xii
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

BİRİNCİ CİLT: İŞGAL, AYAKLANMA, İÇ SAVAŞ 2003-2006 3

1.1. Tarihsel Arka Plan, 1991-2003 4

1.1.1. 1990'larda Irak Rejiminin Durumu 6

1.1.2. 1991-2000 Yılları Arasında Devam Eden Irak-ABD Sorunları 7

1.1.3. Kürt İç Savaşı ve Çöl Tilkisi Harekâtı (Operation Desert Fox) 9

1.1.4. Yaptırımlar ve Irak'taki İç Huzursuzluklar 10

1.1.5. 11 Eylül Saldırıları Sonrası Durum 12

1.2. İşgalden Ayaklanmaya, 2002-2003 13

1.3. Ayaklanmadan İç Savaşa, 2004-2006 19

1.4. Türkiye ile İlgili Birinci Ciltte Geçen Hususlar 30

1.4.1. 1990'lı Yıllarda Irak'ın Kuzeyindeki Gelişmelere Yönelik Değerlendirmeler 30

1.4.2. İşgal Planında Türkiye'nin, "Kuzey'den Yapılacak Bir Harekât İçin Seçenek" Olarak Değerlendirilmesi ve Gelişen Durumlar 31

1.4.3. Türkiye'nin, Irak'ın Kuzeyindeki Varlığı ve PKK ile İlgili Değerlendirmeler 32

1.4.4. Türk Özel Kuvvetlerine Yapılan Baskın 32

1.4.5. Bir Komşu Devlet Olarak Türkiye'nin Irak'taki Olaylara Müdahaleleri 33

1.4.6. Ensar el-İslam Örgütü'nün Faaliyetleri 35

1.5. Birinci Bölümün Değerlendirmesi 35

İKİNCİ BÖLÜM

İKİNCİ CİLT: YAYILMA VE GERİ ÇEKİLME, 2007-2011 44

2.1. Yayılma, 2007-2008 44

2.1.1. Bağdat Güvenlik Planı 45

2.1.2. Müşterek Stratejik Değerlendirme Ekibi 50

2.1.3. Yayılma Stratejisinin Uygulamaya Geçirilmesi 52

2.1.4. Yayılmayı Etkin Kılmak 62

2.1.4.1. Gayret Birliği Oluşturma 62

2.1.4.2. Yakın Muharebeyi Etkinleştirmek 64

2.1.4.2.1. Özel kuvvetlerle koordinenin geliştirilmesi 64

2.1.4.2.2. EYP ile mücadele ve mayına dayanıklı pusuya karşı korumalı araçlar 65

2.1.4.2.3. İsthbarat, gözetleme ve keşif 67
2.1.4.2.4. Biyometri ve nüfus kontrolü 68
2.1.4.3. İstihbarat Savaşı 69
2.1.4.4. Bir Silah Olarak "Para" 70
2.1.4.4.1. Komutanların Acil Müdahale Programı Fonu 70
2.1.4.4.2. İş ve İstikrar Operasyonları için Görev Kuvveti 71
2.1.4.4.3. Enerji Birleşim Birimi (Energy Fusion Cell) 71
2.1.4.5. Tutuklamalar ve Hukukun Üstünlüğü 71
2.1.4.5.1. Gözaltı tesislerindeki aşırı kalabalıklık ve diğer sorunlar 71
2.1.4.5.2. Tel örgü içinde ayaklanmaya karşı koyma 72
2.1.4.5.3. Yeşil Bölgeler 73
2.1.5. Yayılma Stratejisinin Sonuçları 74
2.2. Yayılmadan Geri Çekilmeye 75
2.3. Türkiye İle İlgili İkinci Ciltte Geçen Hususlar 85
2.3.1. Türkiye-Kürdistan İşçi Partisi (PKK) Krizi 86
2.3.2. Türkiye-PKK Mücadelesinin Akıbeti 88
2.3.3. Suriye İç Savaşı ve Türkiye-PYD-PKK Değerlendirmeleri 89

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

IRAK SAVAŞI'NDAN ALINAN DERSLER 92
3.1. Gelecek Savaşlar İçin Seçilmiş Stratejik Çıkarımlar 92
3.1.1. Çökmüş Devletler 92
3.1.2. Teknoloji Her Zaman Birliklerin Sayısının Azaltılmasını Telafi Edemez 92
3.1.3. Koalisyon Savaşı 93
3.1.4. Güvenlik Kuvvetlerine Yardım ve Güvenlik Sektörü Reformu 93
3.1.5. Demokratikleşme ve Egemenlik İkilemi 94
3.1.6. Dış Aktörlerin Rolü 95
3.1.7. Askeri Liderlik ve Stratejik Uygulama 96
3.2. Operasyonel Dersler 97
3.2.1. Önemli Politik Kararların Operasyonel Etkileri 97
3.2.1.1. Savaşın Kısa Süreceği Varsayımı 97
3.2.1.2. Kuvvet Seviyelerinde Sınırlama 97
3.2.1.3. Geçici Örgütlenmeler 99
3.2.1.4. Ordu'nun Dönüşümü ve Savaş 99

3.2.1.5. Fazlasıyla İyimser Planlamalar 100
3.2.2. Operasyon Yapılan Çevreyi Anlamak 100
3.2.3. Operasyonel Sanat ile İlgili Değerlendirmeler 101
3.2.3.1. Operasyonel İhtiyatın Yokluğu 101
3.2.3.2. Kuvvet Tasarrufu 101
3.2.3.3. Operasyonel Ara Hatlar 102
3.2.3.4. Kritik Arazi 102
3.2.3.5. Merkezi Olmayan Bir Savaşa Aynı Şekilde Karşılık Vermek 102
3.2.4. Birlik ve Personel Değişimleri (Rotasyon) 103
3.2.5. Ölçüm (Başarı Kriteri) 104
3.2.6. Irak Güvenlik Kuvvetleri'nin Gelişimi 104
3.2.7. Tutuklular 105
3.2.8. Operasyon Planlamasında Çok Uluslu ve Kurumlar Arası Yeteneklerin Yönetilmesi 106
3.2.9. Konvansiyonel Kuvvetler ile Özel Kuvvetlerin Entegrasyonu 106
3.2.10. İhtiyat Birliklerinin Rolü 107
3.2.11. Özel Askeri Şirketlerin Rolü 108
3.2.12. Karargâhların Önemi 109
3.2.13. Tümen Seviyesindeki Birliklerin Rolü 110
3.2.14. İstikrar Operasyonları 110
3.2.15. Stratejik İletişim 111
3.3. Taktik ve Operasyonel Yenilikçilik 111
3.3.1. 2003'ten 2006'ya Kadar Olan Süreçte Ayaklanmaya Karşı Koyma Konusunda Gösterilen Uyum 111
3.3.2. 2006 Yılından İtibaren Yerel Düzeyde Uzlaşmalar Konusunda Gösterilen Beceri 112
3.3.3. Komutanların Acil Müdahale Programı Fonlarının Kullanılması 112
3.3.4. Eş Zamanlı Olarak Askeri ve Sivil Faaliyetlerin İcrası 112
3.3.5. Bir Dizi İstihbarat Yeniliği 113
3.3.6. Etkili Bir Tıbbi Müdahale ve Yaralı Tahliye Sistemi Geliştirilmesi 113
3.3.7. Birleşik Güvenlik Mekanizmasının Oluşturulması 113

SONUÇ 115
KAYNAKÇA 118

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Yeniden Teşkilatlanma Öncesi Mekanize Piyade Tugay Görev Kuvveti..... 23

Şekil 2. Yeniden Teşkilatlandırılmış Piyade Tugay Görev Kuvveti... 24

Şekil 3. "Irak'ta Zafer İçin Ulusal Strateji" Belgesine Göre, Irak'ta Terörizmle Mücadelede Başarılı Olmak ve Demokratik Bir Devlet İnşa Etmek İçin Takip Edilmesi Gereken Aşamalar..... 27

Şekil 4. 2006'ya Kadar Irak'taki Çatışmaların Seyri 28

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1. Bağdat Harekat Komutanlığı Kurmay Başkanı Korgeneral Abud Qanbar, Bağdat'ta Temel Atma Töreni Sırasında..... 47

Resim 2. Hareket Kabiliyeti Yüksek Çok Amaçlı Taktik Tekerlekli Araç (High Mobility Multi-Purpose Wheeled Vehicle, HMMWV)..... 66

Resim 3. Mayına Dayanıklı Pusuya Karşı Korumalı Taktik Tekerlekli Araç (Mine Resistant Ambush Protected Vehicle, MRAB)..... 66

Resim 4. Predator İHA'nın Geliştirilmiş Modeli "MQ-1C Gray Eagle" 67

Resim 5. ABD Askerleri Tarafından Elde Taşınabilir Biyometrik Cihazlarla Bir Iraklıya Tarama İşlemi Yapılırken..... 69

Resim 6. 2007 Yılında Bucca Kampı'nda Çıkan İsyanlar Esnasında Ele Geçirilen Silahlardan Bazıları..... 72

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1. Raporda Belirtildiği Şekliyle Irak'taki Etnik-Mezhepsel Gruparın Coğrafi Dağılımı 11

Harita 2. Raporda Kullanılan Irak Haritası 14

Harita 3. Yayılma Stratejisinden Önce Ocak 2007'de ABD Kuvvetlerinin Bağdat'taki Konuşlanma Durumu 49

Harita 4. Çok Uluslu Tümenlere Verilen Sorumluluk Sahaları, Haziran 2007 55

Harita 5. ABD Birliklerinin Irak Merkezinde Konuşlanma Durumları, Haziran 2007 56

Harita 6. ABD Birliklerinin Bağdat'ta Konuşlanma Durumları, Haziran 2007 57

Harita 7. Birleşik Güvenlik Mekanizması, 2010-2011 82

KISALTMALAR LİSTESİ

AAB	:	*Advise and Assist Brigade*, Danışma ve Yardım Tugayı
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
BCT	:	B*rigade Combat Team,* Tabur Görev Kuvveti
BM	:	Birleşmiş Milletler
BOC	:	*Baghdad Operations Command*, Bağdat Harekât Komutanlığı
CENTCOM	:	*US Central Command,* ABD Merkez Kuvvetler Komutanlığı
CERP	:	*Commanders' Emergency Response Program,* Komutanların Acil Müdahale Programı
CEXC	:	*Combined Explosives Cell,* Birleşik Patlayıcılar Birimi
CFLCC	:	*Coalition Forces Land Component Command,* Koalisyon Kuvvetleri Kara Unsur Komutanlığı
CJSOTF-N	:	*Combined Joint Special Operations Task Force–North,* Birleşik Müşterek Özel Harekat Görev Kuvveti-Kuzey
CJTF-7	:	*Combined Joint Task Force-7,* Birleşik Müşterek Görev Kuvveti-7
CLCs	:	*concerned local citizens,* ilgili yerel vatandaşlar
COIC	:	*Counter-Improvised Explosive Device Operations Integration Cell,* El Yapımı Patlayıcılarla Mücadele Operasyonları Entegrasyon Birimi
COIN	:	*counterinsurgency,* ayaklanmaya karşı koyma
CPA	:	*Coalition Provisional Authority,* Koalisyon Geçici Yönetimi
DSECDEF	:	*Deputy Secretary of Defense,* Savunma Bakanı Yardımcısı
EPRT	:	*Embedded Provincial Reconstruction Team,* Yerleşik Bölgesel Yeniden Yapılandırma/İmar Ekibi
EUCOM	:	*US European Command,* ABD Avrupa Komutanlığı
EYP	:	el yapımı patlayıcı
FID	:	*foreign internal defense,* yabancı ülkede iç güvenlik operasyonları

FM	:	*Field Manual,* talimname
FOB	:	*forward operating base,* ileri üs bölgesi
GTGK	:	Geçici Tugay Görev Kuvveti
HMMWV	:	*High Mobility Multi-Purpose Wheeled Vehicle,* Hareket Kabiliyeti Yüksek Çok Amaçlı Taktik Tekerlekli Araç
IBCT	:	*Interim Brigate Combat Teams,* Geçici Tugay Görev Kuvveti
IED	:	*improvisied explosive devices,* el yapımı patlayıcı
IGFC	:	*Iraq Ground Forces Command,* Irak Kara Kuvvetleri Komutanlığı
IGK	:	Irak Güvenlik Kuvvetleri
INIS	:	*Iraqi National Intelligence Service,* Irak Ulusal İstihbarat Servisi
ISF	:	*Iraqi Security Forces,* Irak Güvenlik Kuvvetleri
ISR	:	*intelligence, surveillance, and reconnaissance;* istihbarat, gözetleme ve keşif
IŞİD	:	Irak ve Şam İslam Devleti
İHA	:	insansız hava aracı
JCPAT	:	*Joint Campaign Plan Assessment Team,* Müşterek Faaliyet Planı Değerlendirme Ekibi
JDAM	:	*joint direct attack munition,* birleşik doğrudan saldırı mühimmatı
JIEDDO	:	*Joint Improvised Explosive Device Organization,* Müşterek El Yapımı Patlayıcı ile Mücadele Örgütü
JSAT	:	*Joint Strategic Assessment Team,* Müşterek Stratejik Değerlendirme Ekibi
JSS	:	*joint security station,* müşterek güvenlik istasyonu
JTF-4	:	*Joint Task Force-4,* Müşterek Görev Kuvveti-4
KBY	:	Kürt Bölgesel Yönetimi
KDP	:	Kürdistan Demokrat Partisi
KİS	:	Kitle İmha Silahı
KRG	:	*Kurdistan Regional Government,* Kürdistan Bölgesel Yönetimi

KYB	:	Kürdistan Yurtseverler Birliği
MeK	:	*Mujahedin-e Khalq,* Halkın Mücahitleri Örgütü
MiTTs	:	*military transition teams,* askeri geçiş ekipleri
MNC-I	:	*Multi-National Corps–Iraq,* Çok Uluslu Kolordu-Irak
MND-B	:	*Multi-National Division–Baghdad,* Çok Uluslu Tümen-Bağdat
MND-C	:	*Multi-National Division-Center,* Çok Uluslu Tümen-Merkez
MND-CS	:	*Multi-National Division–Central South,* Çok Uluslu Kuvvet-Merkez Güney
MND-N	:	*Multi National Division-North,* Çok Uluslu Tümen Kuzey
MND-NE	:	*Multi-National Division-North East,* Çok Uluslu Tümen-Kuzeydoğu
MND-SE	:	*Multi-National Division–Southeast,* Çok Uluslu Kuvvet-Güneydoğu
MNF-I	:	*Multi National Force-* Iraq, Çok Uluslu Kuvvet-Irak
MNF-W	:	*Multi-National Force*-West, Çok Uluslu Kuvvet-Batı
MNSCT-I	:	*Multi-National Security Transition Command*-Iraq, Çok-Uluslu Güvenlik Geçiş Komutanlığı- Irak
MRAB	:	*Mine Resistant Ambush Protected Vehicle,* Mayına Dayanıklı Pusuya Karşı Korumalı Taktik Tekerlekli Araç
NATO	:	*North Atlantic Treaty Organization,* Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NSC	:	*National Security Council,* Ulusal Güvenlik Konseyi
ODIN	:	*observe, detect, identify, and neutralize;* gözetleme, tespit, teşhis ve etkisiz hale getirme
OOTW	:	*operations other than war,* savaşa varmayan boyuttaki düşük yoğunluklu çatışmalar
PKK	:	*Partiya Karkerên Kurdistanê*, Kürdistan İşçi Partisi
PRT	:	*Provincial Reconstruction Teams,* Bölgesel Yeniden İnşa/İmar Timleri
PYD	:	*Partiya Yekîtiya Demokrat,* Demokratik Birlik Partisi

SCIRI	:	*Supreme Council for Islamic Revolution in Iraq,* Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi
SECDEF	:	*Secretary of Defence,* Savunma Bakanı
SOF	:	*Special Operation Forces,* Özel Kuvvetler
TFBSO	:	*Task Force for Business and Stability Operations,* İş ve İstikrar Operasyonları için Görev Kuvveti
TGK	:	Tugay Görev Kuvveti
TRADOC	:	*U.S. Army Training and Doctrine Command,* ABD Kara Kuvvetleri Eğitim ve Doktrin Komutanlığı
UNSCR	:	*UN Security Council Resolution,* BM Güvenlik Konseyi Kararı
USAID	:	*US Agency for International Development,* Birleşik Devletler Uluslararası Kalkınma Ajansı
USF-I	:	*U.S. Forces*-Iraq, ABD Irak Kuvvetleri
YPG	:	*Yekîneyên Parastina Gel,* Halk Koruma Birlikleri veya Halk Savunma Birlikleri

GİRİŞ

GİRİŞ

Bu çalışma, ABD Genelkurmay Başkanlığı direktifini müteakiben Eylül 2013'te bir çalışma grubunun (Irak'ı Özgürleştirme Harekâtı Çalışma Grubu) oluşturulması ile ortaya çıkmıştır. 1990'lı yıllardaki gelişmeler, ABD-Irak Savaşı ve müteakip olaylar ile 2003-2011 yılları arasını kapsayan süreçte ABD'nin tecrübeleri operasyonel seviyede ele alınmaktadır.

Çalışma iki cilt halindedir. Birinci cilt; "İşgal, Ayaklanma, İç Savaş, 2003-2006" başlığını taşımaktadır. Konu kapsamı ise, 2003'te Saddam Hüseyin'i devirmek, Irak'taki Baas yanlısı rejimi iktidardan uzaklaştırmak ve ardından ülkeyi istikrara kavuşturmak maksadıyla ABD'nin önderlik ettiği harekâtı kapsamaktadır. İkinci cildin başlığı; "Yayılma ve Geri Çekilme, 2007-2011" olarak ifade edilmiş ve 2006 yılından sonraki olaylarla stratejideki değişim anlatılmaktadır. Konu kapsamı; 2007 yılı başlarında ABD'nin stratejisinde meydana gelen değişim ve 2011 yılından itibaren Irak'tan geri çekilmesine kadar gelişen süreç ve olayları içermektedir.

Çalışmada esas olarak Bağdat'taki harekât alanı komutanlığı ve ona bağlı olan operasyonel komutanlıkların perspektifinden anlatımlar yapılmıştır. Özellikle de, Bağdat'taki üst düzey generallerin zaman içerisinde aldıkları kararlarına ve niyetlerine odaklanılmıştır. Stratejik ve operasyonel hedeflerin, savaş alanına nasıl yansıdığının ve uygulamada ne gibi değişimlere uğradığının değerlendirilmesi maksadıyla bu kararların çoğu taktik seviyeye kadar takip edilmiştir. Çalışma grubuna göre, ABD ordusunun Irak'taki faaliyetleri halka yeterince aktarılmadığı takdirde, bunun halk ile ordusu arasındaki uçurumun açılmasına sebep olabileceği değerlendirilmektedir.

Konu kapsamına, ABD ordusunun Irak'taki deneyimlerinin yanı sıra diğer hizmetler ve uluslararası güçler de dahil edilmişlerdir. Bunun sebebi ise, "günümüzdeki savaşlarda artık bir ordunun, ortak bir gücün parçası olarak veya çoğu zaman koalisyon ortaklarıyla birlikte savaşa gireceği" düşüncesidir. Ayrıca, düşman bakış açısı, harekât ortamının doğası ve çatışmanın politik ve sosyal bağlamı da dahil edilmeye çalışılmıştır. Bunun, çeşitli grupların ve halktan bazı kesimlerin neden koalisyon güçlerine karşı ya da onlarla birlikte savaştıklarını, neyi başarmayı umduklarını ve liderlerinin, koalisyonun eylemlerine bir yanıt olarak (veya bundan bağımsız olarak) nasıl karar aldıklarını açıklamak için yapıldığı ifade edilmektedir.

Saddam Hüseyin rejimini kaldırmak için başlatılan Mart-Nisan 2003 harekâtı, operasyonel hedeflerine -her iki tarafın ya da dışarıdan bir gözlemcinin beklediğinden- şaşırtıcı biçimde daha hızlı bir şekilde ulaşmıştır. Ancak, bu zaferin elde edilmesine rağmen, hemen ardından Birleşik Devletler ve müttefiklerinin, ülkeyi istikrara kavuşturamaması, tahrip ettikleri devleti yeniden inşa edememesi ve sürdürülebilir bir siyasi düzen için temel oluşturamaması gibi önemli faktörler, elde edilen kazanımların pekiştirilememesi sebebiyle aynı derecede şaşırtıcı bir olumsuz etki yaratmıştır. Savaşın ilk yılında, zaten zor olan "rejim değişimi sonrasının istikrara kavuşturulması harekâtı", daha da zor olan bir "ayaklanma

ile mücadele (ayaklanmaya karşı koyma)" harekâtı haline gelmiştir. Bundan sonraki üç yıl içinde, çatışma; Irak'taki çeşitli güç grupları arasında, iktidarı ele geçirmek ve hayatta kalmak için etnik ve mezhepsel bir "iç savaş"a dönüşmüştür.

Irak ordusunu şaşırtıcı derecede hızlı imha etmesi ve Bağdat'a ilerlemesi ile ABD ordusunun geleneksel savaştaki yeterliliğini ispat ettiğinden bahsedilmektedir. Ancak, bunu takip eden istikrar ve ayaklanmaya karşı koyma harekâtında, birlikler ve karargahların genellikle kendilerini doktriner, maddi ve belki de zihinsel boyutlarda hazırlıksız oldukları beklenmedik görevler üstlenirken buldukları ifade edilmektedir. Sonuçta, başarısız olan bir strateji ve harekât planı takip edilmiştir. Bu şartlar altında ordu liderleri ve askerleri zor bir öğrenme sürecinden geçmişler; savaş süresince 36.000'den fazla kişi ölmüş ve yaralanmıştır. Çünkü karakteri hızla değişen bir çatışmaya adapte olmak durumunda kalmışlardır. 2006 yılının sonlarına doğru artık bazı değişim emareleri ve çeşitli çözüm arayışları belirmiş ancak 2007'ye kadar aslında operasyonel ve stratejik seviyelerde senkronizasyon ve entegrasyon sağlanamamıştır.

Bu çalışma hazırlanırken, ABD operasyon merkezindeki resmi askeri kayıtlara ve bazı yetkililerle görüşmelere başvurulmuştur. Çalışma grubu tarafından seçilen 30.000 sayfadan fazla materyal incelenmiş, General George Casey'in *Stratejik Yansımalar* adlı kitabı gibi diğer ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır. Çalışmadaki önemli bir eksiklik ise, gizlilik sebebiyle, savaş sırasında neredeyse her büyük gelişmeye katılan, ancak hikayesi yeterince anlatılamayan Irak'taki ABD Özel Harekât Birlikleri'nin rolüdür.

Sonuç olarak, çalışma grubu bu çalışmayı; "henüz bitmemiş bir savaşın tarihi" olarak kabul etmekte ve icra edilen operasyonları, özelde Irak El-Kaidesine veya Irak'taki IŞİD'e[1] karşı mücadele, genelde ise El-Kaide'ye ve onunla bağlantılı hareketlere karşı daha geniş bir harekatın parçası olarak kabul edilmektedir. Yemen, Somali, Mali ve diğer yerlerdeki mücadelelerin -hem kendileri hem de düşmanlar için- Irak ve Afganistan'daki mücadelelerle aynı stratejik çerçeve kapsamına girdiği belirtilmektedir.

[1] Örgüt, kurulduğundan bu yana farklı isim ve kısaltmalarla anılmıştır. İlk olarak Afganistan'da Ebu Musab El-Zerkavi'nin Afganistan'da 2000 yılında kurduğu Tevhid ve Cihad Örgütü ile karşımıza çıkan bu yapı, Afganistan işgali sonrası Irak'a geçmiş, burasının işgalinden sonra ise büyüyerek Irak el-Kaidesi olarak anılmaya başlamış, Zerkavi'nin 2006'da öldürülmesinden sonra ismini Irak İslam Devleti olarak değiştirmiş, Suriye'deki iç karışıklıklardan dolayı burada da varlık göstermeye başladıktan sonra ise "Irak ve Şam İslam Devleti" (IŞİD/Islamic State of Iraq and the Levant [ISIL]) adını almış, 2014'te hilafet ilan etmiş ve kendisini "İslam Devleti" olarak adlandırmıştır. Uluslararası anlamda kullanılan diğer ifade olan DAESH (Al-Dawlah al-Islāmīyah fī al-'Irāq wa-al-Shām) örgütün isminin Arapça karşılığının kısaltmasıdır. Türkçede bu terör örgütünü ifade etmek için genellikle DAEŞ ya da DEAŞ ifadeleri kullanılmaktadır. Bu çalışmada, söz konusu terör örgütünden bahsederken metnin aslında olduğu gibi IŞİD kısaltması kullanılacaktır.

1. BÖLÜM

İŞGAL, AYAKLANMA, İÇ SAVAŞ 2003-2006

BİRİNCİ BÖLÜM
BİRİNCİ CİLT: İŞGAL, AYAKLANMA, İÇ SAVAŞ 2003-2006

1.1. Tarihsel Arka Plan, 1991-2003

1991 yılı başlarında icra edilen Çöl Fırtınası Harekâtı *(Operation Desert Storm)* sonrasında, Irak-Kuveyt sınırının yakınında bir araya gelen Amerikalı ve Iraklı komutanlar, 3 Mart 1991'de ateşkes görüşmelerini başlatmışlardır. Irak kuvvetleri Kuveyt'ten çıkarılmış olsalar da Irak'ta diktatör Saddam Hüseyin rejimi devam etmiştir. Kuveyt'in egemenliğini ve toprak bütünlüğünü yeniden elde etme konusundaki asıl hedeflerini gerçekleştiren Başkan George H. W. Bush ve koalisyon liderleri, birliklerinin Bağdat'a ilerlememesi yönünde karar vermişlerdir.

Amerikan ve Irak orduları, 1991'deki harekâttan 2003'te tekrar karşı karşıya geldikleri zamana kadar bazı değişim ve dönüşümlerden geçmişlerdir. 1990'lı yıllarda, ABD ordusu çeşitli aralıklarla muhtemel durum harekâtıyla[2] *(contingency operations)* meşgul haldeyken (Haiti, Somali ve Bosna gibi), Irak rejimi ise iç çatışmalarla uğraşmıştır. 1990'lı yıllar boyunca ABD ve Irak rejimi arasında çeşitli aralıklarla (1993, 1994, 1996 ve 1998'de) savaşa varmayacak boyutlarda ve kısa süreli çatışmaların meydana geldiği de bilinmelidir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra, ABD ordusu sayısal olarak küçülme yaşarken, yeni ortaya çıkan teknolojiler kullanılarak sayılardaki azalma dengelenmeye çalışılmıştır.[3] Buradaki ters orantı, asker sayısının azaltılmasına karşılık teknolojik vasıtaların etkin kullanımlarının arttırılması şeklinde ifade edilebilir. Komutanların, Çöl Fırtınası Harekâtı'ndan çıkardıkları en önemli derslerden biri, ordu birliklerinin çatışma olan bölgelere daha hızlı sevk edilmesine imkân sağlayan tedbirlerin geliştirilmesi gerektiği olmuştur. Böylelikle, orduya operasyonel hareketlilik kazandırılması ön plana çıkarılmıştır. Aynı zamanda, ordunun Körfez bölgesindeki harekat kapasitesini ve reaksiyon hızını arttırmak maksadıyla Katar ve Kuveyt'e ilave teçhizat ve birlikler konuşlandırılmıştır. Buna ek olarak, ABD Eğitim ve Doktrin Komutanlığı *(TRADOC)*, doktrinde yapılacak topyekûn bir değişimden ziyade sürekliliği sağlamak amacıyla, hava ve kara muharebeleri ile girişilen yüksek yoğunluklu savaş doktrinine ek olarak *(FM)* 100-5, Harekât *(Operations)* talimnamesinin 1993 yılındaki baskısında; barışı koruma, insani

---

2 *"Contingency Operations"*, Dışişleri Bakanlığı'nın resmi internet sitesinde yer alan askeri terminoloji sözlüğünde "Muhtemel Durum Harekâtı" olarak ifade edilmiştir. (http://www.mfa.gov.tr/data/Terminoloji/askeri-terminoloji-092014.pdf) Erişim tarihi: 28.06.2019. Burada daha çok, literatürde "Barışı Koruma" kapsamında yapılan askeri operasyonların kastedildiği değerlendirilmektedir.

3 ABD'nin sahada aktif görevli Tümen sayısı 1989 yılında 18 iken 1995 yılında 10'a düşmüş, görevli personel sayısı da buna paralel olarak 1989'da 770.000 civarındayken 1995'te 510.000, 2002'ye gelindiğinde ise 490.000'e düşürülmüştür.

yardım, terörle mücadele ve ayaklanmaya karşı koyma gibi "savaşa varmayan boyuttaki diğer harekât" konularını da eklemiştir. Böylelikle hem konvansiyonel hem de konvansiyonel olmayan çatışmalara hazırlıklı olmak amaçlanmıştır.

Genel itibariyle, 1990-2000 yılları arasında ABD ordusu nezdinde, "askeri işlerde bir devrim" *(revolution in military affairs)* yapılıp yapılmaması konusunda tartışmalar ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Somali, Mali, Haiti ve Balkanlar'daki çatışmaların daha ziyade konvansiyonel olmayan bir tarzda gerçekleşmiş olmaları, tartışmalarda önemli rol oynamıştır. Askeri işlerde devrim yapılmasını savunanlar, bilgi çağında yeni bir savaş biçiminin ortaya çıkmaya başladığını iddia etmişlerdir. Çöl Fırtınası Harekâtı'nda icra edilen hava taarruzlarında, ileri teknolojinin, kendisine sahip olanlara -ABD ordusu gibi- belirleyici bir avantaj sağlayacağı düşünülmüştür. Hassas güdümlü mühimmat ve sensor teknolojilerindeki gelişmelerin, savaş alanındaki belirsizlik ortamını ortadan kaldırılabileceği ve daha ağ bağlantılı *(network)* bir savaş alanı yaratacağı öngörülmüştür. Böylelikle, geleceğin savaş alanında hem daha küçük birliklerden oluşan hem de ileri teknoloji araçlarını kullanan ABD kuvvetlerinin, düşmanın hızlı bir şekilde yenilmesini sağlayabilecek ani ve kesin sonuçlu manevralar yapabilecekleri düşünülmüştür. Aynı zamanda, hem dost hem de düşman durumuyla ilgili neredeyse tam bir farkındalıktan yararlanabilecekleri değerlendirilmiştir.

Ancak, ileri teknoloji ile bütünleşen askeri işlerde bir devrim görüşüne karşı, ABD ordusu içerisinden bir kısım yetkililerce muhalif görüşler ileri sürülmüş, konvansiyonel savaş tehdidinin de sürdüğü savunulmuş ve bu dönemde tartışmalar devam etmiştir. Sonuç olarak ise, ordunun yapısında veya sistemlerinde toptan değişiklikler yapmak yerine, 1990'lardaki ABD ordusunun liderleri, mevcut kuvvetin evrimsel olarak modernleşmesini seçmişlerdir. Modernleşme ihtiyacının temel sebebi ise daha önce de belirtildiği üzere, çatışmaların değişen bir hal almaya başlamış olmasıdır.

Türkçeye, "savaş dışındaki askeri operasyonlar" şeklinde çevrilebilen *"operations other than wars"* daha kapsamlı olarak "savaşa varmayan boyuttaki düşük yoğunluklu çatışmalar" şeklinde ifade edilebilir. Raporda bu kavramın ortaya çıkışının *"Operation Provide Comfort"* (Huzuru Temin Harekâtı) ile başladığı ileri sürülmektedir. Bu harekât, Saddam rejiminden kaçan Kürtlere insani yardım sağlamak maksadıyla icra edilmiştir. 1991 yılında başlayan bu tip harekât; 90'lı yıllarda Somali, Balkanlar ve Haiti'de devam etmiş ve ABD ordusu tarafından çeşitli tecrübeler edinilmiştir. 1996 yılına kadar icra edilen bu tür askeri operasyonlar kapsamında yapılan araştırmalar neticesinde, "konvansiyonel bir birliğin" savaşa varmayan boyuttaki düşük yoğunluklu çatışmalarda kullanılmak üzere *-hazırlık aşaması, konuşlandırılması ve muharebeye hazırlık eğitimi için-* ihtiyaç duyduğu kaynakların üç katına kadar çıktığı görülmüştür. Personel sayısı da hesaba katılırsa oranın beş kata kadar yükseldiği hesaplanmıştır.

Bu durumu göz önünde bulunduran karar vericiler, 90'lı yılların sonlarında *"modü-*

lerleşme" adı altında Tümen temelli organizasyon yapısından, daha hareketli ve modernize edilmiş Tugaylara geçişi benimsemişlerdir. Bu doğrultuda Kurmay Başkanı General Eric Shinseki tarafından, Geçici Tugay Görev Kuvvetleri *(*GTGK, *Interim Brigate Combat Teams/IBCT)* oluşturulmuştur. Bu tugaylar, bizzat muharebe alanında bulunan kara birliklerinin sayısında tasarrufta bulunmak ve konuşlanma hızını hafif birlik seviyesi ile denk hale getirmek maksadıyla oluşturulmuştur. Aynı zamanda bunlar, ağır birliklerin seviyesine benzer şekilde taktik hareket, ateş gücü ve koruma kapasitesini de ihtiva etmektedirler. GTGK'lerin, Tümen karargâhından veya destek yapılardan bağımsız olarak kendi kendilerine savaşabilecek ve varlıklarını sürdürebilecek şekilde müstakil olmaları benimsenmiştir. Sadece organik olarak bağlandıkları Tümene değil, herhangi bir daha yüksek komutanlık karargâhına da monte edilebilecek (emrine, harekât komutasına vb. verilebilecek), modüler ve değiştirilebilir birlikler olarak planlanmışlardır.

2001 yılında Savunma Bakanlığı görevine getirilen Donald Rumsfeld, ABD'nin 1990'lı yıllarda icra ettiği geniş çaplı "barışı koruma" operasyonlarına odaklanmaması gerektiğini vurgulamıştır. Aynı görüşe "ulus inşası" operasyonları hakkında da sahip olan Rumsfeld, Afganistan ile ilgili bir konuşmasında da buna değinerek *"ulus inşası süreçlerine çok fazla girilmemesini bunun yerine küçük çaplı birlikler ile varlığın sürdürülmesini"* savunmuştur. Ayrıca, füze savunması etkinliğinin arttırılması ve daha küçük kuvvetlerin daha ölümcül, hızlı ve kolay konuşlandırılabilir olması için teknolojinin kullanılmasının daha uygun olacağını, bu kapsamda *"insanlara değil silah sistemlerine ve teçhizata odaklanılması"* gerektiği görüşünü benimsemiştir.

1.1.1. 1990'larda Irak Rejiminin Durumu

ABD ordusu, küresel boyutta birçok muhtemel durum harekâtını *(contingency operations)* uygulaması sebebiyle yapısı, organizasyon şekli, teknolojisi ve geleceğin savaş biçimleri üzerine tartışmalar yürütürken; Saddam ise yenemeyeceğini bildiği ABD ordusuna karşı yeni bir hazırlık yapmaktan ziyade, hem savaş sonunda Irak'ta ortaya çıkan kaos ve ayaklanma hareketlerine hem de düşman olarak gördüğü İran rejimine karşı tedbirler geliştirmeyi seçmiştir. Bunun yanı sıra, 15 Şubat 1991 tarihinde, Başkan George H.W. Bush bizzat Irak halkı ve askerlerini Saddam rejimine karşı ayaklanmaya çağırmıştır. 3 Mart 1991'de ateşkes görüşmelerinin başlamasını izleyen günlerden itibaren rejime karşı "intifada"[4] başlamış, asker kaçaklarının da dahil olmasıyla Irak'taki Şii gruplar özellikle güneye hâkim olmuş, kuzeyde ise Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ve Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) peşmerge unsurları büyük şehirleri ele geçirmişlerdir. Böylelikle, ateşkes sonrası Irak'ta bir iç karışıklık dönemi başlamıştır. Bu dönemde, kuzeyde toplamda bir milyondan fazla Kürt, Türkiye'ye veya İran'a kaçmıştır. Ayaklanma-

[4] *"İntifada"* kelimesi genel olarak Filistin halkının bir başkaldırı hareketi olarak bilinse de burada kastedilen; Irak'taki mevcut otoriteye karşı halkın direniş hareketleridir.

lar esnasında ayaklanmacıların yardım talepleri karşısında (özellikle Şiilerin), bölgedeki ABD birliklerinin olaylara karışmamasına yönelik verilen karar ise hem Saddam'ın gücü elde edip sert bastırma hareketlerine girişmesine hem de Iraklı Şiilerin ABD'ye karşı kin duymaya başlamasına sebep olmuştur. Şiilerin besledikleri kin duygusu uzun süreli olmuş ve 2003'ten sonra da ABD'nin karşısına çıkmıştır.

İç karışıklıklar yer yer devam ederken, 1993 yılında Saddam, dini meşruiyeti elde edip güçlenmek için tasarlamış olduğu ulusal bir "İnanç Kampanyası" ile rejimini "İslamileştirmeye" karar vermiştir. Eskiden seküler olan Saddam; camiler yaptırmaya başlamış, din adamlarına destek vermiş, Irak bayrağına "Allah-u Ekber" yazdırmış, Baas'ın Hıristiyan olan kurucusu Mişel Eflak'ın *(Michel Aflaq)* ölüm döşeğindeyken Müslüman olduğuna dair propaganda yapmış ve İslamcı akademisyenlerden Hz. Muhammed'in hayatı hakkında çalışmalar yapmalarını istemiştir. Temel amacı, Irak'taki İslami grupları ve aşiretleri güçlendirerek kendi yanında yer almalarını ve rejimini desteklemelerini sağlamaktır. Bu "İslamileşme döneminde" Saddam, daha zayıf bir tehdit olarak gördüğü Selefîlere yakın durmuş, Müslüman Kardeşleri kendisine ve rejimine daha büyük bir tehdit olarak algılamıştır.

Aralık 1995'te, Irak Cumhuriyet Muhafızları Komutanı Korgeneral Raad Hamdani de dâhil olmak üzere üst düzey Iraklı askeri liderler, 1991 savaşından çıkarılan derslere dayanarak yeni doktrinler ve örgütlenme yapıları önermek için Saddam ile bir araya gelmişlerdir. ABD ordusu, teknolojik avantajlarıyla, herhangi bir büyük askeri yapıyı yok edebilecek bir yeteneğe sahip olduğundan, Hamdani, büyük askeri birlikler inşa etmenin bir anlamı olmadığını gözlemlemiştir. Bunun yerine, Iraklıların gerilla direnişini uygulamasını, işgalci birlikleri dağıtıp zorlayacak hafif piyade birliklerinin oluşturulmasını, ancak yukarıda da bahsedildiği üzere, büyük yapıların ve zırhlı kuvvetlerin oluşturulmasından kaçınılmasını teklif etmiştir. Fakat Saddam bunu kabul etmemiş ve Irak ordusu 1991 öncesi dönemdekine benzer yapı ve teçhizatla organize edilmeye devam etmiştir.

1.1.2. 1991-2000 Yılları Arasında Devam Eden Irak-ABD Sorunları

Saddam'ın birlikleri 1991'de ülkenin kuzeyindeki isyanı bastırırken, Irak rejiminden kaçan ve güvende olmak isteyen yarım milyondan fazla Kürt mülteci Türkiye'ye giriş yapmıştır. Yüz binlerce kişi, dağlık sınırın yakınında kurulan kamplara doğru göç etmiştir. Her gün meydana gelen saldırılar ve açlıktan yüzlerce kişi ölmüştür. Güneydeki Şii grupların ayaklanmasının aksine Kürtlerin içinde bulunduğu bu durum, Batıların ve küresel medyanın dikkatini çekerek Birleşmiş Milletler (BM)'in insani krizi hafifletmek için müdahalesine yol açmıştır. Sonuçta ortaya çıkan "Huzuru Temin Harekâtı" *(Operation Provide Comfort)* ile Kürtlerin güvenliğini sağlamak ve Irak'a güvenli bir şekilde geri dönmelerini kolaylaştırmak amacıyla sınır bölgesinde bir yerleşim bölgesi oluşturulmaya, evlerine dönme yolları seçilip bunların temizlenmesine çalışılmıştır.

Irak genelinde 36'ncı paralelin güneyi ve kuzeyi birbirinden ayrılmış ve uçuşa yasak bölgeler oluşturulmuştur. Irak kuzeyinde "Kuzeyden Keşif Harekâtı" *(Operation Northern Watch)*[5] , güneyinde ise "Güneyden Keşif Harekâtı" *(Operation Southern Watch)*, Huzuru Temin Harekâtı'nın birer parçası olarak başlatılmıştır. Bu operasyonlar, Irak'ta devam eden süreci yıllarca etkileyecek sonuçlara neden olmuşlardır.

Diğer taraftan, Nisan 1993'te, Saddam'ın istihbarat subaylarının, ABD Başkanı Bush'a, Kuveyt'e yaptığı ziyareti sırasında suikast yapmak için bir komplo düzenlendiği öğrenilmiştir. ABD'li yetkililerce komplo önlenerek Irak'ta bazı yerler misilleme olarak vurulmuştur.

1994 yılı sonlarında, Irak rejimi, BM silah müfettişleri ile iş birliğini durdurmuş ve Kuveyt sınırına tehditkâr bir şekilde iki Cumhuriyet Muhafızı Tümeni kurmuştur. Buna karşılık ABD ise Kuveyt'e takviye birlikler sevk etmiştir. Bölgeye sevk edilen birliklerin bir haftadan daha az bir sürede pozisyon alabilmeleri, 1991 yılındaki sevkiyatlara göre kuvvet projeksiyonu kapasitesinin arttığını göstermiştir.[6] Irak birlikleri ilerleyen zamanda bu bölgeden çekilmiş olsalar da ABD kuvvetleri bir dizi tatbikat yaptıkları[7] Kuveyt'teki bölgelerden ancak 1999'da çekilmişlerdir. Burada belirtilmesi gereken önemli bir husus; ABD askerleri Mogadişu'dan çekilirken, Saddam'ın Somali'deki ABD harekâtından çıkarttığı sonucun; *"Amerika'nın askeri zayiat vermeye katlanamadığı ve kanlı bir savaş içerisine giren Amerikan birliklerinin bu alanı derhal terk etmek isteyeceği"* şeklinde olduğudur. Bu karar Saddam'ın stratejik düşüncesinin kilit unsurlarından biri haline gelmiştir. Bunun tezahürü olarak Saddam, ABD'nin 2003'te Irak'a saldırması esnasında, yazar Mark Bowden'ın *"Black Hawk Down"* (Kara Şahin Düştü) isimli kitabının kopyalarını[8] kendi komutanlarına dağıtmıştır.

---

5 Kuzeyden Keşif Harekâtı, 1997 ile 2003 yılları arasında, Huzuru Temin Harekâtı'nın devamı olarak Irak'ta, 36'ncı paralelin kuzeyindeki uçuşa yasak bölgede havadan keşif ve önleme faaliyetlerini kapsayan askerî harekâttır. Bu harekât ile ilgili TBMM tarafından alınan 25.12.1996 tarih ve 477 sayılı karar şu şekildedir: *"Körfez krizi sonrası Irak ile ilgili Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarının hedeflerine ve ruhuna uygun olarak ve Irak'ın toprak bütünlüğünün muhafaza edilmesine özen göstererek, Amerika Birleşik Devletleri hava unsurlarıyla İngiltere hava unsurlarının katılımıyla, Türkiye tarafından belirlenecek ilke ve kurallara bağlı olarak, sadece keşif ve gerektiğinde önleme uçuşlarıyla sınırlı hava harekatında bulunulmasına, lüzum, hudut, kapsam ve zamanı Hükümetçe tayin ve takdir olunmak üzere 31 Aralık 1996 tarihinden itibaren 6 ay süre ile Bakanlar Kurulu'nun yetkili kılınması için Anayasanın 92'nci maddesine göre izin verilmesi, Genel Kurulun 25/12/1996 tarihli 40'ıncı birleşiminde kararlaştırılmıştır." (www.tbmm.gov.tr)*

6 Kuvvet veya güç projeksiyonu (power projection); askeri terminoloji ve siyaset biliminde, "ulusal güç unsurlarının tümünü veya bir kısmını, hızlı ve etkili bir şekilde uygulamak" anlamında kullanılan bir terimdir. Genellikle, krizlere cevap vermek, caydırıcılığa katkıda bulunmak ve bölgesel istikrarı arttırmak için farklı yerlere kuvvetler yerleştirmek ve bunların devamlılığını sağlamayı kapsamaktadır.

7 Bu tatbikatlar *"Intrinsic Action"* olarak adlandırılmaktadır.

8 Kitap, ABD'nin Somali'de 1993 yılından itibaren icra ettiği harekât üzerine kurgulanmıştır.

1.1.3. Kürt İç Savaşı ve Çöl Tilkisi Harekâtı (Operation Desert Fox)

Huzuru Temin Harekâtı *(Operation Provide Comfort)*, Irak rejiminin, Mart-Nisan 1991 tarihleri arasında KDP ve KYB ayaklanmacılarını Irak Kürdistanı[9] dağlarına doğru takip etmesini engellemiştir. NATO operasyonlarının da etkisi ve Kürt peşmergeler ile Irak birlikleri arasındaki savaşın Ekim 1991'de sona ermesiyle, Bağdat'ın kontrolünün dışında özerk bir Kürt bölgesi oluşturulmuştur. Yeni özerk bölgede KDP ve KYB, modern Irak tarihinde ilk kez birkaç milyon Kürt'ün bağımsız olarak yaşadığı "devletçikleri" *(statelet)*[10] yönetmeye başlamışlardır.

ABD'nin bir kısım birliklerini 1996 yılında Bosna'daki olaylara müdahale etmek için görevlendirdiği esnada, Saddam rejimi Irak'ın kuzeyindeki otonom bölgelerde tekrar baskı kurmaya başlamıştır. 1996 yılının Ağustos ayında ise ABD'li yetkilileri şaşırtan bir olay yaşanmıştır. ABD'nin, Irak'ın kuzeyinde otonom "devletçikler" kurmalarına yardımcı olduğu Kürt partilerinin kendi aralarında ortaya çıkan kaçak petrol gelirlerinin paylaşılması ile ilgili anlaşmazlıkta, Saddam'dan destek istemeleri ve daha önceden oluşturulan "Yeşil Hat"ı[11]*(Green Line)* geçmesini talep etmeleri beklenmeyen bir gelişme olmuştur. Neticede, Celal Talabani (İran destekli olduğu iddia edilmektedir) ve Mesut Barzani'ye (Saddam destekli olduğu iddia edilmektedir) bağlı gruplar arasında bir iç savaş çıkmıştır. Saddam ve Barzani birleşerek Talabani'yi İran sınırına kadar çıkartmış ve devam eden bu operasyonu durdurmak için ABD, Çöl Vuruşu Harekâtını *(Operation Desert Strike)* Eylül 1996'da başlatarak Irak'ı vurmuştur. Böylece Irak birlikleri tekrardan Yeşil Hattın gerisine çekilmişlerdir.

Ekim 1998'de ABD Kongresi'nde, Irak muhalefet gruplarına 97 milyon ABD doları tahsis eden "Irak'ı Özgürleştirme Yasası" kabul edilmiştir. Yasanın yürürlüğe girmesinden sadece haftalar sonra, Saddam rejimi, BM silah müfettişleri ile tüm işbirliğini sona erdirdiğini ve denetim ekiplerinin 15 Aralık 1998'de Irak'tan ayrılması zorunluluğu getirdiğini duyurmuştur. Buna karşılık olarak birkaç saat içerisinde İngiltere ve ABD birlikleri, Çöl Tilkisi Harekâtı'nı *(Operation Desert Fox)* başlatmışlardır.[12] Çöl Tilkisi

---

9 Raporda geçen "Iraqi Kurdistan" kavramı aslına uygun şekilde Türkçeye çevrilerek "Irak Kürdistanı" olarak kullanılmıştır.

10 *Statelet:* Yakın bir zamanda, daha büyük bir devletten ayrılmış olan küçük bir devlet anlamında kullanılmaktadır.

11 Huzuru Temin Harekâtı *(Operation Provide Comfort)* esasen Bağdat'ın kontrolünün dışında özerk bir Kürt bölgesi yaratmıştır. "Yeşil Hat" bu bölgeyi Arap nüfusun yoğun olduğu bölgeden ayırmış; NATO kara birlikleri ve uçakları da Saddam'ın güçlerinin bu hattın ötesine ilerlemesini engellemiştir.

12 Çöl Tilkisi Harekâtı kapsamında ABD ve İngiliz Kuvvetleri; toplamda 70 saat süren hava saldırılarında 600 sorti uçuş gerçekleştirmiş ve 400 cruise füzesi fırlatmıştır (Cilt 1, s. 16). Harekât ile ilgili Türk basınında yer alan bir haber şu şekildedir: *ABD ve İngiltere'nin geçtiğimiz çarşamba başlayıp dört gün boyunca toplam 70 saat süren Irak bombardımanları, Bağdat'ın verdiği rakamlara göre 70'i aşkın can aldı. Yaklaşık 96 kişinin de yaralandığı bildiriliyor. ABD'ye 4 günlük maliyeti 488 milyon 270 bin dolar yani yaklaşık 150 trilyon lira olan hava operasyonları sırasında Körfez Savaşı'nda atılan cruise füzelerinden kat kat fazla füze kullanıldı. Toplam 400-500 Tomahawk cruise füzesi atıldığı belirtiliyor. Bu füzelerin tanesi 750 bin dolar. İngiltere Başbakanı Tony Blair'in dünkü açıklamasına göre Çöl Tilkisi operasyonu çerçevesinde Amerikan ve İngiliz uçakları toplam 500 sorti yaptı; 250 hava saldırısı gerçekleştirildi. Saldırı-*

Harekâtı, ABD'nin Irak'a yönelik politikasını, *"mevcut durumun kontrol altında tutulmasından rejim değişikliğine"* çevirmiştir. Bu değişim, Başkan Clinton tarafından 18 Aralık 1998'de bizzat açıklanmıştır.

1.1.4. Yaptırımlar ve Irak'taki İç Huzursuzluklar

1991 yılından itibaren uygulanan yaptırımlar neticesinde Irak devleti, devlet gelirinin neredeyse tamamını sağlayan petrol sektörünü bile sürdürme imkân ve kabiliyetini kaybetmiştir. 1970'lerin sonunda zengin ve modern görünen ülke, 1990'ların sonlarında artık kötü durumdadır ve fakir bir hale gelmiştir. Irak; sosyal ve siyasi durum, ekonomi, teknoloji, demografi ve eğitim gibi önemli alanlarda çöküş içerisine girmiştir. Yasal ekonomi neredeyse tamamen bozulduğu için, ülkedeki pek çok memur da dâhil olmak üzere her kesimden Iraklı, Irak'ın komşularıyla karaborsa ticaretine katılmaya başlamıştır. Bu, Saddam rejiminin yasadışı gelir elde etmek için Irak petrolünün ve diğer malların kaçakçılığını özellikle teşvik ettiği Suriye için de geçerli bir durum haline gelmiştir.

Bütün bu gelişmeler ışığında, Birleşmiş Milletler Irak İnsani Koordinatörü Denis J. Halliday, 1998'deki söyleminde; *"Bütün bir toplumu yok etme sürecindeyiz. Bu kadar basit ve dehşete düşürücü"* şeklinde ifadeler kullanmıştır. 1999 yılının Şubat ayında Saddam'ın silahlı adamları tarafından yapıldığı iddia edilen saldırıda Şii lider Muhammed Sadık el-Sadr'ın[13] öldürülmesi sonucunda artık ülke, kutuplaşmanın ve etnik-mezhepsel *(etno-sectarian)* ayrılıkların belirginleştiği bir hal almıştır. Irak, 1990'ların sonlarına gelindiğinde, dışarıdan görüldüğünden çok daha yoksullaşmış, tahrip edilmiş ve devlet çökme eşiğine gelmiştir.

---

lar sırasında 93 Irak hedefi vuruldu. Bu hedeflerin 30'u Bağdat ve Saddam Hüseyin'in memleketi olan Tikrit'teki kitle imha silahı üretimiyle ilgili tesislerdi. Ayrıca 27 hava savunma merkeziyle, 20 komuta-kontrol merkezine, Cumhuriyet Muhafızları'nın bulunduğu 10 birime saldırıda bulunuldu. Hangarlara, karadan havaya füze tesislerine ve Cumhuriyet Muhafızları kumanda merkezine lazer güdümlü bombalarla saldırıldı. (http://www.hurriyet.com.tr/dunya/col-tilkisinin-bilancosu-39053967), Erişim tarihi: 28.06.2019.

[13] 29.09.2014 tarihli Hürriyet Gazetesi'ndeki yazısında Murat Bardakçı, Sadr Ailesi ile ilgili şu ifadelere yer vermiştir: *"…Ayetullah Muhammed Es-Sadr: Mukteda Sadr'ın babası ve Necef'in en sözü geçen dini liderlerindendi. 1999 Şubat'ında kıldırdığı bir cuma namazı sırasında hutbe okuyacağı kürsüye beyaz bir kefene bürünmüş olarak çıktı. Söze, 'Yaptığım bu işin hayatıma mal olacağını biliyorum ama böylelikle şehadet mertebesine erişirim' diye başladı ve Saddam rejiminin zindanlarında işkence görmekte olan Şiiler'in serbest bırakılmasını istedi. Saddam Hüseyin, Ayetullah'a cevabını tam bir hafta sonra ve onun beklediği şekilde verdi: Ayetullah Muhammed es-Sadr, cuma namazını kıldırıp otomobille evine gittiği sırada makineli tüfeklerle tarandı. Ayetullah'ın yanısıra otomobilde bulunan ve Mukteda Sadr'ın ağabeyleri olan iki oğlu da can verdiler. Suikast sadece Irak'taki değil, bütün dünyadaki Şii toplumunu ayağa kaldırdı, Necef'te yaşayan Şiiler sokaklara döküldüler ve tepkiler geniş bir isyan halini almaya başlayınca, Saddam Hüseyin, Ayetullah'ın cenazesinin tören yapılmadan ve gizlice kaldırılmasını emretti. Bağdat'tan gelen bütün tehditlerine rağmen Ayetullah'ın cenazesine binlerce Şii katıldı ve devrim muhafızları cemaatin üzerine makineli tüfek ateşi açtı. Hazreti Ali'nin türbesinin önü mezbahaya döndü, ancak ölü sayısı hiçbir zaman öğrenilemedi. Saddam yönetimi bu kadarla da yetinmedi ve Irak'ın önde gelen dört Şii entellektüelini 'Ayetullah'a suikast düzenledikleri' suçlamasıyla gizlice yargılayıp idam etti. Şiiler idamların göstermelik olduğunu ve cemaatin önde gelenlerinin suikast bahanesiyle ortadan kaldırıldıklarını söyleyince, Saddam Hüseyin, Ayetullah Muhammed es-Sadr'ın öğrencilerinden otuz kişiyi daha idam ettirdi ve Bağdat'ta yaşayan binlerce Şii aileyi bir gece içerisinde çöle sürdü."* http://www.hurriyet.com.tr mukteda-nin-ailesinden-hic-kimse-yataginda-rahatca-can-vermemisti-253241, Erişim tarihi: 28.06.2019.

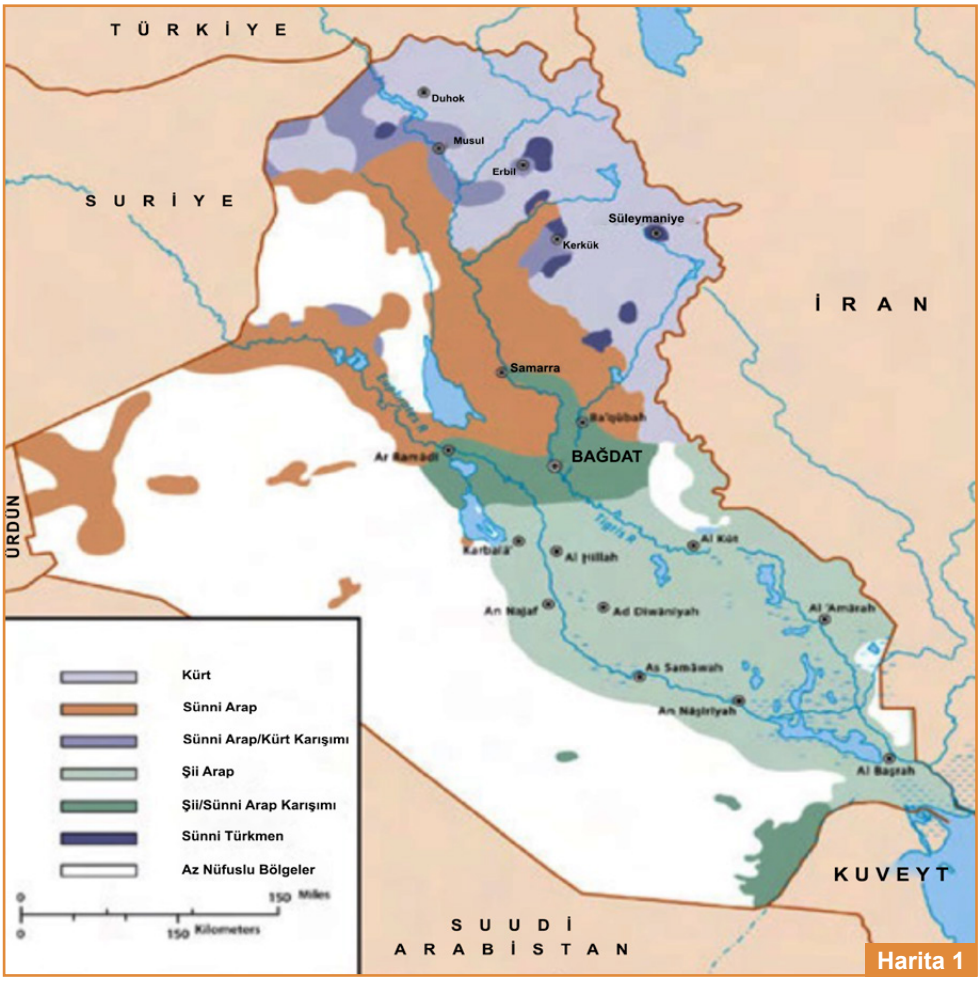

Raporda Belirtildiği Şekliyle Irak'taki Etnik-Mezhepsel Grupların Coğrafi Dağılımı

ABD tarafında ise 90'ların sonlarında tartışma konusu genel olarak, rejim değişikliğinin bir askeri müdahale ile gerçekleştirilmesi zamanının gelip gelmediğine dairdir. Bu dönemde askeri bir müdahale yapılmamasını savunanlar; ülkede düşmanlıklar ile etnik-mezhepsel ayrılıkların olduğunu, askeri müdahalenin doğuracağı kayıpların fazla olacağının tahmin edildiğini ve böylelikle yapılacak bir müdahale sonrası Saddam rejimi düşürülürse dahi ülkede bir istikrar ortamının sağlanmasının zor olacağını ifade etmişlerdir. Ayrıca, yapılan değerlendirmelerde ülke ile ilgili tam doğrulukta bilgilerin elde edilmesinin güç olduğu, bu yüzden en azından ülkedeki bazı önemli Kürt liderler ve aşiret liderleri ile bütünleşilmesi gerektiği de belirtilmiştir. Böylece, Irak'taki harekâtı

belirlemek maksadıyla bir dizi tatbikat yapılmaya devam edilmiştir.[14] Uluslararası ortam boyutunda ise özellikle bölgesel güçlerin, Irak'ta kalıcı bir Amerikan varlığını desteklemesi pek olası görülmemiştir. Irak'a yapılacak yeni bir müdahalenin Bosna benzeri bir durum yaratmasından da oldukça endişe edilmiştir.

1.1.5. 11 Eylül Saldırıları Sonrası Durum

George W. Bush yönetimi için, 11 Eylül 2001 (9/11) saldırıları, Saddam'la uzun süren çatışma sorununun çözümüne aciliyet kazandırıcı etki yaratmıştır. Afganistan'a yapılan müdahaleler ile işgal ve sonrasında icra edilen başarılı operasyonların benzer şekilde Irak'ta da başarılı olacağı fikri hâkim olmaya başlamıştır. Irak'a karşı bu bakış açısı, artık 90'lardaki stratejik düşüncenin değişmiş olduğunu göstermektedir.

Saddam ise hala bir ABD müdahalesinden ziyade içteki karışıklıklar ve muhtemel İran müdahalelerinden çekinmiş ve bu kapsamda kitle imha silahları üretimine ağırlık vermiştir. O'na göre ABD, kendisini düşürmek için geniş çaplı bir işgale girişmeyecektir. Bu yüzden ABD işgaline karşı etkili bir plan da yapılmamıştır. Bu, Saddam'ın durumu tam olarak muhakeme edemediğini göstermektedir.

Afganistan işgali diğer bazı grupları da etkilemiştir. Afganistan'da bir grup Arap mücahidin komutanlığını üstlenen *Ebu Musab el-Zarqawi (el-Zerkavi)*, ABD ve Afganlı müttefiklerinin Taliban'ı 2001 yılının sonlarında devirmesinden sonra, örgütlenmesini İran'a ve sonra Irak Kürdistanı'na doğru ilerletmiş ve cihat hareketini genişletmeye çalışmıştır.

Irak'ın 2003'teki işgali arifesinde, ABD Ordusu, bir taraftan Soğuk Savaş zamanındaki boyutuna göre çok daha fazla küçülürken, küresel boyutta çeşitli yüksek tempolu istikrar operasyonlarını sürdürmüştür. Savunma düşünürleri, Çöl Fırtınası Harekâtı'nın savaşın doğasında bir devrime işaret ettiği sonucuna varmışlar ve teknolojiyi etkin kullanan ABD ordusunun herhangi bir düşmanı nispeten küçük bir kuvvetle yenebileceği düşüncesine kapılmışlardır. Ordu, 1990'lı yıllar boyunca, Avrupa'da statik halde bekleyen Avrupa-odaklı bir güçten, muhtemel durum harekâtı kapsamında faaliyet göstermeye alışkın bir yapıya bürünmüştür. ABD ordusu birlikleri, düşük yoğunluklu çatışmalara giderek daha fazla dâhil olmuşlardır. Aslında Haiti, Bosna ve Kosova'da elde edilen tecrübeler, uluslararası bir güç ile oluşturulan barış gücü türü misyonların bir çatışmayı durdurabileceğine işaret etmiştir. 11 Eylül'den sonra ise Afganistan'daki kısa ve başarılı harekâtın, "askeri işlerde yapılan devrimin" doğru işlediğini ve bunun sonucunda da daha az sayıda ABD birliği ile çatışmalara müdahale edilip başarılı olunabileceğini gösterdiği düşünülmüştür.

---

[14] Bunlara *"Exercise Desert Cross"* adı verilmektedir.

Sonuç olarak; 2003 savaşının hemen öncesinde, Irak rejimi, Baasçı egemenliğe yönelik tehditlere karşı iç güvenliğin sağlanması amacına odaklanmaya devam etmiştir. ABD'nin bir dış tehdit oluşturmadığı ve dolayısıyla topyekûn bir savaşa girişmeyeceği varsayımıyla hareket edilmiştir. Ancak, Saddam ve rejimi 1991'de mevcut olan geleneksel ordusunu kaybetmiş, onun yerine çeşitli milis grupları oluşturarak bu vasıtayla tehditlere karşı tedbir geliştirme seçeneğini uygulamak zorunda kalmıştır. Rejimin kendi içerisindeki laik Arap sosyalizminin yerini beklenmedik bir İslami sentez almıştır. Baas ve İslam anlayışı bir potada eritilmeye çalışılmıştır. Bunun yanı sıra, mevcut rejimine karşı içte muhalefet artmış, ülkenin içyapısı karmakarışık hale gelmiştir. Devlet kurumlarındaki yozlaşma ile yabancı ülkeler tarafından uygulanan yaptırımların etkisi de çeşitli iç tehditleri teşvik etmiştir. Ülkenin sosyal dokusu yıpranmış, orta sınıf yoksulluk içerisinde erimiş ve sosyal ayrılıklar baş göstermiştir. Mezhepler ve etnik gruplar arasındaki hizipleşmeler derinleşmiştir. Irak, kendisini etkileyen değişiklerin farkında olmayan bir rejime ve nüfusa sahip, zayıf bir ülke haline gelmiştir.

1.2. İşgalden Ayaklanmaya, 2002-2003

11 Eylül saldırılarından sonra G. W. Bush hükûmeti, büyük terörist gruplar ve bunlara destek veren devletlere karşı "Terörizmle Savaş" *(War on Terrorism)* kampanyası başlatmıştır. Bu kapsamda Afganistan'dan sonra dikkatler Irak'a çevrilmiş ve Saddam rejimini devirmeye yönelik planlar tartışılmaya başlanmıştır. *CENTCOM (U.S. Central Command*/ABD Merkez Kuvvetler Komutanlığı)'a, Irak'ı işgal etme ve Saddam rejimini ortadan kaldırma amacıyla muhtemel durum planı hazırlama direktifi verilmiştir.

Bu çerçevede 28 Aralık 2001 tarihinde, Irak'ın işgali için dört safhadan oluşan bir plan kabul edilmiştir. Safhalar şunlardır:

1'inci Safha: Yapılacak operasyonlar öncesinde, beraber hareket edilecek koalisyonu oluşturmak ve uluslararası desteği sağlamak.

2'nci Safha: Irak toplumunun ve askerlerinin direniş iradelerinin kırılması maksadıyla psikolojik ve askeri yıpratma operasyonları icra etmek.

3'üncü Safha: Irak ordusunu yenmek ve rejimini yıkmak maksadıyla askeri operasyonlar icra etmek.

4'üncü Safha: Yeni kurulacak Irak hükümetine geçişi sağlamak ve istikrar operasyonlarını icra etmek.

Mart 2003'te başlatılacak olan işgal için safhalar halinde oluşturulan savaş planının odak noktaları ise Kasım 2001'de şu başlıklar altında sıralanmıştır:

- Irak'taki Cumhuriyet Muhafızlarını yenmek,
- Rejimin içten çöküşüne kadar Bağdat'a askeri baskı uygulamak,
- Ülkenin yönetimini iki ay süre ile İmar ve İnsani Yardım Ofisine devretmek,
- Yabancı bir yetkili liderliğinde bir Irak Geçici Hükümeti kurmak.

Harita 2

Raporda Kullanılan Irak Haritası

Irak'ın işgali maksadıyla Mart-Nisan 2003 arasında icra edilen askeri operasyonlarda; koalisyon kuvvetleri 172 ölü, 600 yaralı verirken, Irak ordusundaki zayiat durumu ise 5.000 ölü civarında olmuştur. Operasyonlar bitmiş olsa da Mayıs 2003'ten 2003 sonuna kadar yer yer meydana gelen çatışmalarda her iki taraf da zayiat vermeye devam etmiştir. Bu dönemde ise Koalisyon Kuvvetleri 408 ölü 200 yaralı vermiş, diğer taraftan 10.000 şüpheliyi tutuklamış ve 600 ayaklanmacıyı öldürmüştür.

Koalisyon kuvvetlerinin, işgal operasyonları bittikten sonra meydana gelen düşük yoğunluklu çatışmalarda verdiği kayıplardaki artış ise dikkat çekicidir. Zayiat rakamları, savaş sonrası operasyonlar ile beraber değerlendirildiğinde aslında 4'üncü safhanın Irak işgal planında belirleyici aşama olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak 3'üncü safha için ayrılan planlama zamanının, kaynakların ve personelin 4'üncü safha için ayrılandan fazla olduğu görülmüştür. Yani en önemli aşama 4'üncü safha iken, en çok kaynak (zaman, teçhizat, personel vd.) 3'üncü safhada kullanılmıştır.

Saddam rejiminin devrilmesinden sonra ortaya çıkan otorite boşluğu sebebiyle, 2003 yazından itibaren ülke her biri otonomi isteyen Sünni direniş grupları, "İslamcı teröristler", Şii milisler, İran rejimi ve çeşitli Kürt grupları tarafından işgal edilerek bir mücadele sahasına dönüşmüştür. Bu kapsamda gelişen koşullar sebebiyle, gelecekteki uzun yıllar içerisinde, inisiyatifi koalisyon askeri güçlerinden Irak'taki çeşitli ayaklanmacı gruplara devreden bir durum ortaya çıkmıştır.

2003 yılı sonları yaklaşırken, ABD ordusu çeşitli nedenlerden ötürü umulmadığı kadar uzun süreli bir Irak işgalinde kendisini oldukça yıpranmış bir halde bulmuştur. George W. Bush'un Kasım 2001'de, Saddam Hüseyin'i iktidardan zorla devirmek ve kitle imha silahları programını ortadan kaldırmak maksatlı askeri operasyonları planlamak amacıyla verdiği direktif ile başlattığı kapsamlı ve karmaşık bu süreç, daha sınırlı hedeflere alışkın olan askeri liderlerin zorlanmasına neden olmuştur. Diğer taraftan, Irak özelinde yapılan işgal planlarının kapsamı, 1990'lardaki doktrin kapsamı ve uygulamalarına göre oldukça farklı bir yapıdadır. Burada belirtilmek istenen hususun, Soğuk Savaş döneminde kesin sonuçlu muharebelerde elde edilen sonuçlar önemliyken, artık kesin sonuçlu muharebeler sonrasındaki devam eden süreçte ortaya çıkan şehir savaşı ya da istikrar ve barışı koruma operasyonlarının önem kazanması olduğu bilinmelidir.

ABD ordusunun kurumsal olarak 3'üncü safhaya odaklanması, istikrar ve barışı koruma operasyonları konusundaki isteksizliği ile Afganistan'daki başarılı operasyonların Irak'ta da benzer şekilde uygulanabileceğine dair kanaat, Irak'taki rejimi değiştirmek maksadıyla askeri manevra harekâtına verilen önemin artmasına, fakat rejim yıkıldıktan sonra ortaya çıkacak duruma karşı uygulanabilecek hareket tarzlarına verilen önemin azalmasına yol açmıştır. Yapılan planlar, Saddam Hüseyin'in oluşturmuş olduğu geniş paramiliter yapıyı, aşiretlerin baskın durumunu ve Irak'taki diğer dinamikleri büyük ölçüde küçümsemiştir. Bunların hepsi, işgalden sonraki istikrarsızlık ve ayaklanma döneminde önemli rol oynayacaktır.

Benzer şekilde, askeri istihbarat gayretleri de genel olarak Irak Cumhuriyet Muhafızlarına yöneltilmiş ancak paramiliter güçler göz ardı edilmiştir. Irak'taki topluluklar ve aşiretler gibi karmaşık sosyal dinamikler ile ilgili bilgi toplamak yerine sadece Irak Ordusu'nun askeri kapasitesine yönelik bilgi toplama faaliyetlerine odaklanılmıştır. Irak'ın kendine özgü siyasi durumu ve demografik yapısı yeterince göz önünde bulun-

durulmamıştır. Aynı zamanda, *CENTCOM, CFLCC (Coalition Forces Land Component Command*/Koalisyon Kuvvetleri Kara Unsur Komutanlığı) ve 5'inci Kolordu *(V Corps)* Komutanlığı planlamalarını genel olarak işgale odaklamıştır. İşgal sonrasında ise Irak Ordusu'ndan geri kalanların, güvenlik ve istikrarı sağlama çalışmalarında kendilerine yardım edeceğine dair faraziyelerde bulunulmuştur. İlerleyen süreçte bu faraziyelerin aslında gerçekçi olmadıkları görülmüştür. İfade edilen tüm bu faktörler nedeniyle *Irak işgali operasyonel boyutta başarılı olmasına rağmen stratejik boyutta başarısız olarak değerlendirilmiştir.*

Güneyden Bağdat'a doğru ilerlemeyi ve karşısında Irak Cumhuriyet Muhafızlarını bulacağını öngören ABD Ordusu, fedailer[15] ve paramiliter gruplarla da karşılaşınca zorluklar yaşamıştır. Çatışma ortamındaki tehditlerin çoğalması nedeniyle savaşın bitmesinin uzun zaman alacağına dair bir algı oluşmuş bu da personeli olumsuz etkilemiştir. Anbar ve Irak'ın kuzey bölgeleri de dâhil olmak üzere ülkenin çoğu güvensizlik içerisinde kalmaya devam etmiştir. Çünkü bu alanlarda bölgesel ilerleme kaydeden Özel Harekât Kuvvetleri, o bölgeleri tek başına tutabilecek kapasiteye sahip değildir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, Saddam rejimi, askeri planların öngördüğünden çok daha kısa bir süre içerisinde çöktüğü için, işgal harekâtı ile 4'üncü safha arasındaki geçişi yönetmek için görevlendirilen karargâh ve kurumlar hala kendilerini örgütleme ve planlarını formüle etme sürecinde kalmışlardır. Hatta bu karmaşa içerisinde, aslında ABD önderliğindeki koalisyonun savaş sebebi saydığı kitle imha silahlarının yerlerini tespit etme görevi, geçici olarak aceleyle oluşturulan ve bu görevi başarma konusunda eksiklikleri bulunan "Irak Araştırma Grubu"na verilmiştir.

Aslında nihaî hedef olan "rejimi değiştirme" çok çabuk gerçekleştiği için bu değişimle birlikte Irak devlet yapısı da çökmüştür. Ülkede hukuk ve düzen ortamı kalmamıştır. Düzeni sağlayabilecek veya yönetebilecek herhangi bir otoritenin yokluğunda çoğu Iraklı, kamu altyapısını yağmalamış ve eski Baas rejiminin yanlılarına karşı intikam saldırıları düzenlenmiştir. Diğer taraftan, ABD'nin hızlı bir şekilde düzeni yeniden tesis etmesini ve yaşam standartlarını iyileştirmesini bekleyen Iraklılar için de durum benzerdir. Irak devletinin temelleri ortadan kalktıkça hayal kırıklığına uğramışlar ve Irak'ın sosyal düzeni tamamen bozulmaya başlamıştır.

Bu kargaşanın ortasında, Korgeneral David McKiernan ve Korgeneral William Wallace, operasyonel seviyede makul olan, ancak Irak'ın fiziki ve beşerî yapısı ile uyuşmayacak şekilde "yeni ara hatlar" belirlemişlerdir. Birliklere verilen bu yeni ara hatlar; dağlık alanları, nehirleri, aşiretlerin yayılma alanlarını ve kaçakçılık yollarını dikkate almadan oluşturulmuştur. Bu durum, 2003 yazında işgale karşı ortaya çıkacak olan Sünni direniş

[15] Fedailer/*Fedayeen*, raporda; Saddam'ın en büyük oğlu olan Uday Hüseyin tarafından yönetilen, gerilla taktikleri eğitimi almış, konvansiyonel olmayan bir yapı olarak geçmektedir.

örgütleri ve Şii milisleri tarafından faydalanılacak ve taciz edilecek zayıf noktalar yaratmıştır.

Diğer taraftan, işgal güçlerinin düzeni sağlamak için Irak ordusu ve polis güçlerinden faydalanabileceğine dair varsayım gerçekleşmemiştir. Bu nedenle McKiernan ve Wallace, rejimin çöküşünü izleyen çalkantılı haftalarda nispeten huzurlu görünen Anbar ve Irak'ın güney illerindeki birliklerden tasarruf etmiş ve bu kuvvetleri sorunlu bölgelere kaydırma kararı almışlardır. Bu karar, her ne kadar makul gibi görünse de Deniz Piyadeleri ve 3'üncü Piyade Tümeni 2003 yazında bu bölgelerden alınıp başka bölgelere konuşlandırıldıktan sonra, bu iki kritik bölge, buraları korumak için yeterli kuvvete sahip olmayan, küçük bir ABD birliğine ve birçok bölgede yayılmış olan çokuluslu bir birliğe bırakılmıştır.

Sonuçta o bölgelerde de huzursuzluklar başlamış ve zafiyet yaşanmıştır. 2003 yılının yazında, aynı zamanda hem bazı askeri birliklerin komutanları değiştirilmiş hem de politik boyutta değişimler gerçekleştirilmiştir. Örneğin, bölge hakkında tecrübesi olan General Jay Garner'ın yerine, daha az bilgi ve tecrübesi olan Büyükelçi L. Paul Bremer getirilmiştir. Böyle bir dönemde, tecrübeli ve bilgili liderlerin görevden ayrılmaları ve ayrıca daha az kapasiteye sahip olan birliklerin görev almaya başlamaları, durumu daha da hassas hale getirmiştir. Bir yandan aceleyle oluşturulan yeni Irak Yönetim Konseyi'nin yetersiz ve tecrübesiz olması, bir yandan da Irak'ta görev yapan ABD ordu birlikleri ve kurumlarındaki kilit personelin değişmesi sonucunda Irak devlet yapısının tekrar oluşturulmasına engel olan bir etki ortaya çıkmıştır.

Bu gelişmeler karşısında ABD, 2004 yılının sonuna kadar, Irak harekâtını daha çok uluslararası bir yapıya büründürme, Irak'ta oluşturulmaya çalışan yeni yerel güvenlik kuvvetlerini geliştirme ve Irak'taki asker sayısını azaltma yoluna gitmiştir. ABD hükümeti Irak'a daha fazla asker gönderme konusunda isteksizdir. Ancak asker sayısındaki ve kaynaklardaki azalma, Irak'taki görevleri aksatacak sonuçlar doğurmuştur. Irak'taki faaliyetlerin başarılı olması için daha çok askere ve kaynağa ihtiyaç duyulmasına rağmen tam tersi bir politika izlenmiştir.

Koalisyonun, Irak'taki operasyon ortamını anlamaktaki başarısızlığı farklı olumsuz sonuçlara yol açmıştır. ABD tarafından verilen direktiflere karşı çıkan Sünniler yerine, Irak Yönetim Konseyi'ne Şii çoğunluğun getirilmesi de eski düşmanlıkların tekrar belirginleşmesine sebep olmuştur. 2003 Nisan ayında henüz küçük ölçekte var olan yabancı teröristler ve eski rejim yanlılarının faaliyetleri, Koalisyon kuvvetlerinin, halkı suçlardan, suikastlerden, intikam saldırılarından koruyamaması sebebiyle oldukça artmıştır.

Sünni parti ve aşiretler ile Kürt partilerinin bazı bölgelerde etkinliklerini arttırdıkları görülmüştür. Koalisyon kuvvetleri artan sayıda Sünni militan grupla savaşırken, İran destekli siyasi partilerin daha da şiddetlendirdiği Şiiler içindeki rekabetçi gruplar ve mi-

lisler de şiddet hareketlerine başlamışlardır. Şii iç çatışmaları esnasında; bir yandan Abdul Aziz el-Hakim'in liderliğindeki *SCIRI (Supreme Council for the Islamic Revolution in Iraq*/Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi) ve Bedir milisleri arasındaki güç mücadelesi, diğer yandan da Mukteda es-Sadr ve Mehdi Ordusu arasında mücadeleler süregelmiştir. İkinci sayılanların aralarındaki çatışma koalisyon için giderek daha büyük sorunlar oluşturmaya başlamıştır. Ancak *CENTCOM ve CJTF-7 (Combined Joint Task Force-7*/ Birleşik Müşterek Görev Kuvveti-7), Sadr'a bağlı grupların oluşturduğu tehdide cevap vermekte yavaş kalmış ve Irak'ın görünüşte sakin Şii nüfusuna karşı ikinci bir cepheyi açmaktan endişe duydukları için, Sadr'ı desteklemeye karar vermişlerdir. Bu, Birleşik Devletler için çok kapsamlı sonuçlar doğuran bir karar olmuştur.

Bu arada, Irak'taki her bir farklı bölgede karşı karşıya gelinen farklı çevresel ve insani özellikler sebebiyle, bu bölgelerde görevli birliklerin uygulamalarında da farklılıklar oluşmuştur. Bir kısım birlikler istikrar ve barışı koruma operasyonlarında başarılı iken bir kısmı da başarısız olmuşlardır. Böylelikle topyekûn bir sonuç alınması olasılığı azalmıştır. Genel olarak verilen direktifler çerçevesinde, köylerin topluca bir yerden başka bir yere sürülmemesi ve gözaltındakilere karşı kötü muamelelerde bulunulmaması emredilmiştir. Ancak her bir birliğin sorumluluk sahasında farklı uygulamalar ortaya çıkmış ve bunlardan olumsuz olarak görülenler sadece sözlü olarak ikaz edilmişlerdir. Gözaltında tutulanların sayısının artması, yeterince eğitim almış sorgulamacıların ve hapishane gardiyanlarının olmaması ile birleştiğinde, ülke genelinde işlevsiz bir tutuklama sisteminin oluşmasına neden olmuştur. Özellikle de 2003 yılının sonbaharında, Ebu Garib hapishanesinde Iraklı mahkumlara karşı suistimaller ve meydana gelen ölümler de bu duruma katkıda bulunmuştur. Ebu Garip hapishanesindeki suiistimallerin intikamını alma çabası, hem Iraklıların hem de diğer ülkelerden gelen yabancı teröristlerin ayaklanmaya katılımlarını ve motivasyonlarını arttırıcı etki doğurmuştur.

Irak'taki duruma bakıldığında görülmüştür ki, kötüleşen güvensizlik ortamı, ayaklanma ve siyasi istikrarsızlık sorunları, daha büyük iki sorunun belirtileridir. Bunlar; devletin çöküşü ve iç savaşın başlamasıdır. 2003'ün ikinci yarısında koalisyon kuvvetlerinin karşı karşıya kaldıkları sorunların çoğu, Irak'taki devletin çöküşünün görece öngörülebilen sonuçlarıdır. ABD ve müttefikleri, daha önce Somali, Balkanlar, Haiti ve hatta Afganistan'da benzer durumlarla karşılaşmışlardır.

Irak halkının 2003'teki davranışı, merkezileşmiş bir devletin kırk yıldan beri Irak'taki yaşamın hemen hemen tüm alanlarında baskın bir güç halinde varlığını devam ettirmiş olması, kurumların çoğunun ortadan kaldırılması ve birey ile devlet arasında hiçbir köprünün bırakılmaması gibi gerçeklerin birer yansımasıdır. Baas rejimi çöküp kaos ortaya çıktığında, yaklaşık 30 milyon Iraklı, hayatta kalma arayışı içerisinde uzun süredir uykuda olan mezhep, aşiret veya etnik kimliklerine geri dönmeye başlamışlardır.

Ancak hepsinden önemlisi, 2003'ün gelişmeleri göstermiştir ki; ABD liderliğindeki koalisyonun Irak'ı işgal etmesi sonrası Irak devletinin çökmesi ve bir otorite boşluğu ortaya çıkarması, Irak'taki birçok grup arasında bir iç savaş başlatan en önemli faktörlerdir. Aynı zamanda, bölgedeki güçler, vekillerinin *(proxies)* varlıklarını güçlendirmek ve çıkarlarını genişletmek ya da güvence altına almak gibi sebeplerden dolayı Irak'a bir şekilde müdahale etmek için kendilerini zorunlu görmüşlerdir. Geniş çaplı bir "istikrar planı" bulunmaması sonucunda, ayaklanmacı ve terörist gruplara karşı verilen mücadele, başarılı olmak bir yana mevcut tepkiyi daha da arttıran bir rol oynamıştır.

Ayaklanmacıları ve terörist grupları durdurmaya yönelik saldırgan güvenlik operasyonları birçok durumda sadece ve sadece, halkın gerek Sünni gerekse Şii toplulukları arasındaki aşırılık yanlısı gruplara yönlendirilmesine hizmet etmiş ve radikalleşmeyi arttırıcı bir rol oynamıştır. Bir dereceye kadar bu operasyonlar yalnızca o andaki dikkati dağıtmak için yapılan faaliyetler olarak işlev görmüştür. Esas sorunlar olan, halkın güvenliğinin sağlanamaması ve otorite kurulamaması durumları ancak 2007'den itibaren koalisyon güçlerinin odak noktası haline gelebilmiştir. Aynı zamanda, ABD'nin 2003'ün sonlarında Irak'ta bir öz yönetime hızlı bir şekilde geçme kararı ve siyasi istikrara kavuşma adına hızlandırılmış bir seçim zamanı çizelgesi oluşturması aslında tam tersi bir etki yaratmıştır. Bu sadece iktidar mücadelesi verenler arasındaki şiddet eylemlerini arttırıcı rol oynamış, bölünmeleri alevlendirmiş ve yalnızca iç ve bölgesel boyuttaki savaşın ortasında dengesiz bir politik süreç yaratmıştır. Ancak bu gerçeklikler koalisyon tarafından ancak yıllar sonra fark edilecek ve bunlara tedbirler geliştirilmeye çalışılacaktır. Bu süre zarfında da hem Iraklılar hem de koalisyon kuvvetleri kendilerini kanlı bir "mezhep temelli iç savaşın" içinde bulmuşlardır.

1.3. Ayaklanmadan İç Savaşa, 2004-2006

Mart 2004'ün yaklaşmasıyla birlikte koalisyon, hem stratejisini hem de ülke geneli ile ilgili planlarını yeniden gözden geçirmiştir. Bir yandan yeni planlamalarla uğraşılırken, aynı zamanda, koalisyonun kilit liderleri ve birlikleri arasında birçoğunun görev değişimlerinin gerçekleşiyor olması da hassas bir durum yaratmıştır. Bu zorluklara rağmen, koalisyon liderleri, yakın bir zamanda Irak'ta istikrarın sağlanacağını ve görevin BM veya NATO gibi çokuluslu bir aktöre aktarılacak seviyeye getirilebileceği konusunda gerçekçi olmayan bir umut içerisine girmişlerdir. Bu ise, uzun vadeli ve geniş çaplı bir plan ve stratejinin geliştirilmesine engel teşkil edici bir etki yaratmıştır.

Irak'ta, koalisyona karşı mücadele veren güçler (gruplar) ise tam tersi şekilde, uzun vadeli planlar geliştirmeye ve uygulamaya koymaya başlamışlardır. İran, Şiilerin ağırlıklı olduğu bölgede[16] bir dayanak noktası oluşturma ve faaliyetlerini bu doğrultuda ilerleme yoluna gitmiştir. Zerkavi ise daha geniş bir Sünni ayaklanması başlatmayı ve böylelikle

[16] Raporda *"Şii kalpgâhı"* olarak geçmektedir.

iç savaş çıkararak gücü ele geçirmeyi planlamış ve eylemleri koordine etmeye devam etmiştir. İşgalin birinci yıl dönümü geçildiğinde, Irak patlamaya hazır bir bomba haline gelmiştir. Iraklıların hayal kırıklıkları, bir türlü gerçekleşmeyen beklentileri, bazılarının koalisyon güçlerinin yaptıklarına karşı tepkili olması, bazılarının ise sadece normale dönmek istemeleri nedeniyle karmaşık bir ortam oluşmuştur. Nisan 2004'e gelindiğinde ise, ayrı ayrı olan tüm bu sorunlar, aynı anda ve bütüncül olarak patlak vermiş ve Irak ayaklanma ortamı içine girmiştir.

Nisan 2004, Amerikan kayıpları açısından değerlendirildiğinde, savaşın en kötü ayı olarak ortaya çıkmıştır. Toplam 137 asker hayatını kaybetmiştir. Bu sayı, 2003'te 6 hafta süren Irak'ın işgali esnasında verilen zayiattan sadece 1 kişi daha azdır (6 hafta süren işgal esnasında 138 asker ölmüştür). "Kara Nisan" olarak adlandırılan bu ayda meydana gelen şiddet olaylarının tekrar yaşanmaması için üst düzey yetkililer koalisyon içerisinde birtakım değişikler ihtiva eden adımlar atmaya başlamışlardır. 3'üncü Kolordu Komutanı General Metz, koalisyonun ay boyunca yaşanan bilgi savaşını kaybettiğini düşünmüş ve bilgi harekâtı *(information operations)* kabiliyetini geliştirmek için önemli bir enerji harcamaya başlamıştır. Buna ek olarak, iletişim hatlarının kesilmesi ve konvoylara yapılan saldırıların bir sonucu olarak, lojistik faaliyetlerin tekrardan zarar görmesini engellemek maksadıyla bazı tedbirler geliştirilmiştir. Yakıt ve mühimmat stokları önemli ölçüde artırılmış ve konvoylara eşlik etmek ve önemli lojistik güzergâhlarının güvenliğini sağlamak için tam mevcutlu bir Tugay Görev Kuvvetine (TGK) görev ve sorumluluk verilmiştir.

Nisan ayında artan şiddet olaylarının doğurduğu olumsuz sonuçlar ve verilen zayiata ilave olarak, dışarıdan yeni birlikler ve personelin Irak'a gelmesi ya da Irak'ta görev süresini dolduranların da yeni görev yerlerine gitme durumunu içeren rotasyon sebebiyle de oldukça fazla zorluk çekilmiştir. Bu arada, Irak'ta görevlendirilen yeni personelin "Müşterek Hazırlık Eğitim Merkezi" *(Joint Readiness Training Center)* gibi kurumlarda müşterek bir oryantasyon eğitimine dahil edildikleri ve daha sonra asıl görev yerlerinde çalıştırılmaya başlandıkları da bilinmelidir. Nitekim koalisyon tarafından 2004 yılı başında yapılan planda, rotasyon sonrasında 12 Tugaydan oluşan bir kuvvetin Irak'taki görevi sürdürmek için yeterli olacağı düşünülmüş ancak "Kara Nisan" sonrasında kuvvet arttırmanın gerekliliği ön plana çıkmıştır. Yine, Nisan ayında meydana gelen olaylardan sonra operasyonel seviyede ihtiyat birliklerinin sürekli olarak bulundurulması da kararlaştırılmıştır.

Her halükârda, Nisan 2004, Irak Savaşı'nda çatışmanın gidişatını ve karakterini değiştiren önemli bir dönüm noktası olarak kayıtlara geçmiştir. Hem ayaklanmacıların verdiği mücadeleyi meşrulaştırmış hem de koalisyonun yenilebileceğine dair algı yaratarak ayaklanmayı genişletmiş ve güçlendirmiştir. Olaylar koalisyon kuvvetlerinin liderlerinin davranışları ve karar verme süreçlerine de tesir etmiştir. Birçok koalisyon liderini o kadar şok etmiş ve etkilemiştir ki daha sonraları ortaya çıkan benzer krizlerde bu liderler farklı yaklaşımlar içine girmişlerdir.

Bu dönem değerlendirildiğinde, yukarıda değinilen olaylar kapsamında, özellikle Felluce'de önemli bir operasyonel kriz olarak ayaklanmalar devam ederken, bir yandan da Sadr yanlılarına baskı yapma konusundaki koalisyon kararı "gereksiz ve pervasızca verilen bir karar" olarak ifade edilmiştir. Bu karar, koalisyonu telafisi olmayan bir operasyonel duruma sokmuş, güney Irak'ta ikinci bir cephe açılmasını tetiklemiştir. Bu tarihten sonraki olaylara müdahale esnasında, edinilen tecrübeler doğrultusunda hareket edilmiş ve Şii gruplara karşı cephe açılmasına karşı temkinli davranılmıştır. En azından aynı anda iki farklı cephe açılmasına olumsuz yaklaşılmıştır.

2004 yılının yaz ayları, yeni liderler, yeni komutanlar ve yeni amaçların olaylara dahil olmasına sahne olmuştur. 1 Temmuz'da *MNF-I (Multi National Force- Iraq*/Çok Uluslu Kuvvet-Irak)[17] komutanı olarak atanan General George Casey'nin görüşüne göre; "ABD'li liderler, bir ev sahibi ülkenin *(host nation)*[18] kendisinin, yine kendi halkı için çözmesi gereken sorunlara karşı sürekli olarak ABD birliklerini kullanmak zorunda kalmışlardır". Bu durumu değiştirmek için Casey, Ağustos 2004'te yeni bir harekât planı açıklamıştır. Bu plan ile; kurulacak olan Irak Hükümeti ile *MNF-I*'nın ortak hareket etmesi, eski rejimin yanlılarını ve yabancı teröristleri izole etme ve etkisiz hale getirme maksadıyla ayaklanmalara karşı koyma harekâtının müşterek olarak yürütülmesi ve UNSCR 1546'nın *(UN Security Council Resolution*/1546 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı-Irak'ta yeni bir seçimin yapılması kararı) tamamlanmasına izin veren bir güvenlik ortamı oluşturmak için Irak yerel güvenlik güçlerinin örgütlenmesi, eğitilmesi ve donatılması hedeflenmiştir.

Bu dönem, ABD ordusu önderliğindeki koalisyon kuvvetlerinin, Nisan ayındaki ayaklanmalarda verilen kayıplar ve Ebu Garip Hapishanesi skandalı sebebiyle moral bozukluğu içerisinde olduğu bir dönemdir. Bu dönemde odaklanılan hususlardan birincisi, BM tarafından planlanan zaman çizelgesine göre 2005'te (31 Aralık 2004 ile 31 Ocak 2005 arası bir tarihte) bir seçim yapılması, ikincisi ise, koalisyon kuvvetlerince Irak'ta Iraklılara ait güvenlik güçlerinin oluşturulma çalışmaları olmuştur. İkinci hususun gerçekleştirilmesi, koalisyon kuvvetlerince "Irak'tan çıkış bileti" olarak nitelendirilmiştir. Bu arada, David Patraeus ile birlikte Irak Güvenlik Kuvvetlerinin/IGK *(Iraqi Security Forces*/ISF) yeniden tasarlanması süreci başlatılmıştır. Irak Milli Muhafızları ve Irak Ordusu tek çatı altında birleştirilmiş, eğitimleri, organizasyon yapısı ve teçhizatları bakımından hem polis hem de ordu ile benzeri standartlara getirilmiştir. Ancak yine de, 2005 yılı Ocak ayında yapılması planlanan seçimlere hazırlık aşaması birçok sorunu ihtiva eden bir başka dönem olarak ortaya çıkmıştır.

---

17 15 Mayıs 2004'te, operasyonel ve stratejik seviyedeki koalisyon merkezi olan *CJTF-7*'nin yerine "Çok Uluslu Kuvvet – Irak" *(MNF-I)* oluşturulmuştur.

18 *"Host Nation"* kavramı Türkçeye "ev sahibi ülke" olarak çevrilebilir. Literatürde bu kavram ile anlatılmak istenen; mevcut sınırları içerisinde siyasal şiddet ortamı olup yabancı müdahalesi altında kalmış olan ülkedir (burada kastedilen host nation/ev sahibi ülke Irak'tır).

Ağustos 2004 ile Aralık 2004 tarihleri arasındaki hazırlık aşamasında, seçimlerin sağlıklı bir ortamda gerçekleşmesi için, Irak'ın yedi önemli şehrinde (Musul, Telafer, Babil, Sadr, Samarra, Necef, Felluce) güvenliğin sağlanması için planlar revize edilmiş, silahlı grupların etkili olarak üzerine gidilmesi hedeflenmiştir.

Özellikle ikinci kez ayaklanma hareketinin başladığı Felluce'deki operasyonlara özel önem verilmiştir. Fakat ABD, Felluce operasyonuna başlamasının üzerinden 48 saat geçmeden Zerkavi liderliğindeki Sünni ayaklanmacı gruplar Musul'a saldırmış ve bu şehri ele geçirmişlerdir. Koalisyon komutanları için Necef, Samarra ve Felluce'deki planlı operasyonlar ve hiç beklenmeyen bir durum olan Musul'un düşmesi sonucunda, hem iyi hem de kötü olmak üzere çok sayıda ders çıkarılmıştır.

Özel Kuvvetler Birlikleri ile konvansiyonel birlikler arasında bölgesel sorumlulukların belirgin olmaması sonucunda ortaya çıkan karmaşa ortamı, Al Fajr Operasyonu[19] esnasında, ikisi arasında iş birliği sağlanarak bir nebze kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Özel harekât birlikleri ile konvansiyonel birlikler arasındaki koordinasyonu sağlamak maksadıyla irtibat subayları belirlenmiş ve haftalık değerlendirme toplantıları yapılmaya başlanmıştır. Özel harekât birlikleri icra ettikleri görevler esnasında ilk defa, esas sorumluluğun konvansiyonel birliklerde olduğunu kabul etmiş ve bu tarihten itibaren operasyonlar bu çerçevede yürütülmüştür.

Felluce harekâtı, zırhlı ve mekanize birliklerin "şehir savaşında" taktiksel olarak önemli bir yere sahip olduğunu da göstermiştir. Zırhlı araçlar ve mekanize birlikler şehri kuşatmış, ordu birlikleri ve deniz piyadeleri de bu kuşatma altında şehri temizlemeye çalışmışlardır. Çatışmalar esnasında, daha önceden yeniden oluşturulmuş olan Irak yerel güvenlik güçlerinin olaylar karşısında yetersiz ve kapasitesiz oldukları da anlaşılmıştır. Ayrıca, yine daha önceden kurulan "ihtiyat birliği" risk altında bulunan bir bölgeden alınıp başka bir bölgede gelişen olaylara müdahale etmek için gönderildiğinde, terk ettiği bölgede bir güvenlik zafiyeti oluştuğu görülmüştür. Öyle ki, Felluce'deki çatışmalara müdahale için, konuşlu olduğu Bağdat'tan gönderilen ihtiyat birliğinin buradan ayrılması, Bağdat'ın güvenliğini tehdit altında bırakmıştır. Tüm bu olaylar, koalisyon güçlerinin aşırı derecede dağılmaya çalışırken[20] her bölgede zayıf bir pozisyona düştüğünü ve ihtiyat birliğinin de yetersiz kaldığını ortaya çıkarmıştır.

Sonuç olarak, bu dönemde (2004 sonbaharında) icra edilen Necef, Samarra ve Felluce operasyonları, Ocak 2005'teki kritik seçimleri tehdit eden Şii ve Sünni militanlarından bölgeyi zor da olsa temizlemiştir. Aralık 2004'e gelindiğinde koalisyon liderlerinde seçimlerin yapılabileceğine dair var olan umut, somut hale gelmiştir.

---

19 Al Fajr Harekâtı *(Operation Al Fajr)*, Felluce'de ikinci kez başlayan şehir çatışmaları esnasındaki harekata verilen isimdir.

20 Alan hakimiyeti sağlanmasından bahsedilmektedir.

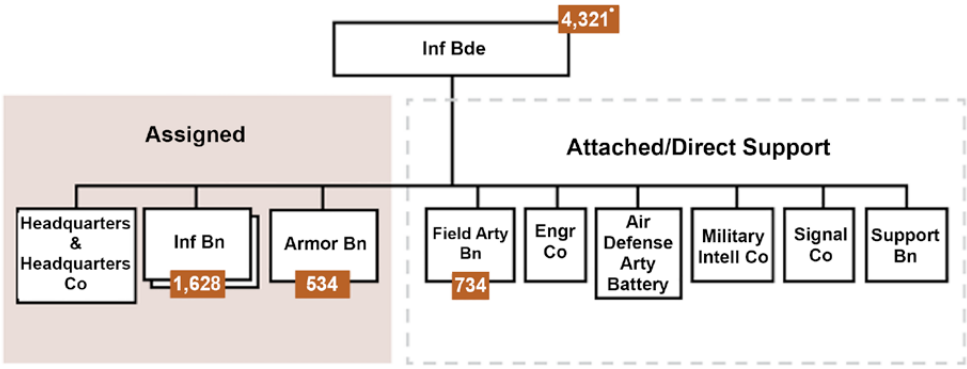

*Note: The total numbar includes personel from all habitually attached forces and forces in direct support.

Şekil 1. Yeniden Teşkilatlanma Öncesi Mekanize Piyade Tugay Görev Kuvveti

Ocak 2005 ile Nisan 2005 tarihleri arasında geçen sürede, ABD'nin stratejisi; sorumluluğun Irak Güvenlik Kuvvetleri ve hükûmetine devredilmesi için ortamın hazırlanması ve sonrasında danışmanlık misyonlarının yürütülmesine odaklanmak olarak değişmiştir. Bu dönem, Şii ve Sünni ayaklanmacı gruplar ile koalisyon kuvvetlerinin çatışmalardan öğrendiklerini uyguladıkları bir dönem olmuştur. Musul'da yaşananlara rağmen, koalisyon kuvvetlerinin başarılı operasyonları neticesinde, seçimler nispeten güvenli bir ortamda yapılabilmiştir.[21]

Birliklerin yıllık rotasyona tabi tutulması mücadele ile ilgili önemli sorunlara neden olmuştur. Bu sorun, harekât sahasında yeterli bilgi sahibi olunmaması, personel yetersizliği ve operasyon ortamı ile tehditlerin değişmesiyle birleşince, birlikler mücadelede zorluklarla karşılaşmışlardır. Bu zorlukları aşmak ve sahadaki değişime tepki verebilmek için birlik kuruluşlarında değişime gidilmiştir. Halihazırda kullanılan altı taburluk tugay kuruluşu geleneksel muharebeler için teşkilatlanmış olduğundan bunların daha esnek ve hızlı hale getirilmesi istenmiştir. Bu maksatla yeniden teşkilatlandırılan Tugay Görev Kuvvetlerinin eski ve yeni yapılanmaları Şekil-1 ve Şekil-2'de gösterilmiştir.

Şekil 1'de gösterilen Mekanize Piyade Tugay Görev Kuvveti dönüşüm öncesi teşkilatlanmasında emrine ve direk desteğine verilenlerle birlikte 1.628 personel mevcutlu iki piyade taburu, 534 personel mevcutlu bir zırhlı tabur (tank taburu), 734 personel mevcutlu bir topçu taburu, bir hava savunma topçu bataryası, destek taburu ile mühendislik, askeri istihbarat ve muhabere kısımlarından oluşmaktadır.

[21] Seçim sırasında sandıklara yönelik ülke genelinde 108 saldırı meydana gelmiş ve halkın % 58'i seçime katılmıştır.

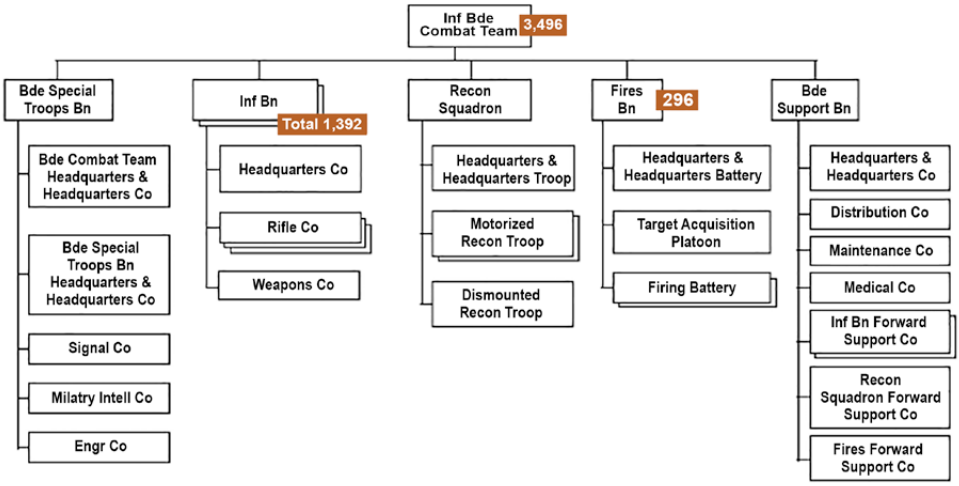

Şekil 2. Yeniden Teşkilatlandırılmış Piyade Tugay Görev Kuvveti

Şekil 2'de gösterilen Yeniden Teşkilatlandırılmış Piyade Tugay Görev Kuvveti'nde ise bir manevra taburu (zırhlı tabur/tank taburu) lağvedilerek özel birlik taburu, iki piyade taburu, keşif/gözetleme/hedef tespit ve değerlendirme filosu/bölüğü, ateş destek taburu ve muharebe hizmet destek taburundan oluşan kuruluşa geçilmiştir. Tugay Görev Kuvvetinin mevcudu 4.321'den 3.496'ya düşürülerek personel tasarrufu sağlanmış aynı zamanda yeniden teşkilatlanmayla gerek hareket kabiliyeti gerekse de operasyonel yeteneklerin artırılması hedeflenmiştir. Böylece hareketli ve kendi kendine yeterli birlik sayısının artırılması hedeflenmiştir.

Ayaklanmalarla mücadele gibi yoğun personel kullanımı gerektiren Irak harekâtında, personel yetersizlikleri belirgin hale gelmiş ve bu nedenle stratejik ihtiyatlar dahi operasyon sahasına gönderilmeye başlamıştır.

Sünni Arap liderler ise seçimleri boykot etmenin yanlış bir strateji olduğunun farkına varmışlardır. Ülkenin yönetimini dolaylı olarak Şiilere bırakmış bir vaziyete düşmüşlerdir. Seçim sonuçları, çatışma ortamındaki güvenlik konularına ek olarak ülkedeki siyasi mücadele ortamının sertleşmesine neden olmuştur. Koalisyon liderleri yapılan seçimleri, Irak hükümetine meşruiyet kazandıracak ve ülkedeki şiddeti azaltacak birleştirici bir faktör olarak görmüşlerdir. Ancak seçimlerden kısa süre sonra ülkedeki siyasi aktörler mezhepsel ayrılıkları tırmandırarak hükûmet mekanizmalarını ele geçirmeye çalışmışlardır.

Nisan-Ağustos 2005 tarihleri arasındaki dönemde, Fırat nehrinin batısında güvenlik sorunlarının artmasına ve alınan güvenlik tedbirlerine odaklanılmıştır. Suriye hükûmetinin Irak'ta faal olan silahlı gruplara, özellikle Irak El-Kaidesine, güvenli ortamlar

sağladığı yönünde elde edilen bilgiler üzerine batı sınırını kontrol etmek amacıyla Özel Kuvvetler Birlikleri görevlendirilmiştir. Dikkatin batıya çevrilmesi sonucunda Irak merkezinde yayılan mezhepsel şiddet hareketleri ve potansiyel iç savaş tehdidi ile mücadelede kapsamlı olarak çaba sarf edilememiştir. Özellikle Bağdat, bombalı araç saldırılarına maruz kalmıştır.

Yukarıda bahsedildiği üzere, neredeyse bir tümenlik bir kuvveti Suriye sınırına sevk eden koalisyon kuvvetleri, hali hazırda Irak'ın merkezinde bulunan ayaklanmacılarla mücadelenin aksamasına şahit olmuşlardır. Bu ortamda, Irak merkezindeki mezhepler kendilerine rakip gördükleri diğer mezhepleri temizlemeye çalışmış ve mezhepler arası çatışmalar artmıştır. Çatışmalar esnasında yaşlı, kadın ve çocuk ayırımı olmayan infazlar gerçekleşmiştir. Irak'ın merkezinde gerçekleşen bu şiddet hareketleri kendi kendiliğinden artmış ve şiddet şiddeti doğurmuş, süreklilik kazanmış, daha büyük şiddet hareketleri için kıvılcımlar oluşturmaya başlamıştır.

Irak'taki çatışmalar, 2005 yılının ikinci yarısında artık ikinci yılını doldurmuş ve birtakım tecrübeler elde edilmiştir. İşgal sonrasında ortaya çıkan ayaklanma ortamında, organik olarak yenilenen taktik birliklerin ayaklanmalara karşı koyma anlamında sahada kendi kendilerine tecrübeler kazandıkları görülmüştür. General Casey, ülkeyi istikrara kavuşturmanın bir "ayaklanmaya karşı koyma" yaklaşımı gerektireceği konusunda ikna olmuştur. Amerikan birlikleri yüksek yoğunluklu güvenlik operasyonları yapmak yerine yerel güçler ile çalışmaya başlamış ve Nisan 2005'te oluşturulan yeni harekât planında da bu yaklaşım vurgulanmıştır. Bu durum, Irak'taki vaziyetin bir işgalden ayaklanmaya doğru evrildiğinin göstergesidir. General Casey, geçmişte ABD ordusunun, Irak'ta karşı karşıya kalınan ayaklanma durumuyla mücadele edecek bir organizasyon yapısı ve anlayışta olmadığını da kabul etmiştir. Casey'e göre 2003'teki mevcut ABD ordusu, Irak benzeri bir ayaklanma karşısında hazır bir vaziyette değildir. Dolayısıyla bu harekâttan öğrenerek kendisini geliştirmeye çalıştığı ileri sürülmüştür. Bu amaçla, Bağdat'ın kuzeyinde bir eğitim merkezi (Ayaklanmalarla Mücadele Akademisi/*COIN Academy*) açılmıştır. Bu merkezde bölgeye yeni gelip göreve başlayanların, bölük komutanından tugay komutanı seviyesine kadar, bir hafta süreyle ayaklanmalara karşı koyma prensiplerini ve bunların Irak'ta nasıl uygulanabileceğini öğrenmeleri hedeflenmiştir.

Yine bu dönemde ayaklanmaya karşı koyma yaklaşımı belirlemek ve en uygun hareket tarzlarını ortaya çıkarmak maksadıyla bir "Ayaklanmaya Karşı Koyma Harekâtı Araştırma Timi" oluşturulmuştur. Bu timin yaptığı araştırma sonucunda şu sonuçlar ortaya çıkarılmıştır:

- Genel olarak, hemen hemen her seviyede birer ihtiyat bulunmamasından dolayı birliklerin yeni inisiyatifler alma veya saldırma konusunda tereddüt ettikleri,
- Ayaklanmacılardan temizlenen bir bölgeyi elde tutmak için yeterli birliğin olma-

dığı, bunun sonucunda, aynı bölgede bir süre sonra ayaklanmacılar tarafından tekrar saldırılar düzenlendiği ve ilerleyen birliklerin tekrar geri dönüp ayaklanmacılara müdahale etmek zorunda kaldıkları,

- İkinci maddedeki durumdan dolayı personelde "her yerde risk olduğuna dair bir algının" oluştuğu,
- Birliklerin çok fazla dağıldığı, bazı durumlarda örneğin sadece bir taburun 2.000 km^2 lik bir alanda yaklaşık 430.000 kişinin yaşadığı bir bölgeyi elde tutmaya çalışması gibi durumlarla karşılaşıldığı,
- Birliklerin sorumluluk sahalarının, yerel halkın kültürel, politik, aşiret yapısı ve gelenekleri göz önünde bulundurulmadan oluşturulduğu,
- Beraber görev yapılacak olan Irak Güvenlik Kuvvetleri yeterli seviye ve kapasiteye ulaşana kadar kapsamlı bir operasyona girişilmemesi gerektiği,
- En az askeri operasyona verilen önem kadar yönetim ve ekonomi ile ilgili faaliyetlere de önem verilmesinin zorunlu olduğu.

Irak Güvenlik Kuvvetleri'nin geliştirilmesi maksadıyla "Geçiş Timleri" *(Transition Teams)* oluşturulmuştur. Ancak bu timler, Irak askeri kültürünün olumsuz yönleri sebebiyle zorluklarla karşılaşmışlardır. Irak ordusunun geçmişinden gelen yozlaşma durumunun adeta bulaşıcı bir hastalık halini aldığı temel sorunlardan biri olarak ifade edilmektedir. Birlikte mücadele etmek için yeniden yapılandırılmaya çalışılan Irak ordusunda;

- Maaşı ödenen ama aslında var olmayan "hayalet askerler",
- Ayda bir hafta askerlere evlerine gitmeleri için izin verilmesi,
- Üst düzey yetkililer dâhil yolsuzluklara başvurulması,
- Ordu içerisinde mezhepsel ayrılıkların varlığı gibi durumlar işleri daha da zorlaştırmıştır.

Diğer taraftan, yeniden yapılandırılmaya çalışılan Irak ordusunda bir asker ayda 300 dolar maaş alıyorken, yola patlayıcı döşeyen bir Iraklının aynı parayı bir gecede kazanıyor olması da gözden kaçırılmaması gereken bir husus olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu dönemde ayrıca "Bölgesel Yeniden İnşa/İmar Timlerinin" *(Provincial Reconstruction Teams/PRT)* kurulduğu ve bunların temel görevinin Irak halkının güvenlik ve yönetim ile ilgili alanlarındaki temel ihtiyaçlarını karşılayıcı faaliyetleri desteklemek olduğu bilinmelidir.

2005 yılının sonlarına doğru ise, El-Kaide ile Sünni ayaklanmacı gruplar arasındaki düşmanlık ve çatışma durumlarında belirgin bir artış gözlemlenmiştir. Kasım ayındaki anayasa referandumu ve Aralık ayındaki parlamento seçimlerin nispeten güvenli bir ortamda yapılması ve hükûmetin kurulması başarılı olarak gözükse de bunun pek de öyle olmadığı daha sonra ortaya çıkmıştır. Örneğin, Sünnilerin 2005 seçimlerini boykot et-

mesi, anayasa yazım süreçlerine etkili olarak katılamamalarına neden olmuştur. Gruplar arasındaki sorunlar ve kimlikler artık çatışmaların temel sebebi haline gelmiştir.

Kasım 2005'de "Irak'ta Zafer İçin Ulusal Strateji" *(National Strategy for Victory in Iraq)* başlıklı bir Amerikan strateji belgesi açıklanmıştır. Burada düşman olarak, Sünni Araplar, eski rejime bağlı olanlar, El-Kaide'yle ilişkili olan kişi ya da gruplar tarif edilmiştir. Şii grupların yarattıkları sorunlar ise koalisyon kuvvetlerinin temel sorunları arasında sıralanmamış, Irak'ın kendi güvenlik birimleri tarafından çözülebilecek ölçüde görülmüşlerdir. "Irak'ta Zafer İçin Ulusal Strateji" belgesinde birbiriyle alakalı üç boyuttan bahsedilmektedir. Bunlar, ekonomik, politik ve güvenlik boyutlarıdır.

Politik Boyut: *"İzole Et-Angaje Et-İnşa Et"* aşamalarını içerir. Düşman izole edilecek, potansiyel partner olarak görülen gruplar angaje edilecek ve istikrarlı, çoğulcu ve etkili kurum ve kuruluşlar inşa edilecektir.

Güvenlik Boyutu: *"Temizle-Tut-İnşa Et"* aşamalarını içerir. Düşmanın elindeki bölgeler geri alınarak düşmandan temizlenecek, bu bölgeler elde tutulacak ve Irak Güvenlik Kuvvetleri ve yerel kuruluşların kapasiteleri geliştirilecektir.

Ekonomik Boyut: *"Restore Et- Reform Yap-İnşa Et"* aşamalarını içerir. Irak'ın altyapısı restore edilecek, Irak'ta sürdürülebilir bir ekonomiye ulaşmak için reformlar yapılacak ve Irak altyapısını korumak, uluslararası ekonomik topluluğa tekrardan uyumunu sağlama ve tüm Iraklıların refah seviyesini arttırmak maksadıyla kurumlar inşa edilip kapasiteleri arttırılacaktır.

Bu boyutlar Şekil-3'te şematik olarak gösterilmiştir:

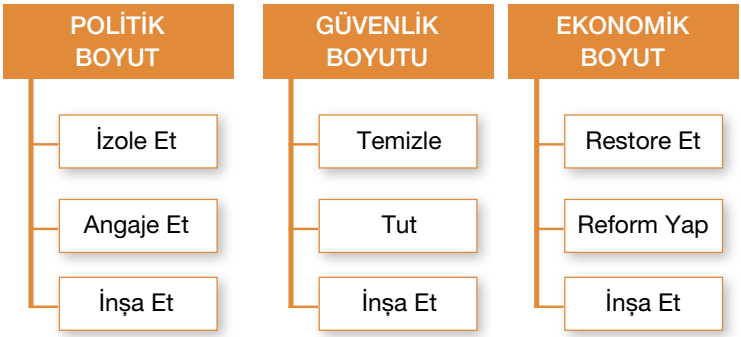

Şekil 3. "Irak'ta Zafer İçin Ulusal Strateji" Belgesine Göre, Irak'ta Terörizmle Mücadelede Başarılı Olmak ve Demokratik Bir Devlet İnşa Etmek İçin Takip Edilmesi Gereken Aşamalar[22]

[22] Bu şema, hem rapor hem de "Irak'ta Zafer İçin Ulusal Strateji" *(National Strategy for Victory in Iraq)* belgesi incelenerek oluşturulmuştur. Strateji belgesi Kasım 2005'te çıkarılmıştır. Ana teması; "teröristleri yenmek ve demokratik bir devlet inşa etmek için Irak halkına yardım etmek" olarak belirtilmiştir. Belgenin tamamına ulaşmak için bkz. (https://georgewbush- whitehouse.archives.gov/infocus/iraq/iraq_strategy_nov2005.html#part1) Erişim tarihi: 05.07.2019.

2006 yılının başlarındaki duruma baktıklarında, General Casey ve *MNF-I* liderleri planlarının geniş çapta yolunda gittiğini düşünmüşlerdir. Onlara göre; şiddet olayları azalmış, seçimlere katılım artmış, Irak Güvenlik Kuvvetleri sayıca büyümüş ve kapasitesi geliştirilmiş, son olarak da Sünni ayaklanması kırılmaya başlamıştır. Sonuç olarak, Casey ve komutanları, koalisyonun kuvvetlerinin Irak'tan çekilmesi sürecini sürdürme ve hatta hızlandırmaya, mevcut koalisyon kuvvetlerini pekiştirmeye ve Iraklılara sorumluluk devretmeye karar vermişlerdir.

Ancak bu öngörüler yanlış çıkmıştır. General Casey ve *MNF-I*, mezhepler arasında meydana gelen bir takım şiddet olaylarının bir iç savaşa dönüşmeyeceğini, Irak'ın sorunlarını yine Irak'ın kendisinin çözebileceğini düşünmüş ve çok büyük bir hata yapmışlardır. Hatta *MNF-I* aynı 2003'te işgal sonrası ortaya çıkan ayaklanmaları öngöremediği gibi, bu sefer 2006'da benzer şekilde ayaklanma durumunun bir iç savaşa evrildiğini de idrak edememiştir. Meydana gelen olaylar ile taktik seviyede mücadele etmelerinin yeterli olacağını düşünmüşlerdir. Bu kritik dönemde, Maliki liderliğinde bir birlik hükümetinin oluşturulması, Zerkavi'nin öldürülmesi ve Sünni ayaklanmacılara karşı görünüşte başarılı olunduğu algısı, General Casey'i koalisyonun işlerinin iyi gittiğine ikna etmiş ve onu aldatmıştır. Gerçekte, artık şiddet hareketleri koalisyonun işgaline karşı olan bir tepki olarak ortaya çıkmamaktadır. Irak'taki etnik-mezhepsel gruplar arasındaki şiddetli güç mücadelesi, en az bir yıl önce kurulan Caferi hükümetine olan tepkiyle alevlenmiş, normalde de Saddam rejiminin devrilmesiyle başlamış ve o güne kadar artarak devam etmiştir. 2006 yaz ayları ve bu dönemdeki mezhepler arası şiddet hareketleri koalisyonun stratejik planında köklü değişimlere neden olmuş ve Irak Harekatı'nın yeni bir yöne doğru çevrilmesini sağlamıştır. Bu dönemden itibaren Irak'ta yaşanan çatışmalar "iç savaş" olarak adlandırılmaya başlamıştır. Çatışmaların seyri Şekil-4'te görüldüğü gibidir.

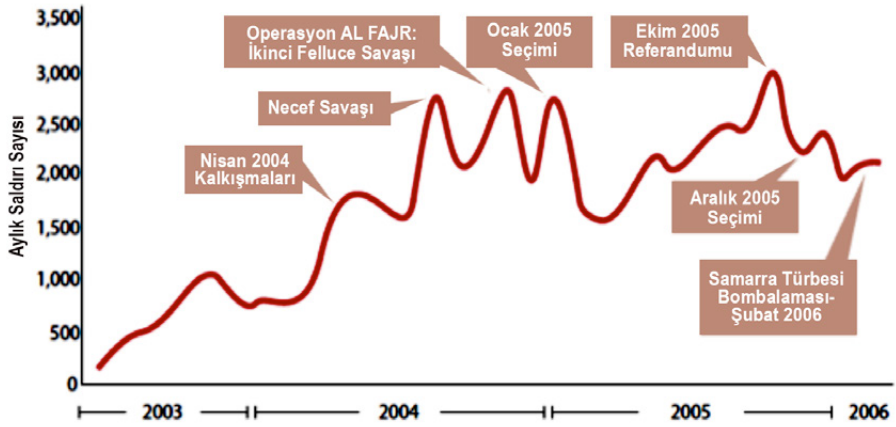

Şekil 4. 2006'ya Kadar Irak'taki Çatışmaların Seyri

2006'nın yaz aylarında Bağdat çok ciddi bir terör sarmalı içerisinde kendisini bulmuştur. Öyle ki Temmuz ayı içerisinde Irak genelinde 3.400 sivil ölümü gerçekleşmiş, bunların 1.962'si Bağdat'ta meydana gelmiştir. İran'ın gerek Bağdat'ta gerekse ülkenin diğer bölgelerindeki etkisi büyük artış göstermiştir. Ülkede şiddet ve iç karışıklık ortamı artarken ABD kuvvetleri ise bir an önce çekilmeyi başlatmanın ve güvenliği tamamen Irak kuvvetlerine bırakmanın planlarını yapmaktadır.

Buna rağmen Irak polisinin çok da iyi durumda olmadığı söylenmelidir. Güvenliği sağlamak bir tarafa, birçoğu çeşitli silahlı grupların parçası durumuna gelmiş ya da diğer etnik ya da dini gruba karşı polis kimliğini kötü niyetle kullanmışlardır. Güvenlik sorunlarının bu derece yoğun görülmesi, devlet kurumlarının yeniden yapılandırılması faaliyetleri ve halkın günlük yaşamının normale dönüştürülmesiyle ilgili yapılması gerekli olan faaliyetlerin aksamasına neden olmuştur. Bu dönemde daha öncekilerinin aksine karar vericilerde genel olarak bir karamsarlığın görülmeye başladığı dikkat çekmektedir. Bu çerçevede, General Casey'nin ve General Abizaid'in 2006 Yaz ve Sonbaharında ABD'nin kuvvetlerini azaltmak ve müteakiben Irak'tan çekmeye yönelik planları tutmamış ve hatta çekilmekten ziyaden kuvvet artırımına gitmek zorunda kalınmıştır. Son olarak, koalisyon kuvvetlerinin yaptıkları planlar ile sahada karşılaştıkları gerçeklikler arasındaki fark, ABD Başkanı'nın, koalisyonun iki yıl boyunca yürüttüğü stratejiye olan güvenini yitirmesine neden olmuştur.

Bağdat ve civarındaki karmaşa durumu engellenememiş ve özellikle Irak'ın merkez bölgesi mezhepler arası şiddet hareketlerine sahne olmuş vaziyetteyken, Anbar bölgesinde yeni ve umut verici gelişmeler yaşanmıştır. Koalisyona karşı üç yıldır giderek artan şiddet hareketleri ve Anbar'daki yerel güçler ile Irak El-Kaidesi arasındaki karşılıklı desteğin artmasına karşılık, yine bu bölgede koalisyon kuvvetleri ve Anbar halkının iş birliği yapması, durumun dengelenmesini sağlamıştır. Özellikle Ramadi'de koalisyon kuvvetleri yedi ay süren çatışmalar esnasında 1.500'e yakın ayaklanmacıyı öldürmüş, bir o kadarının da tutuklanmasını sağlamıştır. Koalisyon kuvvetleri 96 kayıp verirken, iş birliği yaptıkları Iraklı asker ve polisler ise 150 kayıp vermiştir. Irak polisi ve koalisyon kuvvetleri, Anbar halkının (özellikle aşiretler işaret edilmektedir) karşılıklı desteği ile saldırılarda %70 oranında azalma meydana gelmiştir.

Koalisyon kuvvetlerinin 2006'daki harekât planına göre; ulusal seçimlere, koalisyonun birliklerinin azaltılmasına ve kontrolün güvenli ve istikrarlı bir biçimde Iraklılara teslim edilmesine odaklanılmaya devam edilmiştir. Aynı zamanda ulusal düzeyde bir politika ile yukarıdan aşağıya yönetişim ağının oluşturulması ve topyekûn bir uzlaşma ortamının sağlanmasına da gayret edilmiştir. Ramadi'deki başarının temel nedeninin aşağıdan yukarıya önerilen usul ve tekniklerin uygulanması olarak gösterilmekte olduğu ve koalisyon, ulusal birliğe ve yönetişime odaklanmasına rağmen, yerel halk ve aşiretlerin esas memnuniyetsizliklerinin kişisel güvenlik ve ekonomik gelir ile ilgili sorunlar olduğu da bilinmelidir.

Irak güvenlik kuvvetlerinin birbirlerine ve hatta Başbakan'ın silahlı kuvvetlere ya da polis gücüne güvenmediği ve kendi güvenliklerini ya da yapmak istedikleri operasyonları güvendikleri ekiplerle yaptırdıkları ve bu grupların da yasa dışı eylemlere giriştikleri iddia edilmektedir. Hatta, Başbakan Nuri el-Maliki'nin dahi Sünnilere karşı yapılan bazı saldırıların planlayıcısı olduğu bilgisinin alınması sonucunda karşılıklı güvensizlik ortamı artmıştır.

ABD'nin, Irak'a güvenliğin devri için en önem verdiği konulardan biri olan güvenlik kuvvetlerinin yapılandırılması ve profesyonelleşmesinin en üst icra makamı tarafından dahi kabul edilmemesi/içselleştirilmemesi sorununun boyutlarını ortaya koymak açısından önemlidir. Bu durum, güvenlik yetki ve sorumluluklarının transferi için henüz yerel siyasi yapının dahi hazır olmadığını göstermiştir.

1.4. Türkiye ile İlgili Birinci Ciltte Geçen Hususlar[23]

1.4.1. 1990'lı Yıllarda Irak'ın Kuzeyindeki Gelişmelere Yönelik Değerlendirmeler

3 Mart 1991 tarihinde ABD ile Irak arasında gerçekleşen ateşkes görüşmeleri sonrası dönemde, Irak'ta iç karışıklıklar başlamıştır. Bu dönemde, kuzeyde bir milyondan fazla Kürt, Türkiye ve İran'a kaçmıştır (Cilt 1, s. 12).

Saddam'ın birlikleri 1991'de kuzeyde başlayan ayaklanmaları bastırırken, Irak rejiminden kaçan ve güvende olmak isteyen yarım milyondan fazla Kürt mülteci Türkiye'ye giriş yapmıştır. Yüz binlerce kişi, dağlık sınır yakınında kurulan kamplara doğru göç etmiştir. Her gün meydana gelen saldırılar ve açlıktan dolayı yüzlerce kişi ölmüştür. Güneydeki Şii grupların isyanının aksine, Kürtlerin içinde bulunduğu durum, Batılıların ve küresel medyanın dikkatini çekerek BM'nin insani krizi hafifletmek için müdahalesine yol açmıştır. Sonuçta Huzuru Temin Operasyonu, insani yardım uçaklarının faaliyetleri ile başlamış ancak mülteci nüfusunu korumak için kara kuvvetlerini de içerecek şekilde genişletilmiştir. Nisan 1991'nin başlarında, ABD'li General Jay M. Garner'ın emir-komutasındaki küçük bir NATO gücü, Kürtlerin Irak'a güvenli bir şekilde geri dönmelerini kolaylaştırmak amacıyla sınır bölgesinde konuşlandırılmıştır. Kürt mültecilerin evlerine dönüş yollarının seçilip temizlenmesi ve insani yardım görevinin tamamlanmasından sonra ABD kara birlikleri Temmuz 1991'de Kuzey Irak'tan ayrılmış, ancak NATO askeri operasyonları havadan devam etmiştir. Huzuru Temin Operasyonu'nun birer ayağı olan Kuzeyden Keşif Harekâtı/*Operation NORTHERN WATCH* ve Güneyden Keşif Harekâtı/*Operation SOUTHERN WATCH* kapsamında uçuşa yasak bölgeler ilan edilmiştir. Kuzey'de belirlenen hat 36'ncı paralelin kuzey bölümünü kapsamaktadır. Bahsedilen bu uçuşa yasak bölgeler, devam eden yıllarda, ABD ve Irak arasındaki düşük yoğunluklu çatışmaların birer parçası haline gelmiştir (Cilt 1, s.15).

---

[23] Bu bölümün düzenlenmesi esnasında, ABD'li askeri ya da sivil liderlerin bakış açılarının ve düşüncelerinin daha net anlaşılabilmesi için orijinal metinde geçen siyasi konulara yer verilirken "yorum yapılmaksızın olduğu gibi doğrudan Türkçeye çevirme" usulü benimsenmiştir.

1.4.2. İşgal Planı'nda Türkiye'nin, "Kuzey'den Yapılacak Bir Harekât İçin Seçenek" Olarak Değerlendirilmesi ve Gelişen Durumlar

CENTCOM tarafından, 2003'te başlatılacak olan harekâta dair "Irak İşgal Planı" hazırlandığı esnada muhtemel hareket tarzlarından birincisi; kuzeyden bir cephe açılarak Kolordu veya Tümen seviyesindeki bir kuvvetin Türkiye üzerinden Irak'a sevk edilmesine dayanmaktadır. Böylelikle Saddam'ın dikkati kuzeye kaydırılarak güneyden yapılacak harekât için avantaj sağlamak amaçlanmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda bahsedilen planın mümkün olabileceği ve operasyonel değerinin yüksek olduğu benimsenmiş, sonuçta Tümen büyüklüğündeki bir birliğin Türkiye üzerinden sevk edilmesine dair somut planlama yapılmaya başlanmıştır (Cilt 1, ss.35- 36).

2002 Baharında *CENTCOM*, Irak Ordusu'nda, ABD'nin kara birliklerinin Türkiye üzerinden güneye doğru saldıracağı yönünde algı oluşturmak maksadıyla bir psikolojik harekât icra edilmesi seçeneğini masaya yatırmıştır. Bu harekatın icrası görevinin 10'uncu Özel Kuvvetler Grup Komutanlığı'na verilmesi değerlendirilmiştir. Ancak Mayıs ayında yapılan toplantıda, psikolojik harekat ile Irak Ordusu'nun teslim olmasının sağlanamaması durumunda, görevlendirilen birliğin harekatı devam ettirme konusunda yetersiz olacağı ve ilave bir Tümenin de harekata dahil edilmesine karar verilmiştir.

Türkiye topraklarının büyük bir işgal gücü oluşturmak için kullanılması yeni seçilen Türkiye Hükümetinin rızasını gerektirmiştir. Türk makamlarının izni ile *EUCOM (US European Command,* ABD Avrupa Komutanlığı) 2.200 askerden oluşan 1'inci Piyade Tümeni'ni Ocak 2003'te Türkiye'ye göndermiştir. Böylelikle, NATO ve ABD önderliğindeki koalisyon kuvvetlerine 700 kilometrelik büyük bir lojistik hattı oluşturulması düşünülmüştür. Lojistik hattı oluşturulduktan sonra sıra, harekâtı icra edecek birliklerin belirlenmesi ve yapılacak işgal harekâtı için Türkiye'den izin alınmasına gelmiştir. Bu kapsamda belirlenen birlikler; Teksas Fort Hood'taki 4'üncü Piyade Tümeni ve Vicenza/İtalya'daki Hava İndirme Tugayı'dır. Türkiye'nin izin vermemesi durumunda ise aynı birliklerin Kuveyt'e yerleştirilmesi öngörülmüştür (Cilt 1, s. 60).

Türkiye'nin, koalisyonun Türkiye topraklarını geçmesine izin vermemesi (1 Mart tezkeresi olarak bilinen durum), hem işgal hem de işgal sonrası için ciddi sonuçlar doğurmuştur. Bu iznin verilmemesi; harekata ilişkin yapılan planlamaların kısıtlı bir zaman içerisinde revize edilmesine, bu kapsamda 3'üncü safha için hazırlanan yeni planlamalara bir hayli zaman harcanmasına ve özellikle 4'üncü safha olarak bilinen aşamanın gecikmesine ve koordinasyonsuz bir şekilde hazırlık yapılmasına sebep olmuştur. Sonuç olarak, Bağdat düştükten sonra tam olarak ne yapılacağına dair bir plan olmadan işgal başlayacaktır (Cilt 1, s. 55).

2 Mart 2003'te Türkiye Parlamentosu, ABD'nin Irak'a kuzeyden saldırması için Türk topraklarını kullanmasına izin vermeme kararı almıştır. Halbuki, Ocak ve Şubat 2003

tarihleri arasında gerek ABD'li diplomatlar gerekse askeri yetkililer ve Özel Kuvvetler Komutanlığı birimleri ile Türk yetkililer arasında bir dizi görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde Türkiye'ye, ABD'ye topraklarını kullandırmak için izin verdiği takdirde, bir takım ayrıcalıklar ve çıkarlar teklif edilmiştir. Yine de kabul edilmeyen teklifler ve verilmeyen izin sonucunda, Irak işgali ve sonrası dönem çok farklı biçimde şekillenmiştir (Cilt 1, s.69).

Mart (2003) ayının başlarında, Türkiye'nin, koalisyonun Irak'ın kuzey sınırından geçişine izin vermeyeceği netleştiğinde, Saddam ve komutanları güney ve orta bölgelerdeki savunmasını güçlendirmiş ve güneyden ve batıdan Bağdat'a geçiş güzergahlarındaki birliklerini takviye etmiştir (Cilt 1, s.74).

ABD, Türkiye'nin kendi topraklarından koalisyon birliklerinin geçişine izin vermeyi reddetmesi sonucunda, Huzuru Temin Harekatı'ndan *(Operation Provide Comfort)* bu yana var olan Kürtlerle ilişkileri genişletme ve onlarla iş birliği içerisinde kuzey cephesini geliştirme gayreti içerisine girmiştir (Cilt 1, s.82).

1.4.3. Türkiye'nin, Irak'ın Kuzeyindeki Varlığı ve PKK ile İlgili Değerlendirmeler

ABD'nin işgale başlaması ve Irak rejiminin Irak'ın kuzeyindeki otoritesini kaybetmeye başlamasından sonra (2003 baharında), Türkiye ve etnik Türkmen nüfusunun, Kuzey Irak'taki karmaşık durumu daha da zor hale getirecek potansiyeli olduğu düşünülmüştür. Koalisyon liderleri, Kürtler tarafından Kuzey Irak'ta bağımsız bir Kürt devleti kurmak için adım atılması durumunda, Türkiye'nin buna vereceği tepkiden endişe duymuşlardır. Türkiye'nin, Kürdistan İşçi Partisi'nin (PKK) her yıl gerçekleştirdiği "bahar saldırılarını" bahane ederek ve Irak'taki mevcut istikrarsızlıktan faydalanarak, Kuzey Irak'ta daha büyük bir Türk askeri varlığı oluşturması ihtimali değerlendirilmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin Kerkük'te bir kazanım sağlamak maksadıyla Irak Türkmen Cephesi'ni kullandığı ve Türk paramiliter grupların bölgeye sızmaları için Türkmenleri içeren herhangi bir etnik olayı bahane edebileceği belirtilmiştir. Bu beklentilerin oluşmasını etkileyen tarihsel arka planda ise, Türkiye'nin, 1996 yılında Kürt iç savaşının bitiminde BM tarafından kurulan Barışı İzleme Gücü'nü *(Peace Monitoring Force)*, Türk Özel Kuvvetleri'nin operasyonları için çerçeve olarak kullanması bulunmaktadır (Cilt 1, s.120).

Türkiye-Irak-İran sınırının engebeli ve zor arazi yapısından bahsedilmiş ve bu sınırın kaçakçılar, teröristler "ve ayrıca çeyrek asırdır da Türkiye'ye karşı bir ayaklanmayı devam ettiren PKK" tarafında kullanılmakta olduğu belirtilmiştir (Cilt 1, s. 149).

1.4.4. Türk Özel Kuvvetlerine Yapılan Baskın[24]

Bazı Iraklı grupların, koalisyonun faaliyetlerini manipüle edebileceği gerçeği, Temmuz 2003'te ciddi bir uluslararası olayın meydana gelmesi ile ortaya çıkmıştır. Her ne ka-

[24] *The Raid on the Turkish Special Forces,* Cilt 1, ss. 158-159

dar ABD birlikleri (101'inci Hava İndirme Tümeni, 4'üncü Piyade Tümeni ve 173'üncü Hava İndirme Tugayı) tarafından Irak Türkmen Cephesi ile Türk askeri birimlerinin Irak'ın kuzeyinde faaliyet yürüttükleri biliniyorsa da bu birliklerin nitelik ve nicelikleri hakkında gerçek bilgilere sahip olunmadığı ifade edilmektedir. *CJSOTF-N (Combined Joint Special Operations Task Force–North*, Birleşik Müşterek Özel Harekât Görev Kuvveti-Kuzey) ve *EUCOM*, Türk Özel Kuvvetleri'nin Irak'taki faaliyetlerini takip etmelerine rağmen elde ettikleri bilgileri koalisyonun diğer birimleri ile paylaşmamışlardır.

Kuzey Irak'taki "Kürt Asayiş Örgütü'nün[25] istihbarat yetkilileri", 173'üncü Hava İndirme Tugayı'na, "Türk Özel Kuvvetleri'nin, Süleymaniye'deki Irak Türkmen Cephesi ofisini Kerkük belediye başkanına suikast yapmak için kullandıklarına" dair bilgi vermesi sonucunda, 173'üncü Hava İndirme Tugay Komutanı Albay William Mayville[26], Süleymaniye'deki Irak Türkmen Cephesi ofisine 4 Temmuz'da baskın yapma iznini almıştır. Baskında, Mayville'in birlikleri bir dizi silahlı adamı gözaltına almış ve olay yerinde ne için kullanıldıklarına dair açık bir bilgi edinilemeyen çok miktarda silah ele geçirilmiştir. Kelepçeli ve kafalarına çuval geçirilmiş bir halde tutuklananlar, derhal Bağdat'a götürülmüş ancak bunların aslında Türk Özel Kuvvetler personeli oldukları kısa süre içerisinde belirlenmiştir. ABD kuvvetleri bu kişilere, su ve yiyecek temin etmiş, kısıtlamaları kaldırmış ve nihayetinde Türk makamlarına teslim etmişlerdir.

Ancak Türk Hükümeti ve halkı operasyona büyük tepki göstermiştir. Türk medyasında, tutukluların zincirlendiği, dövüldüğü ve soyulduğuna dair abartılı haberler yapılmıştır. Türk generaller olayı "iki ülkenin 50 yıllık NATO ittifakındaki en büyük güven krizi" olarak nitelendirmiş ve Erdoğan hükümeti olay için bir özür talep etmiştir. 173'üncü Hava İndirme Tugayı'nın ele geçirdiği teçhizat ve silahlarla ilgili başka ihtilaflar ortaya çıkmıştır. İhtilaflar en nihayetinde ortak bir Türkiye-ABD araştırma ekibinin yaptığı incelemeler sonucunda çözülmüştür. ABD-Türkiye ilişkileri, Türkiye'nin ilerleyen dönemde ABD'yi, Kuzey Irak'taki Kürdistan İşçi Partisi'ne operasyon yapılmasına yönelik zorlaması nedeniyle zayıf bir şekilde devam etmiştir. Bu olay, Irak'ta, taktik seviyedeki bir faaliyetin önemli stratejik sonuçlar doğurmasına örnek olan ilk olaylardan birisidir.

1.4.5. Bir Komşu Devlet Olarak Türkiye'nin Irak'taki Olaylara Müdahaleleri[27]

Saddam rejiminin yıkılmasının ardından Türkiye'nin stratejik yaklaşımı, Kürt özerkliği ihtimali üzerine odaklanmıştır. Bu süreçte Türkiye'nin öncelikli kaygısı, Iraklı Kürtlerin bağımsızlık kazanmaları ihtimali üzerine olmuştur. Böyle bir ihtimalin ger-

[25] Asayiş veya *Asayish*, Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nde iç güvenlik hizmetleri kapsamında faaliyet gösteren bir yapı olup Eylül 1993 tarihinde kurulduğu bilinmektedir.

[26] William Charles Mayville Jr., son görev yeri olan ABD Siber Komutanlığı'nda komutan yardımcısı iken Korgeneral rütbesinde emekli olmuştur.

[27] Interventions By Iraq's Neighbors/Turkey, Cilt 1, ss. 184-185

çekleşmesinin, Güneydoğu Anadolu'da yaşayan Kürtlerin de ayrılıkçı duygularını teşvik edebileceği düşünülmüştür. Türkiye, kurulacak bir Kürt devletinin, Türkiye'yi Irak'ın kuzeyindeki etnik Türkmenlerden kalıcı olarak ayıracağından ve onları Kürtlerin hâkim olduğu "yeni bir Kuzey Irak'ta" yalnız bırakmasından endişe duymuştur. Daha da önemlisi Türkler, oluşturulacak bir özerk Kürt bölgesinde; PKK, KDP ve KYB'nin, işbirliği yapabileceğinden ve akabinde de PKK'nın Türkiye'ye yönelik yeni saldırılarda bulunabileceğinden çekinmişlerdir. Bu nedenle *CENTCOM*; Türkiye'nin, Kürtlerin özerklik kazanmalarının önüne geçmek ve özellikle Kerkük'ü kontrol etmelerini önlemek için Irak'taki muhalifleri harekete geçirebileceğine inanmıştır. Türkiye'nin Türkmen toplulukların bütünlüğünü korumaya yönelik olan bu niyeti, Kerkük'te ve Türkmenlerin önemli bir nüfusa sahip olduğu diğer bölgelerde kendilerine yerleşim bölgesi oluşturmaya çalışan Iraklı Türkmen gruplara verdiği destekle kanıtlanmıştır. Türkiye, 2003 yazında, Kürtleri alarma geçiren bir gelişme olan Kuzey Irak'taki Türkmenlere paramiliter eğitim verme faaliyetine başlamıştır. Türk liderlere göre Iraklı Türkmenlerin; "ABD'nin ve Iraklı grupların, Türkiye'nin çıkarlarını tehlikeye düşürebilecek adımlar atmasını engellemek ve Ankara'nın Irak siyasetine dahil olmasını sağlamak için bir araç olarak görüldüğü" düşünülmüştür.

CENTCOM ayrıca, Irak'ın kuzeyinde ABD varlığının –her ne kadar bir NATO müttefiki olsa da- Türkiye'yi rahatlatmayacağını değerlendirmiş; aksine, ABD'nin isteklerini zorla Ankara'ya kabul ettirebilmesi için "Kürt Kartını" oynama niyetinde olduğuna dair Türkiye'de endişe yaratacağı düşünülmüştür. Dahası, "ABD'nin Orta Doğu'da hakimiyet sağlamak için bir Kürt devleti kurmayı planladığına yönelik Türk yetkililerin sahip olduğu şüphe", 1990'lı yıllardan beri süregelmiştir. Türkler konusunda *CENTCOM*'a tavsiyelerde bulunan önde gelen Amerikalı akademisyenlerden birisi "Türkler ABD'ye baktıklarında bir müttefikten ziyade bir büyük güç görüyorlar ve bir büyük gücün doğası gereği bir bölgede etkisini artırmaya çalışacağı ve yapması gerekeni yapacağına inanıyorlar" demiştir.

General John P. Abizaid (*CENTCOM* Komutanı) ve danışmanları, Türklerin Kuzey Irak'ta PKK'yı hedef almaları için Amerikalı mevkidaşlarına yaptıkları baskının nedeninin, hem ABD'nin müttefik olarak güvenilirliğini sınamak hem de uzun yıllardır devam eden Kürt ayaklanmasını sona erdirmek olduğunu değerlendirmişlerdir. Bu baskı, özellikle 4 Temmuz'da Türk Özel Kuvvetlerine yapılan baskın sonrasında yoğunlaşmıştır. ABD'li yetkililer, PKK'nın uzun vadede Irak'ın kuzey sınırındaki bölgeyi kontrol etmeye devam etmesine izin verilemeyeceğini kabul etmiş ancak *CENTCOM, CJTF* ve 101'inci Hava İndirme Tümen Komutanı Tümgeneral David H. Petraeus, PKK'ya karşı askeri eylemde bulunmaya karşı olduklarını ifade etmiştir. Bunun sebebini de koalisyonun Irak'ta karşı karşıya kaldığı diğer zorlukların daha öncelikli olmasına dayandırmıştır. ABD'li yetkililer Mahmur'da bulunan BM kampındaki PKK'lılardan gönüllü olanların eski yerlerine geri döndürülmesine yardım etmeyi teklif etmiş, ancak bu teklif Türk yet-

kililerce tatmin edici bulunmamıştır. İlerleyen süreçte de Türkiye'nin PKK konusunda ABD'ye baskısı devam etmiştir.

1.4.6. Ensar el-İslam Örgütü'nün Faaliyetleri

Ensar el-İslam örgütü ve onun silahlı birimi olan Ensar el-Sünne, özellikle tarihi düşmanları olarak belirttiği "Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) ve Irak'taki Türk Ordusu'na" ve diğer bazı uluslararası aktörlere karşı saldırılar düzenlemiştir. Ensar el-Sünne, 14 Ekim 2003'te Bağdat'taki Türk Büyükelçiliği'ne bombalı araçla saldırı düzenlemiş ve devam eden süreçte de bölgedeki Türk çıkarlarını hedef alan gayretler içerisine girmiştir (Cilt 1, s. 232).[28]

1.5. Birinci Bölümün Değerlendirmesi

Aralık 2003'ten Aralık 2006'ya kadar geçen süre zarfında Irak'taki savaş, ABD ve koalisyonun işgaline karşı nispeten gevşek bir ayaklanmadan, Irak toplumunun dokusunu parçalayan ve Irak'ın üniter bir devlet olarak varlığını tehdit eden şiddetli bir etnik-mezhepsel iç savaşa dönüşmüştür. Saddam Hüseyin'in Aralık 2003'te yakalanması sonucu oluşan sahte bir umutla başlayan bu üç yıllık dönem, Nisan 2004'de meydana gelen ayaklanmalar ve Ebu Garip Hapishanesi skandalı gibi olaylar ile moral bozucu bir aşamaya girmiştir.

2004 Nisan krizi ile büyük bir şaşkınlık içine giren koalisyon kuvvetleri, Irak'ın sorumluluğunu NATO veya Birleşmiş Milletlere bağlı barışı koruma güçlerine devretmeye yönelik gerçekçi olmayan umudunu yitirmiştir. Bir dönüm noktası olarak nitelendirilebilecek olan bu kriz sonucunda, koalisyon kuvvetlerine ait birliklerin sayıca yetersiz olduğu da ortaya çıkmıştır. Birlik sayılarındaki yetersizlik durumu, savaş süresi boyunca çoğu zaman devam etmiştir. Diğer taraftan, koalisyon komutanları ilerleyen dört yıl boyunca Sadr yanlısı gruplara karşı bir savaş başlatmak için ihtiyatlı olmak durumunda kalmışlardır. Aynı zamanda, Felluce'de koalisyona karşı sonuna kadar savaştığına dair hikayeler anlatan Sünni ayaklanmasını da güçlendirmiştir.

---

[28] Bahse konu saldırının ardından Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklama şu şekildedir: *"Bugün öğleden sonra Türkiye'nin Bağdat Büyükelçiliğine karşı bir intihar saldırısında bulunulmuştur. Bakanlığımıza ilk ulaşan bilgilere göre Büyükelçiliğimize yaklaşan patlayıcı yüklü bir aracın infilak ettirilmesi şeklinde gerçekleştirilen saldırı sonucunda intihar saldırısını düzenleyen kişi hayatını kaybetmiş, iki Iraklı polis ile bir Büyükelçilik çalışanı yaralanmış, Büyükelçilik Kançılaryası'nın camları kırılmıştır. Büyükelçilik personelinden can kaybı ve başka yaralanan yoktur. Bağdat Büyükelçiliğimize yöneltilen bu terörist saldırıyı şiddetle kınıyoruz. Olayda yaralanan Iraklı güvenlik görevlilerine ve Büyükelçiliğimiz görevlisine acil şifa diliyoruz. Büyükelçiliğimize karşı girişilen bu alçakça saldırı Irak'ta son dönemde gerçekleştirilmiş olan terörist eylemlerin devamı niteliğindedir. Bütün bu eylemler Irak'taki güvenlik sorununun ciddiyetini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla uluslararası toplumun tüm üyelerinin bir an önce uyumlu bir birliktelik sergileyerek güvenlik sorununun aşılmasına katkıda bulunmalarının gereği tekrar teyit olunmuştur. Güvenlik sorunu aşılmadıkça diğer alanlarda ilerleme sağlanmasının güçlükleri açıktır. Türkiye başından beri Irak'ın fedakârlık ve sorumluluk üstlenmeye hazır bir komşusu olarak, iyi niyetle ve tam bir şeffaflık içerisinde bu ülkeye yardımcı olmak için elinden gelen tüm çabayı göstermiştir. Türkiye bu çabalarını kararlılıkla sürdürecektir"* (http://www.mfa.gov.tr/no_174--_14-ekim-2003_-bagdat-buyukelciligi_ne-yapilan-saldiri-hk_.tr.mfa) Erişim tarihi, 16.06.2019.

2004 yazında koalisyon birliklerinin komutasının Birleşik Müşterek Görev Kuvveti-7'den *(CJTF-7)* Çok Uluslu Kuvvet-Irak'a *(MNF-I)* ve Korgeneral Ricardo Sanchez'den General George W. Casey'e geçmesi, koalisyonun çabalarına etki edecek yeni bir yön ve örgütlenme yapısı getirmiştir. Irak, BM destekli bir seçim sürecine girerken, General George W. Casey ve *MNF-I*'nın "seçimler için mücadelesi", 2004 sonbaharında ciddi birer darbe olarak Sünni ve Şii direnişleri ile karşılaşmıştır. Necef, Felluce ve Samarra'daki çatışmalar, hiçbir ayaklanmacı kuvvetin uyumlu bir koalisyon saldırısı karşısında araziyi elde tutamayacağını ve 36'ncı Komando gibi Irak birliklerinin de koalisyon operasyonlarına yararlı bir şekilde entegre edilebileceğini göstermiştir. Ayaklanmacıların güvenli bölgeler olarak kullandıkları alanların temizlenmesi, 2005 yılının Ocak ayındaki seçimlerin gerçekleştirilmesini sağlamıştır. Ufukta yeni bir Irak Geçici Hükümeti'nin görünmesi ve ayrıca Irak Hükümeti ile onun yeni güvenlik güçlerine güvenlik sorumluluğunu devretme stratejisi (geçiş stratejisi)- ki bu strateji General Casey, General John Abizaid ve Savunma Bakanı *(SECDEF)* Donald Rumsfeld tarafından kabul görmüştür- ülkeyi istikrara kavuşturmaya imkân sağlayacak etkenler olarak öngörülmüştür.

ABD'li liderler durumu yanlış değerlendirmişler ve öngörüleri yanlış çıkmıştır. Sonbahar 2004 çatışmaları sonucunda, Mûkteda el-Sadr ve Ebu Musab el-Zerkavi'ye bağlı güçler başka bir gün savaşmak için yeterince sağlam kalmışlardır. Ayrıca, 36'ncı Komandolar'ın performansı, koalisyon liderlerine, Irak Ordusu'nun bir bütün olarak yeterince hızlı bir şekilde büyüdüğü yönündeki yanlış izlenimi vermiştir. Özellikle Sünni ayaklanması, tek başına Ocak 2005 seçimlerinin Sünniler tarafından boykot edilmesine sebep olacak kadar güçlü hale gelmiştir. Bu boykot, seçimlerden sonra pek çok olumsuz olay doğurmuştur. Koalisyon liderleri ise seçimler ile elde edilecek meşruiyetin ve kurulacak hükümetin birleştirici bir rol oynayacağını düşünmüşlerdir. Gerçekte ise, Sünni Arap boykotu sonucunda Sünniler hükümet kurma ve anayasa oluşturma süreçlerinden soyutlanmışlar ve ülkenin yönetimini Şiilere bıraktıklarını düşünmüşlerdir. Bu durum Sünnilerin kendilerini tehdit altında görmelerine, Irak'ta yeni şiddet olaylarının ortaya çıkmasına sebep olmuş ve mezhepler arası çatışmaları artırmıştır. Böylece, 2003'te koalisyon işgaline karşı başlayan ayaklanma hareketleri git gide, bir tarafta Şiiler ve Sünniler arası etnik-mezhepsel, diğer tarafta ise Kürt-Arap kimlikleri arasındaki karşılıklı şiddet hareketlerinden oluşan bir iç savaşa dönüşmüştür. Seçimin kendisi, iç savaşın ortaya çıkmasını hızlandırıcı bir etken haline gelmiştir.

Sünni ayaklanmasında, Zerkavi ve onun Irak El-Kaidesi, Irak'taki Şii topluluğa karşı amansız bir terör kampanyası düzenleyerek mezhepsel bir iç savaşı teşvik etmeyi amaçlamıştır. Ocak 2005 boykotunun stratejik hatasını fark eden diğer Sünni direniş grupları, Zerkavi'den ayrılmaya ve siyasi sürece katılmak için müzakere etmeye başlamıştır. Ancak Irak'ın Şii nüfusu, Zerkavi'nin saldırıları karşısında kendi cemaatlerini korumak ve Irak Sünnilerinden intikam almak için kendi acımasız milislerine dönmüş, bu da mezhepsel çatışmayı daha da tırmandırmıştır. Aynı zamanda, Irak'ın kuzeyindeki Sünni militan

gruplar, Kürt güçlerini ve topluluklarını 2003'te Kürt partileri tarafından işgal edilen bölgelerden uzaklaştırmak umuduyla Yeşil Hat boyunca Kürtlere karşı yoğun bir savaş başlatmışlardır.

Koalisyon liderleri, çatışma karakterindeki bu değişiklikleri anlama konusunda yavaş kalmışlar ve harekâtın temel varsayımlarını yeniden gözden geçirememişlerdir. Bunun yerine, Sünni ve Şii militanların, gücü ele geçirmek ve hayatta kalmak için birbirleriyle savaştıklarını göz ardı ederek, esas olarak koalisyonu defetmek için savaşıyorlarmış gibi planlar hazırlamaya ve operasyonlar icra etmeye devam etmişlerdir. Başbakan İbrahim el Caferi hükümetinin 2005 baharında yönetime geçmesinin ardından, koalisyonun kurulmalarına yardım ettiği Irak yönetim ve güvenlik kurumlarının birçoğu, bu kurumları kendi mezhepsel amaçları için kullanan mezhepsel partilerin kontrolüne girmiştir. Bağdat bölgesinde, bilhassa, Irak Hükümeti ile bağlantılı olan Şii ölüm mangaları ve Sünni ayaklanmacı ölüm mangalarının her biri muhalif mezhepten sivilleri öldürmeye başlamış ve halk arasında artan bir korku duygusu yaratılmıştır.

2005 yazında, ülkedeki iç dinamikler güçlendikçe, Birleşik Devletler, Suriye'deki sığınağında Sünni direnişini bozmak ve yeni Irak hükümetine Irak'ta kendi kendine güvenliği sağlayabilecek imkanlar sağlamak için iki girişim başlatmıştır. Birinci girişim, Irak ordu ve polis teşkilatlarının geliştirilmesi maksadıyla danışmanlık faaliyeti başlatılması olmuştur. Bu girişim, Vietnam Savaşı'ndan beri büyük bir ölçekte gerçekleştirilmemiştir. Birkaç bin üst düzey subay ve astsubayını danışman olarak dağıtmak için ortaya çıkan ek gereksinim, Irak ve Afganistan'daki savaşlarla zaten zayıflamış olan ABD Ordusunu olumsuz etkilemiştir. Yine de ABD Ordusu liderleri, ordunun nihai gücünde önemli bir artışa gitmemiş ve tugaylarının modernizasyonunu (veya dönüşümünü) durdurmamış, bu da çok sayıda aktif birimi geçici olarak kullanılamaz hale getirmiştir. Bu aktif birliklerin yerine, ordu, Ulusal Muhafızlar'dan *(National Guards*[29]*)* büyük birlikler kurmayı seçmiş ve neredeyse 70.000 kişiden oluşan ihtiyat birlikleri ile Irak'ı Özgürleştirme Harekâtının 2005 rotasyonuna kaynak sağlanabilmiştir. Sonuç olarak, önemli bir seçime sahne olan 2005 yılı boyunca, koalisyonun toplam gücünün yaklaşık yarısı ihtiyat birlikleri ile oluşturulmuştur.

General Casey tarafından yapılan ikinci girişim ise, Sünni ayaklanmacılar tarafından Bağdat'a yapılan saldırıları (özellikle bombalı araç) bertaraf etmek ve ayaklanmacı grupları kendi güvenli alanlarında imha etmek maksadıyla Irak-Suriye sınırına birlikler gönderilmesidir. Bu girişim yabancı savaşçıların Irak'a girmelerini engellemişken, Tel

[29] "Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Muhafızları" ya da yaygın olarak bilinen ismi ile "Ulusal Muhafızlar"; Amerika Birleşik Devletleri Silahlı Kuvvetlerinin ihtiyatlarının (rezerv bileşenlerinin, yedek) bir parçasıdır. Ulusal Muhafızlar; Amerika Birleşik Devletleri Kara Kuvvetleri ve Amerika Birleşik Devletleri Hava Kuvvetleri ihtiyatlarından (rezerv bileşenlerinden, yedek) oluşur ve Savunma Bakanlığı ile müşterek olarak yürütülen bir faaliyettir. Ulusal Muhafızlar normal zamanlarda sivil bir meslek icra edebilirler ve ihtiyaç duyulduğunda göreve çağrılırlar. Daha ayrıntılı bilgi için bkz. (https://www.nationalguard.mil/).

Afer ve al Ka'im'de zorlukla elde edilen taktiksel başarılar Irak Harekâtının operasyonel seviyede doğru bir yöne gitmediği gerçeğinin üstünü örtmüştür. Bu başarılar, kritik muharebe gücünün Irak merkezinden çekilmesi ve sorun olan bölgelere takviye olarak gönderilmesi ile elde edilebilmiş ve mezhepsel şiddete karşı en etkili fren olan bu birlikler Irak merkezini boşaltmışlardır. Böylelikle merkezde Iraklı gruplar arasındaki çatışmalar hızlanmıştır. Mezhep tabanlı milislerden oluşan ölüm mangaları ve muhalif mezheplerden Bağdat bölgesini temizlemek için hükûmete yakın olarak çalışan yasa dışı birimlerin faaliyetleri, Irak merkezindeki şiddet döngüsünü iç savaş noktasına yaklaştırmıştır.

2005 Ekim ve Aralık seçimleri, Iraklıların -özellikle Sünnilerin- ayaklanma yerine demokratik siyasi süreci seçtiklerine ve seçimin güvenliğini sağlayan Irak Güvenlik Kuvvetleri'nin de güvenlik sorumluluğunu almaya hazır olduğuna dair koalisyon liderlerinde bir algı oluşturmuştur. General Casey ve *MNF-I*'ya göre, ABD birliklerinin ülkeden çekilmesi – ki bu durumun Ağustos 2004'ten bu yana Irak'taki başarının nihai yolu olacağına inanılmıştır- ile sorumluluk ve üslerin Iraklılara geçişinin hızlandırılmasının zamanı gelmiştir. Irak El-Kaidesi ve bazı milis grupların kendilerine rakip gördükleri diğer Iraklıları öldürmeye odaklanmaları ve böylece koalisyon birliklerine yönelik şiddetin azalmış olması, *MNF-I* tarafından yapılan değerlendirmeleri bulanık hale getirmiştir. Değerlendirmelerdeki bulanıklıklar, Irak Güvenlik Kuvvetleri'nin savaşma azmi olup olmadığı gibi soyut durumların varlığıyla daha da artmıştır. Sonuçta, koalisyon liderleri ve stratejistleri, Irak devletinin 2003'te çöküşünün ardından etnik-mezhepsel iç savaşın başlama tehlikesini çok geç fark etmişlerdir.

Öte yandan, etnik-mezhepsel hizipleşmelerin yoğunlaştığı bir dönemde aceleyle yapılan seçimlerin, Irak'taki durumu daha da istikrarsız hale getireceği öngörülememiştir. Homojen yapıya sahip olan Amerika Birleşik Devletleri anayasayı yazmak, onaylamak ve bağımsızlığını ilan ettikten sonra seçilmiş bir hükümeti kurmak için 13 yıla ihtiyaç duymuştur. Bunun aksine, heterojen bir yapıya sahip olan Irak'ta ise aynı görevler iki yıldan az bir sürede gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Koalisyon bu faktörlerin farkına varmış olsaydı, Irak'ta seçimlerin yapılması ve yeni bir devletin inşa edilmesi süreçleri hakkında daha dikkatli davranabilirdi.

Bu dinamikler Şubat 2006'da Samarra'daki camiye yapılan bombalı saldırılar sonrasında doruk noktasına ulaşmıştır. Saldırıyı izleyen günlerde, General Casey ve *MNF-I* bunları sadece geçici bir şiddet artışı olarak algılamış ve Irak siyasi sürecinin ülkeyi istikrara kavuşturacağına dair kanaatlerini devam ettirmişlerdir. *MNF-I* liderlerinin Irak'ta oluşan iç savaş ortamını kabul etmemesi, 2003 yılında koalisyonun ortaya çıkan ayaklanma ortamını inkâr edişini hatırlatmaktadır. Bu durum, koalisyonun temel stratejisinin değiştirilmesine yönelik tartışmaları bastırmıştır. *MNF-I*, 2003'teki duruma benzer şekilde, 2006'da da durumun taktik seviyede çözümler ile halledilebileceğine inanmıştır. Ancak durum kötüleşmeye devam ederken, General Casey çatışmanın koalisyon güç-

lerine karşı bir ayaklanmadan, Iraklılar arasında siyasi ve ekonomik gücü ele geçirme maksatlı karmaşık bir savaşa kaydığını fark etmiştir. Buna rağmen General Casey, Iraklıların mezhepsel sorunlarını kendilerinin çözmesi gerektiğini ileri sürmüştür. *MNF-I*'nın otorite ve üsleri Irak'a devretmesine ve birliklerin sayısının 2006'nın sonuna kadar 10 ABD tugayına indirgenmesine yönelik kararını devam ettirmiştir. Başbakan Nuri el-Maliki liderliğinde bir ulusal birlik hükümetinin kurulması, Ebu Musab el-Zerkavi'nin öldürülmesi ve Sünni ayaklanmacılar ile ilgili umut verici gelişmeler General Casey'nin kararının doğru olduğuna dair algı yaratmıştır.

Gerçekte, Irak'ta şiddet yoluyla yapılan güç mücadelesi, Saddam'ın düşüşüyle başlamış ve Caferi hükümetinin görev süresi boyunca yoğunlaşmıştır. General Casey yaptığı tasnifte, Irak'taki güvenlik ortamını şekillendiren dört ana gruptan bahsetmiştir. Bunlar; Şii aşırılıkçılar, Sünni aşırılıkçılar, Sünni direnişçiler ve İran'dır.

2006 yılının ortalarından itibaren Irak güvenlik kuvvetlerinin geçiş stratejisi[30] *(transition strategy)* çökmüştür. Başarısızlığının temel sebeplerini oluşturan olaylar; ortaya çıkan Irak iç savaşını engellemek yerine, koalisyonun 2004-2006 yıllarında ayaklanmacı gruplara yönelik operasyonlara odaklanma konusundaki anlaşılabilir ancak sonradan hatalı olduğu görülen karar ile başlamıştır. 2005 yılında yapılan seçimler istikrar ortamını sağlamak yerine etnik-mezhepsel çatışmaları arttırıcı etki yaratmıştır. Kaldı ki, bir kısım koalisyon kuvvetleri 2005-2006 yılları arasında Irak'tan çekilmeye başladığında ortaya çıkan boşluğu iktidar mücadelesi veren partilerin militanlarının doldurduğu ve böylece bir güvenlik boşluğu oluştuğu görülmüştür.

Diğer taraftan, ABD'nin bu dönem uyguladığı taktiklerden biri olan; "güvenlik ortamı yeterince sağlanmadığından sahadaki birliklerin çekilerek büyük üs bölgelerinin içine girmeleri" sonucunda birlikler halktan kopmuş, sokaklardaki güvenlik durumu ve komşu birliklerin sınırları dâhilindeki olaylardan bihaber hale gelerek durumsal farkındalıkları azalmıştır. Durumsal farkındalıktaki düşüş, 2006 sonunda Irak'tan koalisyon birliklerini çekme planını suya düşürmüş, mezhepler arası çatışma ortamındaki şiddet hareketlerindeki artışın engellenememesine katkıda bulunmuştur. Nihayet 2006 yılının ortalarında, koalisyon liderleri çatışmanın karakterinin değiştiğini çok geç olsa da fark etmiş ve artan şiddet hareketlerini bastırmak için yeterli güce sahip olmadıklarını anlamışlardır.

Irak'taki koalisyon kuvvetlerinin, Irak halkı nezdinde "işgalci" olarak görüldüğü düşüncesiyle, Irak güvenlik kuvvetlerinin dönüşüm ve gelişim sürecinde çok fazla koalisyona bel bağlamamaları kanısı oluşmuş, bu da Irak güvenlik kuvvetlerinin dönüşüm ve gelişim sürecini yavaşlatmıştır. Bütün bu olaylar koalisyon liderlerinin zihninde sürekli olarak birlik sayısını azaltma ve bir an önce Irak'tan çekilme fikrini canlı tutmuştur.

[30] Geçiş Stratejisi ile kastedilen, Irak'ın güvenliğini ve istikrarını sağlama yetki ve sorumluluğunun Irak güvenlik kuvvetlerine devredilmesi ve doğal olarak koalisyon güçlerinin de Irak'tan çekilmesi sürecidir.

Bu da doğal olarak, kendilerini baskı altında hissetmelerine neden olmuştur. Birliklerin sürekli olarak azaltılması eğilimi ve bir an önce Irak'tan çekilme isteği, üç yıl boyunca operasyonel seviyede gerçek anlamda bir ihtiyat bulundurulmamasına yol açmıştır.

Geçiş Stratejisi'nin bir diğer önemli bileşeni de, sadece koalisyon birliklerinin değil hem koalisyon birlikleri hem de Irak güvenlik kuvvetlerinin beraber kullanılmasının Irak halkı nezdinde daha kabul edilebilir bir meşruiyet yarattığı varsayımıdır. Bu varsayım ile Irak güvenlik kuvvetlerinin hızlı ve etkili bir şekilde inşa edilebileceği ve böylece koalisyon kuvvetlerinin çekilmesine olanak sağlayacağı düşünülmüştür. Bu varsayımın gerçekleşmemesini sağlayan bazı faktörler ortaya çıkmıştır. İlk olarak, Irak'taki güvenlik gücüne verilen yardımların kapsamı, ABD ordusunda geleneksel olarak bu tür görevleri yerine getiren ABD Özel Kuvvetleri'nin kapasitesini aşmıştır. Aynı zamanda, Geçiş Süreci için oluşturulan "Özel Geçiş Timleri"nin yeterli kapasiteye sahip olmamaları ve taktik seviyedeki komutanlarla yeterli koordinasyonu sağlayamamaları da önemli bir faktördür.

Koalisyonun, Irak güvenlik kuvvetlerinin Irak'ın komşularını tehdit edemeyecek seviyede tasarlanmasına yönelik planı da bu sorunları artırmıştır. Kaldı ki, Irak güvenlik kuvvetleri hali hazırda iç güvenliği temin etme yeteneğinden bile oldukça uzakta kalmıştır. Bu eksiklikler, Çok Uluslu Güvenlik Geçiş Komutanlığı-Irak'ın *(Multi-National Security Transition Command-Iraq*/MNSTC-I) ve Çok Uluslu Kuvvet-Irak'ın (Multi-National Force-Iraq/MNF-I), Irak güvenlik kuvvetlerinin etkinliği için hatalı ölçütlere odaklanması sonucunda ortaya çıkmıştır. Irak güvenlik kuvvetlerinin içinde bulunduğu mezhepsel ayrılıklar göz ardı edilerek sadece sayı ve teçhizatlarının geliştirilmesine önem verilmiştir. Irak güvenlik kuvvetleri ulusal bir güç olmaktan ziyade siyasallaştırılmış bir halde varlığını sürdürmüştür. Irak'ta kurulan yeni hükümetlerin de aynı şeklide ulusal olmaktan ziyade mezhepsel ayrılıklar gözeterek faaliyetlerini sürdürdüğü de bilinmelidir. Son olarak, özellikle 2004-2006 yılları arasında Suriye ve İran'ın faaliyetlerinin de Irak'taki durumun istikrarsız yapısını artırıcı rol oynadığı da belirtilmelidir.

Bunların yanı sıra, çatışmalar sırasında Amerikan kuvvetlerinin kendini geliştirdiği bazı hususlar olduğu da söylenebilir. Bunlardan birisi, istihbarat ve analiz gibi ayaklanmalara karşı koymada önemli olan iki yeteneğin tugay seviyesine kadar indirilmesi ve birliklerin buna göre teşkil edilmesidir. İkincisi, Afganistan'da uygulanan "Bölgesel İmar Timleri" sisteminin Irak'a getirilmesidir. Bu timler harekâtın halk nezdinde meşruiyet kazanması için önemli olmuştur. Fakat yerel dilin ve kültürün bilinmemesi bunların yeteneklerini kısıtlamıştır. Üçüncüsü, geleneksel kuvvetler ile özel kuvvetlerin koordinasyon ve irtibatı artırılmış, bu durum her ikisinin kendi yeteneklerinin ortak hedefe yöneltilerek kullanılmasına imkân sağlamıştır.

Yine de, koalisyon kuvvetlerinin uyguladığı harekât planının 2006 yılı sonunda başarısız olması, Başkan Bush ve diğer ABD yetkililerinde yeni bir strateji arayışına neden olmuştur. Tarihsel süreçte, Tel Afar, El Ka'im ve Ramadi'deki yerel başarı örnekleri önemli

kazanımlar olarak yerlerini korumuşlardır. Ayaklanmalara karşı koyma taktikleri, Irak birlikleriyle ortaklık kurma/beraber hareket etme ve eski ayaklanmacılarla uzlaşma -yeni oluşturulacak bir harekât planı ile yeni komutanların emir komutasında- 2007 yılından itibaren koalisyonun düşünce ve operasyonlarının merkezi haline gelmiştir.

2. BÖLÜM

YAYILMA VE GERİ ÇEKİLME, 2007-2011

İKİNCİ BÖLÜM
İKİNCİ CİLT: YAYILMA VE GERİ ÇEKİLME, 2007-2011

2.1. Yayılma[31], 2007-2008

Irak'taki operasyonel durum, yayılmanın başlangıcından sonuna kadar değişim göstermiştir. 2006 yılında Irak devletinin varlığını tehdit eden Sünni ayaklanmacıların çoğu, 2008 yılı ortalarında ya taraf değiştirmiş ya da Irak'ın kalpgâhına[32] çok az tehdit oluşturdukları uzak bölgelere kaçmıştır. Irak Güvenlik Kuvvetleri, 140.000'den fazla asker sayısına ulaşmış ve ülke çapında faaliyet göstermeye başlamıştır. Bağdat ve Güney Irak'ın büyük kesimlerinde faaliyet gösteren İran destekli Şii milisler ise büyük ölçüde yenilmiştir. Binlerce teröristi Irak'a aktaran Suriye merkezli yabancı savaşçı ağı etkisiz hale getirilmiştir. Bağdat'taki yaşam, 2006'daki katliamdan sadece iki yıl sonra normale döndürülmüştür. Anbar, 2006 yılında Irak'ın en huzursuz kenti iken, şimdi en huzurlusu olmuştur. Irak Hükümeti 2003 yılından bu yana ilk kez Bağdat'tan denize kadar alt Dicle ve Fırat nehir vadilerini kontrol altına almış ve üst Dicle ile üst Diyala vadilerinin kontrol altına alınması da mümkün görünmüştür.

Aslında tüm bunlar 2006 yılı sonlarında çok olası görülmese de, buna rağmen General George W. Casey, bunu düzeltmeye ve sürecin Irak kuvvetlerinin kontrolüne geçişini hızlandırmaya gayret etmiştir. Ayrıca Nuri el-Maliki hükümetini Şii milislerle karşılaşmaya ve Sünnilerle uzlaşmaya zorlayarak mezhepsel iç savaşa gidişi kontrol etmeye çalışmıştır. General Casey, kuvvetleri azaltmanın, Irak'ta azaltılmış olsa da genişletilmiş bir ABD varlığını sürdürmenin en makul yolu olduğuna ve böylece hedeflere ulaşılabileceğine inanmıştır. 2006 yılı sonunda, Başkan George W. Bush artık General Casey'in bu fikirlerini ikna edici bulmamıştır. Bu kapsamda, yaz aylarında başlayan Beyaz Saray strateji değerlendirmesi sonbaharda olgunlaşmıştır. Değerlendirme süreci, Ocak 2007'de ABD birliklerinin sayısının artırılması, yayılması ve yeni bir komutanın görevlendirilmesini içeren "İlerlemede Yeni Yol" *(New Way Forward)* stratejisinin açıklanmasıyla sonuçlanmıştır.[33]

---

31 "Yayılma" *(Surge)*; mevcut birliklerin açılması ve dağılmasını değil, Irak operasyon sahasına yaklaşık 20.000 personeli ihtiva eden 5 Tugaylık bir takviye ile birlikte ilave yeniden yapılandırma destek birimi gönderilmesi ve bunların Irak'ın ihtilaflı bölgelerine yayılarak geniş çaplı ve eş zamanlı karşı saldırı operasyonları icra etmesini, ayrıca daha fazla dış karakol ve güvenlik noktasının teşkil edilmesini ifade eden strateji olarak bilinmektedir.

32 Raporda geçen "kalpgâh" terimi, Şiiler için Irak'ın güney bölümünü, Sünniler için ise Anbar bölgesini işaret etmektedir.

33 Dönemin ABD Başkanı George W. Bush'un, 10 Ocak 2007 tarihinde Irak'taki yeni stratejiyi (Yayılma/Surge) açıkladığı "ulusa sesleniş" konuşması ve metni için bkz. (https://www.youtube.com/watch?v=_YkVNskcuOM) ve ayrıca (https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2007/01/20070110-7.html), Erişim tarihi: 01.07.2019

General Casey görevden alınmış ve yerine General David Petraeus getirilmiştir. Casey'in görev değişikliğinden bir ay sonra, *MNF-I*'nın yeni komutanı General David Petraeus bir strateji geliştirmiş ve uygulamıştır. Bu strateji Casey'in uygulamış olduğundan birçok açıdan farklıdır. Ancak en belirgin şekilde; hedeflerin, yöntemlerin ve araçların yeniden düzenlenmesi açısından farklılık oluşturmuştur. Ocak 2007'de yayılma safhasının arifesinde, ABD'li komutanlar birkaç hafta içerisinde Bağdat'ta güvenlik durumunu düzeltmeye yönelik bir plan doğrultusunda başarılı faaliyetlere imza atmışlardır.

2.1.1. Bağdat Güvenlik Planı

Saddam'ın idamı, Irak ve ABD liderlerinin yeni bir Bağdat güvenlik planı oluşturmak için yoğun hazırlıklar yaptığı bir zeminde gerçekleşmiştir. Aralık ayı boyunca, Vaşington'daki ABD liderleri, Amerikan birlikleri tarafından uygulanacak büyük çaplı bir yayılma stratejisinin ayrıntılarını belirlerken, General Casey ve Iraklı meslektaşları ise Irak birliklerinin Bağdat'ta yayılmasına yönelik planlar ile oradaki mezhepsel şiddeti bastırmak için ek önlemler hazırlamışlardır. Maliki ve diğer yetkililer tarafından, hukuku ihlal eden herhangi bir militan gruba karşı "Hukuk Düzenini Sağlamak" olarak nitelendirilen plana, *Fardh al-Qanoon Harekâtı* adı verilmiştir. Koalisyon desteği ile Iraklılar, ilerleyen zamanlarda başkentte yapılacak olan operasyonların temelini oluşturacak olan *Fardh al-Qanoon Harekâtı* için daha önce var olmayan bir komuta ve kontrol yapısı geliştirmişlerdir.

Savunma ve İçişleri Bakanlıklarının temsilcilerinin yanı sıra Maliki'nin askeri temsilcilerinin görüşmeleri sonucunda, başkentteki tüm Irak Güvenlik Kuvvetlerini yönetmek maksadıyla Bağdat Harekât Komutanlığı *(Baghdad Operations Command, BOC)* adında tek bir komutanlık kurulmuştur. Bağdat Harekât Komutanlığı; Rusafa Bölgesi Komutanlığı ve Karkh Bölgesi Komutanlığı olmak üzere iki alt komutanlığa ayrılmıştır. Bağdat ise dokuz idari bölgeye ayrılmıştır. Rusafa Bölgesi Komutanlığı, Sadr şehri de dâhil olmak üzere Dicle Nehri'nin doğusundaki beş ilçeden; Karkh Bölgesi Komutanlığı ise Dicle Nehri'nin batısındaki dört ilçeden sorumlu hale getirilmiştir. Her bölgedeki polis karakolları; Irak ordusu birimlerinin, ulusal polisin *(National Police)* ve koalisyon güçlerinin çevredeki ilçeleri güvence altına almak maksadıyla yerel polisle koordine kuracağı merkezler olarak görev yapmaya başlamışlardır. Karkh ve Rusafa alt komutanlıkları bünyesinde, ordu ve ulusal polisten görevlendirilen Iraklı generaller tarafından sırayla yönetilecek ve her biri diğerine bir yardımcı verecek şekilde bir yapı oluşturulmuştur. Bu yapı, *"güvenlik güçleri arasında güven inşa etmek ve ortak operasyonları kolaylaştırmak için alınan Irak yapımı bir önlem"* olarak tanımlanmıştır. Irak hükümeti ise, Savunma ve İçişleri Bakanlıklarından unsurların da başkentteki bu merkezlerde farklı kademelerde entegre edilmesi konusunda ısrarcı olmuştur. ABD subaylarının anlamakta zorlandığı bu ısrar, aslında var olan yıkıcı mezhepçiliğin ne kadar yaygın olduğunu göz önüne sermiştir.

Komutanlığın sade bir yapıda olması maksadıyla General Casey, Çok Uluslu Tümen-Bağdat *(Multi-National Division- Baghdat, MND-B)* Komutanı Tümgeneral F. Fil ve Irak Kara Kuvvetleri Komutanı *(Iraq Ground Forces Command, IGFC)* Korgeneral Ali Ghaidan tarafından yönetilen birleşik bir ABD-Irak Komutanlığı oluşturulmasını ısrarla istemiştir. Halihazırda mevcut bir karargâhının olması ve Bağdat Harekât Komutanlığı için deneyimli bir komutanı görevlendirmek, *MNF-I*'nın oluşturulması esnasında çekilen sıkıntılara tanık olan ve aynı zamanda hızlı bir şekilde operasyonlara başlamak isteyen General Casey'e mantıklı gelmiştir.

Başbakan Maliki ise başka fikirlere sahiptir. Doğrudan kendisine bilgi veren bir askeri gücü elde edebilmek için koalisyona haftalarca baskı kurmuştur. Yeni kurulan Bağdat Harekât Komutanlığı'nı, Irak Kara Kuvvetleri Komutanlığı ile birleştirmek, bürokratik olarak doğrudan Başbakana değil Savunma Bakanlığına bağlanması anlamını taşımaktadır. Bağdat Harekât Komutanlığı'nı Amerikan ve Iraklı liderleri ve kadroları bir araya getirecek tarzda birleşik bir merkez olarak yaratmak fikrine Maliki karşı çıkmıştır. Çünkü böyle bir durumda, Amerikalılar güvenlik ile ilgili sorumlulukları Iraklılar üzerine atarken aynı zamanda operasyonlar üzerinde veto yetkisi kullanma olanağı sağlamış olacaktır. En nihayetinde Maliki, Bağdat Harekât Komutanlığı'nın sadece Irak Başbakanı'na karşı sorumlu olması gerektiğini savunmuştur. Hatta Maliki bu komutanlığın konuşlanacağı yer konusunda da farklı fikirler öne sürmüştür.

Komutanlık, Savunma ve İçişleri Bakanlıklarından görevlendirilen Iraklı subaylardan oluşan özel bir kadroyla Yeşil Bölge yakınlarındaki Adnan Sarayı civarına taşınmıştır. Her ne kadar koalisyon büyük bir danışma ekibi sağlamış olsa da, Bağdat Harekât Komutanlığı esasen Iraklılar tarafından yönetilen bir organizasyon olmuştur. Korgeneral Ali Ghadian'ın yetkili duruma gelmesi Maliki'nin hem mezhep tabanlı yaklaşımına hem de politik amaçlarına ters düşmüştür. Bu sebeple Ali Ghadian'dan sonra görevi üstlenecek kişinin seçimine baskıcı bir şekilde müdahale etmiştir. Maliki öncelikle General Mohan Al-Freiji'yi gelecekteki Bağdat Komutanı olarak önermiş ancak *MNF-I* bu adayı kabul etmemiştir. Çok Uluslu Güvenlik Geçiş Komutanlığı-Irak (*MNSTC-I*) komutanı Korgeneral Martin Dempsey ve ayrıca General Odierno, Freiji hakkında olumsuz görüş bildirmişlerdir. Sonuçta Maliki, koalisyon tarafından pek tanınmayan ancak kendisine yakın bir Şii olan Korgeneral Abud Qanbar'ı teklif etmiş ve General Casey başkaca üç aday önermesine rağmen bu aday göreve seçilmiştir. Odierno, Korgeneral Abud Qanbar hakkında bilgi edinmek için Albay Robert Newman'ı görevlendirmiştir. Edinilen bilgiler sonucunda Korgeneral Abud Qanbar'ın kaba, saygısız ve sıkı bir Şii yanlısı olduğu anlaşılmıştır. Yine de General Casey bu durumu değiştirememiş ve Korgeneral Abud Qanbar görevine devam etmiştir. Sonuçta Bağdat Harekât Komutanlığı'nın bu şekildeki varlığı; 2006'da icra edilen Bağdat operasyonlarında bulunmayan Irak Hükûmeti desteğini bu yeni süreçte elde edebilmek uğruna koalisyonun ödemesi gereken bir bedel olarak görülmüştür.

Bağdat Harekât Komutanlığı Kurmay Başkanı Korgeneral Abud Qanbar, Bağdat'ta Temel Atma Töreni Sırasında

Ancak, Irak planı çözülemeyen birçok sorunu ortaya çıkarmıştır. Birincisi, siyasi ve ekonomik meseleleri dışlamış, sadece askeri detaylara odaklanılmıştır. İkincisi ise baskınlara karşı hareket tarzı ve devriyelerin nasıl yapılacağına dair planlamaların belirsiz olmasının yanı sıra, ne birliklerin izleyebileceği bir manevra şeması ne de şehirdeki kritik arazinin önceliklendirilmesi ile ilgili ayrıntılar oluşturulmamıştır. *MND-B* Komutanı F. Fil planla ilgili olarak; *"Bu plan kontrol noktaları oluşturulmasını içermektedir. Planda, fiili bir taarruz hakkında herhangi bir söz yoktur."* demiştir. Aslında, plan ile şehrin etrafını çevreleyecek şekilde bir dizi kontrol noktası içeren ve "Bağdat Bariyeri" olarak adlandırılan bir yapı oluşturulmuştur. Başka bölgelerde daha iyi istihdam edilebilecek birlikler, adeta sanal bir çukur içerisinde ve statik bir pozisyonda bekler hale getirilmişlerdir. 2007 yılında Irak'taki yayılma stratejisi sürecinde General David Petraeus'un stratejik danışmanı olan David Fastabend ise; *"Bağdat Bariyerinin etkinliği konusunda şüphelerimiz var, ancak tek taraflı olarak onu indirirsek 'işler kötü gitmeye başladığında' bunun sebebi olarak gösterilir."* demiştir. Bu kapsamda esasen Iraklılar tarafından yapılan Bağdat Güvenlik Planı'nın aslında, şehrin çevresinde kontrol noktaları oluşturulması ile birlikleri statik hale getirdiği, maruz kalınabilecek saldırılara karşı hareket tarzı içermediği, tehditlere karşı önleyici bir saldırı öngörmediği ve devriye planlamalarının yetersiz olduğu gibi ne-

denlerle eleştirildiği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan, eğer bu "Bağdat Bariyeri" kaldırılsa meydana gelebilecek herhangi bir olumsuz durumda bunun sorumluluğunun alınmasından çekinildiği görülmektedir.

Nitekim Iraklıların bu statik planı ilerleyen süreçte Bağdat çevresinde meydana gelen mezhep tabanlı çatışmaları önlemekte yetersiz kalmıştır. Bu süreçte *MND-B*'nin emrinde Bağdat'ta kullanabileceği üç Tugay Görev Kuvveti'nden oluşan nispeten sınırlı sayıda birlik mevcuttur.

General F. Fil, Bağdat'taki mezhepsel şiddeti azaltmak maksadıyla; yaklaşık olarak Irak Ordusunda bir tugay seviyesindeki birliklerini içeren Bağdat Bariyeri'nin kaldırılmasını ve bu birliklerin şehrin içindeki alanların temizlenmesine yardım etmek için kullanılmasını savunmuştur. Ayrıca Sadr şehri kenarındaki Ordu Kanalı (*Army Canal*)[34] kontrol noktalarının takviye edilmesini de teklif etmişlerdir. 1'inci Zırhlı Tümen; kontrol noktalarını muhafaza etmek, devriye faaliyetlerini artırmak ve Irak birliklerine saldırgan bir ruhu benimsetmek için diğer kontrol noktalarını en aza indirgemek istemiştir. *MND-B*, yapılacak saldırı operasyonları ve genişletilecek sokağa çıkma yasağı ile halkın güvenliğini sağlamak için savaş gücünü artırmayı arzulamıştır.

Siyasi baskılar, yeni güvenlik planının başlatılmasını hızlandırmıştır. 22 Aralık'ta General Casey, General Odierno ve General Fil, Iraklı yetkililere uzun vadeli bir harekâtın günler içinde başlayacağını ve yaz ayları boyunca süreceğini bildirmişlerdir. Aralık ayının son haftasında, Albay J. B. Burton'un emir komutasındaki 1'inci Piyade Tümeni'ne bağlı 2'nci Piyade Tugayı'na, batı Bağdat'ta mezhepsel bir fay hattında bulunan Sünni bir mahalle olan Ghazaliyah'ı temizleme görevi verilmiştir. Bağdat'ta bulunan birçok *MND-B* birliği, yeni yılın ilk iki haftasında, daha önce temizlenmiş olan alanlarda varlığını artırmaya çalışmıştır. Temizlenen bölgelerden sonra Sünni ve Şii militanlarını başka yerlerde de bertaraf etmek maksadıyla baskınlar ve devriyeler icra edilmeye başlanmıştır. Bu arada, General Townsend emir komutasındaki *Stryker*[35] Tugayı, bağlı olduğu tümenin vurucu gücü olarak Bağdat merkezinde bir dizi operasyonu üstlenmiştir. Yayılma Stratejisinin uygulanmasından hemen önceki bu dönemde Bağdat'ta konuşlandırılan ABD birlikleri ve sorumluluk sahaları Harita 3'te belirtilmiştir.

---

[34] Ordu Kanalı/*Ar*my C*anal* (Arapça *Qanat El-Jaish*); Dicle ve Diyala nehirleri bağlayan 25 kilometrelik bir suyoludur. Sadr şehrinin batı sınırını oluşturur ve Bağdat'a yakın tarım alanlarına sulama suyu ve temiz içme suyu tedarik eder. Ayrıca kanal boyunca bir otoyol bulunmaktadır. (https://web.archive.org/web/20090109014237/https://www.mnfiraq.com/images/Unit_Newsletters/081216_aamalbinaa_english.pdf), Erişim tarihi: 04.07.2019.

[35] *Stryker:* Hem zırhlı personel taşıyıcı hem de zırhlı muharebe aracı görevini aynı anda yürütebilen 8 tekerlekli araçlardır. Arazi durumuna göre 8*8 ve 8*4 olarak kullanılabilmektedirler.

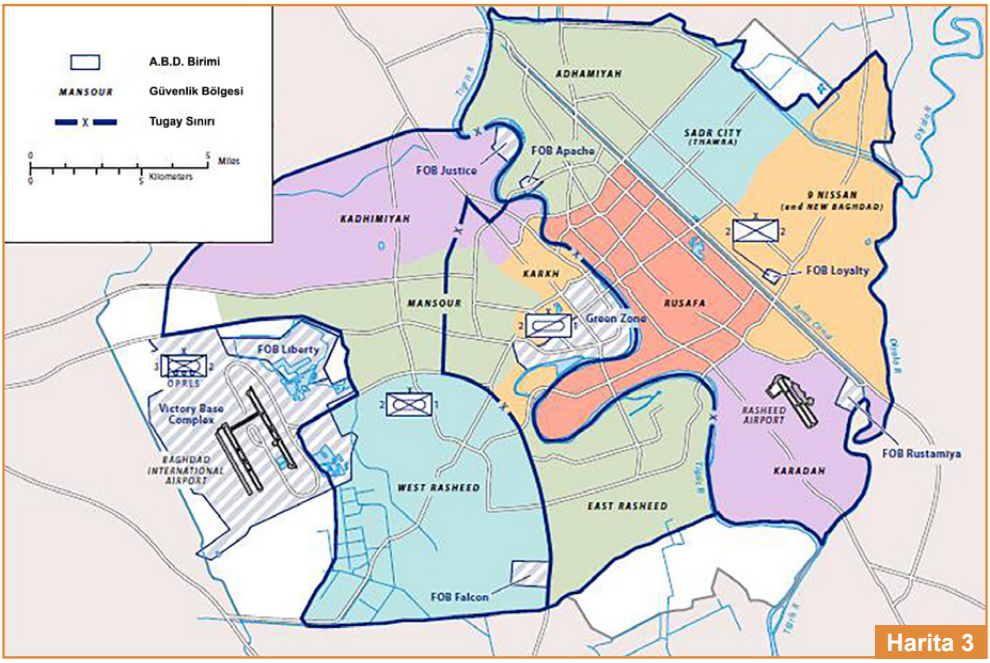

Yayılma Stratejisinden Önce Ocak 2007'de ABD Kuvvetlerinin Bağdat'taki Konuşlanma Durumu

Bu operasyonlar esnasında koalisyon ve Irak birlikleri sorunlu alanlarda bina bina ilerlemiştir. Militanları, sığınakları ve silahları bulmak maksadıyla, teknik istihbarata ve yerli halktan bilgi elde etmeye önem verilerek özenle hareket edilmiştir. Bu tarz temizleme operasyonları, koalisyonun savaş boyunca Irak'taki kentsel alanlardaki çatışmalara yaklaşımının önemli bir parçası olmuştur. Çoğu zaman, çok sayıda düşman birimleri ve silahları ele geçirilmiş, aynı zamanda şiddetli çatışmalar da meydana gelmiştir. Özellikle *Stryker* Tugayı ile oluşturulan vurucu güç ilerledikçe, onun temizlediği çatışma alanına Tugay Görev Kuvvetleri yerleşmiş ve Irak ordusunun veya ulusal polisin doğrudan desteğiyle buraları tutarak fiziksel varlıklarını sürdürmüşlerdir. Temizlenen alanlar, şiddet eylemlerinde sürekli bir azalma meydana gelmesi sonucunda, bariyerler ve giriş-çıkışları kontrol altına alan noktalar ile çevrilmiş ve buralar kapalı birer güvenli alan haline getirilmiştir. ABD birliklerinin bu alanlarda sayısının azaltılmasına ve Irak ordusu ve ulusal polise sorumluluk devredilmeye başlanmıştır. Ancak Irak Güvenlik Kuvvetleri'nin reform sorunu ve bu kapsamdaki gelişim süreci devam etmektedir. Ayaklanmalara karşı koyma harekâtında geleneksel olarak daha faydalı olduğu kabul edilen polis faaliyetleri de *MND-B*'nin planlarına eklenmiştir. Güvenlik durumu geliştirildikçe, kontrolün yavaş yavaş koalisyon güçlerinden Irak ordusuna veya ulusal polise ve en nihayetinde yerel polise geçirilmesi planlanmıştır.

Fakat Başkan Bush'un stratejiyi değiştirme kararı vermesinden Petraeus'un Şubat'ta göreve gelmesine kadar geçen bu iki aylık süreçte meydana gelen olaylar ABD'li liderlerin, mezhepsel bir yaklaşım sergileyen Maliki hükümetinin gerek El-Kaide ile mücadele gerekse Şii milisleri kontrol altına alma konusunda istekli ve yeterli olup olmadığını sorgulamalarına neden olmuştur. ABD'nin yayılma safhası için planladığı birlikler henüz gelmeden önce Irak'ın merkezindeki çatışmanın dinamikleri de değişmeye başlamıştır. Koalisyonun El-Kaide'ye karşı mücadele sahası Bağdat'ın sokaklarından kırsal alanlara ve El-Kaide'nin destek bölgeleri olarak kullandığı şehrin kenar bölgelerine doğru da kaymıştır. Koalisyon ve İran destekli Şii militan gruplar arasında 2004'teki Sadr ayaklanmasından bu yana görece hız kesen çatışmalar yeniden şiddetlenmiştir. Maliki hükümeti ile Sadr hareketinin militanları arasındaki çatışmanın da yaklaşmakta olduğu hissedilmektedir. Aynı zamanda Şii militanlarla nasıl başa çıkılacağı konusunda Maliki hükümeti ile *MNF-I* stratejileri arasındaki farklılıklar gerginliği artırmıştır.

2.1.2. Müşterek Stratejik Değerlendirme Ekibi (Joint Strategic Assessment Team, JSAT)

MNF-I, Irak El Kaide'sinin güvenli alanlarına yönelik eş zamanlı ve kapsamlı operasyonlar yaparak inisiyatifi yeniden kazanmayı amaçlarken, Petraeus ve yeni gelen ABD Büyükelçisi Ryan C. Crocker, Irak'taki uzun vadeli istikrarın güvenlik operasyonlarından çok daha fazlasını gerektireceğine karar vermiştir. Yönetişim ve ekonomik kalkınmadan hukukun üstünlüğüne ve tutuklamalara kadar Irak'ı kuşatan çeşitli sorunları ele almak için birlikte kapsamlı bir faaliyet planı geliştirmeyi amaçlamışlardır. Ayrıca Sünni topluluklar ile bu gruplara kuruluşundan bu yana şüpheci yaklaşan Irak Hükümeti arasında uzlaşmayı mümkün kılabilecek şartları sağlamayı da umut etmişlerdir. Petraeus, yayılma operasyonlarının aylar geçtikçe Irak'ın güvenliğini gözle görülür biçimde artıracağını düşünürken, ABD Kongresinin ve strateji eleştirmenlerinin harekâtın başarı kriteri olarak gördükleri Irak'ın siyasal istikrarı konusunda ilerlemenin diğer alanlarda da gayret birliğini gerektirdiğini ifade etmiştir. Yeni bir stratejiyi uygulayan yeni bir komutan olması dolayısıyla Petraeus bu eleştirilerden kısmen kurtulmuştur. Fakat zaman geçtikçe baskının artacağının da farkında olarak hareket etmiştir.

Mart ayı ortasında, Petraeus ve Crocker, Irak'taki stratejik durumu gözden geçirmek ve koalisyonun planını yenilemek için bir düzineden fazla sivil ve askeri uzmandan oluşan bir ekip oluşturmuşlardır. Kurulan ekibin liderliğini ise Albay Herbert Raymond McMaster ve üst düzey bir diplomat olan David D. Pearce'e vermişlerdir. Bu iki isim de Irak ve Orta Doğu konusunda geniş tecrübelere sahiptir. McMaster, 2005-2006 yıllarında Tel Afer'deki 3'üncü Zırhlı Alayın komutanlığını yapmış ve birliğinin orada sürdürdüğü ayaklanmaya karşı koyma operasyonlarından dolayı Bush'tan övgüler almıştır. 2006 yılının sonlarında da Genelkurmay Başkanı Orgeneral Peter Pace tarafından

düzenlenen Albaylar Konseyi[36] (*Council of Colonels*)'nde görev yapmış ve Şubat ayında Irak'a ikinci değerlendirme gezisi sırasında Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Jack Keane'e eşlik etmiştir. Pearce ise, 2000'den 2003'e kadar ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Irak masasına başkanlık etmenin yanı sıra Şam ve Körfez bölgesinde hassas görevlerde bulunan bir bürokrattır. Seçkin üst düzey subaylar, diplomatlar ve akademisyenlerden oluşan Müşterek Stratejik Değerlendirme Ekibi (*Joint Strategic Assessment Team, JSAT*) alışılmadık derecede kapsamlı bir kurumlar arası ve çok uluslu gayreti ortaya koyarak geleneksel harekât planlama süreçlerine tezat bir durum oluşturmuştur.[37]

Dört haftalık birlik ziyaretleri ve üst düzey liderlerden alınan brifinglerin ardından *JSAT*, çalışmalarını 20 Nisan'da tamamlamıştır. Ekibin *MNF-I* komutanına ve ABD büyükelçisine nihai tavsiyeleri, Irak'taki iktidar mücadelesinin etkilerini vurgular nitelikte olmuştur. Öncelikle, doğası gereği mezhepsel olsa da, Irak'taki çatışma ortamı terörist faaliyetler ve uzlaştırılabilir gruplarla etkileşimde bulunan dış aktörler tarafından daha da şiddetlenmiştir. *JSAT*, Irak toplumlarının hem aşağıdan yukarıya hem de yukarıdan aşağıya çabalarla siyasi uyuma yönlendirilmesi gerektiğini ve koalisyonun halkın güvenliğini vurgulayan, kapsayıcı yönetişimin gelişmesine izin verecek güvenlik koşulları kurmaya çalışan yeni bir stratejiye geçmesi gerektiğini önermiştir. Irak kuvvetlerine geçişin gerçekleşmesi gerekeceğini kabul etmekle birlikte halkın güvenliğini vurgulayarak, güvenlik ve siyasi sorunların iç içe geçmiş doğasını ortaya koymuştur. Halkın güvenliğinin sağlanmasının, Irak'ın çatışan gruplarının hem Irak El-Kaidesi hem de Şii milislere olan desteği ortadan kaldıracak bir siyasi uyum için zemin hazırlayacağını belirtmişlerdir.

JSAT, Irak'ın hizipleşen partileri arasında siyasi irade eksikliğine ek olarak "kronik devlet kapasitesi eksikliğinin" istikrarı artırma çabalarını engellediğini belirtmiştir. Bu nedenle Iraklılara sorumluluğu üstlenmeleri yönünde baskı yapmanın tek başına yeterli olmadığı değerlendirmesi yapılmıştır. Ekibe göre; Iraklıların sorumluluğuna geçiş, şartlara dayalı olmak zorundaydı ve bu şartlardan biri de "kötü huylu/zararlı aktörlerin"

---

36 Albaylar Konseyi, Genelkurmay İkinci Başkanı olduğu dönemde Jack Keane'nin teklif ettiği ve 2006 yılı sonlarında terörizme karşı küresel savaşın tarafsız bir değerlendirmesini yapmak ve Irak'taki ABD askeri politikasının gelecekteki seyrine ilişkin seçenekler ortaya koymak için oluşturulan konseydir.

37 Ekibin *(JSAT)* içerisinde yer alan isimlerden bazıları; Araplar konusunda uzman olan ve daha sonra Cezayir Büyükelçiliği yapan Robert S. Ford; akıcı bir Arapçası olan ve 2003-2004 yıllarında Koalisyon Geçici Yönetimi Maysan Valiliği görevini yapmış Molly Phee; ABD istihbarat topluluğunun deneyimli üyesi Regis W. Matlak; 2005 yılında Bayji petrol rafinerisinde yolsuzluk soruşturması yapmış olan petrol ve gaz endüstrisinde kapsamlı iş tecrübesine sahip bir Rhodes akademisyeni olan Rick L. Waddell; Hava Kuvvetlerinden Albay rütbesinde emekli olan ve daha sonra Dışişleri Bakanlığında çalışan Dr. Chris Schnaubelt; eski Avustralya ordusu subayı ve ayaklanmaya karşı koyma uzmanı olan David J. Kilcullen; profesör ve Dış İlişkiler Konseyi üyesi olan ve Aralık ayında Bush'la Irak Savaşı stratejisini görüşmek üzere Beyaz Saray'a davet edilen güvenlik uzmanları arasında yer almış olan Stephen D. Biddle; Irak ile ilgili iki kitabın yazarı Toby Dodge ile Koalisyon Geçici Yönetimi'nde görevli uzman olan ve Irak'ın İçişleri Bakanlığının danışma ekibinin şefi Andrew Rathmell'in de aralarında bulunduğu bazı İngilizler; Odierno'nun siyasi danışmanı Emma Sky'dır. Ayrıca Orta Doğu'da uzmanlaşmış iki ABD Ordusu yabancı bölge subayı da bu grupta yer almıştır: Koalisyon Geçici Yönetimi ile birlikte görev yapan ve yeni Irak subaylarının çoğunu orduya kazandıran Albay Philip J. Dermer ve Albay Martin Stanton.

yakın dönemde Irak'ın Şii ağırlıklı hükümetinden ve güvenlik güçlerinden ayıklanmasını gerektiriyordu. Irak'taki birçok fraksiyonun, koalisyonun geri çekilmesinin ardından tırmanacak bir ihtilaf için şimdiden avantajlı bir pozisyonda olmaya çalıştığına dikkat çeken ekip, "yayılmayı" siyasi olarak mümkün olduğu sürece sürdürme ihtiyacını ortaya koymuştur. *JSAT*, 2008 baharına kadar "sürdürülebilir güvenlik" sağlamayı amaçlayan yeni ve kapsamlı bir müşterek faaliyet planı hazırlamıştır. Planı, Gates'e açıklayan Petraeus, iki "büyük fikrin" onu önceki koalisyon çabalarından farklı kıldığını belirtmiştir. Bunlar, halkın güvenliğini vurgulamak ve harekâtın politik boyutu üzerine odaklanmaktır. *JSAT*, çatışmayı çözmek maksadıyla koalisyonun askeri hedeflerinin her zaman siyasi hedefleri destekleyici ve bunlara bağlı olması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca siyasi hedeflerin, savaşan tarafları şiddet yerine siyasi süreç içerisinde hedeflerine ulaşmalarını sağlayacak ya da zorlayacak faaliyetlere odaklanması gerektiği sonucuna varmıştır.

JSAT liderlerine göre en önemli bulgular, Irak'ın mezhepsel bir iç savaşın ortasında bulunduğu ve Irak hükümetininV çatışmanın hızlandırıcısı haline geldiğidir. Geçiş stratejisinin başarısız olmasını ise koalisyonun, mezhepsel bir tutum sergileyen yeni Irak hükümeti ile eleştirel olmayan ve koşulsuz bir şekilde çalışmış olmasına bağlamıştır. Savundukları tek çözüm ise, hükümet liderlerini, hükümete bağlı mezhepsel katillerin istikrarsızlaştırıcı davranışlarından sorumlu tutmak ve siyasi ılımlıları gerekirse ABD askeri gücünü kullanarak aşırılıkçıları temizlemeye zorlamak olmuştur. Koalisyonun işe öncelikle İçişleri Bakanlığı'na bağlı Irak Güvenlik Kuvvetleri birimlerinde bulunan mezhepsel çatışmayı teşvik edicileri uzaklaştırarak başlaması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu yeni fikirlerine ek olarak, *JSAT*'ın kendisi, daha önce neredeyse hiç ABD doktrinin bulunmadığı ortak ve kurumlar arası değerlendirme ve planlama konusunda alışılmadık bir yenilik olarak görülmüştür.

2.1.3. Yayılma Stratejisinin Uygulamaya Geçirilmesi

Yayılma stratejisi kapsamında, beş ilave ABD Tugayı Ocak ve Mayıs 2007 arasında Irak'taki ABD muharip tugaylarına katılmış ve toplam tugay sayısı 20'ye çıkarılmıştır. İki deniz piyade taburu ve aynı zamanda alay büyüklüğünde bir birlik de bunlara katılmıştır. Bir tümen karargâhının ve muharip hava tugayının eklenmesi de, özellikle Bağdat'ın güney "kemerleri"[38] boyunca odaklanan bir komuta ve kontrol sağlayarak bu coğrafi genişlemeyi kolaylaştırmıştır. 2007'de, il bazında daha fazla sayıda Yeniden Yapılanma/İmar Ekibinin gelişi, güvenlik kazanımlarından faydalanarak yerel yönetişimi ve ekonomik kalkınmayı iyileştirmek için koalisyonun bölgeye erişimini genişletmiştir. Bu destekleme dalgası, Tugay Görev Kuvveti komutanlarına istihbarat toplama ve ana-

[38] İngilizce metinde *"belt"* olarak geçen ve genellikle Bağdat ile ilişkilendirilen terimin doğrudan Türkçe karşılığı "kemer" olmakla beraber, esasında anlatılmak istenen "belirli bir bölgeye/alana giden kritik ana güzergâh/yollar" olup, Bağdat özelinde ise "Bağdat'a ulaşımı sağlayan kritik güzergâh/yollardır".

lizini, kuvvetlerin korunmasını ve halkın kontrolünü önemli ölçüde artıran yetenekler sağlamıştır.

Petraeus, Nisan 2007'nin başlarında, gelişini izleyen birkaç gün içinde "halkın güvenliğine" dayalı yeni bir strateji çizmiş ve ABD Büyükelçisi Crocker ile 2006'daki durumdan çok daha fazla "doğrudan koalisyon müdahalesini içerecek" yeni bir faaliyet planı üzerinde çalışmaya başlamıştır. Koalisyon son bir yıldır gitgide kötüleşen mezhepsel iç savaşı kontrol altına almak üzere yayılma birliklerini aktif şekilde görevlendirmeye başlamıştır. Öyle ki Bağdat'ta *MND-B* (*Multi-National Division–Baghdad*, Çok Uluslu Tümen-Bağdat) bölgesinde daha önce üç tugayın görev yaptığı bölgeye beş tugay görevlendirmesi yapılmıştır. Buna ilave beş Irak Ordusu Tugayı da görevlendirilmiş ve sonuçta Bağdat'ta görevli asker sayısı 93.000'e ulaşmıştır.

Petraeus ve Odierno *MND-B*'nin odaklandığı bölgeyi daraltarak Bağdat'ın güneyindeki bölge için 30.000 ABD ve Irak askerinden oluşan *MND-C* (*Multi-National Division-Center,* Çok Uluslu Tümen–Merkez) kuvvetini görevlendirmişlerdir. Başkent içindeki ve dışındaki ek birlikler, koalisyonun Bağdat'ın hem doğu hem de batı taraflarındaki operasyonlarını yoğunlaştırmasını ve kapsadığı alanı genişletmesini sağlamıştır. Nisan ayı ortasına kadar, Petraeus ve Odierno Bağdat'ın mahallelerinde 20'den fazla ABD-Irak karakolunun oluşturulmasını sağlamıştır, bu sayı yayılmanın sonuna doğru 77 karakola kadar çıkmıştır.

Bu yeni yaklaşımın beraberinde bir de bedeli olmuştur. ABD kuvvetleri şehrin içine girdikçe buna paralel olarak zayiat sayıları da artmıştır. Şubat ve Mart ayları için bu rakam 162 ölü ve 1.140 yaralı civarındadır. Fakat Petraeus, Gate'e yaptığı açıklamada bu durumun beklenen bir süreç olduğunu, düşman hatlarına girdikçe zayiatın daha da artabileceğini belirtmiştir. Irak El-Kaidesi bu yeni koalisyon operasyonlarına Şii sivilleri hedef alan bugüne kadar en kanlı bombalı araç saldırıları ile cevap vermiştir. Bu saldırılar hem Bağdat'ta hem de ülkenin kuzey ve güney sınırlarında gerçekleştirilmiştir. Diğer yandan Şii militanlar da Yeşil Bölge'de *(Green Zone*)[39] aralıklarla bombalı eylemlerde bulunarak yeni ABD birliklerin gelişine cevap vermişlerdir.

Daha fazla ABD ve Irak askeri, Şii milislerin egemen olduğu mahallelere girdikçe, Bağdat'taki Şii militanların bir kısmı Divaniye, Basra ve diğer güney şehirlerine yönelmiş ve bu bölgelerdeki koalisyon ortaklarını tehdit etmeye başlamıştır. *MND-CS* (*Multi-National Division–Central South*, Çok Uluslu Kuvvet- Merkez Güney) ve *MND-SE* (*Multi-National Division–Southeast*, Çok Uluslu Kuvvet- Güneydoğu)'nin güney bölgelerdeki faaliyetlerinde başarısız olduğu görülmüştür. Koalisyon ortaklarıyla birlikte operasyonu yürütme ABD'nin stratejik meşruiyeti açısından önemli olsa da operasyonel

[39] Saddam döneminde Bağdat hükümet merkezinin bulunduğu bölge koalisyon tarafından ele geçirildikten sonra "Yeşil Bölge *(Green Zone)*" olarak adlandırılmıştır.

düzeyde ciddi sorunları da beraberinde getirmiştir. ABD, diğer ortakların operasyonun nihai hedefine ulaşma istek ve kapasitelerini yeterli görmemiştir.

Aslında, yayılma stratejisi kapsamındaki operasyonların ilk aşaması *Phantom Thunder* Harekâtıdır. Tümen seviyesinde birlikler vasıtasıyla icra edilen bu harekât genel olarak Irak merkezi, Anbar ve Diyala illerini kapsamıştır. General Odierno ve *MNC-I* (*Multi-National Corps–Iraq* , Çok Uluslu Kolordu–Irak) böyle bir harekâtı başlatarak, Bağdat'taki mezhepsel şiddet döngüsünü devam ettirmeye çalışan "şiddet artırıcı unsurları (*accelerants*)"[40] durdurmak istemişlerdir. Çok Uluslu Tümen-Merkez'e *(Multi National Division- Center, MND-C)* yeni sorumluluk sahası vermiş ve *MND-N*'nin odağını aşağı Diyala Nehri Vadisine yönlendirmiş olan Odierno, geç gelen yayılma harekâtı birliklerini ve operasyonel ihtiyatını aynı bölgede kullanmayı amaçlamıştır.[41] Bu bölge, Irak El-Kaidesi ve müttefiklerinin 2004'ten bu yana Bağdat'ı terörize etmek için faydalandıkları destek bölgelerini ve kullandıkları güvenli alanları içermektedir. Harekâtın hedefi; buraların kullanılamayacak hale getirilmesi ya da yok edilmesi olarak belirlenmiştir. Bu hedefi gerçekleştirmek için Odierno *MND-N*'ye; Irak El-Kaidesini alt Diyala Vadisi'nden ve özellikle Bakubah'tan temizleme görevi vermiştir. Ayrıca, Operasyon esnasında, diğer ABD Tümenlerinin her birinin (*MND-B, MND-C ve MNF-W*) kendi sorumluluk bölgelerinde destekleyici operasyonlar icra etmeleri kararlaştırılmıştır. Bu birliklerin sorumluluk sahaları Harita 4'te gösterilmiştir.

3'üncü Kolordu'da görev yapan Albay James B. Hickey ve ona bağlı olan "El Yapımı Patlayıcılarla Mücadele *(*EYP*, Improvisied Explosive Devices/IED)* Operasyonları Entegrasyon Birimi (*Operations Integration Cell, COIC*), kesin bir saldırıyla karşılaşacaklarını bildikleri için koalisyon ve Irak birlikleri tarafından daha önce "hiç gidilmeyen" alanları belirlemiş ve buralara dikkat çekmiştir. *COIC* özellikle, ayaklanmacıların, tanklar da dâhil olmak üzere herhangi bir koalisyon aracını tahrip edebilecek EYP'leri yerleştirmiş olabilecekleri alanları bulmayı amaçlamıştır. Genel olarak da, ayaklanmacıların muhtemelen en önemli üsleri olarak görülen bu alanlarda sıkı bir savunma sistemi kurduğu değerlendirilmiştir. Koalisyon ve Irak birliklerinin daha önce yapmış olduğu gibi yine bu alanlardan kaçınmak yerine, Odierno, Hickey ve 3'üncü Kolordu, saldırmayı ve düşmanın kilit arazisi olduğuna inandıklarını bu yerleri ele geçirmeye karar vermişlerdir.

Takviye birlikler olan dört Tugay Görev Kuvveti (bunlardan biri olan 13'üncü Deniz Sefer Birliği, *CENTCOM*'un ihtiyat olarak belirlemiş olduğu birliktir), Nisan ve Haziran ayları arasında 3'üncü Kolordu ve diğer dört ABD Tümeni'ne katılmıştır. Bu birliklerin tamamı, Bağdat'taki mezhepsel fay hatları ve gerekli görülen iletişim hatları

---

40 "Şiddet artırıcı unsurlar" *(accelerants)* Bağdat'a farklı bölgelerden sızarak şiddetin tırmanmasında hızlandırıcı etki yaratan her türlü şiddet aktörü ve silahı olarak ele alınmaktadır.

41 General Odierno'nun, birlikleri bu bölgelerde toplayarak bir "sıklet merkezi" oluşturmayı amaçladığı söylenebilir.

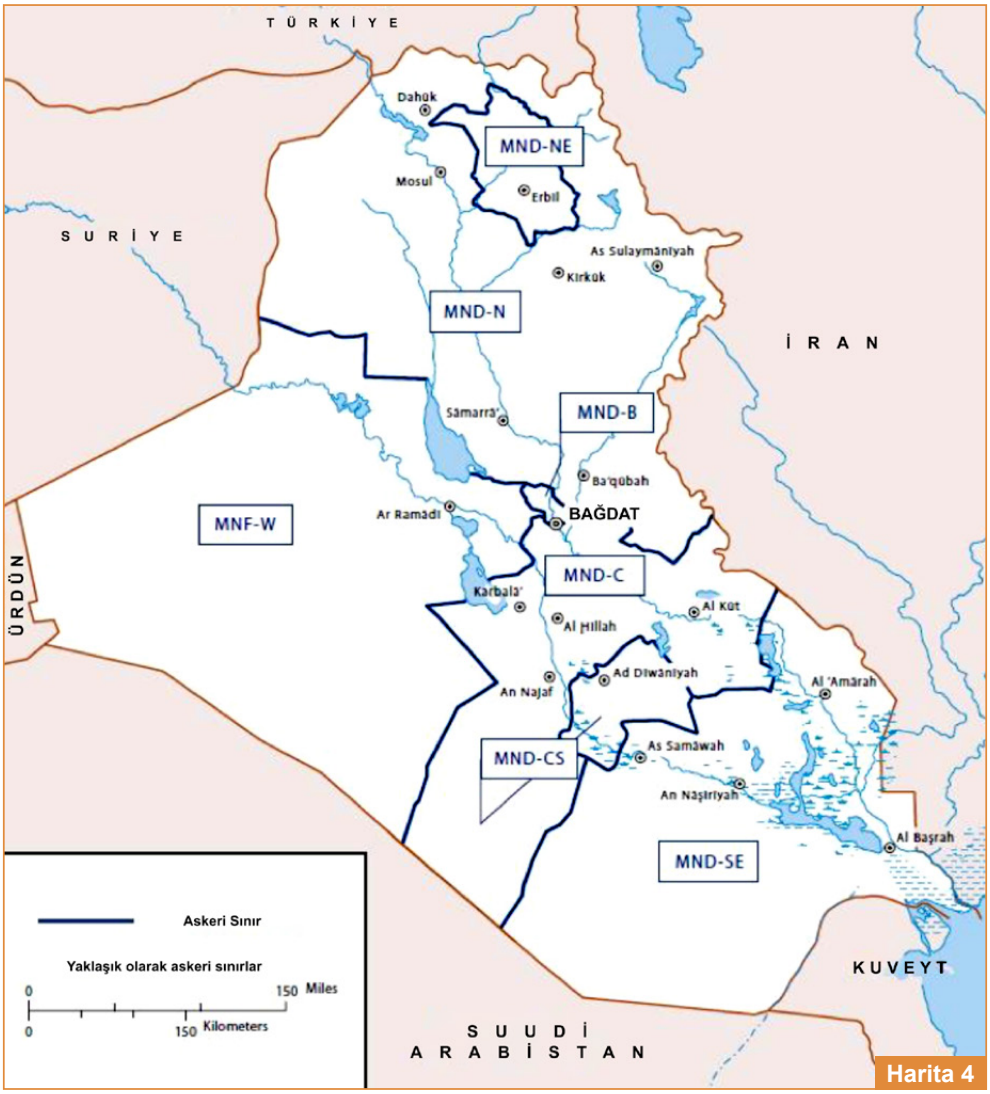

Çok Uluslu Tümenlere Verilen Sorumluluk Sahaları, Haziran 2007

boyunca şehri kontrol etmek için aynı anda baskı uygulayabilecek şekilde konumlandırılmıştır. Bu harekât, Nisan 2003'ten bu yana Bağdat bölgesinde icra edilen en geniş çaplı harekât olmuştur.

Çok Uluslu Tümen -Kuzey'in *(MND-N) Phantom Thunder* Harekâtı kapsamındaki ana görevi, Bakubah şehrinin (Diyala Valiliği'nin başkenti) El-Kaide'den geri alınması olarak belirlenmiştir. Diyala, aslında savaşın ilk aylarından beri etnik-mezhepsel şiddet

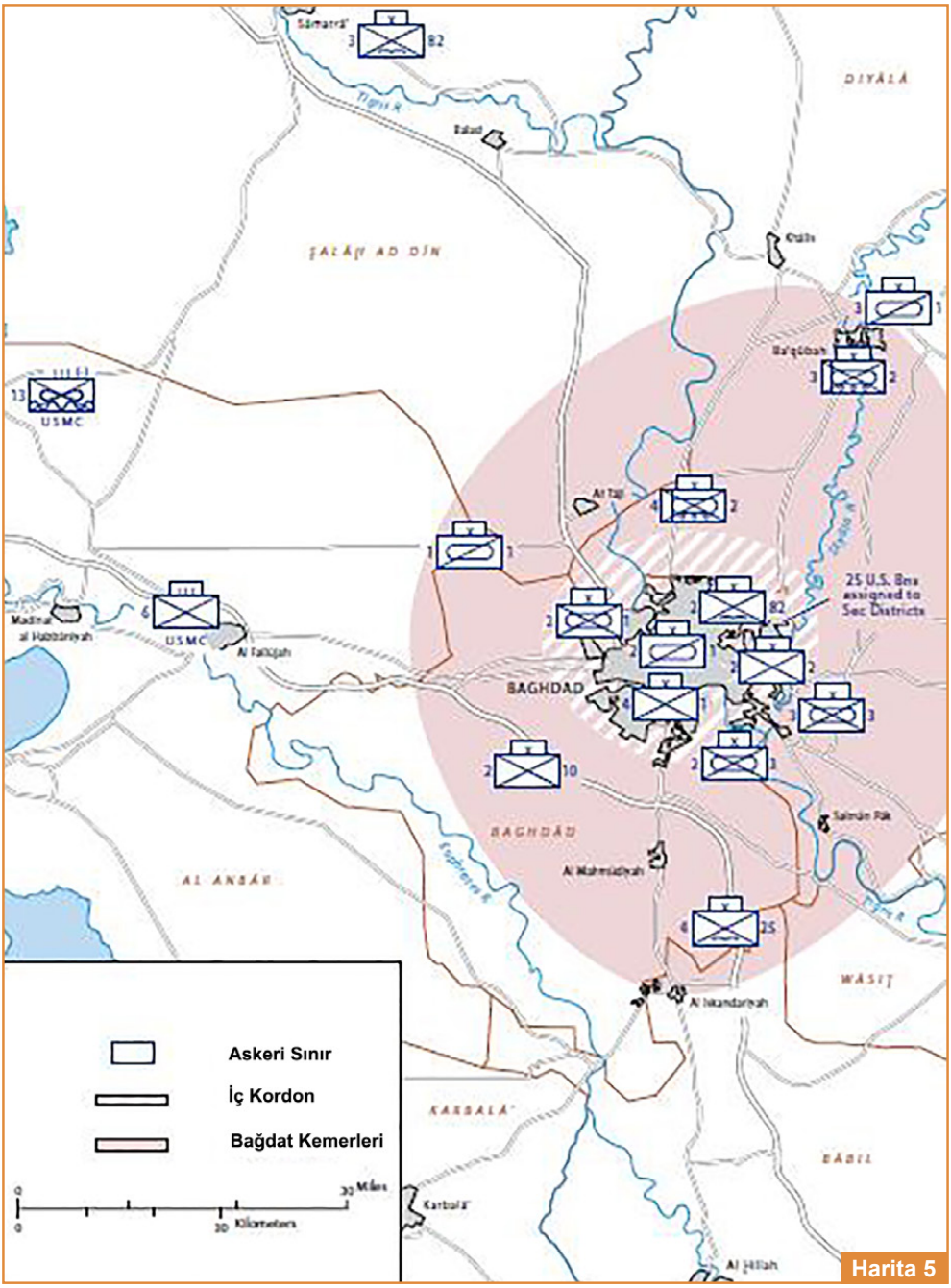

ABD Birliklerinin Irak Merkezinde Konuşlanma Durumları, Haziran 2007

olaylarına sahne olmuştur. Zaten bu bölge, Sünni ve Şii aşiretlerinin dengesiz biçimde karışık yaşadığı ve Kürtlerin tecavüzünden kaynaklanan gerginliklerin olduğu "küçük Irak" olarak tanımlanmaktadır. Zamanla da önemli bir "Irak El-Kaidesi kalesi" haline gelmiştir. Bakubah şehri, 2006 baharında, Ebu Musab el-Zerkavi tarafından kurulan "halifeliğin" başkenti ilan edilmiştir. Irak El-Kaidesi'nin lideri el-Zerkavi, bu ilanın hemen akabinde (Haziran 2006) şehrin sadece birkaç kilometre batısında öldürülmüştür. Böylesine zor bir bölgede 2007 yılının ilkbahar ve yaz aylarında girişilen mücadele, tüm savaşın en yoğun çatışmalarından birisi olmuştur.

Artık koalisyonun Irak'ın merkezinde Irak El-Kaidesine eşzamanlı olarak baskı kurabileceğini düşünen General Odierno, General Townsend'in Tugay karargâhı ile iki *Stryker* Taburu'nu da Diyala'ya göndermiştir. Haziran 2007'de *Stryker* Taburlarının da Bakubah'a doğru ilerlemesi ile *Phantom Thunder* Harekâtı başlamıştır. ABD birliklerinin Haziran 2007 tarihinde Irak merkezindeki ve Bağdat'taki konuşlanma durumu Harita 5 ve Harita 6'te gösterilmiştir.

Phantom Thunder Harekâtı 15 Ağustos 2007 tarihinde sona ermiştir. 60 gün süren bu harekâtta koalisyon tümenleri Dora, Bakubah ve Felluce bölgesinden, Irak El- Kaide'sini, uzaklaştırmıştır. "Bağdat kemerleri" boyunca bu militan grup ve müttefikleri ta-

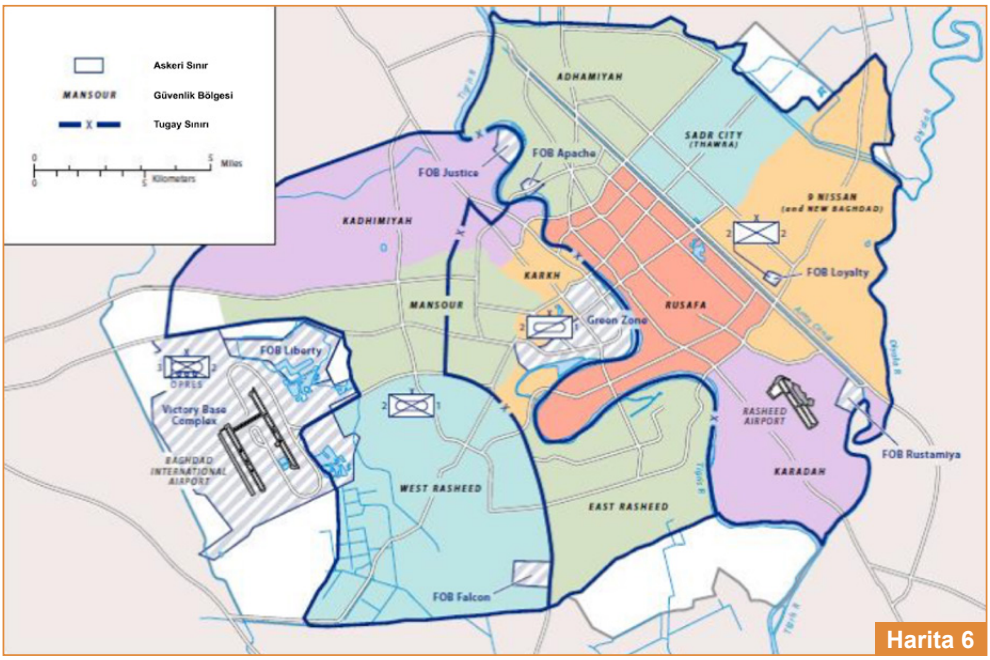

Harita 6

ABD Birliklerinin Bağdat'ta Konuşlanma Durumları, Haziran 2007

rafından güvenli alan olarak kullanılan yerler imha edilmiştir. Koalisyon askerleri, 1.196 düşman savaşçısını öldürmüş, 419'unu yaralamış ve 382'si yüksek değerli olmak üzere toplam 6.702 hedef ele geçirilmiştir. ABD ve Irak birlikleri, 1.100'den fazla silah deposu ele geçirmiş, yaklaşık 2.300 EYP bulmuş ve 52 bombalı araç etkisiz hale getirmiştir. Aynı dönemde ABD birlikleri, büyük bir çoğunluğu EYP patlaması sonucunda olmak üzere 150 askerini kaybetmiştir.

Phantom Thunder Harekâtı sonrasında, Bağdat ve çevresindeki güvenlik durumunda önemli bir değişim meydana gelmiştir. Harekâttan beş ay önce, şiddet eylemlerinde haftada ortalama 298 Bağdatlı sivil ölürken, harekât sonrasında başkentteki haftalık sivil ölüm sayısı bu rakamın yaklaşık yarısına düşmüştür. Bağdat'ta, 2007 sonuna kadar şiddet sebebiyle gerçekleşen sivil ölümlerin haftalık ortalaması 2005'in başından bu yana ilk defa 91'e düşmüştür.

Güvenlik ortamının iyi yönde gelişim göstermesiyle beraber Bağdat ve çevresindeki şiddet olaylarında genel bir azalma olmasından cesaretlenen *MNC-I*, zor elde edilen bu başarılardan faydalanmak maksadıyla, yeniden bir toparlanma çabası içerisine girmiş olan Irak El-Kaidesine karşı baskısını devam ettirmeye çalışmıştır. Aşırılık yanlısı bu grubun saflarını yıpratan ve güvenli alanlarına büyük darbe vuran *Phantom Thunder* Harekâtı, kolordu seviyesinde başka bir harekâtın yapılmasına imkân sağlamıştır. 15 Ağustos'ta başlatılan ve Irak El-Kaidesine karşı saldırgan taarruzları içeren ve bir çeşit "takip harekâtı" olan bu yeni harekâtın ismi *Phantom Strike* olarak belirlenmiştir. *Phantom Thunder* Harekâtı ile ortak amaçları olan *Phantom Strike* Harekâtı'nın odak noktası farklı gelişmiştir. Genel olarak, düşmanın güvenli alanlarının tamamen temizlenmesi ve kritik arazilerin elde tutulması ön plana çıkmıştır. ABD birlikleri, belirli bir seviyede ilerleme kaydetmiş ancak yeni alanları ele geçirmekten ve kontrol ettikleri bölgeleri daha da genişletmekten kaçınmışlardır.

Bu iki harekât sonrasında Petreaus, Odierno ve koalisyon komutanları artık operasyonel seviyede inisiyatifi ele geçirdiklerini düşünmüşlerdir. Koalisyon güçleri tarafından yer değiştirmeye zorlanan Irak El- Kaide'sine ait ülke çapındaki hedeflere yönelmişler ve tekrardan güç kazanmasını engellemeye çalışmışlardır. Irak El-Kaidesi ise kendisi için artık tehlikeli olduğunu düşündüğü Anbar, Bağdat kemerleri ve son olarak da Diyala bölgelerinden, koalisyon ve Irak Güvenlik Kuvvetlerinin varlığının zayıf olduğu Kuzey Irak'a doğru çekilmiştir. Koalisyon liderleri, Irak El-Kaidesinin geçmişte olduğu gibi yine koalisyonun zayıf olduğu bölgelere doğru çekildiğini fark etmişlerdir.

2007 yaz aylarında icra edilen bu operasyonlar, Irak El-Kaidesini Bağdat'tan uzaklaştırmayı başarmış ve aynı zamanda Uyanış Hareketi[42] ile de 10.000'e yakın yerel Irak-

[42] Eylül 2006'da, Anbar ilindeki 30 aşiret, El-Kaide militanlarıyla savaşmak için bir ittifak olarak Anbar "Uyanışı Hareketini" ("uyanış" kelimesinin Arapça karşılığı "sahawa" olmakla birlikte oluşturulan bu hareketin Türkçe metinlerde "El-Sahva Hareketi" olarak geçtiği de bilinmektedir) oluşturmuştur. ABD işgaline karşı başlangıçta, Irak'ta ortak bir

lının Irak El-Kaidesine karşı cephe almasını sağlamıştır. Ancak Irak El-Kaidesine karşı cephe alan bu yerel halkın Irak Hükümeti ile uzlaşmaya varıp varmayacağı henüz belirginleşmemiş ve bir sorun olarak kalmıştır. Petreaus ise "Vaşington Saati'nin" işlemekte olduğunun ve çok fazla zamanının olmadığının farkında olarak faaliyetlerini yürütmeye devam etmiştir.

2007 yazının sonlarına gelindiğinde, koalisyon birlikleri ile Sünni ayaklanmacılar arasındaki yerel ateşkesler, batı ve merkez Irak'ın büyük bölgelerinde güvenlik koşullarını ve siyasi durumu değiştiren geniş bir hareket halini almıştır. Irak El-Kaide'sine karşı güvenlik girişimlerine katılan 20.000'den fazla Anbar'lı aşiret üyesi ile birlikte, bir zamanlar şiddetin merkezi olan Anbar ili, Irak El Kaide'sinin kalelerinden biri olduktan bir yıl sonra artık Irak'ta en güvenli bölge olma yolunda ilerlemiştir. Eskiden "Ölüm Üçgeni" olarak bilinen bölge, yaklaşık 10.000 civarında eski Sünni ayaklanmacının koalisyona katılarak Irak El Kaide'sine karşı mücadele ettikleri bölge haline gelmiştir. Irak'ın merkezinde de benzer çabalara katılmak için binlerce Sünni savaşçı harekete geçmiştir.

Bu yerel güvenlik düzenlemelerinin etkileri açıkça hissedilmiştir. Genel olarak ABD'nin kayıpları ve saldırılarda hızlı bir düşüş olmasa da özellikle koalisyonun Uyanış Grupları ile işbirliği yapmaya başladığı bölgelerde ciddi anlamda kazanımlar elde edilmiştir. Yerel uzlaşmalar sonucu koalisyonla iş birliğine katılan eski ayaklanmacılar Irak El Kaidesi ile mücadelede önemli etkiler yaratmışlardır. Tugay Görev Kuvveti birliklerinin yayılması ile birlikte operasyonel erişim alanı genişleyen koalisyonun, düşmanın güvenli alanlarına müdahalesi de mümkün olmuştur. Orta ve Batı Irak boyunca koalisyon güçleri ile iş birliği yapan Sünni ayaklanmacılar Irak El-Kaide'sinin bu bölgelerdeki hareketini de oldukça kısıtlamıştır. Dört yıldır süren şiddet ortamının sonunda nihayet koalisyon komutanları operasyon bölgelerinde faaliyetlerini icra etmek için yeteri kadar askere sahip olabilmiş, bunlara eklenen Irak Güvenlik Kuvvetleri ve Sünni ayaklanmacılarla birlikte sonuç alabilmek daha mümkün hale gelmiştir.

Yine de zaman sınırlı bir kaynak olarak kalmıştır. "Vaşington'un zamansal baskısından" sıkça bahseden Petraeus zaman kazanmaya çalışmış ve sabredilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Eylül 2007'deki Kongre toplantısında da yayılmanın etkilerini rapor etmeyi taahhüt etmiştir. Irak'ta, Petraeus ve ABD Büyükelçisi Ryan Crocker, ABD kuvvetlerinin mezhepsel şiddeti azaltmaya odaklandıkları gibi, uzlaşma ve kapasite geliştirme çalışmalarını da sürdürmüşlerdir. Buna rağmen, siyasi ilerleme, Iraklı grupların karmaşık toplumsal iktidar mücadelesinde uzlaşmaya direnmesiyle ve İran ile Suriye rejimlerinin sürece müdahale etmesiyle duraklayarak ilerleyebilmiştir.

---

işgal karşıtı ve Şii karşıtı tavırdan ötürü El-Kaide'ye yakın duran Sünni Araplar, El-Kaide'nin şiddet hareketlerinin gittikçe artmasından ve aslında El-Kaide'nin mezhepler arası şiddet hareketlerinden beslendiğinin anlaşılmasından sonra El-Kaide ile mücadele içine girmişlerdir. El-Kaide'nin saldırılarının devam etmesi neticesinde "Uyanış Hareketi/El *Sahva*" ABD güçleri ile iş birliği yapmaya başlamış ve bu hareket koalisyon tarafından desteklenmiştir. Uyanış Hareketi, ABD'nin "yayılma" stratejisine geçiş dönemi ile aynı zamana denk gelmiş, hareket belirli ölçüde Irak geneline yayılmış, başarılı olmuş ve koalisyonun ayaklanmalara karşı koyma harekâtına katkı sağlamıştır.

"İlerlemede Yeni Yol" stratejisi Irak Savaşı'nın arzulanan nihai politik sonuçlarına ulaşmayı tam olarak sağlayamamıştır. Fakat Petraeus hedeflerini daha farklı biçimde ortaya koymuştur. 2008 yılı ortalarında "güvenlik temelli" olarak halkın güvenliğinin sağlanmasını ve 2009 baharıyla birlikte de "sürdürülebilir bir istikrar" ortamı oluşturulmasını hedeflemiştir. Ne Petraeus, ne de General Raymond Odierno, Irak hükûmeti ve güvenlik güçlerinin mezhepsel çatışmaya ortaklık ettikleri sürece Irak güçlerine kontrolü bırakmanın istikrarı sağlayacağına inanmamışlardır. *MNF-I*'nın "Irak ordusunun idaresine" ve "yerelde Iraklıların kontrolüne" olan vurguları zayıflarken eş zamanlı olarak şiddetin de azaltılması başarının temel ölçüsü olarak ortaya çıkmıştır. Bu durum, koalisyon birliklerinin iç mücadelenin çözümüne odaklanmasına ve yerel düzeyde uzlaşmayı teşvik etmesine olanak sağlamıştır.

Petraeus ve Odierno, ABD'li komutanlara halk arasında taktik seviyede kalıcı bir varlık oluşturmaları yönünde baskı yapmıştır. Bu baskı Bağdat'ta, düzinelerce ortak güvenlik istasyonunun kurulmasını ya da genişletilmesini ve dış karakolların kurulmasını beraberinde getirmiştir. İleri hatlardaki varlığı en üst düzeye çıkarma yönündeki karar, kayda değer bir operasyonel etkiye sahip olan taktiksel bir değişikliğe izin vermiştir. Taburlarını ileri hatlara konuşlandıran TGK komutanları, çoğu zaman doğrulanan bilgilere dönüşen istihbarat verilerinde keskin bir artış olduğunu bildirmişlerdir. Birlikler bu bilgileri başarılı bir şekilde değerlendirirken, ayaklanmacıların ve mezhepsel çatışmacıların öldürülmesi ya da tutuklanması, daha fazla Iraklının istihbarat vermesini sağlamıştır. Böyle bir döngü devam ederken, etkileri bir araya gelerek genişlemiş, hem ayaklanmacılara hem de milislere yönelik cezalandırmalar, 2004'ten bu yana ilk kez inisiyatifi koalisyona doğru kaydıran sonuçlar doğurmuştur.

Bu başarılı döngü 2006'da Ramadi'de başlayan Uyanış Hareketi'nin yayılmasını sağlamıştır. Muharebe dış karakollarının artması yerel liderler ile teması kolaylaştırırken bazı ayaklanmacı gruplarla zaman zaman uzlaşma ve ateşkes imkânlarını da beraberinde getirmiştir. ABD güçlerinin batı ve orta Irak'taki varlıklarını genişletmeleri Sünni aşiretlerin ve ayaklanmacı grupların Irak El-Kaide'si, koalisyon güçleri, Şii milisler ve Irak güvenlik güçleri ile gerçekleştirdikleri çok cepheli bu umutsuz mücadelede Amerikalı hasımları ile ateşkes yapmalarının önünü açmıştır. Aynı zamanda ABD'li komutanlar, eski Sünni muhalifleri, silahlarını ortak düşmanlarına, yani aşırılık yanlısı Irak El Kaidesi müttefiklerine karşı çevirmeye ikna etmek için bu fırsatı kullanmışlardır. Böyle bir fırsatı değerlendirmek genellikle ABD'li komutanlar için muazzam bir risk oluşturmuştur. Çünkü Sünni savaşçılar "uzlaşılabilir" ve "uzlaşılamaz" kategorilerine net ve tutarlı şekilde ayrılamamıştır. "Uyanış Hareketi" kuşkusuz Sünni hoşnutsuzluk sonucu organik bir hareket halinde ortaya çıkarken aynı zamanda üst düzey koalisyon liderlerinin gerçekleştirdiği faaliyetlerin, gelişmekte olan bu hareketin beslenmesine ve yayılmasına yardımcı olduğuna da şüphe yoktur.

Irak El-Kaide'si ile bağlantılı ayaklanmacılar ve aşiretlere bağlı grupların oluşturduğu karmaşık ortam, bir bölgede hakimiyet için mücadele eden aşiret ve ailelerin yarattığı "savaş içinde savaş" durumunu doğurmuş ve operasyon sahasını oldukça bulanıklaştırmıştır. Odierno, bu aşağıdan yukarı uzlaşma ile ilişkili riski kabul etmeyi *MNC-I* (*Multi-National Corps–Iraq*/Çok Uluslu Kolordu–Irak) Komutanı olarak vermesi gereken en önemli kararlardan biri olarak görmüştür. Koalisyon bu çerçevede, Maliki hükümetinin Baasçı bir diriliş konusundaki korkularını hafifletmek ve Anbar'dan Bağdat'a, "kemerlere" ve ötesine yayılan Uyanış Hareketi'nin güvenlik kazanımlarını sağlamlaştırmak için bu aşağıdan yukarıya çabalarla merkezi hükümeti ilişkilendiren örgütler ve süreçler yaratmıştır. Mezhepsel önyargıların ve şüphelerin üstesinden gelmek zor olmuştur. Bu nedenle yerel unsurlarla ABD birliklerinin arasında gerçekleştirilen uzlaşmaların ulusal çapta genel bir uzlaşma ile tamamlanmasını sağlamak da zor görünmektedir. Fakat ateşkese aracılık etmek ve Sünni savaşçıları Irak El-Kaide'sine karşı mücadeleye dâhil etmek için ABD birliklerinin ileri hatlarda konuşlandırılması, El Kaide'nin uzun süredir kullandığı güvenli sığınaklarını ve Sünni aşırıcılık yanlılarını tehdit etmiştir.

Takviye ABD kuvvetleri operasyonel sanata olan ihtiyacı ortadan kaldırmamıştır. Komutanlar kritik arazinin tutulması ve bölgeye daha uyumlu olan düşmanla mücadele için de muharip birlikleri kullanmak durumunda kalmışlardır. Bağdat'ın kontrolü için mücadele eden Sünni ve Şii militanlarla benzer şekilde, koalisyon komutanları da gayretlerini Irak'ın başkentine yoğunlaştırmışlardır. 2007 yılının ilk yarısı boyunca Tugay Görev Kuvvetlerinin Irak'ın içlerine yayılması sürecinde Odierno bu birlikleri şehrin içine konuşlandırmış fakat aynı zamanda taburları ve karargâhları uzun zamandır koalisyonun varlık gösteremediği kuzey ve güney hatlardaki "kemerler"e de yerleştirmiştir. Haziran itibariyle *MNC-I* kuvvetlerinin Anbar'daki Uyanış Hareketinden faydalanmaları süreciyle birlikte Odierno sahadaki bütün kuvvetleriyle Bağdat ve "kemerler"de eş zamanlı operasyonlar başlatmıştır. Odierno'nun getirdiği yenilik, halkın güvenliğini sağlamak ve güvenli sığınaklarından şehre sızan "şiddet artırıcı unsurları" engellemek için tümen büyüklüğündeki birlikler ile senkronize operasyonların yapılması olmuştur. "Şiddet artıtıcı unsurların" durdurulması sonucunda, Irak El-Kaide'si ve Şii milislerin yüksek profilli saldırılarla mezhepsel çatışmaları canlandırmaları da mümkün olamamıştır.

2007 sonbaharında *MNC-I* inisiyatifi tekrar ele geçirmiş ve Irak El-Kaidesi sarsılmaya başlamıştır. Yayılmadan dolayı koalisyon, Musul ve Basra'da kuvvet tasarrufu ile faaliyetleri sürdürmek zorunda kalmıştır. Bağdat ve Anbar'daki baskılar Irak El Kaidesi militanlarını zora soktukça, grubun Irak'taki liderliği Diyala ve Dicle Nehri Vadileri'ne çekilerek Musul'da yeniden örgütlenme kararı almıştır. Bu şehir için savaş 2008'de başlamıştır. Fakat aynı dönemde Başbakan Maliki'nin Basra'daki ve Sadr şehrindeki Sadr yanlılarına saldırı başlatmak gibi farklı bir planı bulunmaktadır. Bağdat'taki güvenlik

kazanımları, 2008 başlarında Odierno yerine *MNC-I* komutanlığına görevlendirilen Korgeneral Lloyd Austin'in benzer zorluklarla karşı karşıya kalmasını da ortadan kaldırmamıştır. Irak El-Kaide'sinin Musul'daki varlığı ve Maliki'nin Sadr yanlılarına yönelik beklenmedik saldırı kararı dolayısıyla, *MNC-I* birlikleri kuvvetlerinin azalmasına rağmen operasyonel alanını genişletmek zorunda kalmıştır. Dahası, Irak'taki fraksiyonlar, özellikle de yerel seçimler için hazırlanan çeşitli partiler arasında devam eden iktidar mücadelesinde avantaj sağlamaya devam etmişlerdir.

2.1.4. Yayılmayı Etkin Kılmak

ABD kuvvetlerinin operasyonel temposunun ve yayılmanın ilk yılıyla ilgili olarak kaydettiği etkinliğin artışı, binlerce destek kuvvetinin takviyesi ve ABD'nin mücadele tarzındaki önemli değişiklikler sayesinde gerçekleşmiştir. Bununla birlikte Irak'taki başarının artması, sadece 21.000 ilave muharip askerin takviyesi ve yaklaşık 8.000 destek personelinin onlara eşlik etmesinden kaynaklı değildir. Koalisyonun güvenlik operasyonlarını yürütmesindeki gücünün artışı Irak'ın mezhepsel iç savaşını bastırmaya yardımcı olan geniş çaplı istikrara kavuşma faaliyetlerinin icrasına imkân sağlamıştır. 2007-2008 faaliyetlerinde, olağandışı düzeyde bir sivil-askeri gayret birliği sağlanmış ve bu süreçte odak noktası stratejik seviyeden taktiksel seviyeye çevrilmiştir. Bir dizi teknolojik imkân ve yenilikçi uygulamanın geliştirilmesi ve olgunlaşması, koalisyonun ve Irak birliklerinin düşman gruplarıyla yakın muharebede bulunma ve en yaygın düşman silahı olan EYP'ye karşı hayatta kalma kabiliyetini büyük ölçüde arttırmıştır.

Koalisyonun istihbarat yetenekleri de gelişmiş ve ayaklanmaya karşı koyma ve istikrar operasyonlarını desteklemek için gereken deneyim ve bilgi birikimi ile binlerce istihbarat uzmanı sahada aktif şekilde görev almıştır. Koalisyon birimleri ayrıca her zamankinden daha düşük kademelerde gelişmiş istihbarat kaynaklarına erişebilmiş ve bu durum taktik seviyedeki ABD birliklerine yerel operasyonlar esnasında benzeri görülmemiş bir avantaj sağlamıştır. "Parayı bir silah olarak görme" fikri, koalisyonun operasyonlarının her seviyesine yerleşmiş, böylelikle hem Uyanış Hareketi'nin yayılmasını sağlarken hem de ayaklanmanın finansmanının engellenmesini mümkün kılmıştır. Son olarak koalisyon, rehabilitasyon programlarının sonuçları karışık olmasına rağmen, büyük ölçüde kendi gözaltı merkezlerinin kontrolünü yeniden kazanabilmiştir. Bu değişikliklerle beraber 2007 ve 2008 yıllarında, Çok Uluslu Kuvvet-Irak (*MNF-I*) ve bağlı birlikleri, yayılma stratejisinin operasyonlarını öncekilerden farklı bir görünümde ve yapıda yeni entegrasyon yöntemleri ve yeni kabiliyetlerle icra etme imkânı bulmuştur.

2.1.4.1. Gayret Birliği Oluşturma

Takviye birliklerin gönderilmesinin ötesinde, 2007-2008'de yeni stratejiyi uygulamak; stratejik tutarlılık, aktif liderlik ve nadir görülen bir ABD sivil-askeri iş birliği gerektirmiştir. Başkan George W. Bush'un Irak'taki faaliyetlere doğrudan katılım dü-

zeyi, Bağdat'taki üst düzey ABD yetkilileriyle doğrudan etkileşimi ile birlikte zamanla artmıştır. Yayılmanın başlangıcında Başkan Bush, video konferans yöntemi ile *MNF-I* Komutanı, ABD büyükelçisi ve *CENTCOM* komutanının katıldığı iki haftalık periyotlarla yapılan Ulusak Güvenlik Konseyi Üst Komitesi toplantılarını başlatmıştır. Petraeus ve Büyükelçi Ryan Crocker, Irak'taki mevcut durum hakkında düşünce ve görüşlerini filtrelenmemiş olarak paylaşma ve zaman kaybetmeksizin yönlendirilme imkânı bulmuşlardır. Bu düzenleme aynı zamanda Ulusal Güvenlik Konseyi toplantılarında saha komutanlarının görüşlerinin Genelkurmay Başkanı tarafından aktarıldığı geleneksel uygulamaya da önemli bir yenilik getirmiş ve sahadaki komutanların doğrudan katılımını mümkün kılmıştır. Mart 2007'de Petraeus ve Crocker tarafından oluşturulan Müşterek Stratejik Değerlendirme Ekibi (*Joint Strategic Assessment Team/JSAT*), elçilik ve askeri kuvvetlerin gayret birliği için temel oluşturmuştur. İki lider müşterek sivil-asker iş birliği faaliyetlerinin entegrasyonunu ve uygulamalarını birlikte denetlemiş ve bu maksatla sık sık bir araya gelmişlerdir. Ayrıca altı haftalık periyotlarla, BM temsilcilerinin ve diğer koalisyon büyükelçilerinin de genellikle katıldığı Müşterek Faaliyet Planı (*Joint Campaign Plan*) uygulamalarının değerlendirildiği "Faaliyet Değerlendirme ve Senkronizasyon Kurulu (*Campaign Assessment and Synchronization Board*)"na birlikte başkanlık etmişlerdir. Dahası, *MNF-I*'nın Bilgi Operasyonları Görev Kuvveti (*Information Operations (IO) Task Force*), Irak halkının tutumlarını etkilemek ve şiddet içeren aşırılık yanlılarının reddedilmesini teşvik etmek için psikolojik operasyonların bir parçası olarak özel medya ürünleri hazırlamıştır. Bu gelişmiş bilgi operasyonları, önemli bir kuvvet çarpanı olarak işlev görmüştür. Yapılan bu faaliyetlerde düşman grupların aşırılık yanlısı ideolojileri, baskıcı uygulamaları ve ayrım yapmayan şiddet eylemlerinin aleyhlerinde kullanılması amaçlanmıştır.

Bush'un yeni stratejisinin önemli bir bileşeni de, Irak'taki bölgesel yeniden yapılandırma ekipleriyle (PRT) görev yapan sivil sayısının 2007 yılı başlarında 100 sivilden, yılsonuna kadar 450'ye çıkarılması olmuştur. İsmi "yerleşik bölgesel yeniden yapılandırma ekibi (*embedded provincial reconstruction teams, EPRT*)" olarak değiştirilen programa özellikle uzlaşma girişimlerini, ekonomik gelişmeyi ve temel kamu hizmetlerinin ilçe düzeyinde ve altında sunulmasını kolaylaştırmaya odaklanan yeni uzman personeller eklenerek programın etkinliği artırılmaya çalışılmıştır. 2008 yılı sonunda, Dışişleri Bakanlığı, Bağdat, Anbar, Kuzey Babil ve Güney Diyala'da toplam 14 *EPRT* ile faaliyet gösterir duruma gelmiştir. Fakat artan sayıdaki bu faaliyetler için ilave personel gereklilikleri de bazı sorunlar oluşturmuştur. Özellikle yerel dili bilen personele olan ihtiyaç da önemli bir konu olmuştur.

Genel olarak sivil işlerdeki artış ve personel ihtiyacı beraberinde güvenlikten mühendislik, teknik destek, inşaat, ekonomik kalkınma ve insani yardıma kadar birçok alanda sözleşmeli personel ve özel askeri şirketlerin rolünü artırmıştır. Savunma Bakanlığı doğ-

rudan görevlendirdiği 149.000 sözleşmeli personel ve *CENTCOM* sorumluluk sahasında başka noktalarda görev yapan ayrıca 30.300 sözleşmeli personel ile bu kapsamda en büyük paya sahip bakanlık olmuştur. Dışişleri Bakanlığı ise 6.900 sözleşmeli personelle faaliyetlerini sürdürmüştür. Bunların 2.300'ü ABD vatandaşı olmakla birlikte % 40'ı da güvenlik hizmetlerinde görev almıştır. Birleşik Devletler Uluslararası Kalkınma Ajansı (*US Agency for International Development/USAID*) ise 2.900'ü Iraklılardan oluşan 3.500 sözleşmeli personeli doğrudan görevlendirmiş ve ayrıca toplamda 75.000 Iraklının görev aldığı farklı programları da desteklemiştir. Adalet, Ulusal Güvenlik, Tarım, Ticaret, Ulaştırma ve Hazine Bakanlıkları da bunlara ilave olarak 500 sözleşmeli personelle faaliyet yürütmüştür. Irak'ta görev alan özel askeri şirketlerin ve sözleşmeli personelin sayısı ülkedeki askeri kuvvetlerin sayısını aşarak *MNF-I*'nın faaliyetlerinin sivil insan gücüne ve desteğine ne derecede bağlı olduğu da göstermiştir.

2.1.4.2.Yakın Muharebeyi Etkinleştirmek

2.1.4.2.1. Özel kuvvetlerle koordinenin geliştirilmesi

Petraeus'un stratejisinin temel bileşenlerinden birisi, siyasi sürecin gelişmesi için zaman kazanmak ve ortam yaratmak maksadıyla Irak El Kaide'si ve Şii milisler gibi mezhepsel şiddet unsurlarına saldırmak için Özel Kuvvetleri (*special operations forces/SOF*) kullanmak olmuştur. 2007 yılına gelindiğinde, iç gelişmeler ve konvansiyonel kuvvetlerle geliştirilmiş eşgüdüm, Özel Kuvvetler'in verilen görevleri daha önce olmadığı kadar başarılı bir şekilde icra etmesine olanak sağlamıştır. Yüksek öneme sahip hedeflere yönelik yapılan istihbarat odaklı Özel Kuvvet operasyonları ve konvansiyonel birliklerin mevcudiyeti birlikte değerlendirildiğinde dengeyi koalisyon lehine bozmuştur. Bu iki unsur arasında birbirlerinin zayıf yönlerini kapatan şekilde simbiyotik bir ilişki gelişmiştir. Konvansiyonel birlikler çabuk reaksiyon kuvvetleri, lojistik destek, tahliye ve yerel anlamda operasyon bölgesinin daha iyi analiz edilmesini sağlarken; Özel Kuvvetler istihbarat, hassas saldırı yetenekleri, esneklik ve hız sağlamıştır. Özellikle, Özel Kuvvetler unsurları operasyon sahası doküman analizi[43] ve teknik yeteneklerini paylaştıkça, konvansiyonel kuvvetler bundan büyük ölçüde faydalanmıştır.

Yaşanan olumlu gelişmelere rağmen bazı sorunlarla da karşılaşılmaya devam edilmiştir. İyi koordine edilmemiş ve sivil kayıplara neden olan bazı Özel Kuvvetler operasyonları, konvansiyonel kuvvetlerin ayaklanmaya karşı koyma kazanımlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Buna ek olarak, devamlılık eksikliğine ve Özel Kuvvetler'in gayretlerini *MNC-I*'nın öncelikleri ile senkronize etmede zorluklara neden olan rotasyon sorunları görülmüştür. Genel itibariyle bu süreçte Özel Kuvvetler ile konvansiyonel kuvvetlerin iş

[43] Bu yetenekle kast edilen operasyon sahasında ele geçen belgelerin analizi için Özel Kuvvetlerde eğitimli personelin bulunmasıdır. Özellikle yerel dili bilen ve/veya belgelerde yer alan şifrelenmiş bilgiler ile ilgili analiz yapabilen personelin yetenekleri ifade edilmiştir.

birliği süreçleri olumlu yönde ilerlerken halen bazı iyileştirmelerin yapılması gerekliliği vurgulanmıştır.

2.1.4.2.2. EYP ile mücadele ve mayına dayanıklı pusuya karşı korumalı araçlar

Yayılmanın başlangıcından itibaren dönemin ABD Savunma Bakanı Gates koalisyon kuvvetlerinin zayiatının büyük çoğunluğuna neden olan el yapımı patlayıcılarla (EYP) mücadele konusuna oldukça önem vermiştir. 2006 yılının sonuna gelinirken ABD ordusu üç yıldır bu tehditle mücadele etmesine rağmen halen haftada 1.200 saldırı gerçekleşmekte ve nerdeyse günde 50 EYP eylemi yaşanmaktadır. EYP'ler basitçe hazırlanabilmesi, malzemesinin temininin kolay olması ve etkinliğinin yüksek olması nedeniyle ayaklanmacı grupların sıkça başvurdukları bir saldırı aracı olmuştur.

2003 yılının Haziran ayında, *CENTCOM* Komutanı Orgeneral John Abizaid, EYP'yi "1 numaralı tehdit" ilan etmiş ve neredeyse üç yıl sonra, Mart 2006'da Bush, EYP tehdidini yenmenin öncelikli olduğunu açıklamıştır. 2005'ten 2008 baharına kadar, EYP'ler Irak'taki ABD'li personel ölümlerinin yarısından fazlasının sebebi olurken, EYP ile mücadele konusu medyanın ve kamuoyunun da dikkatini çekmiştir.

Yapılan çalışmalar 2007 yılında daha dayanıklı zırh koruması olan araçların kullanılmaya başlamasına kadar olgunlaşmış ve olumlu sonuçlar ortaya koymuştur. 2003 yılında geçici olarak oluşturulan 12 üyeli EYP ile Mücadele Görev Kuvveti (*Army counter-IED task force*) 2006 yılında Savunma Bakanlığının alt kuruluşu olan Müşterek El Yapımı Patlayıcı ile Mücadele Örgütü'ne (*Joint Improvised Explosive Device Organization/JIEDDO*) evrilmiştir. Örgütün görevi sahadaki birliklere EYP ile mücadele teknik, taktik ve yöntemlerini öğreterek EYP'yi etkisiz hale getirmek, bağlantılara saldırmak[44] ve birlikleri eğitmek olarak tanımlanmıştır. 2007 yılına gelindiğinde; *JIEDDO*, 100 kişilik bir kadroya ve yıllık dört milyar doların üzerinde bir bütçeye ulaşmıştır. Emekli General Montgomery Meigs liderliğinde *JIEDDO* ve devamındaki örgütler, ABD ordusunun inisiyatif elde tutma ve saldırgan eylem tercihi ile tutarlı olarak, EYP'leri bulmak ve patlamalarını önlemek için bombayı yapanlar ve kolaylaştırıcılarına ilişkin ağlara saldırmaya odaklanan "patlamadan arda kalan" (*left of boom*) olarak adlandırılan bir yaklaşımı takip etmişlerdir. Özellikle EYP'lerle ilgili adli tıp alanındaki teknik gelişmeler patlatıcılar dışında bombanın hazırlanmasında görev alan ve buna yardım yataklık edenlerin yakalanıp tutuklanması konusunda etkili olan girişimlerden bazıları olmuştur. Yayılma boyunca EYP olayları ile ilgili adli tıp birimi olan "Birleşik Patlayıcılar Birimi" (*combined Explosives Cell/CEXC*) çok sayıda olay yeri inceleme ekipleri haline dönüşmüştür. Bu ekipler içerisinde; istihbarat personeli, kolluk personeli ve patlayıcı uzmanlarının yanı sıra elektrik mühendisleri, bilgi teknolojisi uzmanları ve istihbarat analizcileri de yer

[44] Bağlantılardan kastedilen husus EYP'nin malzemesinin temininden patlatılmasına kadarki süreçte görev alan bütün unsurlardır.

Hareket Kabiliyeti Yüksek Çok Amaçlı Taktik Tekerlekli Araç *(High Mobility Multi-Purpose Wheeled Vehicle/HMMWV)* (www.navy.mil)

Mayına Dayanıklı Pusuya Karşı Korumalı Taktik Tekerlekli Araç *(Mine Resistant Ambush Protected Vehicle/MRAP)*

almıştır. Bir diğer gelişme ise taktik unsurların kullandığı zırhlı araçlar konusunda yaşanmıştır. Bu kapsamda Hareket Kabiliyeti Yüksek Çok Amaçlı Taktik Tekerlekli Araçların (*High Mobility Multi-Purpose Wheeled Vehicles/HMMWV)* yerine Mayına Dayanıklı Pusuya Karşı Korumalı Taktik Tekerlekli Araçların (*Mine Resistant Ambush Protected Vehicles/MRAP*) kullanılmaya başlanması önemli bir etki yaratmıştır. İlk *MRAP*'ların Irak'a ulaştığı 2007 yılı itibariyle kayıpların yüzde 60'ı EYP'lerden kaynaklanırken, 2008 yılı sonunda 10.000'e ulaşan *MRAP*'lar ile bu oran yüzde 5'e düşmüştür. Kullanılan eski ve yeni araçlar Resim 2 ve Resim 3'te gösterilmiştir.

2.1.4.2.3. İsthbarat, gözetleme ve keşif

Gates, *MRAP*'lara ek olarak, yayılma sırasında Irak'a ilave istihbarat, gözetleme ve keşif (*Intelligence, Surveillance, and Reconnaissance/ISR*) imkânlarının sağlanmasında da belirleyici bir rol oynamıştır. 2009 yılında *Foreign Affairs* dergisindeki yazısında Gates, EYP ile mücadele kapsamında *MRAP*'ların kazandırılması ve hızlı bir şekilde *ISR* kapasitesinin arttırılması için "normal bürokratik sürecin dışına çıkılmasının" gerekli olduğunu belirtmiştir. 2008 itibariyle *ISR* kapasitesini iki katına çıkaran Gates, halen

Resim 4

Predator İHA'nın Geliştirilmiş Modeli *"MQ-1C Gray Eagle"*

hizmet birimlerinin sahadaki unsurların ihtiyaçlarını desteklemede yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Bahsedilen ISR imkanları arasında küçük insansız hava araçları (İHA), zeplinler ve aerostatlar, *Predator*'ler ve "Gözetleme, Tespit, Teşhis ve Etkisiz Hale Ge-

tirme Görev Kuvveti (*Task Force Observe, Detect, Identify, and Neutralize/ODIN*)"nin[45] C-12 uçağı yer almaktadır.

Özellikle Tugay Görev Kuvveti seviyesinde organik kuruluşa eklenen İHA takımı ile bu birliklerin gözetleme, keşif ve istihbarat yetenekleri taktik seviyede artırılmaya çalışılmıştır. Gözetleme, keşif ve istihbarat imkânlarının adem-i merkeziyetçi yapısı, komutanlara atiklik ve beceri kazandırırken kolordu ve daha üst seviyedeki karargahlara anlık görünürlük ve destek sağlamıştır.

2.1.4.2.4. Biyometri ve nüfus kontrolü

Nüfus kontrolü kapsamında taktik seviyedeki birliklere kazandırılan biyometrik tarama kabiliyetleri de önem taşımaktadır. Çünkü kimlik belgeleri çok kolay kopyalanabildiği için nüfus sayımlarının, çoğunluk oluşturmak üzere siyasi partilerin sızma girişimlerine açık olması sorunuyla karşı karşıya kalınmıştır. Bu durum petrol gelirlerinin paylaşılması konusunda da etkiye sahip olması nedeniyle önemle üzerinde durulan bir konu olmuştur. Bu çerçevede askerlerin sokaklarda kolayca kullanabileceği taşınabilir ve basit biyometrik kimlik tarama cihazları geliştirilmiştir. Böylelikle parmak izi alma ve göz tarama faaliyetleri sonucunda yavaş yavaş bir "kişisel kimlik veri tabanı" oluşturulması sağlanmıştır. Aynı zamanda koalisyon, EYP'lerde bulunan parmak izlerini toplanan biyometrik verilerle eşleştirme imkânlarına sahip olmuştur. *JIEDDO*, EYP'leri etkisiz hale getirmek için uzaktan kumandalı robotları kullanmış ve hem personelin zarar görmesi engellenmiş hem de biyometrik verilerin patlama sonrası kaybolmasının önüne geçilmiştir. Yayılmanın sonuna kadar koalisyon kuvvetleri EYP'lerde bulunan 1700'den fazla parmak izini eşleştirme imkânı bulmuştur.

Kimlik tespit faaliyetleri Irak Güvenlik Kuvvetleri'ne ve Uyanış Gruplarına da yayılmıştır. Koalisyon 2007'de, M-16 tüfeklerini Irak askeri ve polisine dağıtmaya başladığında, her silah Iraklı alıcının parmak izi ve iris taramasına ayrı ayrı etiketlenmiştir. Benzer şekilde, koalisyon ilgili tüm yerel vatandaşlar (*concerned local citizens/CLCs*)[46] için biyometrik veriler toplamış, bu da düzensiz güçlerin ayaklanmaya geri dönmesini engelleyecek bir politika olarak görülmüştür. Sünni düzensiz güçlerin kataloglanması iki açıdan fayda sağlamıştır. Birincisi kimlik veri tabanının var olduğu bilgisi, Maliki'nin 2007-2008'te Uyanışla ilgili endişelerini gidermeye yardımcı olmuştur. İkincisi ise ABD kuvvetleri savaşın ilerleyen dönemlerinde Irak'tan çekilmeye başladığında, veriler Maliki hükümet yetkililerinin Sünni ayaklanmayı bastırmaktan sorumlu kişilerin bazılarını izlemesine ve tasfiye etmesine olanak sağlamıştır.

---

45 *ODIN,* "patlamadan önce yol kenarındaki EYP'lerin tespitini sağlamak ve daha emniyetli bir mesafeden düşmana saldırmak üzere teçhiz edilmiş bir havacılık taburu" olarak ifade edilmektedir. Bu taburlar bünyesinde yeniden uyarlanan C-12 uçakları ve *"Warrior Alpha"* ve *"Shadow"* insansız hava araçları ile *"Constant Hawk"* insanlı keşif uçağı gözetleme sistemleri yer almaktadır.

46 "İlgili yerel vatandaşlar *(concerned local citizens CLCs)*", Irak halkı arasında devriye faaliyeti yürüten ve koalisyon ile Irak güvenlik kuvvetlerine şüpheli durumları bildiren silahlı yerel izleme grupları olarak ifade edilmektedir.

ABD Askerleri Tarafından Elde Taşınabilir Biyometrik Cihazlarla
Bir Iraklıya Tarama İşlemi Yapılırken

2.1.4.3. İstihbarat Savaşı

Komutanlar operasyonel ve taktik seviyedeki tecrübeleri sayesinde muharebede gösterdikleri yenilikçilik ve gelişmeyle paralel olarak istihbarat alanında da ilerlemeler kaydetmiştir. Özellikle, meslek yaşamlarının çoğunu kendilerini düşmanın zırhlı kuvvetlerine karşı mücadele etmek için eğiterek geçiren birlikler ve liderler, toplumlar arası şiddete neden olan ve Irak'ın ayaklanmacı gruplarını körükleyen sosyal çatlaklar ve siyasi mücadelelerin daha iyi anlaşılmasını sağlamak için düşüncelerini yeniden şekillendirmişlerdir. 2007 yılına gelindiğinde, koalisyonun istihbarat liderleri ve analistleri, Irak'ın çeşitli kişileri, grupları ve aşiretleri arasındaki motivasyonları ve ilişkileri anlamak için gereken deneyim ve bilgiyi her seviyede toplamaya başlamıştır. Savaştaki dört yıl boyunca, taktikten stratejik seviyelere kadar değişen istihbarat rollerinde görev yapan büyük bir sivil, askeri ve sözleşmeli personel havuzundan faydalanılmıştır. Bu uzmanlar, muharebelerden politik-ekonomik meselelere ve güvenlik güçlerinin geliştirilmesine kadar değişen ayaklanmaya karşı koyma ve istikrar faaliyetleri için talep edilen tüm görevleri yerine getirmek için 2003 ve 2004'lerden çok daha donanımlı hale gelmiştir.

Koalisyon istihbarat liderleri örgütsel yapılarını ve kaynaklarını optimize etme konusunda daha sonra etkili olduğunu kanıtlayan bir yaklaşım ortaya koymuşlar ve bölgesel istihbarat kuruluşlarına "istihbarat irtibat subayları" (*intelligence liaison officers/LNOs*) görevlendirmesi yapmışlardır. İstihbarat irtibat subaylarının görevlendirildiği kuruluşlar

arasında Kürt Bölgesel Yönetimi, Irak Ulusal İstihbarat Servisi (*Iraqi National Intelligence Service/INIS*), Irak Operasyonel Merkezleri (Ulusal Operasyon Merkezi ve Bağdat Harekât Komutanlığı), Çok Uluslu Tümen-Güney Doğu (*Multi-National Division-South East/MND-SE*), Çok Uluslu Tümen-Merkez Güney (*Multi-National Division-Central South/MND-CS*) ve hatta Irak güvenlik kuvvetleri ile çalışan bazı askeri geçiş ekipleri (*military transition teams/MiTTs*) yer almıştır.

Taktik seviyede bakıldığında, 2005 başlarında yapılan, istihbarat kapasitelerinin tümen ve altı seviyelere indirilmesi teklifi, 2007 yılında meyve vermeye başlamıştır. O zamana kadar, ordunun geleneksel doktriner perspektifine uygun olarak, kolordu ve tümene bağlı analiz ve kontrol birimleri, koalisyon istihbaratının ana merkezleri olmuştur. Tümen ve tugay seviyelerinde bu yetenekler olmadan, özellikle koalisyon birlik ara hatları düşman örgütlenmesine uymadığı için, hedefler geliştirme ve farklı koalisyon birimlerinin operasyon alanlarında düşmanı takip etme zorlaşmıştır. Ancak koalisyon komutanlıkları, bütünleşik istihbarat yeteneklerini bütün kuvvetleri boyunca daha geniş bir şekilde dağıtmaya başladıkça; istihbarat birimleri, birlik sınırları boyunca hedef belirleme görevlerinde daha başarılı sonuçlar alabilmiş ve paylaşılan bu istihbaratla düşman grupları üzerinde daha fazla baskı yaratılabilmiştir. Yayılma safhasında bu düzenlemeler daha resmi bir hal almıştır. 2007 ve sonrası dönemdeki Tugay Görev Kuvvetleri ulusal istihbarat imkânlarına sahip olabilmiş hatta ulusal istihbarat ajansından da personel bu tugaylarda görev yapmıştır. Böylelikle ulusal istihbarat ajansıyla doğrudan ilişki kurulabilmiş ve edinilen bilgiler gecikmeksizin operasyon sahasına aktarılabilmiştir.

2.1.4.4. Bir Silah Olarak "Para"

Petraeus, güvenlik durumu geliştikçe paranın "mühimmat" olabileceğini belirtmiş ve bu yaklaşımı, para kavramını sahadaki komutanlar için önemli bir kolaylaştırıcı olarak ön plana çıkarmıştır.

2.1.4.4.1. Komutanların Acil Müdahale Programı Fonu

Komutanların Acil Müdahale Programı (*Commanders' Emergency Response Program/CERP*), muhtemel durum operasyonları sırasında sahadaki komutanların kendi sorumluluk alanlarında; acil, küçük ölçekli, insani yardım ve yeniden yapılanma projeleri ve hizmetleri kapsamında yerli halka derhal yardımcı olmak amacıyla kullandıkları fonu ifade etmektedir. Bu fonlar, Irak'ta Tugay Görev Kuvveti komutanları seviyesinde kullanılmış ve önceleri Saddam rejiminden ele geçen varlıklardan sağlanmakla birlikte daha sonraları Savunma Bakanlığı bütçesinden Kongre onayıyla sağlanmıştır. Fon kapsamında sağlanan para oldukça geniş bir yelpazede farklı maksatlarla kullanılmıştır. Verilen bir örnekte; bir pencerenin değiştirilmesi için harcanan 25 dolardan, Irak Hava Limanı'nında yapılan otel, ofis ve alışveriş merkezi için harcanan 33 milyon dolara kadar değişen ölçeklerde harcamalar yapıldığı belirtilmiştir.

Harcamalar konusunda bazı eleştiriler de yapılmıştır. ABD hükûmeti kalkınma uzmanları, bazı durumlarda, kısa vadeli *CERP* projelerinin uzun vadeli ekonomik hedefleri zayıflattığına veya yerel ekonomileri çarpıttığına dikkat çekmiştir. Buna ek olarak, eleştirmenler *CERP* tarafından finanse edilen projelerin daha pahalı ve uzun süreli hale geldiğini, yolsuzluk ve hesap verebilirlik ile ilgili sorunların da arttığını belirtişlerdir. Bununla birlikte, *CERP*'in uzun vadede bazı sorunlara işaret ettiği düşünülse de kısa vadede şiddetin azalmasında rol oynadığı ve askerlerin yaşam alanları için de iyileştirmeler sağladığına şüphe yoktur. Örneğin EYP'lerin saklandığı çöp yığınlarının toplanması için Iraklılara iş imkânı sağlanmış ya da yeni kurulan dış karakolları daha yaşanabilir hale getirmek üzere bahçe zeminine çakıl dökülmüştür.

2.1.4.4.2 İş ve İstikrar Operasyonları için Görev Kuvveti

İş ve İstikrar Operasyonları için Görev Kuvveti (*Task Force for Business and Stability Operations/TFBSO*), ABD Savunma Bakanlığı Müsteşarı Paul Brinkley tarafından Irak'ın olumsuz ekonomik koşullarını iyileştirebilmek ve aksi takdirde radikalleşerek militan haline gelebilecek Irak'ın genç nüfusuna iş imkânları sağlayabilmek amacıyla başlattığı programdır. Bu programla birlikte Irak Savaşı sürecinde 2009 yılı sonu itibariyle Irak'ta 60 fabrikanın yeniden faal hale getirildiği ve 250.000 kişiye istihdam sağlandığı belirtilmektedir.

2.1.4.4.3.Enerji Birleşim Birimi (Energy Fusion Cell)

Irak'ın enerji sektörü, Irak hükûmeti ve koalisyon için iki önemli açıdan sorunlu görülmüştür. Birincisi, Irak gelirlerinin yüzde 90'ından fazlası petrol üretimine dayanırken ülkenin petrol üretim altyapısı kronik kötü yönetim ve güvenlik tehditlerine maruz kalmıştır. İkincisi ise, Irak halkı devlet tarafından sağlanan ücretsiz elektriğe güvenmiş, ancak arz miktarı sürekli olarak altyapı ve güvenlik sorunlarından dolayı yetersiz kalmıştır. Bu sorunları hafifletmek amacıyla *MNF-I*, Irak halkına enerji sağlamak ve petrol ihracatını kolaylaştırmak için farklı bakanlıkların çabalarını senkronize etmek üzere Enerji Birleşim Birimini kurmuştur. İngiliz Tuğgeneral Carew Wilks yönetiminde, Enerji Birleşim Birimi, ABD temsilcileri ve Irak Devleti'nin ilgili bakanlıklarını, kurumlar arası mücadelenin üstesinden gelmek ve daha fazla gelir elde etmek ve istikrarı sağlamak için Irak'ın petrol ihracatını artırarak enerji sorunlarına çözümler sunmak maksadıyla bir araya getirmiştir.

2.1.4.5.Tutuklamalar ve Hukukun Üstünlüğü

2.1.4.5.1. Gözaltı tesislerindeki aşırı kalabalıklık ve diğer sorunlar

2007 ilkbaharında, ABD Tugay Görev Kuvvetlerinin sayısındaki artış ve Bağdat bölgesindeki güvenlik operasyonlarının yeniden canlandırılması, yakalanan ayaklanmacıların sayısında keskin bir artışa yol açmış ve *MNF-I*'in gözaltı tesislerindeki kalabalıklık

daha da artmıştır. Mahkûm sayısının artmasıyla zor durumda kalan olan Görev Kuvveti 134 (*TF 134*), gözaltı tesislerinin kontrolünü kaybetmiş ve bu da 2005'in başlarındaki isyanların ve kaçış girişimlerinin benzer şekilde tekrarlanmasına neden olmuştur.

Bu soruna çözüm olarak yeni gözaltı merkezleri ile tutukevlerinin inşa edilmesi ve buralarda görevli personel sayısının da artırılması talep edilmiş fakat bu talep istenilen seviyede karşılanamamıştır. Artan mahkûm sayısı ile birlikte Bucca Kampı'nda isyanlar başlamış ve bu isyanlara müdahale etmek için silah kullanılması yönünde izin talep edilmiştir. Petraeus böyle bir müdahaleye müsaade etmemiş ve sonuçta sorumlu komutan Deniz Piyade Tümgeneral Douglas Stone'un kuvvetleri göz yaşartıcı gaz ve ölümcül olmayan mühimmat kullanarak isyanı bastırmıştır. Yapılan incelemelerde 80 adet kaçış tüneli tespit edilmiştir. Bu süreçte tutuklu sayısı 22.400'e ulaşırken bu sayının Eylül 2008 itibariyle 53.940 ulaşacağı tahmin edilmiştir.

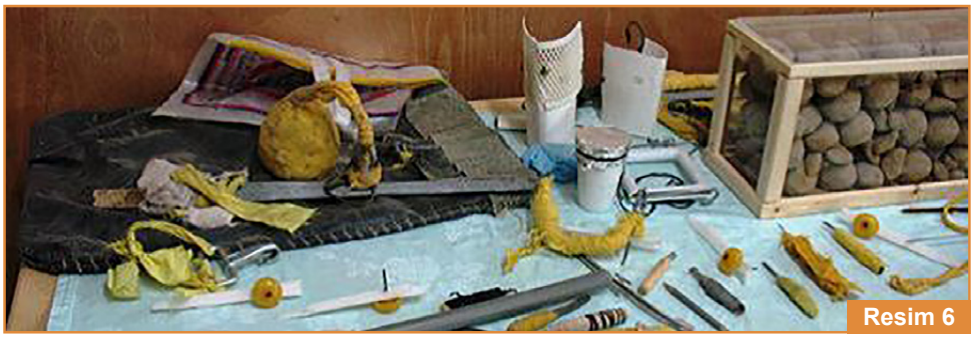

2007 Yılında Bucca Kampı'nda Çıkan İsyanlar Esnasında
Ele Geçirilen Silahlardan Bazıları

2.1.4.5.2. Tel örgü içinde ayaklanmaya karşı koyma

Stone, bu sorunlar kapsamında geliştirdiği "tel örgü içinde ayaklanmaya karşı koyma" (*COIN inside the wire*) planını Haziran 2007'de *MNF-I* ve *MNC-I* liderlerine sunmuştur. Buna göre "Cihat Üniversiteleri" olarak tanımladığı gözaltı işleminin uygulandığı tesisleri etnik ve siyasi uzlaşmayı kolaylaştıracak tesislere dönüştürmeyi amaçlamıştır.

Stone'un ilk adımı, tutukluların ayrıştırılmasını kolaylaştırmak için kampların kapasitelerini arttırmak ve ardından uygun görülen tahliyeler ve iş eğitimi programları aracılığıyla, tutukluları eğiterek kendi yerel toplulukları, aşiretleri ve aileleriyle yeniden bütünleştirmek olmuştur. Bu sayede Stone, gözaltı operasyonlarını ayaklanmaya karşı koymanın önemli bir parçası olarak gören Petraeus'un desteğinden de yararlanmıştır.

Örneğin Stone, Bucca Kampı'ndaki baskıyı azaltmak ve tutukluların yerel halka entegrasyonunu kolaylaştırmak amacıyla tutukluları Irak genelinde daha eşit şekilde

dağıtmayı planlamış ve bölgesel gözaltı tesisleri için ayrılan fonların artırılmasını sağlamıştır. Ayrıca, *MNF-I*'nın Taji ve Ramadi'de, kısa süre önce serbest bırakılan tutuklulara ve işsiz yetişkin Iraklı erkeklere mesleki ve sivil eğitim verilmesi, küçük bir miktar ücret ödenmesi ve eski mahkumlarla ilişkilerin sürdürülmesi için uzlaşma merkezleri kurmasını önermiştir.

Revize edilen tahliye işlemleri sisteminde görevli personel arasına koalisyonun diğer üyelerinde de görevlendirmeler yapılmış ayrıca tutuklunun dosyasını görmesi sağlanarak yargılamanın adil ve şeffaf yapıldığına dair güvence veren bir inceleme sürecinin işlediği anlatılmaya çalışılmıştır. Belirlenen üç koalisyon askeri yetkilisi tutukluların dosyalarını incelemiş ve her mahkûmun tutukluluk sürecindeki ilerlemesini değerlendirmiştir. Son olarak, tutuklunun savunmasını da dinledikten sonra tutukluluğun devamı ya da tahliye yönündeki önerilerini açıklamışlardır.

Ne yazık ki, yeni süreçte de önceki süreçle benzer sorunların çoğu yaşanmıştır. Ne komitenin çok uluslu üyeleri ne de tutuklular, tutukluluk hallerine yol açan gizli bilgileri gözden geçirememişlerdir. *TF 134*, tutukluların okuması için tüm materyalleri Arapçaya dönüştürme kapasitesine sahip olamamıştır. Bir başka sorun da sanık hakkında yanlış bilgi vermek için kendine göre sebepleri olan birçok Iraklı muhbirin verdiği bilgilerin doğruluğuyla ilgili olmuştur.

TF 134'ün "tel örgü içinde ayaklanmaya karşı koyma" planının ayaklanma üzerine genel etkisi karmaşık görünmektedir. Tutuklama kapasitesindeki artışlarla birleştiğinde, 2007 yazından önce gözaltı merkezlerinde ağır basan kaosun sona ermesine yardımcı olduğu söylenebilir. Ayrıca Ağustos 2007'nin başlarında, gözaltı tesislerindeki 23.000 tutuklu arasında hiç olay yaşanmadığı bildirilmiştir. Hatta Stone, Ekim 2007'de, Bucca Kampı yerleşkelerinden birindeki tutukluların, gardiyanlara bir mektupla "Bucca Uyanışının" olduğunu bildirdiği bir olayı da rapor etmiştir. Fakat bütün bunlar sorunun tamamen çözüldüğü konusunda komuta kademesinde kesin bir görüş oluşmasını sağlayamamıştır.

2.1.4.5.3. Yeşil Bölgeler

2007 yılına gelindiğinde 2003 yılında kurulan yargı sistemi, artan gözaltı sayısı sorununa çözüm getirememiş ve rutin hukuk ve ceza davalarını dahi idare edemez hale gelmiştir. Öncelikli olarak hâkim ve savcıların güvenliğini sağlamak için *MNF-I*, Bağdat'ın doğusundaki Rusafa ilçesinde mahkeme, gözaltı tesisi ve eğitim akademisi ile hakimler ve savcıların aileleriyle birlikte kalabilecekleri evleri de içeren bir "Hukuk Düzeninin Sağlandığı Yeşil Bölgeler (*Rule of Law Green Zone*)" oluşturmuştur. Bu bölgelerde yargılamalar yapılmış ve kısmen ilerleme kaydedilebilmiştir. Sonuç olarak bu "Yeşil Bölgeler", Irak'ın yargı sistemini ve yargıçlarını fiziksel terör tehdidinden korumayı başarmış, ancak Irak mahkemelerini siyasi vesayetten koruyamamıştır.

2.1.5. Yayılma Stratejisinin Sonuçları

Yayılma stratejisinin başarıları ve başarısızlıkları genellikle gayret birliği ile doğrudan ilişkili olarak şekillenmiştir. Petraeus ve Crocker arasındaki yakın ve iş birliğine dayalı bir ilişki, ortak faaliyetleri geliştirmiş ve yayılmanın askeri etkilerini arttırmıştır. 2007 yılının ortalarında, Çok Uluslu Güvenlik Geçiş Komutanlığı-Irak (*MNSTC-I*) yaklaşımını yeni bir komutanın komutasında (General James Dubik) değiştirmiş ve Irak güvenlik kuvvetlerine verdiği desteği *MNC-I* ile senkronize etmiştir. Buna karşılık, *MND-SE*'nin 2007'deki *MNF-I* strateji planından sapması, 2008'de İngilizler ile Amerikalıların uzaklaşmasına neden olmuştur. En önemlisi de Maliki hükûmetinin ABD'ninkinden farklı nihai sonuçlar arıyor olması sorunu ABD-Irak arasında yapılan "kuvvetlerin statüsü anlaşması" müzakereleri sırasında daha belirgin hale getirmiştir.

Operasyonel anlamda, yayılma gerçekten de 2008 yazına kadar hedeflerinin çoğuna ulaşmıştır. Özellikle orta, güney ve batı Irak'taki halk, normal yaşamına dönebilmiştir. Ancak yazın yaşanan olaylar siyasi hedeflere ulaşmanın daha zor olacağını göstermiştir. Şiddet baskısı azaldıkça Iraklılar, hem güvenlik operasyonlarında liderlik rolünü üstlenmek hem de uzun vadeli ABD-Irak güvenlik anlaşması için sıkı bir pazarlık yapmak konusunda egemenliklerini ön plana çıkarmaya başlamıştır. Obama'nın Irak'tan çekilme planları da göz önüne alındığında, Başkanlık seçim sürecinin belirsizliği de bu durumu etkilemiştir.

2008 yazındaki son TGK görevlendirmeleri ve 2009 başındaki yerel seçimlerle birlikte yayılma sonuçlanmıştır. Fakat Diyala'da devam etmekte olan etnik-mezhepsel çatışmalar, Irak El-Kaide'sini yenmek üzere umutlu olan ABD'li komutanları hayal kırıklığına uğratmıştır. Başbakan Maliki'nin ABD-Irak Kuvvetlerin Statüsü Anlaşması'nı imzalamayı reddetmesi Bağdat ve Vaşington'daki üst düzey ABD'li liderlerde Irak'taki savaşın stratejik kazanımının konsolide edilip edilemeyeceği konusunda şüphe uyandırmıştır. Irak Güvenlik Kuvvetleri'nin etnik-mezhepsel siyasi ihtilaflardaki problemli rolü ve Başbakan Maliki'nin iktidarı pekiştirme eğilimi gelecekteki istikrarsızlık belirtileri olarak görülmüştür. Başbakanın bu eylemleri, koalisyonun Irak'ın uzun vadeli istikrarını sağlamak için gerekli olduğuna inandığı "iyi yönetişim ve ulusal uzlaşma" hedeflerine ulaşıp ulaşamayacağını belirsizleştirmiştir.

Sonuçta Musul'daki sorunlar bitirilememiş, ABD ve Irak birliklerinin Irak El-Kaide'sini ülkenin uzak köşelerine sıkıştırmalarına rağmen, aşırılık yanlılarının kuzeyde sınırlı ama karmaşık saldırıları halen devam etmiştir. Petraeus Bağdat'tan ayrılmaya hazırlanırken, bu bitmemiş sorunlarla mücadele işi, halefi General Odierno'ya kalmıştır. Merak edilen konu ABD öncülüğündeki koalisyonun yayılmanın zorlu operasyonel kazanımlarını istikrarlı ve güvenli bir Irak'a çevirip çeviremeyeceği olmuştur.

2.2. Yayılmadan Geri Çekilmeye

General Raymond T. Odierno, Savunma Bakanı Robert Gates'in başkanlığında düzenlenen törenle 16 Eylül 2008'de General David H. Petraeus'tan görevi devralmıştır. Koalisyon ve Irak kuvvetlerinin Basra ve Bağdat'ta Mehdi Ordusu[47] (*Jaysh al-Mahdi/JAM*)'na karşı düzenlediği müşterek operasyonlar ile Diyala ve Musul'da Irak El-Kaide'sine yönelik yapılan operasyonlar ülkedeki şiddet seviyesini oldukça düşürmüştür. 2006 ve 2007 yıllarında düşman elinde bulunan bölge, büyük ölçüde 2008 sonbaharında Irak hükûmeti kontrolü altına girmiş ve 2006'da Irak hükûmetini ezme eşiğinde görünen Sünni ve Şii militan grupları neredeyse her yerde geri çekilmeye başlamıştır.

Yayılma safhasının bir buçuk yıl süren yoğun operasyonlarından sonra, Odierno'nun *MNF-I* Komutanı olarak ilk görevi, koalisyonun odağını çatışma dışı faaliyetler ve koalisyon birlikleri, Irak Güvenlik Kuvvetleri ile Irak'ın Evlatları'nın[48] birlikte 2007-2008 yılında kazandıkları operasyonel zaferi tamamlamak için gerekli görülen konvansiyonel olmayan misyonlar üzerine kaydırmak olmuştur. Odierno'ya göre, 2008 yazının sonlarında koalisyonun "güvenlik önceliğinden siyasal önceliğe geçmesi" ve büyük güvenlik operasyonları yerine Irak'taki siyasi eylemleri desteklemeye odaklanması gerekiyordu. Odierno, Irak El-Kaide'si ve İran destekli militan grupların tamamen yenilmesinin yoğun askeri operasyonlar gerektirdiğine de inanmaktaydı. Ancak, eğer ana akım Irak siyasi grupları anayasal süreci kullanacaksa, koalisyon kalıcı bir siyasi uzlaşma sağlamak için gereken yönetişimi ve ekonomik reformları desteklemeliydi. Genel olarak, Odierno, *MNF-I*'nin misyonunun, barışı koruma ile birlikte istikrar ve destek operasyonları olmasını öngörmüştür.

Odierno komutayı devralmadan önceki süreçte *MNF-I*'in asker gücü azalmıştır. Yayılma kapsamındaki tugayların 15 aylık faaliyetleri sona erdiğinde, Irak'taki ABD kuvvetleri 2006'nın sonlarındaki 15 tugaylık seviyesine geri dönmüştür. Odierno ve danışmanları, hem Irak'ta hem de ABD'deki siyasi baskıların, yavaş yavaş Irak kuvvetlerini güvenlik operasyonlarından sorumlu bırakarak ABD birliklerinin bir eğitim, danışma ve gözlem rolü üstleneceği şekilde daha da azaltılmasına neden olacağını değerlendirmişlerdir.

Olumlu gelişmelerin yanı sıra bazı olumsuz sinyaller de görülmüştür. Irak hükûmetinin yetersizliği, yönetişim ve ekonomik gelişim konusundaki istikrar faaliyetlerinin çok yavaş ilerlemesine neden olmuştur. Irak El-Kaide'sinin Irak'ın kuzeyine çekilmesiyle birlikte Erbil ve Bağdat yönetimlerini karşı karşıya getirecek bir Arap-Kürt çatışması da

---

47 Irak'ta 2003 yılında oluşturulan ve Sadr yanlısı Şii silahlı gruptur.

48 Irak genelinde terör dalgasını kırmak ve şiddet hareketlerini önlemek üzere ilk olarak Anbar bölgesinde oluşturulan ve daha sonra ülke çapında yayılan, gönüllü halk çevrelerinden meydana gelen, ABD ve Irak Hükûmeti ile işbirliği içerisindeki Sünni silahlı grupları ifade etmektedir. Bu gruplar özellikle 2008 yılı öncesinde "Uyanış" ya da "Uyanış Konseyleri" olarak adlandırılmıştır.

ortaya çıkmıştır. Odierno'nun karşılaştığı sorunlar arasında, petrol zengini Kerkük'ün kaderi konusunda Araplar ve Kürtler arasındaki kötüleşen toprak anlaşmazlığı da yer almıştır. Bu Arap-Kürt gerginlikleri Irak'ın koalisyon hükümetini dağıtmakla ve iç savaşı yeniden alevlendirmekle tehdit etmiştir.

Ağustos ayında, Irak Ordusu ve Kürt peşmergeler, Hanekin (*Khanaqin*) kasabasında savaşın eşiğine gelmiştir. Bu kasaba ve Diyala'nın kuzeyindeki diğer bölgeler savaşın ilk günlerinden itibaren peşmerge kontrolü altında kalmış, ancak Irak güvenlik güçleri, Irak El-Kaide'sinin güvenli alanlarını temizlemek için Diyala Vadisi'ne doğru ilerledikçe Kürt hükûmetinin kontrolü altında olduğu kabul edilen bölgelere girmiştir. 2003'ten beri Hanekin'i işgal eden ve kontrol altında tutmaya çalışan 34'üncü Peşmerge Tugayı, Maliki hükûmetinin Irak ordusu birliklerinin çekilme ve yol açma emirlerine karşı gelmiş ve yerinde kalmıştır. Her iki taraf da olası bir iç savaş için kendilerini hazırlamışlardır. Bölgedeki ABD askeri danışmanları çatışmayı engellemek için çalışmış, ancak iki taraftaki komutanlar da savaşmak için istekli bir görüntü çizmiştir. Sorun, Maliki ve Talabani'nin kuvvetlerini geri çekme talimatları ve Kerkük'te Kürt polisinin devriye gezebileceği fakat peşmergenin geri çekilmesini öngören müzakerelerle geçici olarak çözülmüştür.

Diğer yandan ABD-Irak Kuvvetlerin Statüsü Anlaşması'nın imzalanması konusunda da pürüzler yaşanmasıyla Sadr yanlıları ile İran'ın 2008 baharında kaybettikleri politik avantajların bir kısmını yeniden kazanmak üzere bu süreçten faydalanabileceği ihtimali de orta çıkmıştır. Özellikle dini partiler açıkça anlaşmaya karşı çıkmış, ancak kapalı kapılar ardında Iraklı siyasi liderlerin çoğu ABD birliklerinin yıl sonunda ani bir şekilde ayrılmasının feci sonuçları olacağını kabul etmiştir.

Beyaz Sarayın, anlaşma sağlanamaması durumunda B planının "BM Güvenlik Konseyi 1790 sayılı Kararı'nın uzatılmasını istemek üzere BM'ye dönmek" olduğu söylentileri yayılmıştır. Komuta değişikliğinden bir gün önce Bağdat'taki Beyaz Saray yetkilisi John Hannah ile görüşen Odierno, Bush yönetiminin müzakereler sonuçlandırılamazsa bir B planı olmadığını öğrenmiştir. Hannah'ın ifadesine göre ya iki taraf da bu anlaşmayı imzalayacak ya da ABD ve koalisyon birlikleri Aralık sonunda çekilecektir. Odierno, güvenlik anlaşmasının kapsamlı bir planlama gerektireceğine ve ABD birliklerinin Irak'taki operasyon şeklini değiştireceğine inandığını belirtmiştir. Örneğin, *MNF-I* için çalışan on binlerce özel askeri şirket çalışanının faaliyetlerine devam edip etmeyeceği ya da Irak yasalarından bağımsızlığının sürüp sürmeyeceği konuları belli değildir. Özel askeri şirketlerin olası ayrılışlarını planlamak, *MNF-I*'nın özel askeri şirketlerle 2008 sonrası düzenlemeler hakkında tartışmalar yaşamasını engelleyen bir Savunma Bakanlığı emriyle daha da karmaşık bir hal almıştır. ABD-Irak anlaşmasının imzalanmasındaki gecikme, diğer koalisyon ülkelerini de belirsizliğe sokmuştur, çünkü çoğu koalisyon hükümeti kendi anlaşmalarını yapmadan önce ABD'nin Maliki hükümeti ile yaptığı ikili anlaşmayı bitirmesini beklemiştir.

Irak'ta, yerel seçim dönemi başlarken, güvenlik anlaşması da hızla kutuplaşmaya sebep olan iç siyasi mesele haline gelmiştir. Irak'ın büyük partileri arasındaki şiddetli anlaşmazlıklar etnik ve mezhepsel bir çatlağa dönüşmüştür. Şii partiler arasında, Sadr ve müttefikleri ABD askerlerinin derhal sınır dışı edilmesini talep etmiş ve anlaşmaya karşı çok sayıda protesto düzenlenmiştir. Bu gösterilerin sonucu olarak, Maliki ve Irak İslam Yüksek Konseyi, ABD ile stratejik bir ilişkinin devamını gizli olarak destekleseler de Maliki halkın tepkisinden çekinerek anlaşmayı açıktan desteklememiştir. Sünni partileri cephesinde, Başkan Yardımcısı Tarık Haşimi gibi liderler, belirsiz bir Amerikan askeri varlığına açıkça karşı çıkmış, ABD'nin Sünni hedeflerine yönelik operasyonlarında sınırlamalar istemiş ve gözaltındaki Sünnilerin serbest bırakılması için baskı yapmıştır. Bununla birlikte, çoğu Sünni lider, ABD'nin geri çekilmesinin Sünni nüfusa karşı bir Şii şiddet kampanyasına yol açacağından korktuğunu dile getirmiştir. Sadece Iraklı Kürtler, ABD varlığının devam etmesine tam destek verdiklerini açıkça dile getirmişlerdir. Hatta bazı Kürt liderler, Bağdat'taki hükûmet bir kuvvet statüsü anlaşmasını nihayetinde onaylamazsa bile, ABD askerlerinin "Kürdistan" (Irak'ın kuzeyi)'da kalabileceğini teklif etmişlerdir.

Bununla birlikte, 27 Kasım'da Irak Parlamentosu güvenlik anlaşmasını onaylamış, fakat Sünni desteği ancak anlaşmanın ülke çapında yapılan referanduma konu edilmesinden sonra gelmiştir. Tasarının kabulünü, Sadr yanlıları ve diğer Amerikan karşıtı partilerin grevleriyle bir dizi ateşli parlamento oturumu izlemiştir. Parlamento katındaki gürültülü sahneler gelecekteki ABD-Irak ilişkileri için pek iyi görünmemiştir. Diğer hükümlerin yanı sıra, nihai anlaşma, 30 Haziran 2009'a kadar ABD muharip kuvvetlerinin Irak'ın şehirleri, köyleri ve yerleşim yerleri dışında yeniden konuşlandırılmasını öngörmüştür. Tüm ABD güçlerinin Irak'tan tamamen çekilmesi ise 31 Aralık 2011'e kadar devam edecektir. Bu süreçte, anlaşma ABD operasyonlarına daha fazla kısıtlama getirecektir. Bunlar arasında, evlerin aranması için arama emri alınması ve Iraklıların tutuklanması veya tahliyesi için bir Irak mahkemesinden onay alınması gibi düzenlemeler bulunmaktadır. Son olarak, ABD ordusunun birlikte çalıştığı özel askeri şirketlerin çoğu Irak yasalarına karşı bağımsızlığını kaybedecektir.

Müzakerelerin uzaması birkaç küçük koalisyon üyesinin geri çekilmesine neden olmuştur. Ekim ayında, Çok Uluslu Tümen-Merkezi Güney (*Multi-National Division-Central South/MND-CS*) karargâhı olarak görev yapan Polonya birliği, Divaniye'deki ileri operasyon üssünü bir ABD taburuna teslim etmiştir. Irak Kürdistanı'ndaki Güney Koreli birlikler Çok Uluslu Tümen-Kuzeydoğu (*Multi-National Division-North East/MND-NE*) görevini sonlandırdıktan sonra Aralık ayı başında Erbil'den çekilmiştir. Önemli bir taktiksel değişikliğe neden olacak şekilde diğer on küçük koalisyon birliği de yılsonuna kadar çekilmesini tamamlamıştır. Odierno, 5 Ekim'de Gates'e verdiği demeçte, "*Koalisyon ortaklarımızı kaybetmenin etkisini hafife alamayız. Birçok durumda, ABD*

kuvvetlerini iç güvenlik gerekliliklerinden ve aynı zamanda bazı önemli çatışma alanlarıyla meşgul olmaktan kurtardılar. Bu, kapsama alanımızı azalttığımız için ABD sorumluluklarını genişletmemize neden olacaktır." demiştir. Bu durum, dokuz ay önce yayılma tugaylarının ayrılmasıyla yeniden belirlenen birlik sorumluluk alanlarının şimdi tekrardan değerlendirilmesi ve her eyalette varlık gösterecek ve boşlukları kapatacak şekilde bir düzenlemenin yapılmasını gerektirmiştir.

Barack Obama yönetiminin Ocak 2009'da gelişi, Amerikan politikasında ve Irak'taki duruşunda çarpıcı bir değişiklik yaratmıştır. Aday olarak, senatör Obama, ABD kuvvetlerinin Irak'tan çekilmesini savunmuş ve göreve geldikten sonra bu planı uygulamak için hızla harekete geçmiştir. 2008 yılı Ekim ayının sonlarında, Başkanlık seçiminden önce, General Raymond Odierno, Irak'ın güvenlik koşullarının iyileşmesine dayanarak bir tugayın erken ayrılmasını onaylamış, ancak Aralık ayı başlarında, Genelkurmay Başkanlığı'na ABD kuvvetlerinin Aralık 2008'deki Güvenlik Anlaşması'nda belirtildiği üzere "yerel koşullara dayalı seviyelerde" üç yıl boyunca Irak'ta kalmasını önermiştir. Odierno, Irak'taki komutanlara ABD birlik seviyelerinde "dikkatli geçişler (transition) yapma" açısından inisiyatif tanıyan bir karar alma mekanizmasını içeren "esnek bir plan" öngörmüştür. Bununla birlikte, yeni yönetimin politik yaklaşımı Odierno'nun önerisine aykırı olmuştur. Başkan Obama'nın görevdeki ilk gününde, Ulusal Güvenlik Konseyi (*National Security Council/NSC*), Odierno ve Büyükelçi Ryan Crocker'a ABD birliklerinin 23 ay, 19 ay ya da 16 ay gibi belirli bir dönemde çekilmeleri için üç farklı seçenek geliştirme görevini vermiştir. Bunların sonuncusu, Obama'nın Amerikan güçlerini geri çekmeyi taahhüt ettiği zamanı yansıtmaktadır. Ulusal Güvenlik Konseyi bu seçeneklerden hiçbirinin "şartlara dayalı" olmayacağını da belirtmiştir.

28 Ocak 2009'da Odierno ve Crocker, Vaşington'a 23 aylık geri çekilme zaman planlamasının güvenlik ve siyasi kazanımlar için en az risk taşıyan seçenek olduğunu söylemiş, ancak ABD Başkanı 19 aylık zaman planlamasını seçmiştir. Obama, ABD'nin muharebe misyonunun 19 aylık dönemde sona ermesi gerektiğini ve bu tarihten sonra ABD muharip birliklerinin Irak'ta kalamayacağını belirtmiştir. Bununla birlikte, henüz belirlenmemiş bir kuvvetin, askeri yardım vermek için muharebe misyonunun sona ermesinin sonra kalabileceğini de ifade etmiştir. Ulusal Güvenlik Konseyi, askeri yardım misyonunun amacını ve boyutunu net olarak belirlemek için Odierno ve Crocker'ı görevlendirirken, Crocker'a ayrıca ABD diplomatik misyonunun boyutunu tanımlamasını da emretmiştir.

Hızlı geri çekilmenin getireceği riskleri vurgulayan Odierno ve Crocker, verilen karara karşı direnişte bulunmuşlardır. Ulusal İstihbarat Konseyi, Şubat 2009'da Irak'a ilişkin bir ulusal istihbarat tahmini taslağı hazırlamış, Odierno ve Crocker ise, ABD'nin askeri varlığı olmadan sürdürülemez olarak kabul edilen güvenlik durumunun aşırı iyimser şekilde değerlendirildiği konusunda itirazda bulunmuşlardır. Odierno ve Crocker, toz-

pembe bir istihbarat tahmininin politika yapıcıları olumsuz sonuçları göz önüne almadan Irak'tan ayrılmaya teşvik edeceğinden endişe duymuşlardır. Aynı zamanda bu, *MNF-I*'nın Irak konusunda ulusal istihbarat tahminine katılmadığı üçüncü yıl olmuştur. Aynı süreçte *MNF-I*, ABD birliklerinin 2011 yılına kadar Irak'ta kalması veya daha erken çekilmesi gerekip gerekmediğini değerlendirmek üzere, bir geri çekilme çalışması yürüten ve Kongre tarafından yetkilendirilen bir *RAND Corporation* ekibine ev sahipliği yapmıştır. Çalışma ekibinin, Başkan'ın öngördüğünden daha hızlı çekilme çerçevesinde dikkate alması istenen seçenekler ABD'nin Irak'taki birlik varlığını azaltmak için uygulanan siyasi baskıyı göstermiştir.

Şehirlerden ayrılmayı takip eden günler sakin geçmiş, ancak bazı sorunlarla ilgili belirtiler de kendini göstermiştir. ABD-Irak komiteleri, ABD kuvvetlerinin 30 Haziran 2009'dan sonra nasıl görev yapacağı konusunda ayrıntılı koordinasyonlarda bulunsalar da, Bağdat'taki Iraklı yetkililer, Amerikan birliklerinin ABD tarafından finanse edilen yönetişim ve ekonomik kalkınma projeleri için güvenlik sağlamalarına izin vermeyi reddetmiştir. Bu karar birkaç önemli projeyi birkaç hafta geciktirmiştir. Irak hükûmeti sonunda bu karardan dönmesine rağmen, Temmuz ayında ABD-Irak Güvenlik Kuvvetleri (IGK) birleşik devriyelerinde keskin bir düşüş yaşanmıştır. Üst düzey ABD'li komutanlar birlikte yapılan operasyonların temposundaki düşüşün militan grupların tekrar aktif hale gelmesine izin vereceğinden endişe etmişlerdir. Ayrıca Irak yargısındaki terörizmle mücadele operasyonlarının yapılmasına yönelik adli kısıtlamalar (arama emri alınması vs.) ABD operasyonlarının da kısmen kısıtlanmasına yol açmıştır. ABD'li yetkililer ise Irak'taki savaşta terörizmle mücadelenin sadece polisiye bir iş olmadığı bu nedenle adli düzenlemelerin de bu çerçevede olması gerektiğini vurgulamışlardır.

IGK komutanları kendi başlarına planlama ve operasyonları yürütme aşamasının ilk günlerinde, Anbar ve Orta Irak'ta karmaşık güvenlik görevlerini icra ederek *MNF-I* liderlerini etkilemiştir. Örneğin, İçişleri Bakanlığı Rutbah'a yakın bölgede bir terörle mücadele operasyonu sırasında çok sayıda IGK kurumunu koordine ederek bunu göstermiştir. Başka bir örnekte, IGK kuzeybatı Bağdat'taki Kadhimiya türbesine giden 2 milyon Şii ziyaretçi için güvenlik planlamalarını ve sağlanmasını başarmıştır. Temmuz ayı ortalarında Odierno, Irak ordusu, İçişleri Bakanlığı ve Anbar'daki Irak'ın Evlatları arasındaki koordinasyonun, Iraklıların bombalı araç saldırıları ile mücadele etmelerini ve devriyelerin ve aramaların sıklığını artırmalarını sağladığını bildirmiştir.

Yine de, bazı IGK liderlerinin yeni özerklikleri ile ne yapmak istediklerine dair bir kaç kaygı verici işaret de görülmüştür. Temmuz ayı sonlarında, Irak ordusu ve polis güçleri, Diyala'daki Eşref Kampı'nda MeK (*Mujahedin-e Khalq, Halkın Mücahitleri Örgütü)*[49] yerleşkesinde çok sayıda kişinin ölümüne sebep olan bir operasyon düzenlemiştir. Maliki hükümeti, MeK yerleşkesine polis ile girmek istemiş, ancak sakinleri kampa girişi

[49] MeK *(Mujahedin-e Khalq,* Halkın Mücahitleri Örgütü), İran İslam Cumhuriyeti karşıtı olan İslamcı sosyalist bir İranlı örgüt olarak bilinmektedir. ABD'li koalisyon liderleri örgütün Irak'taki varlığını desteklerken Irak hükûmetinin yaptığı bu saldırı ABD'li yetkililerde endişe yaratmıştır.

engelleyerek mukavemet göstermişlerdir. 28 Temmuz 2009'da Irak polisi ve ordu kuvvetleri, buldozerleri ve tankları kullanarak kapıları kırmak ve oraya bir karakol kurmak için bölgeye girmeye çalışmışlardır. Irak birlikleri bu girişimlerini durdurana kadarki süreçte dokuz kişi ölmüş ve 200'den fazla kişi de yaralanmıştır. Odierno'nun görüşüne göre, Irak hükûmeti güçlerinin yeteneklerini olduğundan fazla tahmin etmiş, MeK ise Iraklıların güç kullanmaktan kaçınacağını yönünde yanlış hesap yapmışlardır.

Musul'daki bir dizi olay ise Irak El-Kaide'sinin, ABD kuvvetlerinin yokluğunda Ninova'nın güvenliğinden sorumlu IGK birliklerine baskı yapabileceğini göstermiştir. Temmuz ayı başlarında sadece altı günlük bir süreçte Irak El-Kaide'si IGK'ye yönelik yaptığı yedi saldırı ile örgütün 2004-2006 yılları arasında Musul'da Irak ordusu ve polisini etkisizleştirdiği taktikleri yeniden kullanmaya başladığını göstermiştir. Sonraki haftalarda Irak El-Kaide'si sadece Musul'da değil aynı zamanda Bağdat'ta da büyük çaplı bombalı saldırılar düzenlemiş ve bu durum ABD birliklerinin çekilmesinden Irak El-Kaide'sinin nasıl fayda sağladığını da ortaya koymuştur.

2009 yılı yaz aylarının sonuna gelindiğinde Irak El-Kaide'sinin saldırılarında artış gözlenmiştir. 19 Ağustos 2009'da Irak Maliye Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı'na yakın noktalarda iki kamyonla eş zamanlı düzenlenen bombalı saldırı sonucu 75 kişi ölmüş ve 749 kişi yaralanmıştır. Bu saldırılar "Kanlı Çarşamba" olarak anılmıştır. Takip eden günlerde, 25 Ekim'de, benzer şekilde Adalet Bakanlığı ve Bayındırlık Bakanlığı yakınında düzenlenen bombalı saldırılarda 800'den fazla kayıp verilmiştir. Bu saldırıları 8 Aralık'ta düzenlenenler takip etmiş; Maliye Bakanlığı, Irak'ın önemli bir adliyesi ve Çalışma Bakanlığı yakınlarındaki yoğun bir üst geçit hedef alınmıştır. 50 Iraklının öldüğü ve 200'den fazla kişinin yaralandığı bu saldırıların sorumluluğu Irak El-Kaide'si tarafından üstlenmiştir. Bu süreçte Maliki hükûmeti Suriye'yi suçlamış ve sorunun iç dinamiklerden çok dışarıdan yardımların bir sonucu olduğunu ifade etmiştir. ABD'li askeri liderler ise sorunun Suriye'den kaynaklı olduğu görüşüne katılmamışlar ve Irak El-Kaide'sinin halen varlığını koruduğu ve kuvvetlerin azalmasıyla oluşacak güvenlik açığından faydalanabileceğini tekrarlamışlardır.

ABD Irak Kuvvetleri ve IGK, Irak El-Kaide'sinin büyük Sonbahar saldırılarından sonra güvenlik önlemlerini artırarak geniş çaplı operasyonlar düzenlemiş ve terörist grubu etkisiz hale getirmiştir. Böylelikle örgütün büyük ölçekli saldırılar yapma yeteneği ortadan kaldırılmıştır.

ABD birliklerinin Irak şehirlerinden çekilmesi ve istikrar operasyonlarına geçmesiyle Odierno, koalisyonun askeri ve sivil faaliyetlerini yöneten ortak faaliyet planını değiştirmiştir. 2009 Sonbaharında, ülkedeki stratejik durumu incelemek ve değişiklikler önermek için emekli General Leon LaPorte liderliğinde uzmanlardan oluşan bir ekip kurulmuştur. Müşterek Faaliyet Planı Değerlendirme Ekibi (*Joint Campaign Plan Assessment Team/JCPAT*), yeniden doğabilecek bir iç savaşı geniş çaplı bir ayaklanmadan daha olası

görmüş ve ABD'li komutanların iç savaşı önlemeye konsantre olmasını önermiştir. Ayrıca, ekip, *MNF-I*'nin koşullara dayalı birlik azaltma yaklaşımı ile Obama'nın yıl içinde daha önce vermiş olduğu zamana dayalı yönlendirmesi arasında bir kopukluk olduğuna dikkat çekmiş ve siyasi süreçlere uyum sağlamasını önermiştir.

JCPAT'nin ortaya koyduğu sonuçlar, Eylül 2009'da birçok üst düzey *MNF-I*, *MNC-I* ve ABD Büyükelçiliği liderlerine düzenlenen ve Irak'ta ABD'nin stratejik hedefleri için en önemli riskleri belirlemelerini isteyen stratejik risk anketinin sonuçlarıyla örtüşmüştür. Bu noktada iki sonuç önem taşımaktadır. Bunlar; Arap-Kürt savaşı tehlikesi ve Irak hükümetinin "İran'ın zararlı etkilerini" dengeleme konusundaki isteksizliği ya da yetersizliğidir. Ankete katılan yetkililer aynı zamanda istikrar için engel teşkil eden hususlar olarak mezhepçilik, ekonomik gelişme eksikliği ve etkisiz yönetişimi ortaya koymuşlardır.

Bu öneriler ve riskleri göz önünde bulundurarak, Odierno, ABD birliklerinin geniş çaplı operasyonlardan istikrar operasyonlarına geçmeleri gerektiğine karar vermiştir. Bu süreçte ABD birlikleri çekilirken, *MNF-I* ve *MNC-I* faaliyetlerini Iraklılara ve ABD Büyükelçiliği'ne aktaracaktır. Azaltılmış kuvvetleri komuta etmek için, *MNF-I* ve birçok ast komutanlık, 2010 yılının başında "ABD-Irak Kuvvetleri" (*U.S. Forces-Iraq/USF-I*) isminde bir komutanlık altında birleşecektir. Yeni ABD Irak Kuvvetleri, NATO Eğitim Misyonu-Irak kapsamında görevlendirilen küçük birlikler hariç, 2009'da diğer ulusların kuvvetlerinin Irak'tan çekilmesi nedeniyle artık bir koalisyon komutanlığı olmayacaktır.

15 Kasım 2009'da yayımlanan yeni faaliyet planı, daha sonra 1 Ocak 2010'da yayımlanan Harekât Emri 10-1(*OPORD 10-1*) ile detayları açıklanan değişiklikleri ortaya koymuştur. Bu harekât emri ile ABD'nin Irak'taki muharebe görevlerinin sona ermesi için belirlenen tarih olan 30 Ağustos 2010'a kadar kuvvetlerin "geçiş kuvveti"ne indirilmesi ve istikrar operasyonlarına geçiş süreci düzenlenmiştir. Emir ayrıca, ABD Irak Kuvvetlerinin 2010 yılında üç ana göreve odaklanması için ast birlikleri talimatlandırmıştır. Bu görevler Ağustos ayının sonuna kadar "kuvvetlerin sorumlu bir şekilde azaltılması" (*responsible drawdown of foces*) ve bunun 50.000'den az olması, Mart 2010'da yapılacak Irak Parlamento seçimlerinin gerçekleştirilmesine destek verilmesi ve Ağustos 2010'da "Irak'ın Özgürleştirilmesi Harekatı"dan (*Operation IRAQI FREEDOM*), yeni Danışma ve Yardım Tugayları'nın (*Advise and Assist Brigades/AABs*) 2003'ten beri Irak'a dağıtılan muharip birliklerin yerine geçeceği Yeni Şafak Harekâtı'na (*Operation NEW DAWN*) geçiş olarak ifade edilmiştir. Verilen emirle birlikte Irak'taki ABD birliklerinin kuruluş ve konuş durumlarında da değişiklikler yapılmıştır.

2010 yılının başındaki büyük siyasi zorluklardan biri, kuzey Irak'ta devam eden Arap-Kürt çatışması olmuştur. Kürdistan Bölgesel Yönetimi ile Arap mevkidaşları arasında süregelen temsil yetkisi ihtilafları, Yeşil Hat boyunca etnik gerilimlere yol açmıştır. 2009 yazında Odierno, Arap ve Kürtler arasındaki gerginliklerin gerçek bir etnik iç

savaş tehdidi ortaya koymasından dolayı "istikrarsızlığın bir numaralı nedeni" olduğunu ifade etmiştir. Sorunun, Yeşil Hat'tın bir iç sınır değil kuzeyde peşmerge, güneyde Irak kuvvetleri ve arasında da yerleşim alanlarının bulunduğu bir dikiş hattı şeklinde olması ifade edilmiştir. Irak El-Kaide'si ve diğer ayaklanmacılar bu bölgeyi Suriye sınırından Musul'a ve Kerkük'e kadar kolaylıkla hareket etmek için kullanmışlardır. Tüm Yeşil Hat boyunca, Sünni ayaklanmacı gruplar Arap-Kürt gerginliklerinden faydalanmış ve etnik çatışmayı kışkırtmıştır.

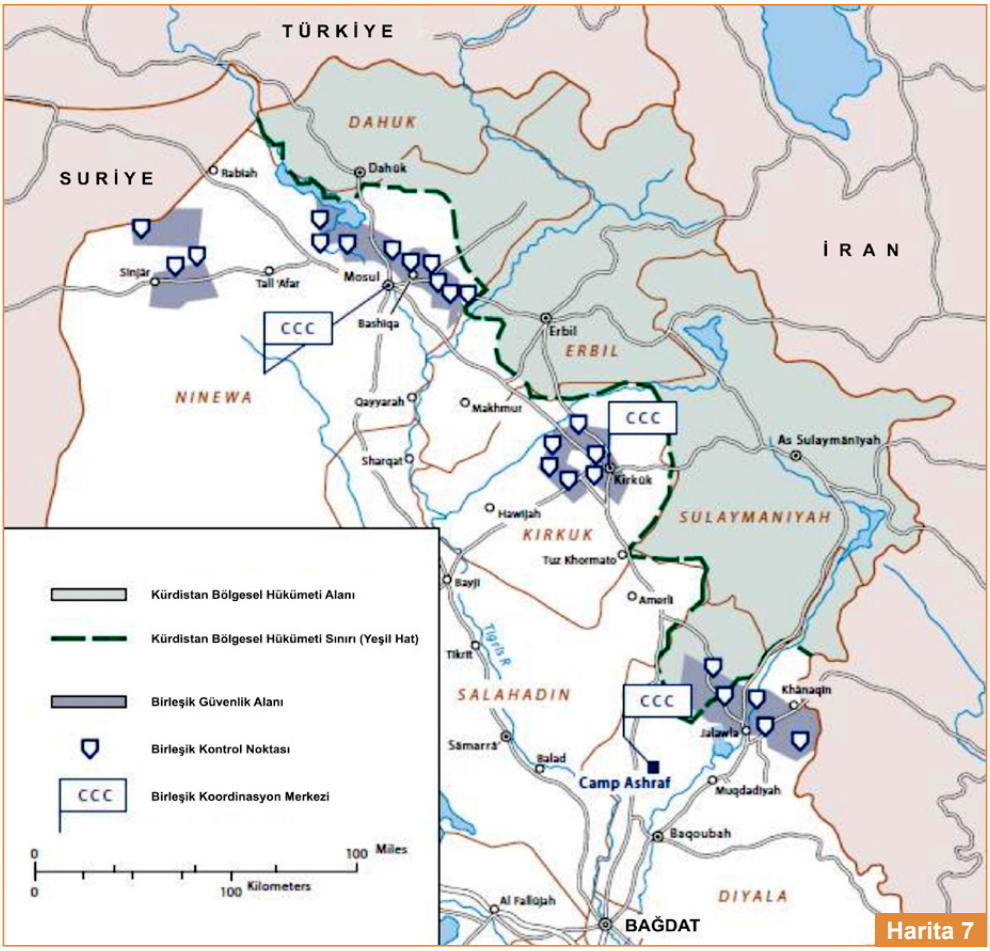

Harita 7

Birleşik Güvenlik Mekanizması, 2010-2011

Tartışmalı alanda etkin bir güvenlik varlığı sağlamak ve Araplar ile Kürtler arasında güven oluşturmak amacıyla Odierno, "Birleşik Güvenlik Mekanizması" olarak bilinen üçlü bir barışı koruma düzenlemesi oluşturmuştur. Sorunun siyasal olduğunu vurgulayan Odierno, Birleşik Güvenlik Mekanizması'nın amacının öncelikle askeri unsurlar arasında iş birliğini sağlamak sonra da siyasal süreçlerle bunu devam ettirmek olduğunu ifade etmiştir. Ekim ayı itibariyle, geliştirilen bu konsept, peşmerge, Irak güvenlik kuvvetleri ve ABD birliklerinin birlikte yönettiği bölgesel "Birleşik Koordinasyon Merkezleri"ne bilgi aktaran çok sayıda "Birleşik Güvenlik Alanı"na evrilmiştir.

Korgeneral Charles Jacoby, Irak'lı Korgeneral Ali Ghaidan ve üst düzey bir Kürt güvenlik görevlisinden oluşan bir komite, güvenlik bölgelerinin ve kontrol noktalarının kesin yerlerini ve sınırlarını çizmek için haritalar üzerinde incelemeler yapmıştır. En yenilikçi güvenlik mekanizması uygulaması ise birleşik kontrol noktalarını birlikte yöneten ve güvenlik alanlarında birlikte devriye gezen IGK, peşmerge ve ABD birliklerinin eşit unsurlarından oluşan "Birleşik Güvenlik Kuvveti" olmuştur.

Üç kuvveti bir araya getirmek için Iraklıların, Kürtlerin ve Amerikalıların unsurları için ortak eğitim merkezleri kurulmuştur. Bu merkezlerde oluşturulan birleşik takımlarda üç unsurun da askerleri yemek yerken, uyurken ve eğitim görürken birlikte hareket etmişlerdir. Ayrıca tek birlik kimliğini kazandırmak için birleşik kuvvete "Altın Aslanlar" adı verilmiştir. Bunun yanında birbirlerinden ayırt edilebilecekleri farklı üniformalar kullanılmıştır. ABD ve Irak Kuvvetleri birleşik güvenlik girişimi Irak'ın istikrarsız Yeşil Hat'tı boyunca Araplar ve Kürtler arasındaki barışı korumak için önemli bir araç olmuştur. Bu gelişmeler, azaltılmış geçiş gücünün, yayılmanın kazanımlarını pekiştirmek için gereken istikrar operasyonlarını başarılı bir şekilde gerçekleştirebileceğini işaret etmiştir.

Ancak, bu umutlar, Irak'taki tartışmalı seçim sonuçlarının siyasi bir krize sürüklenmesiyle sarsılmaya başlamıştır. 2010 yazına gelindiğinde Irak'ta gelişmiş bir güvenlik durumundan söz etmek mümkünken siyasi ortam için aynı şeyi söylemek çok mümkün olmamıştır. Sünni çoğunluğun Mart 2010'daki seçim zaferi Sünni Uyanış Hareketi'nin siyasal doruğuna işaret etmiştir. Ancak Başbakan Maliki, Şii siyasi partiler ve İran rejiminin ortaya koyduğu çabalar Sünnilerin seçim zaferini boşa çıkarmakla tehdit etmiştir. Bu durum ABD-Irak Kuvvetleri ile ABD Büyükelçiliğini farklı görüşlere iterek ABD Hükümeti içinde bir bölünmeye neden olmuştur.

Aynı süreçte, ABD'deki ilgi de azalmaya başlamıştır. 2009 yılının başlarında, General Peter Petraeus'un 2007-2008 yıllarında ifade ettiği Vaşington'un zamansal açıdan sabrı tükenmiştir. 2008 mali krizinden sonra, ABD hükûmeti yetkilileri ve Amerikan dış politika uzmanları, ayaklanmaya karşı koymanın, kaynakların daraldığı bir dönemde çok maliyetli olduğunu iddia etmeye başlamıştır.

2009 yılının başlarında ortaya konan Irak stratejisi ve planları, yayılmanın faydalanılabilecek fırsatlar yarattığı fikrinden ziyade ABD askeri faaliyetindeki sınırlamaları yansıtmıştır. Aynı süreçte Arap Baharı hareketi 2011'de Orta Doğu'ya geçtiğinde, Maliki hükûmeti, hükümetin idaresini ve kamu hizmetlerini iyileştirememesi nedeniyle halkın hoşnutsuzluğunun hedefi haline gelmiştir.

Bu çerçevede, ABD'li komutanlar 2010-2011'de Irak Güvenlik Kuvvetleri'ni ABD birliklerinin ayrılmasından sonra ülkeyi kendileri savunmak üzere hazırlamak için zamana karşı yarışmışlar ve ABD Ordusu'nun özel olarak tasarlanan "Danışma ve Yardım Tugayları" bu maksatla Irak'a dönmeye başlamıştır. ABD Irak kuvvetlerinin 2010 yılındaki muharebeden danışma ve yardıma dönüşen misyonları sonucunda bu birliklerin Şii milisler ve diğer hasımlarla mücadelede ellerinde çok az araç kalmıştır. 2010 yılının sonlarında, ABD Irak kuvvetlerinin liderleri, geri çekilme faaliyetlerinin ABD birliklerinin ana gayesi haline gelmesini önlemek için çok çalışmak zorunda kalmışlardır. Aynı zamanda komutanlar, Irak Güvenlik Kuvvetleri ile birlikte faaliyet icra edecek "Danışma ve Yardım Tugayları" için yeni taktikler, teknikler ve usuller geliştirmek durumunda kalmışlardır.

ABD birlikleri ülkeyi terk etmeye hazırlanırken ana düşmanları olan grupların yeniden ortaya çıktığını gösteren işaretler belirmiştir. Yeni liderlik altında ve Suriye iç savaşının başlamasıyla canlanan Irak El-Kaide'si, 2011 boyunca toparlanmış ve sonunda "IŞİD" olarak kendini şekillendirmeye başlamıştır. Bu arada, Şii militan gruplar, Lübnan Hizbullah'ının 2000'de İsrail'in Lübnan'dan çekilmesinden önce yaptığı gibi kendileri açısından itibar ve güven kazanmak amacıyla, 2011'in ortalarında ABD askerlerine karşı saldırılarını artırmışlardır. İran destekli milisler de ABD sonrası dönemde siyasi güç için kendilerini kısmen daha iyi konumlandırmak amacıyla bu saldırıları gerçekleştirmişlerdir.

2011'den önce dahi, ABD-Irak Kuvvetleri komutanları, Irak Güvenlik Kuvvetleri içindeki -daha sonra bu kuvvetin 2014'te IŞİD karşısında çözülmesine neden olacak- derin sorunların erken belirtilerini görmüşlerdir. ABD Kuvvetleri komutanlığına getirilen General Lloyd Austin, özellikle IGK içinde karmaşık silah sistemlerini sürdürmenin ve lojistik fonksiyonların yerine getirilmesinin zorluklarını ifade etmiştir. Aynı zamanda Başbakan Maliki'nin Irak Güvenlik Kuvvetleri liderliğini siyasallaştırdığı ve rejimi korumaya yönelik Irak özel harekât kuvvetleri gibi güçler oluşturduğu görülmüştür. Bu durum bir "egemenlik tuzağı" içerisinde güvenlik yardımı görevinin gerçekleştirilmesindeki önemli bir zorluğa işaret etmiştir. Yani ev sahibi hükümetin amaçları giderek farklılaşmakta fakat ABD'nin çıkarlarının da bir aracı olmaya devam etmekteydi. Petrol fiyatlarının düşmesi, Irak hükûmetinin de IGK'nin bütçesini azaltmasına neden olmuş ve ABD-Irak Kuvvetleri ve IGK'nin yeni Irak Hava Kuvvetleri'nin oluşturulması gibi "IGK geliştirme planlarını" takip etmesini imkânsız hale getirmiştir. Irak hükûmeti ay-

rıca, kısmen bütçe açıkları nedeniyle ve kısmen de Sünnilerin dirilişini önlemeyi amaçlayan mezhepsel nedenlerden dolayı "Irak'ın Evlatları"na yapılan ödemeleri kesmiştir.

Bununla birlikte en önemlisi, ABD Irak Kuvvetlerinin görevini tamamlayabilmesi için geride artçı birlik bırakma çabası başarısız olmuştur. ABD askeri planları 2011 Sonbaharında tüm birliklerin geri çekilme kararını öngörmüyordu. Bu planlar, Dışişleri Bakanlığı'nın güvenlik yardımı misyonunun kontrolünü üstlenerek ABD-Irak Kuvvetleri'nin birçok askeri görevini sürdürme kapasitesine ve iradesine sahip olacağı yönündeki yanlış varsayımlarına dayanıyordu. Güvenlik Yardımı ve Irak Güvenlik Kuvvetlerinin askeri birimlerden özel askeri şirketlere geçişi 2010'dan sonra başarısız olmuş ve aynı zamanda "yumuşak güç" ABD askeri planlamacılarının kabul ettiği ve Vaşington'daki yetkililerin iddia ettiği gibi boşluğu dolduramamıştır.

Sonuç olarak, 2011 sonunda, ABD-Irak Kuvvetleri'nin kapanmasından sonra güvenlik yardımı görevini üstlenen Irak Güvenlik İş Birliği Ofisi, 2003'te *CJTF-7*'ninkine benzer yetersiz kaynak ve ABD menfaatlerini korumak için gerekli otoriteden ve araçlardan yoksunluk durumunda kalmıştır. Fakat aslında bu amaç ve araç uyuşmazlığı, 2011-2012 yıllarında kısmen ABD'nin düşük bildirilen şiddet düzeylerini yanlış yorumlanması nedeniyle ABD hükümet liderlerinin anladığından çok daha ciddiydi.

ABD askerlerinin geri çekilmesinin ardından yaşanan talihsizlik şimdi daha iyi görülmektedir. Öyle ki, 2013'te Maliki'nin Irak'ın Sünni topluluğunun çoğunu ötekileştiren bir dizi siyasi hamlesinden sonra ülke bir iç savaş durumuna dönmeye başlamıştır. 2014 yılının ilk haftasında Felluce, kısa süre sonra IŞİD'in kalesi olmak üzere ayaklanmacıların eline geçmiştir. Beş ay sonra, Haziran 2014'te Musul da IŞİD'in eline geçmiş ve Ninova ve Selahaddin illerindeki dört Irak Ordusu tümeni yok olmuştur. IŞİD "savaşçıları", devam eden kaosun ardından Bağdat'ın eteklerine ve Erbil'in içlerine kadar ilerleyerek, Irak'taki Şii milis örgütlerin ülkenin başkentini savunmak için büyük bir genişleme yaşamasına neden olmuştur. 2014 Yazının sonuna gelindiğinde ABD kuvvetleri, IGK'yi güçlendirmek için Irak'a dönmeye ve IŞİD'e karşı yeni bir mücadele yürütmeye başlamıştır, ancak artık ABD'nin 2011'de kapattığı askeri altyapıdan faydalanamadan bunu yapmak zorunda kalmışlardır. Sonuç olarak, 2003 yılında başlayan savaşın bitmekten çok uzak göründüğü ortadadır.

2.3. Türkiye İle İlgili İkinci Ciltte Geçen Hususlar[50]

2. ciltte PKK terör örgütü ile ilgili bazı hususlara yer verilmiş ve MND-N'nin sorumluluk bölgesindeki karışık durumlar arasında gösterilmiştir. Buna göre, kuzey bölgenin uzak noktalarında, tümenin sorunları, "Kuzey Irak Kürdistanı'nın" derinliklerin-

[50] Bu bölümün düzenlenmesi esnasında, ABD'li askeri ya da sivil liderlerin bakış açılarının ve düşüncelerinin daha net anlaşılabilmesi için orijinal metinde geçen siyasi konulara yer verilirken "yorum yapılmaksızın olduğu gibi doğrudan Türkçeye çevirme" usulü benimsenmiştir.

deki üslerinden Türk Hükümeti'ne karşı 20 yıllık bir ayaklanmayı sürdüren bir örgüt olan Kürdistan İşçi Partisi'nin (PKK) varlığını da içermekteydi. PKK'nın Türkiye'deki terörist saldırıları, bazen Türklerden sınırlı sınır ötesi operasyonlar şeklinde bir tepki uyandırmıştır(Cilt 2, s.82).

2.3.1. Türkiye-Kürdistan İşçi Partisi (PKK) Krizi[51]

Bağdat'taki Şii ve Sünni partiler arasındaki siyasi anlaşmazlık, Kuzey Irak'taki etnik savaşın alevlenmesiyle gölgede kalmıştır. Bu kapsamda, Türkiye ile PKK arasında on yıllardır süren "savaş" yeniden patlak vermiş, koalisyon 2007 Sonbaharında kendisini bir başka çatışma alanı ile karşı karşıya bulmuştur. PKK, "Irak Kürdistanı"ndaki üslerinden, 2003'ten önce de Türkiye'ye aralıklı saldırılarda bulunmuş, ancak 2007'de yüksek profilli şiddet olayları tekrar yaşanıncaya kadar ki süreçte çatışmalar hız kesmiştir. Örneğin, 22 Mayıs'ta, bir PKK intihar bombacısı Ankara'da sekiz kişinin ölümüne sebep olmuştur. Bunun üzerine Türk liderler PKK'nın kökünü kazımak için "Irak Kürdistanı"nı işgal etmeye ve hatta PKK'yı barındırmakla suçladığı Mesut Barzani ve KDP'ye saldırmaya yönelik tehditte bulunmuşlardır. Barzani ise, peşmergenin herhangi bir Türk saldırısına karşı koyacağı yanıtını vermiştir. Türk birlikleri Irak içindeki PKK mevzilerini bombalamış ve hatta kısa süre için "sıcak takip" maksadıyla Irak'a girmiştir.

Ekim ayındaki çatışmalarda verilen kayıplardan sonra, Türk Parlamentosu orduyu Irak içerisinde kara operasyonları da dahil olmak üzere PKK'ya karşı "her türlü tedbiri" kullanmaya yetkili kılmıştır. Barzani, Türk saldırısı tehdidi altında Petraeus'a, gerekirse "Kürdistan" bölgesini savunmak için Irak'tan Kürt askerlerini geri çağırabileceği uyarısında bulunmuştur. Kürt birliklerinin *Fardh Al-Qanoon* Operasyonu[52] ve Ninava ile Selahaddin'de yürütülen harekâtın önemli bir parçası olduğu, buralardan geri çekilmelerinin ise bu illerin ve Bağdat'ın güvenliğini tehlikeye atabileceği değerlendirilmiştir.

Şiddetlenen çatışmaların ardından, Petraeus ve Crocker kendilerini "Iraklı ortakları ve NATO'da müttefik oldukları Türkiye arasında zor bir konumda" bulmuşlardır. Erbil ve Bağdat'taki Iraklı liderler "Türkiye'nin, ülkelerini yasadışı yollarla işgal ettiği" yönünde protestolarını ABD'li mevkidaşlarına iletmişlerdir. Buna karşılık Ankara'daki Türk liderler ise, "PKK'nın Irak'ı Türkiye'ye saldırılarında üs olarak kullanmasını engellemek için *MNF-I*'nın hiçbir şey yapmamasını" protesto etmişlerdir. Kürt peşmergelerin birkaç Türk askerini Irak'ta rehine olarak alıkoymasıyla durum daha da kötüleşmiş,[53] fakat Petraeus bu krizi Türk askerlerin bizzat sorumluluğunu alıp 3 Kasım'da geri gönderilme-

---

51 *The Turkey-Kurdistan Workers' Party (PKK) Crisis,* Cilt 2, ss. 290-291.

52 Daha önce hazırlanmış olan "Bağdat Güvenlik Planı'nın" öncelikli görevi olarak belirtilen *"Fardh el-Qanoon (Enforcing The Law,* Hukuk Düzenini Sağlamak) Operasyonu", 13 Şubat 2007'de Maliki Hükûmeti ile müştereken başlatılmıştır. Operasyonda ağırlıklı olarak Irak Güvenlik Kuvvetleri kullanılmıştır. Amacı, Irak halkının güvenliğini sağlamaktır. *Fardh el-Qanoon*'un başlıca hedefleri El Kaide, Sünni ayaklanmacılar ve Bağdat'taki aşırılıkçı Şii unsurlardır.

53 21 Ekim 2007'de Hakkâri Dağlıca'da meydana gelen ve 12 Türk askerin şehit olduğu PKK saldırısı sırasında PKK

lerini sağlayarak çözmüştür(Cilt 2, s.290).

Türk saldırıları hem Irak Kürdistanı'nda hem de Bağdat'ta önemli bir siyasi etki doğurmuştur. Bu saldırılar Kürt halkını kızdırmış ve Kürt liderlerin geri adım atmasını zorlaştırmıştır. Ayrıca Barzani'yi Türkiye'nin eylemlerinin Irak egemenliğini ihlal ettiği yönünde açıklama yapmaya zorlamıştır. Bağdat'ta Kürt partiler, Irak hükûmeti eğer Türkiye'nin Irak'a yönelik saldırılarına direnmezse Kürt İttifakı'nın Maliki hükûmetinden çekilerek çöküşüne sebep olabileceğini ifade etmişlerdir. Bu kriz, Irak'taki yayılma stratejisi ile elde edilen kırılgan güvenlik kazanımlarının ortasında tehlikeli bir durum oluşturmuştur. Petraeus'un soruna getirdiği çözüm teklifi, ABD'li liderlerin Türkiye ile KDP'yi müzakere etmeye zorlamaları şeklinde olmuştur. Fakat diplomatik girişimlerde bulunulmadan önce 16 Aralık'ta Türkler hava saldırılarıyla[54] operasyonlarını genişletmiştir. Aynı zamanda, ABD'nin kendilerine bu konuda gerek hava sahasını açmak gerekse hedef istihbaratı sağlamak anlamında yardımcı olduğunu da ifade etmişlerdir.

Aslında, ABD Avrupa Komutanlığı ve *MNF-I*, oluşacak muhtemel hasarı kısıtlamak için operasyonu Türk Genelkurmayı ile koordine etmiştir. Ancak, Türk liderler ABD meslektaşlarını hava saldırısı başlamadan sadece 30 dakika önce bilgilendirmiştir. Türk hava saldırıları *MNF-I*'nın da kabul edebileceği alanın çok ötesine uzanmış ve öfkeli Kürt liderler, ilk hava saldırılarının bazı Iraklı Kürt sivilleri öldürdüğünü *MNF-I*'ya bildirmiştir. Ertesi gün PKK sözcüleri, "Kürdistan'daki sömürgeci güçler desteklenmeye devam ederse, Kürt halkının Ortadoğu'daki dengeleri bozma ve Batılı güçlerin çıkarlarına zarar verme gücüne sahip olduğu bilinmelidir" şeklinde bir uyarıda bulunmuşlardır. Üç gün önce PKK'dan Petraeus'a gelen mektup çok daha uzlaşmacı bir çerçeve çizmiştir. Mektupta, Petraeus ve ABD liderlerinden çatışmaya siyasi bir çözüm getirmelerini istenmiştir. Ancak Vaşington'un politika rehberliğinden yoksun olan Petraeus bu mektuba cevap vermemiştir. Petraeus, 23 Aralık'ta Savunma Bakanı Gates'e yaptığı açıklamada: "*Türklerin bazı 'yapıcı belirsizlikleri' kullanmaları ve en azından yapılan protesto ve gösterilere sessiz kalmaları en faydalısı olacaktır*" demiş ve "*bugüne kadar PKK'ya verdiğini değerlendirdiğimiz az miktarda hasar göz önüne alındığında, Türklerin saldırı pozisyonunu tamamen terk etmelerini ve PKK'ya karşı geniş ve politik olarak yönlendirilen bir stratejiye odaklanmalarını sağlamak daha iyi bir çözümdür*" şeklindeki ifadelerini ortaya koymuştur(Cilt 2, s. 291).

---

tarafından 8 Türk askerinin rehin alınması ve sonrasında yaşanan gelişmeler kastedilmektedir. Bu süreç o dönemde basında da yer almıştır. İlgili bir haber için bkz. (https://www.mynet.com/askerlerin-serbest-birakilmasinda-zamanlama-faktoru-110100270313) Erişim tarihi: 25.06.2019

54 Basında yer aldığı şekli ile konu kapsamında Genelkurmay Başkanlığı'nca yapılan açıklamada şöyle denilmiştir: *"Irak'ın kuzeyindeki Zap, Avaşin, Hakurk bölgeleri ile derinlikteki Kandil Dağı'nın Irak tarafında kalan kesimlerinde tespit edilen PKK/KONGRA-GEL terör örgütüne ait hedefler, Türk Hava Kuvvetleri savaş uçaklarının 16 Aralık 2007 günü saat 01.00'den itibaren uyguladığı, geniş kapsamlı bir hava harekâtı ile vurulmuştur. Hava harekâtına katılan uçaklarımız, saat 04.15 itibarıyla emniyetli bir şekilde üslerine dönmüşlerdir."* (https://www.cnnturk.com/2007/turkiye/12/16/kandil.dagi.bombalandi/412232.0/index.html) Erişim tarihi: 25.06.2019

2.3.2. Türkiye-PKK Mücadelesinin Akıbeti[55]

Odierno Irak'tan ayrılırken, Musul'a yönelik yürütülen operasyonlarda koalisyon başka sorunlarla da mücadele etmek durumunda kalmıştır. Türkiye ile PKK arasındaki durum 2008'in başında önemini sürdürmüştür. Türkler, kesin sonuç olmaksızın Irak'taki PKK üslerine karşı hava saldırılarını sürdürürken, PKK da Diyarbakır'da beş Türk'ün ölümüne ve 110'unun yaralanmasına neden olan bir bombalı saldırı da dâhil olmak üzere Türkiye'nin içinde eylemlerine devam etmiştir.

Ocak ayı başlarında, Türk Genelkurmayı PKK'yı yok etmek için Irak'a bir kara harekâtı planlamaya başlamış ve operasyonlarına ABD'nin istihbarat desteği sağlamasını istemiştir. Irak dışındaki ABD askeri liderleri bu desteği sağlamaya istekliyken, Petraeus ise ABD'li liderlere Türkiye'ye böyle bir desteği sağlamanın Irak'taki işleri sadece daha da zora sokacağı yönünde uyarıda bulunmuştur. Ayrıca "*Kuvvetlerimizin yeni bir düşmana ihtiyacı yok ve Irak'ın Türk saldırılarında [Birleşmiş Milletler] tarafından korumasının sağlandığı bir duruma kesinlikle girmek istemiyoruz*" diyerek eklemiştir. Petraeus'un, Türk subaylarının ABD'li mevkidaşlarına önceden bilgi vermiş olduğu Türk harekât planı hakkında da şüpheleri olmuştur. "Kar derinliği, rakım, arazinin eğimi, intikal için planlanan mesafe ve çok zorlu arazi" gibi hususları işaret ederek "*bu operasyonu planlayanlardan hiçbirisinin son yıllarda sırt çantası kuşanmadığı görülüyor*" diyerek şüphelerini açıklamıştır.

Türkler 21 Şubat 2008'de yaklaşık 800 askerle Irak'a kara harekâtı[56] başlatmış, ancak Türk medyası 10.000 askerinin sınırı geçtiğini iddia ederek Kürt kamuoyunu öfkelendirmiştir. Petraeus'un uyardığı gibi, Türk manevraları hemen batağa saplanmış ve Türk komutanlarının sert kış koşullarına ve PKK "savaşçılarının" kuvvetli direnişine tam olarak hazırlıklı olmadıkları görülmüştür. Bir hafta sonra, Türk birlikleri PKK'yı yok edemeden Türkiye'ye çekilmiş, sonuç alınamayan bu operasyon bitmiş, ancak Türkler 200'den fazla PKK'lıyı öldürdüklerini iddia etmişlerdir.

Operasyonun bitmesinden sonra yaptığı analizde Petraeus, Savunma Bakanı Robert M. Gates'e şöyle yazmıştır: "*Artık tüm partilerin siyasi çözümlere yönelebileceğini ve Irak'ta ortaya çıkan siyasi ilerleme için daha fazla tehlike arz edecek başka büyük ölçekli bir Türk askeri müdahalesinden sakınacağımızı umuyoruz.*" Bununla birlikte, tüm bunlar, Irak operasyonunu etkileyen bölgesel sorunların, ABD'li komutanların değil, Vaşington'daki ABD politika yapıcılarının elindeki araçlarla çözülebileceğini göstermiştir. Vaşington, Türk saldırısı gibi arabozucu olaylarını savuşturmak için bir politika oluşturamazsa, Irak'taki ABD birliklerinin bunun bedelini ödemek zorunda kalacağı değerlendirilmiştir(Cilt 2, s.350).

---

55 *Denouement of the Turkey-Kurdistan Workers' Party War* , Cilt 2, s.350.

56 Irak'ın kuzeyine 21 Şubat 2008'de başlatılan ve "Güneş Harekâtı" olarak bilinen operasyondan bahsedilmektedir.

2.3.3. Suriye İç Savaşı ve Türkiye-PYD-PKK Değerlendirmeleri

Suriye İç Savaşı, Irak Kürdistan'ı üzerinde de derin bir etkiye sahip olmuştur. 2012'nin sonlarında Suriyeli Kürt milisler, rejimin gücünün gerilediği Kuzey Suriye'nin Kürt çoğunluklu bölgelerini kontrol altına almışlardır. Bu bölgede, "Batı Kürdistan ya da Rojava" olarak adlandırdıkları yeni bir özerk bölge kurmaya başlamışlardır. Özerk bölgede, PKK'nın, kendisini Demokratik Birlik Partisi (PYD) olarak adlandıran, Suriye kolu hâkim olmuş ve yeni kazanılan toprakları elde tutmak için Halk Koruma Birlikleri (YPG) adı verilen bir "milis grubu" görevlendirmiştir. PYD, Türkiye için ciddi bir tehlike oluşturan PKK'nın bir uzantısı olarak, Türkiye ve Mesut Barzani KDP'si ittifakının rakibi olarak ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda yeni bir özerk "Suriye Kürdistanı'nı", Türkiye içinde başlatacağı yeni bir ayaklanma için bir üs olarak gören Kürt ayrılıkçılarla da bağlantılı olduğu düşünülmektedir. PYD'nin yakın bir zamanda, Kürt Bölgesel Yönetimi (KBY) istikrarı için önemli etkileri olan yeni bir güç haline geleceği öngörülmüştür (Cilt 2, ss. 581-582).

3. BÖLÜM

IRAK SAVAŞINDAN ALINAN DERSLER

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
IRAK SAVAŞI'NDAN ALINAN DERSLER

Bir bakıma ABD'nin Irak Savaşı'nda yaptığı hataların, zeki olmayan liderlerin kötü kararlar vermesinin sonucu olduğuna inanmak gerekebilir. Öyleyse, daha iyi ve daha akıllı liderler seçerek ABD'nin gelecekte benzer hatalardan kaçınacağı garanti edilebilirdi. Ancak durum böyle değildir. Irak Savaşı'ndaki kararların büyük çoğunluğu, son derece zeki ve tecrübeli liderler tarafından sık sık tartışılıp fikir birliğine varılarak ve o an için makul görünen şekilde alınmıştır, ancak yine de stratejik hedeflere ulaşmada başarısız olunmuştur. Bu kararların arkasındaki gerekçeyi ve bunları üreten sistematik başarısızlıkları incelemek, Irak Savaşı'nın derslerini analiz etmede ilk görev olmalıdır. Ardından, bu temel kararların bazılarının ve bazı durumlarda istenmeyen sonuçlarının ve gelecekteki savaşlar üzerindeki etkilerinin incelemesine geçilecektir.

3.1. Gelecek Savaşlar İçin Stratejik Çıkarımlar

3.1.1. Çökmüş Devletler

Saddam Hüseyin rejimini değiştirmek amacıyla başlatılan operasyon beklenmedik bir şekilde ve hızda Irak hükûmetinin çökmesiyle neticelenmiştir. Bunun üzerine Koalisyon Geçici Yönetimi (*Coalition Provisional Authority/CPA*)'nin 1 ve 2 numaralı kararları ile Baas iktidarının kuruluşlarını, orduyu da dahil olmak üzere, lağvetmesi devlet yönetiminde iktidar boşluğu yaşanmasına neden olmuştur. Bu boşluğun silahlı gruplar tarafından istismar edilmesi ise sonuçları bugün dahi görülen savaşın şiddetlenmesi ile neticelenmiştir.

Irak'ın işgalinden alınabilecek derslerden birisi, merkezi ve otoriter hükümetlere sahip ülkelere yapılacak sınırlı operasyonların dahi devlet sisteminin tamamen bozulmasına ve hatta çökmesine neden olacağı gerçeğine hazırlıklı olmak gerektiğidir. Devlet yönetiminde meydana gelen bu boşluk, Irak'ta bugün dahi doldurulamamaktadır.

3.1.2. Teknoloji Her Zaman Birliklerin Sayısının Azaltılmasını Telafi Edemez

Teknoloji sahadaki birlikleri ve askeri yeteneklerini desteklemek amacıyla kullanılabilir. Irak'taki ayaklanmaya karşı koyma ve istikrar operasyonları genel olarak yoğun-birlikle yürütülen faaliyetlerdir. Buna ek olarak düzensiz savaş, doğası gereği, askeri-politik bir çabadır. Bu nedenle Irak halkı ile ilişki kurmak ve onların sosyo-kültürel yapılarını öğrenmek çok önem taşımaktadır. Bu görev, teknolojinin uygulanmasını gerektirdiğinden daha fazla "insan etkileşimini" gerektirir. Bu çerçevede Irak'taki ABD askeri birliklerinin fiili kapasitesi ve ordunun dönüştürülmüş Tugay Görev Kuvveti birliklerinin azaltılması, birlikte, ayaklanmaya karşı koyma ve istikrar operasyonlarında yetersiz kara gücüyle hareket edilmesine yol açmıştır.

Irak Savaşı ayrıca ABD'nin aynı zamanda iki büyük bölgesel çatışmayı yürütebileceği öngörüsünü sarsmıştır. 2003 öncesinde ABD askeri liderleri, ABD ordusunun bölgesel bir çatışmada kesin sonuç almaya yönelik harekâtı icra ederken bir başka bölgesel çatışmayı da stabil tutabileceği görüşünü benimsiyorlardı. Fakat Irak Savaşı durumun tam olarak böyle olmadığını göstermektedir. Örneğin, "Çöl Fırtınası" gibi kesin sonuçlu muharebeler diğer bölgelerde yetersiz kara gücü kalmasına neden olmuştur. Afganistan ve Irak gibi iki büyük harekât bölgesinde aynı anda bulunmak ABD'nin askeri gücünü zorlamış, personel ve birlik zafiyetine neden olmuştur.

3.1.3. Koalisyon Savaşı

Çok uluslu koalisyonun Irak savaşı için sunduğu diplomatik ve politik değer oldukça kıymetlidir. Fakat bu koalisyonlardan çatışma alanında aynı ölçüde faydalanılamamıştır.

Bunun temel sebeplerinden biri, koalisyonu oluşturan devletlerin üzerinde anlaştıkları ortak bir stratejik hedefe sahip olmamalarıdır. Bir başka sebep, ülkelerin bu tip harekâtda neredeyse operasyonlara çıkamayacak kadar çekincelere sahip olmasıdır. Ayrıca, ülkelerin kamuoyu da bu operasyonları desteklemediklerinde sahadaki problemler artmaktadır. Örneğin, Birleşik Krallık iç politikasında Irak Savaşı'nın meşruiyeti tartışmaları buradaki birlikleri azaltmalarına yol açmıştır ki bu karar ABD'li ortaklarıyla koordineyle alınmamıştır. Bu nedenle, bundan sonraki benzeri operasyonlarda, müttefiklerimizin bizim istediğimiz şekilde bu operasyonlara katılması beklenmemelidir.

3.1.4. Güvenlik Kuvvetlerine Yardım ve Güvenlik Sektörü Reformu

Gelecekteki operasyonlarda büyük ölçüde yerel güvenlik kuvvetlerine yardım faaliyetlerine hazırlıklı olunmalıdır. Bu sadece özel birlikler değil, geleneksel birliklerin de yeteneklerinin kullanılmasını gerektirmektedir. Ordunun süratle bu tip yardım harekâtında neyi nasıl yapacağına dair doktrin çalışması yapması gerekir. Irak'ta bu iş için çok geç kalınmış, ancak altı yıl sonra "Danışma ve Yardım Tugayları" kurulabilmiştir.

Gelecekte güvenlik kuvvetlerine yardım ve danışmanlık, güvenlik sektörünün reformu faaliyetleriyle beraber yürütülmelidir. ABD, Irak'ta askeri kuvvetleri ve bununla ilgili idari birimleri, Savunma Bakanlığı'nı ve kolluk birimlerini inşa etmelidir. Irak Savaşı'nın ilk üç yılında yerel kuvvetlerin savaş yeteneğini artırmak için taktik birimlerin teşkili ve eğitimine yönelik çabalar bu sebeple sonuç alıcı olmamış, tam aksine para ve zaman israfına yol açmıştır. Taktik birimlerin teşkili ve eğitimi ile beraber muharebe destek, muharebe hizmet destek ve bakanlık fonksiyonlarını içine alan inşa faaliyetleri beraber yapılmalıdır.

Bütünsel güvenlik yardımı, ABD'nin Irak'ta kolluk kuvveti kurumlarını da teşkil etmesini gerektirmektedir. Bunun içinde; polis, ceza infaz kurumu ve yargılama sistemi bulunmalıdır. Fakat ABD'nin şu an Irak'ta entegre bir sistemi yoktur. ABD liderleri polis işlevinin sorumluluğunu *MNSTC-I* (*Multi-National Security Transition Command–Iraq*/Çok Uluslu Güvenlik Geçiş Komutanlığı-Irak)'ya devretmiş ve kongre onaylı Irak güvenlik

kuvveti fonları sağlamışlardır, ancak diğer iki işlevi ABD Büyükelçiliği'nin IGK fonlarına erişemeyen Hukuk İşleri Kurullarına bırakmışlardır. Sonuç, büyük bir operasyonel polis kuvveti ancak yetersiz bir hapis ve yargılama yeterliliği olarak ortaya çıkmıştır.

Etkili bir Irak Güvenlik Kuvveti kurma konusunda gayret birliği alanında da sorunlar yaşanmıştır. Yerel polis, paramiliter polis ve askeri birimlerin farklı zamanlarda farklı ABD birimlerine bağlılığı ve sorumlulukları konusunda bu problemler şekillenmiştir. Fakat bu sorunlar üç yıl sonra polis dâhil olmak üzere bütün güvenlik birimlerinin hiyerarşik bağ, sorumluluk ve bütçe açısından Savunma Bakanlığı'na bağlanmaları ile büyük ölçüde çözülmüştür. Eğer gayret birliğini sağlamak üzere düzenleyici ve yasal hükümlerde değişiklik mümkün değilse polis gibi askeri nitelikli olmayan güvenlik birimlerini kurmakla görevli örgütler iyi organize ve finanse edilmelidir.

Yetenekli ve bağımsız güvenlik güçlerinin inşası, potansiyel olarak on yıllar boyunca, kurumlar arası çabalarını gerektirir. ABD karar vericilerinde hâkim olan "bir an önce Irak'ın kendini yönetmesini sağlayarak ülkeden çıkmak" düşüncesi beklentilerin gerçekçi olmayan bir şekilde oluşmasına ve bunun hızla gerçekleştirilmesi çabalarına neden olmuştur. Halbuki bu süreç ağır ilerler, sancılı bir süreçtir, detaylı planlamayı gerektirir ve yerel politikacıların sürece katılması zorunluluğu vardır.

3.1.5. Demokratikleşme ve Egemenlik İkilemi

ABD, 20'nci yüzyılın başlarından bu yana demokratikleşmenin daha fazla istikrar getirdiğini varsaymaktadır. Ancak, 11 Eylül 2001 sonrası savaşların gösterdiği gibi, seçimler her zaman istikrarı getirmez. Fakat ABD karar alıcıları, Irak'ta 2005'te yapılan seçimler sonucunda yüksek beklentilere sahip olmuşlar ve bu seçimlerle halkın kendini yönetebileceğine, artan güvenlik sorunlarına bu şekilde çözüm bulabileceklerine inanmışlardır. Tam aksine seçimlerin ve anayasa referandumunun yapılması Irak'ta istikrara değil de halkın daha da kutuplaşmasına ve devamında güvenlik sorunlarının artmasına neden olmuştur. Irak, Baas rejiminin kaldırılmasından sonra yaklaşık 30 ay içinde onaylanmış bir anayasaya geçmiştir. Oysa ABD gibi demokratik gelenekleri olan bir ülkede bile aynı süreçler için 12 yıl harcanmıştır. Bu acelecilik ve demokratik gereklilikleri sindirmeden seçimlere yönelmek, Irak'ta iktidarı ele geçiren Maliki yönetiminin kendi etnik/dini/ailesel bağlılıklarını yönetim kademelerine taşımasına neden olmuştur.

İktidarı bu şekilde ele geçirenler, ABD desteğini de arkalarında hissedince daha rahat davranmışlar ve sahadaki Amerikan görevlilerin bunlar üzerindeki etkileri zamanla kaybolmuştur. Konumlarından memnun olan iktidarın yeni sahipleri herhangi bir reform ya da halkın yeniden kaynaştırılması programlarına çok da sıcak bakmamışlardır.

ABD'nin demokratikleşme ve egemenlik konusundaki yanlış algıları, doğrudan başka bir önemli stratejik hata ile bağlantılıdır. ABD, savaşın sona ermesi ile çatışmaların sona ermesini eş görmüştür. Fakat gerçekte savaş, sıcak çatışmalar bittikten sonra da de-

vam etmektedir. ABD'li liderlerin çatışma ve şiddet olaylarının sayısal verilerine bakarak yaptıkları yanlış değerlendirmeler, Irak'ı olduğundan daha istikrarlı görmelerine neden olmuştur. Ayrıca, sadece operasyonel birliklerin çabaları değil, ekonomik ve diplomatik faaliyetlerin de bunlarla beraber yürütülmesi bir zorunluluktur.

3.1.6. Dış Aktörlerin Rolü

Ayaklanmalara karşı koyma ya da terörizmle mücadeleyi etkileyen en önemli faktörlerden biri, silahlı grupların başka ülkelerde, özellikle komşu olanlarda, güvenli bölgeler bulmasıdır. Bu mücadelede başarılı olabilmek için ABD, öncelikle destek veren ülkelerin eylemlerini sona erdirmelidir. Irak örneğinde bu destek, Suriye ve İran tarafından verilmiştir. Her ikisi de bölgesel liderlik mücadelesinde avantaj sağlamak ve ABD'nin kendi ülkelerinde rejim değişikliğini desteklemesini engellemek için ABD yönetimindeki koalisyon güçlerinin batağa saplanmasına çaba harcamıştır. Ayrıca ABD'nin yönetiminde yeni bir Irak hükümetinin kurulmasına da karşı çıkmışlardır. Sırasıyla Sünni ve Şii ayaklanmalarına sığınak yardımı ve stratejik yardımda bulunmuşlar ve on binlerce Iraklının ve koalisyon birliği personelinin öldürülmesi ve yaralanmasına neden olmuşlardır. ABD'li askeri ve sivil liderler bu sorunu savaşın başlarında fark etmişler, ancak bunu bitirmek veya etkisiz hale getirmek için etkili bir strateji oluşturmamışlardır. İran, gelişmiş teknoloji ve mühimmatı kendi desteklediği gruplara ulaştırmıştır. ABD ise bu tehdide sadece sahada karşılaştığında cevap verebilmiş, desteğin önüne geçememiştir.

Sadece bu ülkeler değil, içinde müttefiklerimizin de olduğu bazı bölge ülkeleri Irak'ta istikrarın bozulmasına neden olmuştur. Türkiye, Ürdün ve Körfez ülkeleri Irak'ta, hepsi olumlu olmayan, değişen öneme sahip rol oynamışlardır. ABD, Körfez ülkelerini Irak El-Kaide'si ve diğer Sünni militan grupları destekleyen unsurlara baskı yapmaya ikna etmekte güçlük çekmiştir. Ürdün hükûmeti, Ürdün merkezli Sünni ayaklanması için destekçileri ve sempatizanları çökertmek konusunda isteksiz davranmıştır. Türk hükûmeti birkaç kez Kürt Bölgesel Yönetimi (*Kurdistan Regional Government/KRG*) ile savaşın eşiğine gelmiştir. Türkiye'nin 2007-2008'de Kuzey Irak'ta PKK'ya karşı gerçekleştirdiği operasyonlar neredeyse Irak hükûmetinin dağılmasına sebep olacak ve güvenlikle ilgili kazanımların boşa çıkmasına neden olacaktı (2'nci Cilt, s.620). ABD ayrıca Körfez ülkelerini yeni Irak hükûmetini tam olarak benimsemeye ve Arap dünyasına siyasi, ekonomik ve güvenlik açısından yeniden entegrasyonunu teşvik etmeye ikna edememiştir.

Büyük bölgesel etkileri olan herhangi bir çatışmada, Amerika Birleşik Devletleri bir bölgedeki tüm ülkelerin ABD'nin eylemlerine cevap vermesini beklemelidir. Düşmanlıkların başlamasından sonra, bölgesel oyuncuların motivasyonları ve potansiyel eylemleri göz önünde bulundurulmalı ve bir kurumlar arası tepki geliştirilmelidir. Irak Savaşında ABD liderleri, diğer bölgesel ulusların tepki vermeyeceğine inanıyor gibi görünmektedir. Tepkiyle karşılaştıklarında ise, ABD liderleri stratejik eylemler yerine operasyonel veya

taktiksel yanıtları seçmiştir. Her ne kadar Birleşik Devletler her zaman başka ülkelerle bir çatışmayı genişletmek konusunda temkinli olsa da ABD liderleri komşu devletler fiili muhalifler haline geldiğinde, askeri güç dâhil olmak üzere, krizi tırmandırma seçeneğini değerlendirmelidir. Irak'ta ABD'nin, Suriye ve İran vekillerine etkili bir cevap bulamaması nedeniyle siyasi ve askeri hedeflerin gerçekleştirilmesi neredeyse imkansızlaşmıştır.

3.1.7. Askeri Liderlik ve Stratejik Uygulama

Savaş sırasında yenilikçi komutanlar çıksa da bunların teşvik edilmesi ve yenilikçiliğin kurumsallaştırılması süreçleri sorunlu olmuştur. Ordunun süreç içerisinde bu komutanları performansları dolayısıyla ödüllendirdiği ya da başarılı yenilikleri desteklediği de açık değildir. Ayrıca ilk başta birkaç istisna dışında ordunun taktik seviyedeki liderlerin yenilikçilik girişimlerini dikkate almadığı da görülmüştür. Taktik seviyedeki liderler savaşta neyin gerekli olduğunu çoğu zaman, barıştaki kurumsal mekanlarda değil savaş alanındaki düşmanla birebir mücadele sırasında öğrenmişlerdir. Nitekim, en başarılı yenilikçilerin, özellikle geçiş stratejisi döneminde yer alan 2005-2006 yılındaki tugay ve tabur düzeyindeki ayaklanmaya karşı koyma yaklaşımları konusunda, mevcut politika dâhilinde çalışmak yerine politikayı değiştirdikleri görülmektedir. Irak Savaşı sırasında zaman zaman komutanlarının düşüncelerine meydan okuyan birçok genç liderin cezalandırıldığı örnekler bulmak da mümkündür.

Bu sorunlardan bazıları açıkça stratejik liderlik seviyesinden de kaynaklanmıştır. Operasyonel komutanlar, Vaşington'daki ya da müttefik başkentlerdeki yüksek otoriteler tarafından ancak politika düzeyinde gerçekten çözülebilecek sorunlarla uğraşmak zorunda kalmıştır. En önemli iki örnek, Irak'ta sahadaki komutanların, tutarlı bir bölgesel stratejinin olmadığı bir ortamda çalışmaları ve koalisyon ortaklarının ulusal sınırlarını ve politikalarını dikkate almak zorunda kalmaları olmuştur. Bu örneklere ek olarak, savaşın çeşitli noktalarında -en belirgin olarak yayılmada- askeri liderler kendilerini siyasi alanda stratejiyi savunmanın anlamsız rolünde bulmuşlardır. Sonuç olarak, zaman zaman askeri ve politik roller bulanık hale gelmiştir.

Askeri liderlerin savaştaki rolleri açısından daha uygun konsept üst düzey askeri ve sivil liderlerin ortak sorumluluğu şeklinde olabilir. Sivil ve askeri alanlar arasında sert bir çizgi olduğuna dair inanç yanlıştır. 9/11 sonrası savaşların deneyimi, sivil liderlerin kesin olarak nihai karar yetkisini elinde tutarken, askeri liderlerin de önemli kararların kalitesini sağlama sorumluluğunu paylaşmaları gerektiğini göstermiştir. Özellikle, savaşa katılan askeri ve sivil liderlerin, savaş amaçlarının ulaşılabilir olmasını ve stratejilerin, politikaların ve kampanyaların bu amaçlara bağlı olmasını ve makul bir başarı olasılığına sahip olmalarını sağlamak için ortak bir sorumluluğu vardır. Aynı zamanda, karar verme sürecinin bütünlüğünü ve bu süreçte kullanılan bilgilerin güvenilirliğini sağlamak, örgütsel kapasitenin yeterince tutarlı bir şekilde yürütülmesi, daha sonra değişim gerçekleştikçe yeterince hızlı adapte edilmesi ve savaşın sürekli meşruiyetinin sağlanması da onlara aittir.

Bu stratejik faktörlerin uygulanmasının örgütsel bir boyutu vardır. Gelecekteki çatışmalar, milli gücün farklı unsurlarının entegrasyonunu gerektirecektir, ancak ABD kurumları arasındaki etkileşim genellikle bu entegrasyonu yönetme kabiliyetinden yoksundur. Ulusal Güvenlik Konseyi aracılığıyla politika yapmanın mevcut metodolojisi, politika parametrelerini ayarlamak için yeterlidir, ancak uygulanması ve uyarlanması için yetersizdir. Robert Komer'in "*bürokrasi kendi işini yapar*" ifadesinde belirttiği gibi Vietnam Savaşı'nın değişen karakterine uyum sağlamak için ABD'nin sistemi yetersiz kalmıştır ve bundan 30 sene sonra gerçekleşen Irak'taki savaşta da yine yavaştır.

3.2. Operasyonel Dersler

3.2.1. Önemli Politik Kararların Operasyonel Etkileri

3.2.1.1. Savaşın Kısa Süreceği Varsayımı

ABD'li liderler ve planlayıcılar, savaşın kısa süreceği varsayımı altında faaliyet göstermişlerdir. Amerikan liderleri arasında savaşın en fazla 18-24 ay süreceğine dair bir öngörü oluşmuştur. Bu düşünce, savaşla ilgili bütün planlamaları da etkilemiştir.

ABD'li liderlerin "savaşın kısa süreceği varsayımı", ABD ordusu içinde uzun vadeli olumsuz sonuçlar yaratmıştır. Bu sonuçlardan biri de ABD subayları içinde belirli kariyer alanlarında, hizmetlerde ve birimlerde bazı subayların daha sık görevlendirildiği fiili bir "dış saha ekibi" ve "ev sahibi takım"ın yaratılması olmuştur. Bu durum, sırayla, askeri liderler arasında dünya görüşünde bir bölünme yaratmıştır.

3.2.1.2. Kuvvet Seviyelerinde Sınırlama

Savaş boyunca, Irak'taki komuta kademesinin askeri görevlerini yerine getirmek için ellerinde çok az birlikleri vardı. Bu politika çerçevesinde, Savunma Bakanlığı liderleri ve stratejik düzeydeki komutanlar, Irak'taki ABD askeri kuvvetinde fiili bir sınırlama oluşturmuşlar ve alt düzeydeki komutanların daha fazla asker talep etmelerin de önüne geçmişlerdir. Savunma Bakanlığı ve askeri liderler, ABD Kara Kuvvetleri'nin çok büyük, eski ve hantal olduğu ve bu nedenle Irak'a daha fazla asker göndermenin gelecekteki tehditlere karşı daha çevik kuvvetler oluşturmasını engelleyeceği inancı da dâhil olmak üzere çeşitli nedenlerle böyle davranmışlardır. Bu kısıtlamaya sebep olan faktörlerden bir diğeri, daha fazla kuvvet göndermenin Irak halkında tepkiye ve hükûmet nezdinde güvenliğin tamamen kendi üzerlerine alınması konusunda atalete sebep olabileceği düşüncesi olmuştur. Diğer yandan kurumsal kaygılar da etkilidir. Daha fazla birlik göndermenin gönüllülerden oluşan birliklere de zarar verebileceği endişesi taşınmaktadır. Ayrıca, Afganistan gibi diğer arenaların gereksinimleri de hesaba katılmaktadır. Diğer yandan iç politika unsurları da bu kararları yönlendirmiştir.

Birlik sınırlandırmasının sonucu olarak da savaş süresince, yayılma dönemi de dâhil olmak üzere, Irak'taki komutanlar birlik-görev oranında hep yetersizlikle karşı karşıya

kalmışlardır. Bu durum gerek Sünni ayaklanmayla (Irak El-Kaide'si dâhil) gerekse İran destekli Şii milislerle mücadelede yetersiz kalınmasına yol açmıştır. Nihayetinde, Irak'ı istikrarlı kılma mücadelesi, olması gerektiğinden çok daha fazla zaman almıştır. Bu süre politik olarak da kabul edilebilir bir süre değildir. Ayrıca ABD kuvvetlerinin 2003 sonu ve 2004 başındaki yetersizliği bu süreçte Sünni ve Şii ayaklanmacıların güç toplamasına neden olmuştur. Daha sonraki süreçte ABD askerlerinin Irak'tan çekilmesi yetersiz kabiliyete sahip ve daha çok politikleşmiş Irak Güvenlik Kuvvetleri'nin davranışları, etkinliği ve geliştirilmesi konusunda ABD'nin etkisiz kalmasına yol açmıştır.

Kuvvet seviyeleri sorunu sadece operasyonel bir sorun olmamıştır. Üst düzey sivil ve askeri liderler, verilen görevleri yerine getirmek için gereken kuvvet seviyelerinin doğru değerlendirmelerini yapmamışlar ve bu kuvvet seviyelerini mümkün kılacak personel politikalarını üretememişlerdir. Sorun, böyle bir genişlemenin tedarik, araştırma ve geliştirme maliyetine de etki edeceği endişeleri nedeniyle ordu ve deniz piyadelerinin boyutunu artırma konusundaki isteksizlikle daha da şiddetlenmiştir.

Gelecekteki çatışmalarda bu tür sorunlardan kaçınmak için birkaç adım atılmalıdır. İlk olarak, strateji; kuvvet seviyeleri yerine, amaçların, yöntemlerin ve araçların dengelenmesini içeren geleneksel yöntemle yönlendirilmelidir. Bu, ulusal güvenlik karar alma sürecinin bir parçası olarak sivil liderlikle birlikte yapılmalıdır. Bu süreç, farklı kuvvet kısıtlamalarında gerçekte neyin mümkün olduğuna dair tartışmaları ve değişen operasyonel durumla eşleşen risk hakkında sürekli bir tartışmayı içermelidir. İkincisi, ABD askerlerinin, sadece o ülkede varlığıyla, kötü etkiler yarattıkları varsayımı, stratejik düşüncemizden uzaklaştırılmalıdır. Iraklıların birçoğu, ABD askerleri varlığını sürdürürken, ülkelerinin gerçekten istikrara kavuşana ve kendi kendine yeterli olana kadar Amerikalıların kalmasının gerekli olduğunu düşünmüşlerdir. Amerikan askeri personeli çoğu zaman Iraklıların çoğunluğunun güvendiği tek dürüst arabulucu olarak mezhep çatışmasında en etkili fren mekanizması olarak hizmet etmiştir.

Gelecekteki kuvvet kısıtlama zorluklarını çözmek için bir başka önemli adım, üst düzey askeri liderlerin -özellikle de Birleşik Devletler büyük bir çatışmaya karar verir vermez- kuvvetin büyüklüğünü artırmayı da dikkate almaları olacaktır. Önceki tecrübelere bakıldığında, ordu büyük bir çatışmadan sonra bir sonraki savaşa karşı muharebe için yeterli kuvvete sahip olmayacak ölçüde küçülmüştür. Bu tarihi gerçeklik, kuvveti genişletme maksadıyla bütçe sağlamak ve yetki almak ile bu yeni kuvvetleri askere almak ve eğitmek için gereken zaman birlikte değerlendirildiğinde, erken bir eylemi zorunlu kılmaktadır. Eğer kuvveti artırmaya yönelik karar yeterince erken alınamazsa, ilave kuvvetlere ihtiyaç duyulduğunda bunların operasyonel etki yaratabilecek şekilde savaşa katılmalarının sağlanması da mümkün olmayacaktır. Üst düzey askeri liderlerin kuvvetleri artırarak yapılacak faydanın çatışmanın çok hızlı sonuçlanması dolayısıyla mümkün olmayacağı düşüncesinden sıyrılmaları gerekmektedir. Yetersiz kuvvetle çatışmayı sürdürmektense,

kuvvet artırmalarından süreç içerisinde ihtiyaç kalmadığında vazgeçilmesi daha kolay ve mantıklıdır. Elbette kuvvet miktarının artırılması tek başına bütün sorunlara çözüm değildir. Harekâttan beklenen amaç ile birlikte, eldeki yöntemlerle beraber dengeli bir kuvvet yapısına ulaşmak esas olmalıdır.

3.2.1.3. Geçici Örgütlenmeler

ABD Merkez Kuvvetler Komutanlığı komutasında icra edilen Nisan-Mayıs 2003 işgal harekâtından sonra savaş geçici kuruluşlar/komutanlıklar tarafından komuta ve icra edilmiştir. Ordu ve Savunma Bakanlığı mevcut karargâh ve bağlı komutanlıklarını kullanmaktansa savaşın emir komutası, koordinesi ve diğer faaliyetlerinin icrasını gerçekleştirmek üzere yeni organizasyonlar oluşturmayı tercih etmiştir. *CJTF-7*, *MNF-I*, *MNSTC-I* ve *Task Force 134* gibi Irak'taki en önemli operasyonel komutanlıkların hemen hepsi, esasen müşterek personel düzenlemeleri ile oluşturulmuş ve birliklerden sağlanan takviye personel ile teşkil edilmiştir. Sadece *MNC-I* bu kategoriye girmemiştir. Çünkü yıllık olarak rotasyona tabi tutulan ABD ordusu karargahına bağlı bir birliktir. *MNF-I* savaş sonunda planlanandan daha büyük bir sayıya ulaşmış olsa da geçici komutanlıklar genel olarak savaş süresince personel yetersizliği sorunu yaşamıştır.

Savunma Bakanlığı liderleri savaşın kısa süreceği ve bu nedenle sabit büyük yeni komutanlıklar kurmanın maliyetli ve gereksiz olacağı düşüncesiyle ve ABD asli komutanlıklarının başka görevlerde de kullanılabileceği değerlendirmeleri neticesinde geçici komutanlıklarla savaşı yürütmeyi tercih etmişlerdir. Geçici yapılar olmalarının bir sonucu olarak ABD'nin Irak'taki kuvvetleri, aynı eğitimi almamış, birbiriyle uyumsuz ve sürekli bir rotasyondan dolayı sorun yaşayan komutanlıklar haline gelmişlerdir. Savaşa katılan taktik birimler, Vietnam Savaşı'nın yıl boyunca süren bireysel rotasyon programının tehlikelerinden kaçınırken, çatışmayı planlayan ve yöneten karargâh bu konuda yetersiz kalmıştır.

3.2.1.4. Ordu'nun Dönüşümü ve Savaş

Ordu'nun 2003-2004'te Irak'ta ve Afganistan'da savaşırken dönüşüme devam etme kararı ciddi operasyonel sonuçlara yol açmıştır. Ordu liderleri, dönüşüm sürecinin sonunda Irak ve diğer olasılıklar için daha fazla sayıda daha yetenekli Tugay Görev Kuvvetinin oluşacağını düşünmüşlerdir fakat yeniden teşkilatlandırılan bu birlikleri yayılmada kullanırken zorlanmışlardır. Bu kararın en ciddi sonucu, Ordu'nun 2005'te, stratejik ihtiyat olan, Ulusal Muhafızları operasyonel hale getirerek büyük bir kısmını Irak'a dağıtma ihtiyacının ortaya çıkması olmuştur.

Sonuç olarak 2005 rotasyonu boyunca Irak'a gönderilen tugayların yarısı, Kore Savaşı'ndan bu yana ilk kez geniş çaplı bir operasyonun parçası olan Ulusal Muhafızlara ait tugaylardır. Bu birlikler ya da personelleri takdire şayan şekilde görev yapsalar da gerçek şudur ki, Başkan Bush'un en önemli süreç olarak gördüğü 2005 Irak seçimleri sürecinde görev alan birlikler sahada tecrübeli ve eğitimli olan birliklerden ziyade bu birliklerden oluşmaktaydı.

Dönüştürülmüş tugayların konuşlandırılmasının başka istenmeyen sonuçları da vardır. Dönüşüm yoluyla elde edilen taktik gelişmeler genellikle her tugayda asker sayısındaki azalmayla dengelenmiştir. Bu durum ayaklanmaya karşı koyma operasyonlarında kritik öneme sahip bir faktördür. Tümen kaynaklarını dağıtmak ve tümenleri bağımsız tugaylara dönüştürmenin başka sonuçları da olmuştur. Tümen Destek Komutanlığı ve Tümen Topçu birliklerinden feragat etmek, sıklet merkezi oluşturmak açısından tümen komutanlarının işini oldukça zorlaştırmış ve işgalin getirdiği taktik başarıdan faydalanmayı da zora sokmuştur. Örneğin işgal sırasında, 3'üncü Piyade Tümeni'nin emrinde ve desteğindeki topçu taburlarının tamamı bir tugay için ateş desteği sağlayabilmiştir. Her Tugay Komutanının kendi Topçu Taburuna sahip olacağı görünüşte gerçekçi olmayan bir senaryoydu. Irak Savaşı bağlamında değerlendirildiğinde, dönüşüm en iyi şekilde birkaç somut kazanç sağlarken; en kötüsü net bir negatif sonuç üretmiştir.

3.2.1.5. Fazlasıyla İyimser Planlamalar

Savaş boyunca, Savunma Bakanlığı ve sahadaki planlayıcılar, Irak'taki güvenlik durumunun zamanla iyileşeceğini ve savaşın gelecekte daha az sayıda ABD birliğine ihtiyaç duyacağını varsaymışlardır. 2006'nın sonundan ve 2007'nin başından başka hiçbir noktada stratejik düşünce, güvenlik durumunun kötüleşebileceği ve daha fazla ABD askeri gerektirebileceği fikrini yansıtmamıştır.

ABD askeri planları genel olarak General John P. Abizaid ve General George W. Casey'in yeni Irak Hükûmeti'nin meşru sayılacağı ve militan direnişi azaltacağı varsayımıyla uyumlu olmuştur. Fakat tam tersinin doğru olduğu kanıtlanmıştır. ABD askeri liderleri, yapılan bazı çalışmalar başarısızlığı ortaya koysa da, 2004-2005 planına bağlı kalmayı sürdürmüştür. "Irak'ın Özgürleştirilmesi" gibi büyük çaplı operasyonların planlanması ortak bir sivil-askeri sorumluluktur ve hem askeri hem de sivil liderler, değişmesi gerektiğine dair kanıtlara rağmen 2004-2005 strateji planının operasyona uygunluğunu yeniden değerlendirememişlerdir. Üst düzey askeri liderler ve karargahları, stratejik kırılma noktalarını daha iyi tespit edebilmeli ve bu geçişler gerçekleştiğinde planlarını değiştirebilmelidir.

3.2.2. Operasyon Yapılan Çevreyi Anlamak

ABD, Baas rejimi ve Irak güvenlik sektörünün iç yapısını tam anlayamamış ve resmi hükûmet yapılarına fazla önem vermiştir. İstihbarat raporları, yıllardır bu ülkeye uygulanan uluslararası yaptırımların Irak altyapısı ve toplumunu ne kadar etkilediğini hafife almışlardır. Amerikan askerleri de savaş boyunca düşmanın stratejik ve operasyonel niyetinin ne olduğunu tam anlayamamışlardır.

ABD kuvvetleri, ülkenin iç yapısını ve grupların birbirleri arasındaki ilişkiyi tam olarak kavrayamadıkları için bazen istemeden düşmanlıkları artıracak şekilde farklı grupların yanında yer almışlardır. Ayrıca, sosyo-kültürel yapıyı bilmemeleri ayrılıkçı grupların arasındaki çatlaklardan faydalanmalarına da engel olmuştur. Bunun nihai etkisi olarak, yereldeki

gruplar arasındaki farklılıkların ve bağlılıkların devlet yapısına yansımalarının olacağını çok geç fark etmişlerdir.

3.2.3. Operasyonel Sanat ile İlgili Değerlendirmeler

Ordu, Irak Savaşı'ndan operasyonel sanatla ilgili çıkarılacak değerlendirmeleri henüz doktrin ya da askeri eğitime dâhil edememiştir. Bu çalışmanın kaleme alındığı esnada Emekli Korgeneral James M. Dubik'in "Ayaklanmaya Karşı Koymada Operasyonel Sanat" isimli monografisi[57] bu konuyla ilgili sadece birkaç eserden biri olmaya devam etmektedir.

3.2.3.1. Operasyonel İhtiyatın Yokluğu

ABD ordusu, Irak Savaşı'nı operasyonel ihtiyatı olmadan yürütmüştür. Savaşın hemen hemen her aşamasında, Irak içindeki ABD kuvvetlerinin tamamı temas halindeydi, bu da ABD'li komutanların ABD doktrininin normalde öngöreceğinden daha fazla risk aldığını gösteriyordu. Bu durum, 2004'te Musul; 2006'da Samarra Camii'nde; 2008'de Basra ve Sadr şehirlerinde meydana gelen saldırılara etkili cevap verilebilme ve esneklik yeteneğini kaybetmesine neden olmuştur. Gelecekteki çatışmalarda, üst düzey ordu liderleri, yetenekli bir ihtiyatı mümkün kılabilmek için sahada yeterli birliklere sahip olduklarından emin olmak üzere mümkün olan her şeyi yapmalıdırlar. Irak örneğinde bunun harekât boyunca, en az iki taburluk bir motorlu ya da mekanize kuvvet olması gerekirdi. Stratejik kısıtlamalar, liderlerin görev icra edecek toplam kuvvete sahip olmalarını engelliyorsa, her zaman bir ihtiyat bulundurmak ve ihtiyatsız gitmek yerine bazı yerlerde risk kabul etmek daha iyi bir seçenek olacaktır. Ayrıca hali hazırda belirli bir bölgede görevli olan bir birliğin "hazır kıta" ihtiyat olarak belirlenmesi de 2004'te olduğu gibi gerek kendi görev bölgesinde gerekse ihtiyatın ihtiyaç duyulduğu bölge açısından olumsuz sonuçlara neden olabilir.

3.2.3.2. Kuvvet Tasarrufu

ABD ordusu, özellikle Sünni ayaklanmacıların stratejik üs olarak kullandığı Suriye sınırını emniyete almak (aynı durum Şii ayaklanmacılar açısından İran sınırı içinde geçerliydi) ve Bağdat bölgesinin güvenliği ve istikrarı açısından Irak merkez bölgesinde de yeterli birlik bulundurmak gibi iki farklı tehdide karşı kuvveti ekonomik kullanmak sınırlamasıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu durumun en maliyetli sonucu 2005 yılında görülmüştür. Suriye sınırına kaydırılan birlikler Sünni ayaklanmacılara karşı taktiksel başarılar elde ederken Bağdat bölgesinde yetersiz kuvvetlerin oluşturduğu boşluk mezhepsel çatışmanın üst seviyelere tırmanmasına olanak tanımıştır. Bir tarafa dikkatlerin çevrilmesi diğer tarafın ihmal edilmesi ve sorunlarla karşılaşılmasına neden olmuştur.

---

[57] Irak'ta MNSTC-I Komutanı olarak görev yapan Dubik, ayaklanmalara karşı koymada en iyi uygulamaları ve kişisel tecrübelerini aktarmak maksadıyla "Operational Art in Counterinsurgency: A View From the Inside" başlıklı raporu kaleme almıştır.

Tarih boyunca bakıldığında neredeyse her komutan daha fazla kuvvet talep etse de, Irak'ta, yetersiz kuvvet hastalığının nedenlerinin bir kısmı kendiliğinden tetiklenmiştir. Özellikle 2005-2006 döneminde, üst düzey komutanlar Iraklılara daha fazla sorumluluk devretmek için ABD kuvvetlerini insan gücünden "mahrum" bırakmışlardır. Bunun, Iraklıları, kendi güvenlikleri için sorumluluk almak adına daha hızlı bir şekilde güçlendirecek ve hazırlayacak bir yöntem olduğu düşünülmüş, böylece nihai hedefe daha hızlı ulaşılacağı değerlendirilmiştir. Gerçekte, bu durum tam tersi bir etki yaratmıştır. Koalisyonun durumsal farkındalığında önemli boşluklara neden olmuş ve ülkeyi iç savaşa daha hızlı itmiştir. Gelecekteki operasyonel liderler, bilerek riskli bir kuvvet tasarrufu yaratmanın kötü etkilerini kabul etmeli ve sorumluluğu hızlı bir şekilde ev sahibi ülkeye devretmek için daha iyi yöntemler belirlemelidirler.

3.2.3.3. Operasyonel Ara Hatlar

Sahadaki kuvvetlerin sorumluluk sahaların coğrafi sınırları ile burada yaşayan halkın politik, sosyal ve kabile/ailesel dinamikleri dikkate alınmamıştır. Dolayısıyla sahada çizilen sınırlar aslında bir bütün olarak incelenmesi gereken bölge halkının farklı birliklerin sorumluluk sahasına girmesine neden olmuş, bu durum kaçınılmaz olarak birliklerin etkinliğini düşürmüştür. Ayaklanmalara karşı koyma operasyonlarında görevli birliklerin sorumluluk sahaları, alandaki sosyo-kültürel ve politik gerçekle uyumlu olmalı ve bu sınırlar altı ayda bir tekrar gözden geçirilmelidir.

3.2.3.4. Kritik Arazi

Ordu, kritik arazi arızalarını ele geçirme ve bunları sürekli kontrol etmede zafiyet göstermiştir. Örneğin Bağdat'ı çevreleyen "kemerler"in farkına varılmaması şehrin savunulmasını güçleştirmiştir. ABD'li yetkililer tarafından gerekli inceleme yapılmış olsaydı Irak ordusunun yıllardır bu noktaları askerî açıdan kullanmakta olduğu ve Saddam'ın da şehri savunma planları içinde önemli bir yerinin olduğu görülebilecekti. 3'üncü Kolordunun 2006 sonlarında bölgeye girişine kadar koalisyonun "kemerler"i kontrol etmeye yönelik kapsayıcı bir planı olmamıştır. Ayaklanmalara karşı koymada sürekli halkı kazanmak vurgusu yapan ordunun, kritik coğrafyayı da elde tutmanın önemli olduğunu akıldan çıkarmaması ve gerillaların lojistik üslere, eğitim alanlarına, sığınaklara ve büyük çaplı saldırılarını başlatacağı alanlara ihtiyaç duyduğuna dikkat çekmesi gerekir.

3.2.3.5. Merkezi Olmayan Bir Savaşa Aynı Şekilde Karşılık Vermek

2003'te Irak'ı işgal eden ABD ordusu tümen olarak manevra yapmak ve savaşmak üzere eğitilmişti. Bunun yanında keşif, gözetleme, hedef tespit ve ateş destek unsurlarının tamamı tümen ya da kolordu düzeyinde komuta ve koordine ediliyordu. Fakat savaş devam ederken daha küçük müstakil tabur ve tugay düzeyinde yeniden teşkilatlandırılan birliklerle muharebeler sürdürülmüştür. Öyle ki 2009 itibariyle bazı tabur komutanları 2003 yılında 5'inci Kolordu Komutanının sevk ve idare ettiğinden daha fazla İHA (insansız hava aracı) komu-

ta etmekteydi. Bu çerçevede ABD ordusu taktik alanda kullanılabilecek yetenekler neyse bunları tespit etmeli ve en aşağıdaki birlik seviyesine kadar teşkilatlanmasını, bu birliklerin teçhiz edilmesini ve eğitimini bu esaslara göre yapmalıdır.

3.2.4. Birlik ve Personel Değişimleri (Rotasyon)

Operasyon sahasındaki birlikler için bir yıllık değişim uygulamaları bu rotasyona tabi personelin sahaya yönelik planlamalarında kendi rotasyon sürelerini dikkate alarak davranmaları yönünden olumsuz etkiler yaratmıştır. Bu planlar genellikle, onlardan önce gelen birimlerin geliştirdiği yaklaşım ve uygulamaları sürdürmek yerine, yeni yaklaşımlara dayanan başarılı bir yıllık faaliyet sürdürme eğiliminde olmuştur. Sonuç olarak, ABD birlikleri daha uzun vadeli istikrardan ziyade çabuk fakat bazen kısa süreli etkileri olan uygulamalara girişme eğiliminde olmuştur. Savaşın başlarındaki bir örnekte, ABD'li liderler Tuğgeneral David Perkin'in üç yıl içinde Irak'ın elektrik altyapısını talebi karşılayacak şekilde geliştirmeye yönelik teklifine istenilen seviyede karşılık vermemiş ve üç yıl sonra Perkin tekrar Irak'a geldiğinde halen Irak'taki talebin arzın çok üstünde olduğunu tespit etmiştir.

Bu değişimler, personelin elde ettiği tecrübe ve bilginin kaybolmasına neden olmuştur. Ayrıca yeni gelen personele elde edilen tecrübe yeteri kadar aktarılamamış ve bu durum yerel halkla kurulmuş olan ilişkinin ve kazanılan tecrübenin tekrar sağlanması için gerekli olan zamanın yitirilmesiyle sonuçlanmıştır.

Bunun çözümü için muhtemel önerilerden biri, birliklerin görevlendirildikleri operasyon bölgesindeki tehdit ortamı azalana, güvenlik kabul edilebilir seviyelerde sağlanana kadar görevlendirildikleri bölgelerde kalmaları istenebilir. Böyle bir modelde örneğin bir tugay ilk görevlendirmede Bağdat'ın batı bölgesinde görev yapmışsa değişim sonrası tekrar döndüğünde yine aynı sahada hatta mümkünse aynı ileri üs bölgelerinde *(forward operating base/FOBs)* ve müşterek güvenlik istasyonlarında *(joint security stations/JSSs)* görevlendirilebilir. Bu tugay ABD'ye döndüğünde, yerini alan birlik ile sanal temas halinde kalmalı, hatta çeşitli gizlilik derecelerindeki günlük raporlarını okuyup, yerini alan birlik komutanlarıyla da bilgi alışverişinde bulunmalıdır. Böyle bir uygulama Iraklılar ile koalisyon güçleri arasındaki ilişkinin kopmadan sürdürülebilmesine olanak sağlayabilirdi. Ordunun dönüşümündeki hareketlilik ve kuvvet yapılarındaki gelgitler nedeniyle bir tugayı tekrar aynı noktada görevlendirmek her zaman mümkün olmayabilir. Ancak tugayları Irak'ta aynı illere görevlendirmek bir yana zaman zaman Afganistan ve Irak arasında da görevlendirmeler olması operasyonları daha olumsuz etkilemiştir.

İkincil bir çözüm önerisi de tugay, tümen ve kolordu karargahlarında görevli kritik komuta personelinin operasyon sahasındaki değişim süresini normal rotasyon sürelerinden farklı tutarak bir yıldan fazlaya çıkarma, hatta çatışma sürecinin sonuna kadar uzatmak olabilir. Bu tür bir çözüm şüphesiz personel açısından ciddi bir kişisel ve ailesel yük olsa da kesinlikle tekrarlanan yıllık değişim ikilemini hafifletirdi. Bunun çeşitli örnekleri ABD

Harp Tarihi'nde uygulanmıştır. Örneğin Amerikan İç Savaşı ve 2'nci Dünya Savaşı'ndaki komutanlar sahada çatışma süresince kalmayı önemli görüyorlardı. Benzer şekilde, 11 Eylül sonrası çatışmalar sırasında, bazı özel harekât komutanları belirli yıllar boyunca görevlerini sürdürmüşler ayrıca Casey 2,5 yıl boyunca *MNF-I*'yi komuta etmiştir.

3.2.5. Ölçüm (Başarı Kriteri)

Irak Savaşı boyunca, ABD operasyonel komutanları, özellikle sahadaki koşullar değiştikçe, planlarının başarılı veya başarısız olup olmadığını belirlemekte zorlanmıştır. ABD'li komutanlar ve karargâhları, birliklerinin etkili olup olmadığını bilmek için neyi ölçmeleri gerektiği konusunda fikir birliğine varamamışlardır. Savaşın genelinde birlikler ve sivil kurumlar, faaliyetlerin sonucundan ziyade faaliyetin kendisini değerlendirmeye veya girdilerini ölçmeye eğilimli olmuşlardır. Buna örnek olarak; harcanan para, eğitilen Iraklılar, öldürülen ya da yakalanan ayaklanmacı sayısı verilebilir. 2006 yılına kadar koalisyon, Irak'ta yapılan üç seçimi, Irak Güvenlik Kuvvetleri'nin oluşturulmasını ve koalisyon güçlerinin başarılı geri çekilmesini temelde ölçü olarak görmüştür. Yayılma sürecinde ABD, stratejik ilerlemeyi ölçmek için "ölçüm kriterlerinin" tamamlandığını ifade etmiştir. Fakat gerek 2007 öncesi başarı ölçümleri gerekse 2007 ölçüm kriterleri açısından spesifik alanlarda ilerlemeden söz edilebilse de görevin geneli itibariyle başarıdan söz etmek mümkün değildir. Gelecekteki operasyonlar için ordu, etkinlik ölçütlerini yeniden gözden geçirmeli ve ABD birlikleri, görevlerinde başarılı olup olmadıklarını belirleme konusunda daha iyi yöntemlere sahip olmalıdır.

Ordu elbette gerek kendi yeterliliğini gerekse yeniden yapılandırılan Irak ordusunun yeteneklerini ölçüme tabi tutmalıdır. Fakat ölçüm için kullanılan kriterler sadece sayısal değerlerden oluşmamalı, istatistik verilerine saplantılı bir şekilde bağlanılmamalıdır. Irak'ta yapılan ölçüm ve istatistiksel değerlendirmeler durumun sadece anlık bir görüntüsünün toplam gerçeklikle ilişkilendirildiği bir şekle bürünmüştür. Bu kabulün örnekleri arasında geçiş hazırlığı değerlendirmesi, Irak Güvenlik Kuvvetleri'nin büyüklüğü ve ABD'nin tugaylarının 2006'da geri çekilip çekilemeyeceği hesaplaması sayılabilir. Ordumuz Carl von Clausewitz'i örnek almaya istekli görünse de pratikte Jomini'nin savaş teorisine ve bilimsel metoduna bağlı kalma eğiliminde olmuştur. Bir güç olarak, "durumsal farkındalık/duyarlık" (*fingerspitzengefuhl*) olarak ifade edilen geleneksel Alman askeri konseptini yeniden vurgulamalıyız. Bu da karar vermede savaş alanını bir komutanın algılaması ve sezgisi olarak görülebilir.

3.2.6. Irak Güvenlik Kuvvetleri'nin Gelişimi

Her ne kadar Irak Güvenlik Kuvvetleri'nin yapılandırılması sürekli telaffuz edilse de sahadaki birliklerin temel gayesi yerel kuvvetlerin taktik başarılar elde edecek kadar teşkil edilmesi ve eğitilmesi olmuştur. Bu nedenle ekonomik ve fiziki yetenekler genellikle bu amaç için kullanılmış, 2010'da "Danışma ve Yardım Tugayları" kurulana kadar güvenlik kuvvetlerinin yapılandırılması ikincil önemde kalmıştır.

Kuvvetlerin yapılandırılması için en önemli hususlardan biri olan gayret birliği savaşın ilk iki buçuk yılında sağlanamamıştır. *MNF-I*'nın Irak Güvenlik Kuvvetleri'ni yapılandırması ile ilgili olarak 2005 yılı sonlarında *MNSTC-I*'yı tamamen görevlendirdiği dönemde bile gayret birliği tam olarak mevcut değildir. Bu ancak Dubik ve Korgeneral Raymond T. Odierno'nun 2007 ortalarında *MNC-I*'nın faaliyetleri ile Irak Güvenlik Kuvvetlerinin yapılandırma faaliyetlerini uyumlu hale getirmeleri ile mümkün olmuştur. Dubik ve Odierno Irak Güvenlik Kuvvetleri ile *MNSTC-I* arasındaki ilişkiyi ABD Kara Kuvvetleri ile Eğitim Doktrin Komutanlığı arasındaki ilişkiye benzer şekilde oluşturarak *MNSTC-I*'nın Irak Güvenlik Kuvvetleri'nin başlangıç ve tekâmül eğitimleri ile tugay seviyesinde muharebe eğitimlerini üstlenmesini sağlamıştır.

Bu süreç içerisinde karşılaşılan en önemli problemlerden biri Irak Güvenlik Kuvvetleri içerisindeki politik fraksiyonların ve yozlaşmanın önüne geçilememesi olmuştur. Yerel politik karar vericilerin ordu içine nüfuz etme gayretleri neticelendirilememiştir. Yeniden yapılandırılmaya çalışılan güvenlik kuvvetlerinin içyapılarını öğrenebilmek için, yerel halk üzerine yöneltilen istihbarat toplama gayretlerinde olduğu gibi, Irak Güvenlik Kuvvetleri içinde de istihbarat çalışmaları yapılabilirdi.

Ayrıca, güvenlik kuvvetleri tam yapılandırılmadan tüm egemenlik yetki ve hakları Iraklı politikacılara devredilmemeliydi. Seçimlerin biraz da şaibeli bir şekilde yapılması ve Irak içindeki bazı grupların bu süreçten diğerlerinin dezavantajına olacak şekilde daha fazla faydalanmış olması, aynı yozlaşma ve sosyo-kültürel bağlılıkların güvenlik kuvvetleri içine de nüfuz etmesine neden olmuştur. Çünkü kurumların inşa edilmesi ve belli bir süre etkilerden arınmış bir şekilde hayatlarını sürdürmesi gerekirdi. Fakat Irak Güvenlik Kuvvetleri baştan itibaren politikacıların etkisine açık olmuş ve bunun sonucunda arzu edilen etkin bir güç olmaktan çok uzaklaşmıştır.

Bunun yanında, ABD'li danışma ve yardım timlerinin çok sık değişmemesi gerekirdi. Bu görevin birlikler tarafından geçici olarak görülmesi her iki tarafın da çok önem vermemesi ile neticelenmiştir. Ayrıca, yardım ve danışma görevi ordunun bütün temel fonksiyonlarını içermeli ve en aşağıdan en yukarıya kadar, karargâh birimlerinin yanında operasyonel birimler ve personeli de kapsamalıdır.

3.2.7. Tutuklular

Operasyon sahasında yakalanan kişilere hangi hukuk kurallarına göre işlem yapılacağı en önemli sorunlardan birisi olmuştur. Bunları tanımlarken diğer suçlarda olduğu gibi "tutuklu" ya da savaş koşullarında yapıldığı gibi "düşman" olarak tanımlanması ABD'li yetkililerin çözemediği sorunlardan birisi olarak kalmıştır. Irak yerel hükümeti işbaşına geldikten sonra bunları savaş suçlusu olarak tanımlamak hiç mümkün olmamış, bunların akıbeti çoğunlukla Irak Güvenlik Kuvvetleri ve adli kurumların kararına bırakılmıştır. Fakat gerek bu kurumların kurumsal yapılarının zayıf ve yozlaşmış olması, gerekse ellerinde-

ki veri tabanları ve fiziksel koşulların gelişmemiş olması gibi nedenlerle "tutuklu" sorunu etkin olarak yönetilememiştir. Bunlar ya salıverilmiş ya da yeterli güvenlik tedbirleri altında muhafaza edilemedikleri için kaçmışlardır.

Irak El-Kaidesi ve daha sonra IŞİD'in lider kadrosunda yer alanlardan bazıları öncesinde ABD tarafından gözaltında tutulmuş kişilerdi. Hatta bunların arasında IŞİD lideri Ebu Bekir El Bağdadi de vardı. Sahada operasyonlarda ele geçirilen bu kişilerin kolaylıkla geri dönmesi ise güvenlik kuvvetlerinin motivasyonunu düşürmüş ve halkın gözündeki itibarlarının azalmasına neden olmuştur. Hatta halk arasında ABD'nin mezhepsel çatışmaları körüklemek üzere bu tutukluları serbest bıraktığı yönünde komplo teorileri de üretilmiştir.

Bu konudaki sorunun ortadan kaldırılması için ABD'li politika yapıcılar, Cenevre Sözleşmeleri ve diğer uluslararası hukuk kuralları açısından başka bir ülke toprağında devlet dışı aktörlerle çatışmalarda ele geçirilen kişilere ne yapılacağı konusunun düzenlenmesine öncülük etmelidirler. Ayrıca eğer çatışmaların geçtiği bölgelerde bir devlet yapısı var ise yerel yetkililerle bu konuda karşılaşılabilecek muhtemel sorunları çözecek protokoller yapılmalıdır.

3.2.8. Operasyon Planlamasında Çok Uluslu ve Kurumlar Arası Yeteneklerin Yönetilmesi

Irak, ABD'nin stratejik harekât planlaması için daha iyi bir doktrin gerekliliğini göstermiştir. ABD ve koalisyon müttefikleri, rejimi değiştirdikten sonra ülkeyi istikrara kavuşturmak için gerekli olan ayrıntılı sivil-askeri planlar olmadan Irak'ı işgal etmiştir. Zamanla, operasyon komutanlığı ve ABD Büyükelçiliği, Irak'ta koalisyon hedeflerine ulaşmak için ilerici planlar geliştirmiş, ancak bunu geçici bir şekilde deneme yanılma ile yapmışlardır. General David H. Petraeus ve Büyükelçi Ryan C. Crocker, daha sonra Odierno ve Austin'in de ilerlettiği Müşterek Stratejik Değerlendirme Ekibi ve Müşterek Harekât Planı'nda çok uluslu ve kurumlar arası planlamayı ortaya koymuşlar, fakat bu işlemler ABD doktrinine yansımamıştır. Savaş sonrasında karşı karşıya kalınan tehdit ortamı savaş sırasındakileri nicelik ve nitelik olarak geride bırakmıştır. Bundan sonra karşılaşılabilecek savaşlarda benzeri durumların olması muhtemeldir ve ABD bu durumlara karşı hazırlıklı olmalıdır.

Amerikan kurumları arasındaki iş birliğinin de bu savaş ve sonrasında iyi imtihan verdiği söylenemez. Bu konudaki eksikliğin giderilmesi için farklı kurum personelinin askeri personel ile bir takım ortak eğitimlerden geçirilmesi düşünülmelidir.

3.2.9. Konvansiyonel Kuvvetler ile Özel Kuvvetlerin Entegrasyonu

Irak Savaşı öncesinde konvansiyonel kuvvetler ile özel kuvvetlerin ortak görev yapmaları pek düşünülmezdi. O zamanlar ABD Askeri Doktrini, konvansiyonel kuvvetler ve Özel Kuvvetlerinin farklı operasyon alanlarına ayrılmasını öngörüyordu ve bu ABD kuvvetlerinin 2003 işgalini yürütme şekline de yansımıştır. Koalisyon güçleri işgalden sonra büyük ölçüde statik coğrafi faaliyet alanlarına yerleştikçe, konvansiyonel birlikler ve Özel Kuvvet

birlikleri operasyon sahasını paylaşmayı gerekli görmüştür. Fakat en azından savaşın ilk iki yılında bu tertiplenme kullanışsız olmuştur. Bazı konvansiyonel birlik komutanları Özel Kuvvet birliklerinin yaptığı saldırıları koordinasyonsuz ve yıkıcı bulurken, Özel Kuvvet birlik komutanları da kendi görev sahalarında konvansiyonel birliklerin de yer aldığını ifade etmişlerdir. Ancak, 2003 Sonbaharından itibaren, konvansiyonel ve Özel Kuvvetler komutanları operasyonlarını entegre etmenin yollarını ortaya koymuşlar ve 2005 yılına kadar Casey ve *MNF-I* bu yöntemleri tüm operasyon sahası düzeyinde kurumsallaştırmaya çalışmıştır. Yayılma safhası itibariyle konvansiyonel kuvvetler ve özel kuvvetler birliklerinin operasyonel entegrasyonu sağlanmış ve istihbarat elde etme, hedef tespiti ve operasyon icrasını şaşırtıcı bir hızda birlikte uygulayarak Irak El-Kaidesi gibi örgütler üzerinde oldukça önemli baskı oluşturmuştur. Nitekim bu süreçler daha sonra 2010 yılında örgütün yenilgisiyle sonuçlanmıştır. Hem konvansiyonel hem de Özel Kuvvet birliklerinde 2003 ve 2011 yılları arasında birlikte operasyon icra etmeyi öğrenen taktik sevideki komutanların varlığı düşman açısından yıkıcı bir etki yaratmayı sağlamıştır. Fakat savaşın diğer yenilikleri gibi konvansiyonel kuvvetler ile özel kuvvetlerin birleşik harekât kapasiteleri doktrine aktarılamazsa gelecekte unutulabilecek bir yetenek olarak kalacaktır.

Bunların yanında Özel Kuvvetler ile konvansiyonel kuvvetlerin geleneksel misyonlarında da karşılıklı değişimler görülmüştür. 9/11 öncesi yabancı ülkede iç güvenlik *(foreign internal defense/FID)* operasyonları daha çok Özel Kuvvetlerin görevi olarak görülmekte ve personeli de ilgili ülkenin dili ve kültürü üzerine eğitimler almaktaydı. Bununla birlikte tabi ki doğrudan saldırı operasyonlarını da icra etme görevleri vardı. Fakat ağırlığın *FID* operasyonları olduğu bir gerçekti. Irak örneğinde ise Özel Kuvvetlerin doğrudan saldırı operasyonlarını icra ettiğini ve geniş çaplı *FID* operasyonlarının da konvansiyonel kuvvetler tarafından gerçekleştirildiği görülmüştür. Aynı zamanda Özel Kuvvetlerin doktrini, ev sahibi ülke güvenlik kuvvetlerinin inşa edilmesi konusunu da ihmal etmiştir. Fakat şunu da belirtmek gerekir ki bir ev sahibi ülkenin güvenlik kuvvetlerini bütüncül olarak inşa etmek tek başına Özel Kuvvetlerin yeteneklerinin de üstünde kalmaktadır.

3.2.10. İhtiyat Birliklerinin Rolü

Daha önce belirtildiği gibi ihtiyat birlikleri operasyonlarda esneklik sağlanması ve acil beliren ihtiyaçlara cevap verilmesi açısından önem taşımaktadır. Irak operasyon sahası açısından personel seviyesinde ihtiyat birliklerinin katkısı oldukça önemlidir. Eğer bu ihtiyatlar olmasaydı yeni oluşturulan Görev Gücü 134 (*Task Force 134*)[58] de olduğu gibi operasyon sahasındaki değişen süreçle birlikte ortaya çıkan ihtiyaçlara cevap verebilecek yeni organizasyonların personel yetersizliği sorununun aşılması çok zor olabilirdi. Birlik seviyesinde bakıldığında ise özellikle Ulusal Muhafızlar önemli roller üstlenmişlerdir. 2005 seçimlerinde bu durum açıkça gözlenmiştir. Bunlar sahada başarılar kazanmış olsa da genellikle tim ve bölük seviyesinde kullanılabilmişlerdir.

[58] Görev Kuvveti 134 *(Task Force 134)*, koalisyonun gözaltına alma ve tutuklama operasyonlarının icrasından sorumlu bir kuvvet olarak kurulmuştur.

3.2.11. Özel Askeri Şirketlerin Rolü[59]

1990'larda üniformalı ABD birliklerinin çekilişini izleyen süreçte daha çok görülmeye başlayan özel askeri şirketler, hizmet ve diğer destek alanlarında ABD ordusunun güvendiği bir oluşum olması dolayısıyla Irak Savaşı boyunca da kritik roller üstlenmişlerdir. Bu eğilim özellikle üst düzey askeri ve sivil liderlerin strateji değerlendirmeleri sonrası kuvvet azaltmasına gittikleri süreçte hızlanmıştır. Sonuç olarak, özel askeri şirketler, bazı lojistik fonksiyonları IGK'nın eğitiminin bazı bölümleri ve hatta büyük koalisyon üslerinin korunması gibi Irak'taki birliklerin kendilerinin yapmada yetersiz kalacağı askeri destek görevlerinde bulunmuştur. Hatta savaşın bazı noktalarında, koalisyonun operasyon sahasındaki üniformalı birliklerinden daha fazla özel askeri şirket var olmuştur.

Ancak özel askeri şirketler kendi zorluklarını da beraberinde getirmiştir. Yayılma sürecinden önce, operasyonel birliklerin özel askeri şirketlerin faaliyetlerini ve konumlarını takip etmek için güvenilir sistemleri yoktu, bu da zaman zaman askeri operasyonları aksattıkları ya da komuta kademesinin haberi olmaksızın tehlikeli durumlara saptıkları anlamına geliyordu. Ayrıca, Irak halkı çoğunlukla koalisyon askeri birimlerinin eylemleri ile Batılı özel askeri şirketlerin eylemlerini ayırt edememiş ve çoğu zaman özel askeri şirketlerin olumsuz faaliyetlerinden sorumlu olan koalisyonu görmüştür. Bu kapsamda en önemli olay Eylül 2007'de Bağdat'taki Nisour meydanında 17 Iraklının *Blackwater* şirketi personeli tarafından öldürülmesi olayıydı. Bu olayın stratejik sonuçları da olmuştur. Çünkü Irak hükûmeti, ABD ve koalisyon tarafından sözleşme ile görevlendirilen özel askeri şirketlerin yasal düzenlemeleri olmaksızın sahada görev almalarına artık isteksiz görünmekteydi.

---

59 Alanyazında kimi zaman *Özel Askeri* Şirket kimi zaman ise *Kontratçı Firma (Contractors)* olarak belirtilen kavramın gerek hukuksal gerekse akademik boyutta henüz genel olarak kabul görmüş bir tanımının bulunmadığını belirtmek gerekir. Bu kapsamda, Özel Askeri Şirket kavramını çeşitli şekillerde tanımlayanlar mevcuttur; *bir askeri kuvvet için lojistik, insan gücü ve diğer hizmetler sunan şirketler (Yılmaz, 2007), askeri servis satan firmalar (Ercan, 2014), Temel yeteneği savaşmak olan ve cephede, ön hatlarda muharip unsurlarla beraber veya muharip unsurlar gibi hareket eden özel askerî sektörün temsilcileri (Tangör ve Yalçınkaya, 2010), paralı asker ticaretinin, evrim geçirmiş, küreselleşmiş ve şirketleşmiş modeli (Singer, 2004), askeri eğitim veya savaş operasyonları gibi hizmetler sunan şirketler (Brooks, 2000), muharebe, danışmanlık ve lojistik dahil olmak üzere askeri hizmetler satan özel şirketler (Leander, 2005), aktif askeri operasyonların icra edildiği alanlarda sivil personeli özel sektörden istihdam eden ve yöneten şirketler (Kidwell, 2005).* Irak Savaşı ile ilgili alanyazın taraması yapıldığında Özel Askeri Şirketlerin çok yoğun olarak kullanıldığı görülecektir. Ayrıca belirtmek gerekir ki paralı askerler (*mercenary*) ile Özel Askeri Şirketler birbirlerinden ayrı kavramlar olarak kabul edilmektedir. Doug Brooks'a göre Özel Askeri Şirketleri, paralı askerler olarak tarif etmek doğru değildir. Buna göre Özel Askeri Şirketlerin paralı askerlerden farkları; yerel kuvvetlerle birlikte birer kuvvet çarpanı olarak kullanılabilmeleri, etnik gerilimleri pasifize edebilecek kapasiteye sahip olmaları, barışı koruma hizmetleri sunabilmeleri, Sivil Toplum Kuruluşlarına koruma hizmeti verebilmeleri, insani kurtarma operasyonları icra edebilmeleri, savaşları kesin sonuçla sona erdirebilmeleri gibi müstakil olarak çeşitli boyutlarda imkan ve kabiliyetlere sahip olmaları ve bunu birer sözleşme doğrultusunda yapmalarıdır (Brooks, 2000: s. 3). Paralı askerlik kavramının ise Birleşmiş Milletler nezdinde genel kabul görmüş tanımları mevcuttur. Bunlar "1977 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından oluşturulan Cenova Konvansiyonu" ve "1989 yılında Birleşmiş Milletler tarafından oluşturulan Paralı Askerlerin İşe Alınması, Kullanılması, Finanse Edilmesi ve Eğitilmesine Karşı Uluslararası Konvansiyonu" tarafından yapılmıştır.

MNSTC-I özel askeri şirketlerle ilgili olarak iki sorunla karşılaşmıştır. Bunlardan ilki, operasyon sahasının gerekliliklerinin özel askeri şirketlerin uyum sağlayabileceğinden çok daha hızlı değişmesidir. Örneğin 2007 yılında "yerel polis birimlerinin geliştirilmesi" sözleşmesinin "il polis şeflerine tavsiye verilmesi" olarak değiştirilmesi süreci tam sekiz ay sürmüştür. Bu daha operasyon sahası ihtiyaçları açısından kabul edilebilecek zaman sınırının üzerindedir. İkincisi ise, özel askeri şirketleri faaliyetlerin icrasının dışında bırakan sözleşmelerin yazılması (Irak Güvenlik Kuvvetleri'nin inşası açısından görevleri kendilerinin bizzat icra etmesi önemliydi) ve personelinin bu anlamda doğrudan işin içine girmeyerek görev yapmasını teşvik etmenin zor olmasıdır. Başka bir örnekte koalisyon, Irak Ulusal Polisini eğitmek için *MNSTC-I*'nın yaptığı sözleşmenin, üç yıl içinde, Iraklı meslektaşlarını eğitebilecek tek bir polis memurunu dahi üretmekte başarısız olduğunu fark etmiştir. Fakat sözleşme İtalyan Carabinieri'ye geçtiğinde, paramiliter kuvvetten, sadece altı ay içinde öğrencilere eğitim verebilecek bir Irak eğitim kadrosu oluşmasını sağlamıştır.

3.2.12. Karargâhların Önemi

ABD'li üst düzey komutanlar, savaş boyunca taktik ve operasyonel karargâh öneminin farkına varmışlardır. İstikrar ve ayaklanmaya karşı koyma operasyonları, siyasi liderler, Irak Güvenlik Kuvvetleri veya aşiret liderleriyle etkileşim gibi liderlerin aktif katılımını öngören sayısız standart dışı görevi gerektirmiştir. Bu görevlerin çoğu, ABD birliklerinin taktik güvenlik sorumluluğunu bırakması sonrasında bile devam etmiştir. Bu yüzden tümen, tugay ve tabur karargâhları, bölükleri ve taburları çekilse bile operasyon sahasında merkezi roller oynamaya devam etmiştir. Bazı durumlarda görevler daha küçük birliklerle icra edilebilse bile tam teşkilatlı bir karargâha ihtiyaç göstermiştir. Odierno tarafından Kuzey Irak'taki tartışmalı sınırlar boyunca Arap-Kürt çatışmasını önlemek için barış gücü misyonu tarzında oluşturulan Birleşik Güvenlik Mekanizması *(Combined Security Mechanism)* buna örnek olarak gösterilebilir.

Ayrıca Irak'taki operasyonlar sırasında genellikle geçici oluşturulan karargâhlar kullanılmıştır. Sahadaki deneyimler yerleşik (önceden teşkil edilmiş) karargâh yapılarının daha verimli olduğunu ortaya çıkarsa da duruma göre oluşturulanların da şu faydalarının olduğu söylenebilir:

- Ordunun bütün fonksiyonlarından temsilcilerin bu yapı içerisinde yer alması sağlanabilir,
- Yerleşik karargâhların savaş planları ve diğer stratejik faaliyetlerle ilgilenmesi için rahatlaması sağlanabilir,
- Daha kısa dönemli faaliyetlerde kullanılmaları etkin ve verimli olabilir.

3.2.13. Tümen Seviyesindeki Birliklerin Rolü

Irak işgal harekâtı sırasında tümen seviyesindeki birlikler oldukça faydalı olmasına rağmen, işgal sonrasındaki tehdit ortamında tugay seviyesinin daha uygun olduğu ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede mobilize tugayların teşkili ile birlikte tümenlerin fonksiyonu da azalmıştır. Bazı durumlarda, ayaklanmacı grupların birliklerin bağlantı noktalarından istifade etmelerinin önüne geçmek için tabur ve tugay operasyonlarının koordinesinde rol üstlenmişlerdir.

Sonuçta Irak Savaşı, tümenlerin gelecekteki operasyonel rolünün net bir resmini çizememiştir. Kimi zaman tümenler kolordu seviyesinde ele alınması gereken bir arazinin sorumluluk, kaynak yönetimi ve kontrolünü üstlenmiştir. Örneğin, yayılmanın zirve noktasında, Çok Uluslu Tümen-Bağdat (*MND-B*) beş ABD Tugayını kontrol etmekte, aynı zamanda, dört Irak tümeni, on binlerce Irak polisi ve 50.000'den fazla Irak'ın Evlatları üyesi üzerinde geçici kontrolü bulunmaktaydı.

Benzer şekilde ABD tugayları da geleneksel olarak bir tümene eşdeğer ve hatta bazen daha üzerinde sorunluluk üstlenmiştir. Örneğin 2007'de, 1'inci Piyade Tümeni bağlısı Albay Ricky Gibbs'in 4'üncü Tugayı, dokuz ABD taburundan daha fazlasını kontrol etmekte ve binlerce Irak askerinin geçici kontrolünü üstlenmekteydi. Aynı yıl, 10'uncu Dağ Tümeninin bağlısı Albay Michael Kershaw'ın 2'nci Tugayı'nın Bağdat'ın güneyindeki "Ölüm Üçgeni" bölgesinde 5.000'den fazla ABD askerine sahip olmasına rağmen, aynı zamanda 20.000'den fazla Irak askeri ve Irak'ın Evlatları üyesi üzerinde fiili kontrolünün olduğu görülmektedir. Bu neredeyse standart bir ABD tümeninin kontrol alanı ve insan gücünün üzerindedir.

3.2.14. İstikrar Operasyonları

İstikrar operasyonları, ulusların savaşlarını *(nation's wars)* yürütmenin ve kazanmanın önemli bir parçasıdır. Bununla birlikte, büyük ölçekli istikrar operasyonları özel yetenekler ve yüksek bir görev-kuvvet oranı gerektirmektedir. Irak ölçeğinde bir istikrar operasyonunun, ordunun elinde bulundurduğundan daha fazla özel uzmanlık ve muharebe desteği gerektirmesi muhtemel bir durumdur. Eğer ordu benzer istikrar operasyonlarında görev alacaksa muharebe destek ve uzman personel konularında sahada çok daha hızlı görevlendirmeler yapabilmek üzere önceden hazırlanmalıdır. Bunu yapmak için ordunun son on yılda daha çok ön plana çıkan sivil işlerle ilgili kapasitelerini artırırken aynı zamanda istikrar operasyonları ve birleşik harekât eğitimlerini de dengeli şekilde yürütmesi gerekmektedir. Ayrıca belli başlı yetenekler, Eğitim ve Doktrin Komutanlığı bünyesinde ihtiyaç halinde kısa sürede kullanılmak üzere etkin şekilde "depolanma"lıdır. Bunlar arasında askeri yönetişim, ekonomik yeniden yapılandırma, tarımsal kalkınma, insan değerlendirme ve analiz timleri, askeri yardım ve danışma timleri bulunmaktadır.

3.2.15. Stratejik İletişim

Koalisyon, düşmanın stratejik iletişimine asla ayak uyduramamıştır. Koalisyonun stratejik iletişim süreci çoğu zaman tepkisel, bürokratik olarak yavaş ve çok merkeziyetçiydi. Ayrıca kritik bir görev olarak da algılanmıyordu. Sahadaki komutanlar stratejik iletişim için genellikle kolordu ve kuvvet düzeyinde izinlerin gerekli kılındığını belirtiyorlardı. Güney Bağdat'taki bir askeri lider reklam panosu oluşturmak ya da aranan bir ayaklanmacının afişini sergilemek için kolordudan izin alamadığını belirtirken bununla örtüşmeyecek şekilde ayaklanmacıların olduğu düşünülen bir binaya yönelik "birleşik doğrudan saldırı mühimmatını" (*Joint Direct Attack Munition, JDAMs*) kullanmaya yetkili olduğunu belirtmiştir.

Koalisyonun bilgi savaşını yönetmedeki yetersizliği ya da merkezi olmayan ve yerel nitelikli bir çatışmayı yürüten komutanlara yeterli yetkiyi sağlayamaması bir bakıma ABD'nin stratejik iletişim veya bilgi operasyonlarına yüksek öncelik vermeyen askeri kültürünün bir belirtisiydi. Dünya dijital bilgiye daha fazla güvenmeye başladıkça, Ordu'nun çoğu taktiksel yetenekleri hâlâ öncelikli olarak el ilanı, broşür ve hoparlör gibi platformlar olduğu için bu zorluk daha keskin hale gelecektir. Düşmanlarımızın halihazırda yaptığı gibi, fikirlerin dijital çatışması işine girişmek, birleşik ve kurumlar arası yapısal, doktriner ve yasal değişikliği de gerektirecektir.

3.3. Taktik ve Operasyonel Yenilikçilik

Irak Savaşı ile ilgili bu çalışmanın tarzı, Birleşik Devletler ve ordunun öğrenmesi gereken önemli hataları vurgulayarak sık sık eleştirel bir özelik göstermiş olsa da bu, ordunun önemli taktiksel ve operasyonel uyum ve yeniliklerini gölgelemek anlamına gelmez. Irak'a görevlendirilen birlikler, ayaklanmaya karşı koymada, istikrar operasyonlarında, terörle mücadelede, güvenlik yardımında ve daha birçok alanda 2003'te öngörülemeyecek seviyede önemli mesafeler kat etmişlerdir. Bu esneklik ve uyarlanabilirlik, benzer taktik ve operasyonel sorunlarla karşılaşabilecek geleceğin liderleri için önemli olacaktır. Çalışmanın devamında bu çerçevede ele alınabilecek uyum ve yenilikçilik açısından önemli bazı faaliyetler aktarılmıştır.

3.3.1. 2003'ten 2006'ya Kadar Olan Süreçte Ayaklanmaya Karşı Koyma Konusunda Gösterilen Uyum

Aralık 2006'da bir ayaklanmaya karşı koyma talimnamesinin yayınlanmasından çok önce, ABD birlikleri kendi sahalarında bu tür bir yaklaşımın uygulanmasında büyük ilerleme kaydetmiştir. Birçok birlik, ayaklanmaya karşı koyma taktiklerini düzensiz de olsa, genellikle kurumsal ve eğitim sistemlerinden herhangi bir destek almadan keşfetme ve uygulamada şaşırtıcı esneklik göstermiştir. 2003-2006 süreci, kendilerine daha önce bu yaklaşımlar öğretilmiş olmamasına rağmen bu mücadeleyi öğrenen komutan ve birlik örnekleriyle doludur.

3.3.2. 2006 Yılından İtibaren Yerel Düzeyde Uzlaşmalar Konusunda Gösterilen Beceri

Becerikli, esnek ve açık fikirli komutanlar ve birlikler Uyanış Hareketini mümkün kılmıştır. Daha sonra, ABD birlikleri aşağıdan yukarıya ve yukarıdan aşağıya siyasi uzlaşmayı eş zamanlı gerçekleştirmede büyük yaratıcılık sergilemiştir. Bu şekilde yayılma safhasında, tabur ve tugay komutanları "uzlaşma için manevra" konseptini ortaya koymuştur. Operasyonel birlikler, 2007'de Irak'ın Evlatlarını yönetmek ve mümkün kılmak için bir altyapı oluştururken, yerel ateşkes olaylarını siyasi ilerlemeye dönüştürmek için mümkün olan her yerde Stratejik Kuvvet Birleşme Birimini oluşturmuştur. Bu yeniliklerin yapılmasında mevcut doktrinde onlara yol gösterecek çok az bilgi bulunmaktaydı.

3.3.3. "Komutanların Acil Müdahale Programı" Fonlarının Kullanılması

Ordu komutanları ve bağlıları, parayı ayaklanmaya karşı koyma ve istikrar operasyonlarının bir aracı olarak kullanma kapasitesini ve bilgisini geliştirmiştir, öyle ki 2007'de çoğu lider, projeler için kullanılan paranın savaş alanındaki mühimmat kadar önemli hale geldiğini kabul etmiştir. O zamana kadar, 2003 öncesi küçük fonların merkezi kontrolü uygulaması, ABD birlikleri tarafından mikro ekonomik projelerden "Irak'ın Evlatları"na yapılan ödemeler gibi çok daha büyük ölçekli girişimlere kadar uzanan bir yelpazede milyarlarca dolar harcanmasına yol açmıştı. Bu tür çabaların uzun vadeli etkinliği konusunda halen bir tartışma olsa da, Ordu komutanlarının fonları ustaca kullanmasının, kısa vadede kararsızlığın altta yatan sebeplerinin çoğunu bastırmasına ve böylece güvenliği yeniden kurmak ve Irak Güvenlik Kuvvetlerini yeniden inşa için zaman kazanmaya yardımcı olduğu konusunda çok az şüphe vardır. Değişken uzun süreli etkileri ve endişeler göz önüne alındığında ülke dışı yapılan operasyonların ekonomisi konusunun daha detaylı bir incelemeyi gerektirdiğini de söylemek doğru olur.

3.3.4. Eş Zamanlı Olarak Askeri ve Sivil Faaliyetlerin İcrası

2005'ten sonra savaşan ABD birlikleri, operasyonlarını sivil faaliyetlerle ve askeri olmayan örgütlerle 2003 ordusunun öngöremediği yöntemlerle entegre etmeyi öğrenmiştir. İstikrar hedeflerini takip etmek için bölgesel yeniden yapılandırma/imar ekiplerinin (*PRTs*) oluşturulması; *MNF-I*'nın (ve *USF-I*) hem örgütsel açıdan hem de planlamada ABD Bağdat Büyükelçiliği ile entegrasyonu ve sivil-askeri ortak stratejik değerlendirme ekibi tarafından *MNF-I* faaliyet planlarının 2007 yılındaki özel revizyonu bu anlamda en önemli vakalardır. Birçok durumda, ABD'li askeri liderler ve birlikleri, askeri operasyonlarını açıkça operasyonel seviyede sürdürülebilir bir politik sonucun elde edilmesine bağlamayı öğrenmiştir, ancak bu, sonuçta stratejik düzeyde gerçekleştirilmemiştir.

3.3.5. Bir Dizi İstihbarat Yeniliği

Savaş sırasında, örgütsel değişimler ve teknolojik gelişmelerin birleşimiyle, taktik seviye birliklerinin, bazen tugay ve hatta tabur seviyesine kadar, üç ana istihbarat toplama disiplininden gelen ulusal düzeydeki istihbaratlara erişim sağlaması mümkün olmuştur. Bu istihbarat birliklerin düşman bağlantılarını tespit ederek hem imha etme hem de uzlaşma anlamında hedef belirlemelerini sağlamıştır. Bunlar ayrıca terörle mücadele operasyonları temposunda (*ORTEMPO*)[60] da önemli bir artışı mümkün kılmıştır. Bu değişiklikler, savunma istihbaratını operasyonel taleplere daha duyarlı hale getiren ve 2003'te hayal edilenden daha iyi bilgi ve yeteneklerle komutanları donatan savunma istihbarat topluluğunun olağanüstü bir ileri uygulamasıyla üst üste gelmiştir. Bu uygulamalar, ulusal yeteneklere yeniden ulaşma yeteneği ile birleştiğinde, komutanların koalisyonun karşılaştığı çeşitli tehditleri daha iyi anlamalarını ve zaman zaman düşmanların karar döngüsüne dâhil olabilmelerini sağlamıştır.

3.3.6. Etkili Bir Tıbbi Müdahale ve Yaralı Tahliye Sistemi Geliştirilmesi

Savaş süresince, ABD Ordusu'nun sıhhiye ekipleri savaş tarihindeki en etkili tıbbi müdahale ve tahliye sistemini kurmuştur. Yaralanma anında tek er seviyesinde müdahale etmek üzere askerlere turnikeler ve kan pıhtılaştırıcı gelişmiş bandajlar içeren tıbbi kitler verilmiştir. Ön cephe sağlık çalışanları bir yaralanmada hayatta kalma şansını önemli ölçüde artırıcı etki sağlayabilecek ilave eğitimlere tabi tutulmuş ve ilave ekipmanlarla donatılmışlardır. Yaralılar "altın saati" korumak için hızla daha donanımlı cerrahi ekiplere tahliye edildi ve daha sonra daha ileri tedavi ve iyileşme süreçleri için bölgesel olarak kurulan bir muharebe destek hastanesine sevk edilmiştir. Bu tesisler, tam kan nakli ve kitlesel kan kaybı protokolleri gibi birçok yeni travma tekniğine öncülük etti ve daha sonra bu teknikler sivil travma uzmanlarına da transfer edilmiştir. Yaralılar gerekirse durumları daha stabil hale gelene kadar Vaşington'daki ulusal askeri hastanelere sevk edilmeden önce Almanya'daki *Landstuhl* Bölge Tıp Merkezi'ne sevk edilmişlerdir. Süreç boyunca yapılan yenilikler sayesinde yüzlerce ağır yaralıların hayatta kalma oranları önemli ölçüde artmıştır.

3.3.7. Birleşik Güvenlik Mekanizmasının Oluşturulması

Tartışmalı iç sınır boyunca "Yeşil Hat" çatışmalarını önlemeye yönelik bu girişim, 2007-2008 yıllarında kaçınılmaz görünen bir Arap-Kürt çatışmasını önlemeye yardımcı olmuştur. İki yıllık kritik bir süre boyunca, ABD'nin 2011'de çekilmesinden sonra dağılmasına kadar Bağdat'taki Irak Hükümeti ile Erbil'de bulunan Bölgesel Kürt Yönetimi arasındaki barışı korumayı başarmıştır. Bu ABD ordusu tarafından, barışı koruma operasyonları kapsamında iyi bir model olarak ele alınmalıdır.

---

60 ABD askeri literatüründe *"operational tempo"* olarak ifade edilen "operasyon temposu" kavramının kısaltılmış yazımıdır.

SONUÇ

SONUÇ

Jeostratejik açıdan savaş, derin sonuçlar doğurmuştur. Bu raporun 2018'de sonuçlandığı süre itibarıyla, cesaretlenen ve etki alanı genişleyen bir İran'ın tek galip olduğu anlaşılmaktadır. İran açısından bölgesel anlamda geleneksel bir dengeleyici durumunda olan Irak zayıflamış ve hükümeti içerisinde İran'ın çıkarlarına hizmet eden unsurlar oluşmuştur. Irak'ın artık tehdit olmaktan çıkmasıyla, İran'ın istikrarsızlaştırıcı etkisi hızla diğer bölgelere olduğu gibi Yemen, Bahreyn ve Suriye'ye de yayılmıştır. Güvenli alanlar sağladığı Selefi yabancı savaşçıları kontrol etme kabiliyetini yanlış değerlendiren Beşar Esad, kendisini bir Amerikan işgalini engellemek için sömürdüğü güçler tarafından tehdit edilirken bulmuştur. Suriye, kendisini 500.000'den fazla insanın öldüğü, kimyasal silahların tekrar kullanıldığı ve 2'nci Dünya Savaşı'ndan bu yana en kötü mülteci kriziyle sonuçlanan, yalnızca 20'nci yüzyılın en kötü çatışmalarında görülebilecek bir vahşete dönüşen acımasız bir iç savaşın içinde bulmuştur. "Kürdistan", "proto-devletten, fiili bir millete" dönüşmüştür. Bu durum Türkiye ile derin gerilimler yaratan bir gelişme olmuştur. Potansiyel olarak küresel dengesizleştirici etkileri olan bölgesel bir Sünni-Şii çatışma tehlikesi, artık, olduğundan daha büyük bir sorun haline gelmiştir. Zerkavi'nin hedefi, gerçekleşme yolunda zirve noktasına ulaşmıştır.

Çatışmanın insani ve maddi maliyeti şaşırtıcıdır. Mücadelede yaklaşık 4.500 Amerikan askeri personeli hayatını kaybetmiş ve birçoğu ağır olmak üzere 32.000 kişi yaralanmıştır. Diğer koalisyon ülkelerinden de 300'den fazla asker ölmüştür. Irak'taki zayiatla ilgili tahminler, yaklaşık 200.000 kişi ile bir milyondan fazla insan arasında değişmektedir. Sadece ABD için parasal maliyetlerin, savaşta yaralananların bakımı için gelecekteki maliyetler ve savaşı finanse etmek için harcanan borç paraların faizlerini tahmin etmedeki zorluk nedeniyle tam olarak hesaplanması zor görünmektedir. Ancak bu savaşın oldukça maliyetli olduğuna şüphe yoktur. Düşük tahminlerde bile bu rakam 800 milyar dolardan 2 trilyon dolara kadar değişmektedir.

Aynı zamanda, Afganistan'daki çatışmanın yanı sıra Irak Savaşı'nın da tarihsel sapmaları temsil eden dersler içerdiğini de iddia edenler bulunmaktadır. Bu konunun savunucuları, ayaklanmaya karşı koyma ve ulus inşasını içeren çatışmaların, ordunun genellikle sorumlu görüldüğü 2'nci Dünya Savaşı'ndaki "geleneksel savaş" tarzından uzak olduğunu belirtmektedirler. Bu gibi potansiyel çatışmalara hazırlanılmasının çok daha zor olduğunu iddia etmektedirler. Bunun sebebi olarak da doğrudan sorumlu olunmadığı takdirde bu tür ayaklanmaya karşı koyma ile ilgili görevlere hazırlık için zaman harcamanın faydasız görüldüğünü ifade etmektedirler.

Bu çalışmanın yazarları, bu tür tutumların entelektüel olarak aldatıcı olduğu sonucuna varmıştır. İronik olarak, aynı tartışmaların çoğu Irak'ın işgalinden önce ve savaşın ilk birkaç yılında da yapılmıştır. Sonuç olarak Ordu, çatışmanın karakterine uyum sağlayamadan

kıymetli hayatlar ve zaman kaybedildikten sonra ordu inisiyatifi geri kazanabilmiştir. Bu çalışmanın temel dayanak noktalarından biri, ayaklanmaya karşı koymada genellikle konvansiyonel çatışmalarda bulunmayan ek karmaşıklıklar olduğudur. Ulusal siyasi yaklaşımı, çatışmanın itici güçlerini hedef alacak şekilde hem konvansiyonel harekât hem de siyasi çabalar açısından harmanlayarak harekât sahasına aktarmak oldukça karmaşık bir sanattır. Ayaklanmaya karşı koymada her seviyedeki liderlerin, başarıya ulaşmak için siyaset bilimi, kültür ve bölgesel tarih alanlarını eşzamanlı olarak askeri strateji ile bütünleştirebilmeleri gerekmektedir. Ayaklanmaya karşı koymanın temelini oluşturan uzun vadeli güvenlik kuvveti yardımı, zor, tehlikeli ve sinir bozucu bir durumdur. Barış inşası, uzlaşmanın geliştirilmesi, dayanıklı ve sorunlara karşı dirençli kurumların oluşturulması ile politik ve ekonomik dönüşümün gerçekleştirilmesi süreçleri oldukça zorlu görevlerdir. ABD'nin Irak'ta bu yönündeki çabaları yetersiz, kopuk ve nihayetinde başarısız olmuştur.

Irak Savaşı'nın sonuçları ve maliyeti göz önüne alındığında, ordunun neyin neden yanlış gittiğini incelemesi esastır. Ordu, taktiksel ve operasyonel başarılar yaratan yenilikleri ve uyarlamaları da yakalamalıdır. Her şeyden önce ABD, çatışmanın birkaç yararlı ders içerdiği varsayımıyla önceki savaşların hatalarını tekrar etmemelidir. Ordunun üst düzey yetkililerinin, Irak'taki ilk birkaç yılın Vietnam savaşının derslerini yeniden öğrenmek için harcandığına inanması bu projenin başlatılmasını sağlamıştır. Umarız ki, "Irak Savaşı'nda ABD Ordusu" bu hatanın tekrarlanmasını önlemeye yardımcı olacaktır.

Birleşik Devletler'in gelecekte girişeceği savaşların Irak ve Afganistan'daki çatışmalardan farklı olma ihtimali olsa da bu çatışmaların derslerini dikkate almamak riskli olacaktır. Savaşın karakteri değişmektedir, ancak gelecekteki çatışmalarda doğrudan düşmanla karşı karşıya kalsak bile, bu, günümüzde "hibrit savaş" veya "gri bölgedeki operasyonlar" olarak adlandırılan düzenli ve düzensiz savaşların bir karışımı şeklinde olacaktır. Aynı zamanda Birleşik Devletler savaşacağı bir sonraki savaşı seçme lüksüne de sahip olmayabilir. Düşmanlarımız Irak ve Afganistan'da karşılaştığımız zorlukların farkındalar ve çıkan bu çatışmalardan dersler çıkaracaklardır.

ABD Irak'taki stratejik hedeflerine ulaşabilirdi. Fakat olumsuz sonuçlar, iyi eğitimli ve zeki liderler tarafından makul olduğu değerlendirilerek verilen bir dizi kararın yan ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bir noktada, yayılmanın zorlu günlerinde, stratejinin değişmesi ve binlerce Amerikalı ve Iraklının fedakârlıkları nihayetinde askerî harekâtı belirli bir derecede başarıya ulaştırabilmiştir. Bunun yanında, daha önce yapılan hataların olumsuz etkisinin, savaşın bir an önce sona ermesine odaklanan bir dizi kararla bir araya gelmesi, stratejik açıdan başarısızlığı getirmiştir.

KAYNAKÇA

ABD Beyaz Saray Arşivi web sitesi (2019). https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/iraq/iraq_strategy_nov2005.html#part1. Erişim tarihi: 05 Temmuz 2019

ABD Beyaz Saray Arşivi web sitesi (2019). https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2007/01/20070110-7.html. Erişim tarihi: 01 Temmuz 2019.

ABD Ulusal Muhafızlar web sitesi (2019). https://www.nationalguard.mil/. Erişim tarihi: 20 Haziran 2019.

Brooks, D. (2000). Messiahs or mercenaries? The future of international private military services. *International Peacekeeping*, *7*(4), 129-144.

CNN Türk web sitesi (2019). https://www.cnnturk.com/2007/turkiye/12/16/ kandil.dagi.bombalandi/412232.0/index.html) Erişim tarihi: 25 Haziran 2019.

Ercan, Ü. (2014). Güvenlik faaliyetlerinde özelleştirme: Paralı askerler mi? Özel askeri birlikler mi? *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm dergisi, C*, *8*.

https://web.archive.org/web/20090109014237/. Erişim tarihi: 04 Temmuz 2019.

Hürriyet Gazetesi web sitesi (2019). http://www.hurriyet.com.tr/dunya/col-tilkisinin-bilancosu -39053967). Erişim tarihi: 28 Haziran 2019.

Hürriyet Gazetesi web sitesi (2019). https://www.hurriyet.com.tr/mukteda-nin-ailesinden-hic-kimse-yataginda-rahatca-can-vermemisti-253241. Erişim tarihi: 28 Haziran 2019.

Kidwell, D. C. (2005). Public war, private fight. *The United States and Private Military*.

Leander, A. (2005). The market for force and public security: The destabilizing consequences of private military companies. *Journal of Peace Research*, *42*(5), 605-622.

Mynet web sitesi (2019). https://www.mynet.com/askerlerin-serbest-birakilmasinda-zamanlama-faktoru-110100270313), Erişim tarihi: 25 Haziran 2019

Singer, P. W. (2004). *The Private Military Industry and Iraq: What have we learned and where to next?* Geneva, Switzerland: Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces.

T.C. Dışişleri Bakanlığı web sitesi (2019). http://www.mfa.gov.tr/data/Terminoloji/askeri-terminoloji-092014.pdf. Erişim tarihi: 28 Haziran 2019.

T.C. Dışişleri Bakanlığı web sitesi (2019). http://www.mfa.gov.tr/no_174--_14-ekim-2003_-bagdat-buyukelciligi_ne-yapilan-saldiri-hk_.tr.mfa. Erişim tarihi: 16 Haziran 2019.

Tangör, B. ve Yalçınkaya, H. (2010). Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel Askeri Şirketler. *Uluslararası İlişkiler/International Relations*, 127-153.

TBMM web sitesi (2019). https://www.tbmm.gov.tr/tbmm_kararlari/karar477.html. Erişim tarihi: 28 Haziran.2019.

Yılmaz, S. (2007). 21'inci Yüzyılda Güvenlik Alanının Yeni Sivil Aktörleri: Özel Askeri Şirketler ve Kontratçı Firmalar. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, *3*(06), 43-70.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
JANDARMA VE
SAHİL GÜVENLİK AKADEMİSİ

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
İncek Şehit Savcı Mehmet Selim Kiraz Bulvarı
06805 Beytepe, Çankaya/ANKARA